

A. B. ΜΟΥΜΤΖΑΚΗΣ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Α, Β, Γ ΛΥΚΕΙΟΥ

002
ΚΛΣ
ΣΤ2Β
674

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑ 1982

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Α. Β. ΜΟΥΜΤΖΑΚΗΣ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ Α, Β, Γ/Λ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Α' Β' Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

ΑΘΗΝΑ 1988



ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΣΤ 89

ΣXB

A. Β. ΜΟΥΜΤΖΑΚΗΣ

Μουμτζακί, Α. Β.

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Α' Β' Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑ 1982

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής



002
HNE
ET2R
GFG

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Α. Β. ΛΥΚΕΙΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ
ΕΔΩΡΗΣΑΤΟ

Οργ. Σωφ. Βιβλίων
3231 Έτος 1982

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑ 1982

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Γιά νά έκφραστεῖ μιά σκέψη, μιά ἐπιθυμία ἢ ἓνα συναίσθημα, δηλαδή γιά νά σχηματιστεῖ λόγος, οἱ λέξεις, ὅπως καί στή νέα ἑλληνική γλώσσα, *συντάσσονται*, δηλαδή μπαίνουν ἢ μιά κοντά στήν ἄλλη, σύμφωνα μέ ὀρισμένους κανόνες. Οἱ κανόνες αὐτοί, οἱ συντακτικοί κανόνες, ἐξετάζονται στό μέρος τῆς Γραμματικῆς πού λέγεται Συντακτικό.

Στό Συντακτικό τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ἐξετάζονται:

Α' Ἡ πρόταση καί οἱ ὄροι τῆς, δηλαδή τά στοιχεῖα πού τήν ἀποτελοῦν,

Β' Ἡ σχέση τῶν προτάσεων μεταξύ τους καί

Γ' Τά σχήματα λόγου, δηλαδή οἱ ἰδιορρυθμίες τοῦ λόγου πού γίνονται μέ παράβαση τῶν συντακτικῶν ἢ ἄλλων γλωσσικῶν κανόνων.

Ἡ μελέτη τοῦ Συντακτικοῦ ἔχει ὡς βασικούς σκοπούς νά δείξει τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο λειτουργοῦν οἱ λέξεις μέσα στό λόγο, νά δώσει τή σημασία τῶν διάφορων συντακτικῶν στοιχείων μέ τά ὁποῖα σχηματίζεται μιά φράση, καί τελικά νά βοηθήσει κυρίως στήν κατανόηση καί στή σωστή μετάφραση ἑνός ἀρχαίου κειμένου στή νέα ἑλληνική.

Τό Συντακτικό τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσας δέ διαφέρει πολύ ἀπό τό Συντακτικό τῆς νέας. Σέ πολλά σημεῖα οἱ συντακτικοί κανόνες τῆς ἀρχαίας διατηρήθηκαν οἱ ἴδιοι καί στή νέα γλώσσα, ἀφοῦ ἄλλωστε ἡ τελευταία δέν εἶναι παρά ἡ συνέχεια καί ἡ ἐξέλιξη τῆς ἴδιας γλώσσας, τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ν.έ.	= νέα ελληνική γλώσσα
πβ.	= παράβαλε
βλ.	= βλέπε
ένν.	= έννοείται
κ.τ.δ.	= και τὰ ὅμοια
κ.έ.	= καί ἐξῆς

Η ΠΡΟΤΑΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

1) Τά είδη τῶν προτάσεων ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον

1 **Πρόταση** λέγεται τὸ συντομότερον τμήμα τοῦ λόγου ποῦ ἐκφράζει μιὰ σκέψη, μιὰ ἐπιθυμία ἢ ἓνα συναίσθημα. Ἔτσι τὰ εἶδη τῶν προτάσεων ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενό τους, ὅπως καὶ στὴ ν.έ., εἶναι:

α) **προτάσεις κρίσεως**, μέ τίς ὁποῖες διατυπώνεται μιὰ κρίση, μιὰ σκέψη ἢ δίνεται μιὰ πληροφορία κ.τ.δ.:

Σὺ Ἕλληνας εἶ (= εἶσαι).

Τὴν πόλιν ὄντως ἂν ἠγήσω πολέμου ἐργαστήριον εἶναι (= θά νόμιζες πράγματι ὅτι ἡ πόλις εἶναι...).

Οὐκ ἂν λάβοις παρὰ τοῦ μὴ ἔχοντος (= δέν μπορεῖς νά πάρεις ἀπ' αὐτόν ποῦ δέν ἔχει).

Οἱ προτάσεις κρίσεως ἐκφέρονται μέ **ὀριστική** (ἀπλή ἢ δυνητική) ἢ μέ **δυνητική εὐκτική** καὶ ἔχουν ἄρνηση οὐ (βλ. §85 κ.έ.).

β) **προτάσεις ἐπιθυμίας**, μέ τίς ὁποῖες ἐκφράζεται μιὰ ἐπιθυμία, μιὰ προσταγή, μιὰ εὐχή κ.τ.δ.:

Ἴωμεν (= ἄς πάμε).

Μὴ θορυβεῖτε.

Εἴθ' ἦσθα δυνατός (= μακάρι νά ἦσουν δυνατός).

Ἐγὼ θρασὺς καὶ ἀναιδὴς οὗτ' εἰμὶ μῆτε γενοίμην (ἡ πρώτη πρόταση εἶναι κρίσεως, ἡ δεύτερη ἐπιθυμίας).

Οι προτάσεις επιθυμίας εκφέρονται με **υποτακτική, προστακτική** και με τις δύο ευχετικές εγκλίσεις (**ευχετική** **εὐκτική** και **ευχετική ὀριστική**). Έχουν ἄρνηση *μή* (βλ. §85 κ.έ.).

γ) **προτάσεις επιφωνηματικές**, με τις οποίες εκφράζεται ένα έντονο συναίσθημα:

ὦ *μητέρα*, ὡς καλός μοι ὁ πάππος (= μητέρα, τί ὠραῖος πού μου εἶναι ὁ παππούς).

δ) **προτάσεις ἐρωτηματικές**, με τις οποίες διατυπώνεται μία ἐρώτηση:

Τίς εἶ; (= ποιός εἶσαι;)

Τί εἶπω; (= τί νά πῶ;)

Οἱ ἐρωτηματικές προτάσεις εἶναι προτάσεις κρίσεως ἢ ἐπιθυμίας με ἐρωτηματική μορφή, γι' αὐτό εκφέρονται με τις ἐγκλίσεις τῶν προτάσεων κρίσεως ἢ με ὑποτακτική ἀνάλογα, ἂν δηλαδή ἔχουν ἀντίστοιχη πρόταση κρίσεως ἢ ἐπιθυμίας:

— *Τίς εἶ;* — *Εἰμί...*

— *Πῶς ἂν σκοπούμεθα αὐτά;* (= πῶς θά μπορούσαμε νά τά ἐξετάσουμε αὐτά;)

— *Σκοπούμεθα ἂν αὐτά, εἰ...*

— *Τί εἶπω;* — *Εἰπέ...*

— *Μή ἀποκρίνωμαι;* (= νά μήν ἀπαντήσω;)

— *Ἀπόκριναι ἢ Μή...*

2

Οἱ ἐρωτηματικές προτάσεις διακρίνονται, ὅπως καί στή ν.έ., σέ: α) ἐρωτήσεις πού δηλώνουν **ὀλική ἄγνοια** καί στίς ὁποῖες ἡ ἀπάντηση μπορεῖ νά εἶναι ἓνα *ναί* ἢ ἓνα *οὐ* (= ὄχι) ἢ κάποια ἄλλη ἀντίστοιχη λέξη: *μάλιστα*, *οὐδαμῶς* (= μέ κανέναν τρόπο), *πῶς γάρ οὐ* κτλ., γιατί ἡ ἀπάντηση ἀφορᾷ ὅλο τό περιεχόμενο τῆς προτάσεως:

— *Ἄρα σὺ εἶ Σωκράτης;* — *Ναί.*

— *Μή ἀρχιτέκτων βούλει* (= θέλεις) *γενέσθαι;* — *Οὐκουν ἔγωγε* (= ὄχι ἐγώ τουλάχιστο).

— *Ἄρ' οὖν βιωτὸν ἡμῖν ἐστὶν μετὰ διεφθαρμένου σώματος;* (= ἄρα γε ἀξίζει νά ζοῦμε μέ καταστραμμένο σῶμα;) — *Οὐδαμῶς.*

Οἱ ἐρωτήσεις αὐτές εἰσάγονται μέ ἓνα ἐρωτηματικό μόριο *ἄρα*, *ἀρᾶ*

γε, οὐκοῦν, οὐκοῦν κτλ. ἢ ἀπλῶς ἡ ἐρωτηματική τους μορφή δηλώνεται μέ τόν τόνο τῆς φωνῆς.

β) ἐρωτήσεις πού δηλώνουν **μερική ἀγνοια** καί στίς ὁποῖες ἡ ἀπάντηση δέν μπορεῖ νά εἶναι ἓνα *ναί* ἢ ἓνα *οὐ*, γιατί ἀναφέρεται σ' ἓνα μόνο μέρος τοῦ περιεχομένου τῆς προτάσεως:

— *Τίς εἶ;* — *Εἰμί...*

— *Πόσα ἄν μοι χρήματα δοῖς;* (= πόσα χρήματα θά μοῦ δώσεις;)

— *Ὅποσα ἄν δυναίμην* (= ὅσα θά μπορέσω).

— *Ἐμὲ δὲ ποῦ χρὴ οἰκεῖν;* (= ἐγὼ ποῦ πρέπει νά κατοικῶ;) — *Ἐν τῇ πατρίδι τῇ σουτοῦ* (= στήν πατρίδα σου).

Οἱ ἐρωτήσεις μερικῆς ἀγνοιας εἰσάγονται μέ ἐρωτηματικές ἀντωνυμίες ἢ μέ ἐρωτηματικά ἐπιρρήματα (*τίς, ποῖος, πόσος* κτλ. ἢ *ποῦ, πόθεν, πῶς* κτλ.).

Ὅταν οἱ ἐρωτηματικές προτάσεις εἶναι **διμελεῖς**, δηλαδή περιέχουν δύο ἐρωτήσεις, τότε στό *α'* μέρος τους προτάσσεται συνήθως ἡ ἐρωτηματική ἀντωνυμία *πότερον* ἢ *πότερα*, ἐνῶ στό *β'* μέρος ὁ διαχωριστικός σύνδεσμος *ἢ*. Κατά τή μετάφραση στή ν.έ. ἡ λέξη *πότερον* ἢ *πότερα* μπορεῖ νά παραλείπεται:

Ἀπιόντες ἐνθένδε ἡμεῖς πότερον κακῶς τινας ποιούμεν ἢ οὐ; (= ἄν φύγουμε ἐμεῖς ἀπό δῶ, βλάπτουμε κάποιους ἢ ὄχι;)

Σημείωση. Πολλές φορές, ὅπως καί στή ν.έ., ἡ ἐρώτηση διατυπώνεται, ὄχι γιά νά πληροφορηθεῖ κανεῖς κάτι, ἀλλά γιά νά ἐκφραστεῖ ἐντονότερα:

α) **μιά προτροπή ἢ μία παράκληση:**

Τί οὐ καλοῦμεν δῆτα Λυσιπράτην; (ἀντί: *καλέσωμεν τάχιστα Λυσ.*) (= ἄς καλέσουμε ἄμέσως τή Λυσ.).

Οὐ περιμενεῖς; (= δέ θά περιμένεις;.) (ἀντί: *περίμενε*) (πβ. ν.έ. δέν ἔρχεστε γιά λίγο;).

β) **μιά βεβαίωση ἢ μιά ἀρνηση:**

Τοῦτ' οὐκ ἔστι μεγάλη καί περιφανῆς ἀναισχυντία; (ἀντί: *τοῦτ' ἔστι ἀναμφισβητήτως μεγάλη καί...*)

Τίνι ἄν πόλις ἀρέσκοι ἀνευ νόμων; (ἀντί: *οὐδενί ἀρέσκοι ἄν πόλις...*) (πβ. ν.έ. δέ σοῦ τό 'λεγα ἐγώ;).

γ) **μιά ὑπόθεση:**

Ἐξήμαρτέ τις ἄκων; (= ἔκανε κάποιος ἓνα λάθος χωρίς νά τό θέλει;) *Συγγνώμη τοῦτω* (ἀντί: *ἄν τις ἐξαμάρτη ἄκων...*) (πβ. ν.έ. ἔχεις γρόσια; ἔχεις γλώσσα).

Οἱ ἐρωτηματικές αὐτές προτάσεις λέγονται **ρητορικές ἐρωτήσεις**.

2) Τά είδη τῶν προτάσεων ὡς πρὸς τὸ ποιόν

3 Μία πρόταση κατὰ τὸ ποιόν λέγεται, ὅπως καὶ στή ν.έ.:

α) ἀρνητικὴ ἢ ἀποφατικὴ, ὅταν περιέχει ἀρνηση:
Οὐκ ἂν λάβοις παρὰ τοῦ μὴ ἔχοντος.
Μὴ θορυβεῖτε.

Μὴ ἀποκρίνωμαι;

β) καταφατικὴ, ὅταν δέν περιέχει ἀρνηση:

Σὺ Ἕλληγν εἶ.

Ἴωμεν.

Τίς εἶ;

3) Τά είδη τῶν προτάσεων ὡς πρὸς τὴ σχέσηη τους μέ ἄλλες προτάσεις

4 Ὡς πρὸς τὴ σχέσηη της μέ ἄλλες προτάσεις μία πρόταση λέγεται, ὅπως καὶ στή ν.έ.:

α) κύρια ἢ ἀνεξάρτητη, ὅταν μπορεῖ νά σταθεῖ μόνη της στό λόγο:

Ἀγησίλαος κατέλιπεν ἐν τῇ Ἀσίᾳ Εὐξενον ἀρμοστήν.

Ταύτη ἔστω (= ἔτσι ἄς γίνει).

Μὴ θορυβεῖτε.

Οἱ κύριες προτάσεις συνδέονται μεταξύ τους μέ τούς παρατακτικούς συνδέσμους (συμπλεκτικούς, ἀντιθετικούς, διαχωριστικούς κτλ.). Βλ. παρατακτικὴ σύνδεση προτάσεων §144 κ.έ.

β) δευτερεύουσα ἢ ἐξαρτημένη, ὅταν δέν μπορεῖ νά σταθεῖ μόνη της, ἀλλά ἐξαρτᾶται ἀπό μιάν ἄλλη πρόταση τὴν ὁποία καὶ προσδιορίζει:

Ἀγησίλαος κατέλιπεν ἐν τῇ Ἀσίᾳ Εὐξενον ἀρμοστήν, ἵνα δύναιτο διασφῆζειν τὰς πόλεις (= γιὰ νά μπορεῖ νά προστατεύει τίς πόλεις).
Εἰ ταύτη τοῖς θεοῖς φίλον, ταύτη ἔστω.

Ἡ πρόταση: *ἵνα δύναίτο...* προσδιορίζει τὴν κύρια πρόταση: *Ἀγῆ-σάλαος κατέλιπεν...* ἀπὸ τὴν ὁποία καὶ ἐξαρτᾶται.

Ἡ πρόταση: *εἰ ταύτῃ τοῖς θεοῖς φίλον* προσδιορίζει τὴν κύρια πρόταση: *ταύτῃ ἔστω* καὶ ἀπὸ αὐτὴν ἐξαρτᾶται. Ἡ δευτερεύουσα πρόταση μὲ τὴν πρόταση πού προσδιορίζει συνδέεται μὲ τοὺς ὑποτακτικούς συνδέσμους (ειδικούς, αἰτιολογικούς, τελικούς, ὑποθετικούς κτλ.) ἢ μὲ ἀναφορικές ἀντωνυμίες καὶ ἀναφορικά ἐπιρρήματα ἢ μὲ ἐρωτηματικές ἀντωνυμίες καὶ ἐρωτηματικά ἐπιρρήματα. Βλ. ὑποτακτικὴ σύνδεση προτάσεων §153 κ.έ.

Σημείωση. Μὲ παρατακτικούς συνδέσμους μπορεῖ νὰ συνδέονται μεταξύ τους καὶ δευτερεύουσες προτάσεις:

Εἰ ἅμα ἐλεύθερός τ' εἶης καὶ πλούσιος γέναιο, τίνας ἂν δέοις (= ἂν ἦσουν ἐλεύθερος καὶ μαζί γινώσκουν καὶ πλούσιος, ἀπὸ τί θὰ εἶχες ἀνάγκη;) (βλ. καὶ §143γ).

4) Τὰ εἶδη τῶν προτάσεων ὡς πρὸς τοὺς ὄρους

- 5 Οἱ προτάσεις μὲ βάση τὸν ἀριθμὸ ἢ τὴν πληρότητα τῶν ὄρων τους λέγονται, ὅπως καὶ στὴ ν.έ., **ἀπλές, σύνθετες, ἐλλειπτικές** καὶ **ἐπαυξημένες**. Βλ. στὰ ἐπόμενα κεφάλαια §§7, 13, 19, 23.

Περίοδος καὶ ἡμπερίοδος

- 6 Ἐνα κείμενο, συνήθως ὅταν εἶναι μεγάλο, διαιρεῖται σὲ περιόδους ἢ ἡμπερίοδους.

Περίοδος λέγεται ἓνα μέρος τοῦ κειμένου πού ἀποτελεῖται ἀπὸ μία ἢ περισσότερες προτάσεις καὶ ἔχει ὀλοκληρωμένο νόημα. Ἡ περίοδος καταλήγει σὲ τελεία ἢ βρίσκεται ἀνάμεσα σὲ δύο τελείες.

Ἡμπερίοδος (ἢ **κῶλον περιόδου**) λέγεται τὸ μέρος μιᾶς περιόδου πού δὲν ἔχει ὀλοκληρωμένο νόημα, ἀλλὰ ἔχει νοηματικὴ αὐτοτέλεια καὶ ἀποτελεῖται ἐπίσης ἀπὸ μία ἢ περισσότερες προτάσεις. Ἡ ἡμπερίοδος καταλήγει σὲ ἄνω τελεία ἢ βρίσκεται ἀνάμεσα σὲ τελεία καὶ ἄνω τελεία ἢ ἀνάμεσα σὲ δύο ἄνω τελείες.

Λ.χ. Καὶ ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸ ὄρος τῇ πέμπτῃ ἡμέρᾳ· ὄνομα δὲ τῷ ὄρει ἦν Θήχης. Ἐπεὶ δὲ οἱ πρῶτοι ἐγένοντο ἐπὶ τοῦ ὄρους καὶ κατεῖδον τὴν θάλατταν, κραυγὴ πολλὴ ἐγένε-

το. Ἀκούσας δὲ ὁ Ξενοφῶν καὶ οἱ ἄλλοι ὀπισθοφύλακες φήθησαν ἔμπροσθεν ἄλλοις ἐπιτίθεσθαι πολεμίους· εἶποντο γὰρ ὀπισθεν ἐκ τῆς καιομένης χώρας, καὶ αὐτῶν οἱ ὀπισθοφύλακες ἀπέκτεινάν τε τινας καὶ ἐξώγρησαν ἐνέδραν ποιησάμενοι.

Τὸ προηγούμενο ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν Κύρου Ἀνάβαση τοῦ Ξενοφῶντα (4, 7, 21-22) ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς περιόδους. Ἡ πρώτη περίοδος ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ἡμιπερίοδους μὲ μία κύρια πρόταση στὴν καθεμιᾶ. Ἡ δεύτερη περίοδος ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς προτάσεις, δύο δευτερεύουσες καὶ μία κύρια. Ἡ τρίτη περίοδος ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ἡμιπερίοδους, καὶ ἀπ' αὐτές ἡ πρώτη περιλαμβάνει μία κύρια πρόταση, ἐνῶ ἡ δεύτερη ἡμιπερίοδος περιλαμβάνει τρεῖς κύριες προτάσεις.



ΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΣ

1. ΑΠΛΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

7 Κάθε πρόταση, όπως και στη ν.έ., αποτελείται από δύο κύριους δρους, δύο κύρια στοιχεία απαραίτητα, για να σχηματιστεί και η πιο απλή πρόταση. Οι κύριοι δροι σε μία πρόταση είναι: τὸ **ὑποκείμενο** καὶ τὸ **κατηγόρημα**:

Κῦρος ἦν φιλομαθέστατος.

Ἡ πόλις κατέστη φρούριον.

Σὺ Ἕλληνας εἶ.

Τὸ λακωνίζειν ἐστὶ φιλοσοφεῖν.

Μακάριός ἐστιν ὅστις οὐσίαν (= περιουσία) καὶ νοῦν ἔχει.

Οἱ φθονοῦντες μισοῦνται.

Οἱ ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐφυγον.

Ἐποκείμενο εἶναι ἐκεῖνο γιὰ τὸ ὁποῖο γίνεται λόγος στὴν πρόταση (*Κῦρος, ἡ πόλις, σύ, τὸ λακωνίζειν, ὅστις... ἔχει, οἱ φθονοῦντες, οἱ ἐν τῇ ἀγορᾷ*).

Κατηγόρημα εἶναι ὅ,τι λέγεται στὴν πρόταση γιὰ τὸ ὑποκείμενο (*ἦν φιλομαθέστατος, κατέστη φρούριον, Ἕλληνας εἶ, ἐστὶ φιλοσοφεῖν, μακάριός ἐστιν, μισοῦνται, ἐφυγον*).

Ἡ πρόταση πού ἀποτελεῖται μόνο ἀπὸ τὸ ὑποκείμενο καὶ τὸ κατηγόρημα λέγεται **ἀπλή πρόταση**.

Τὸ κατηγόρημα σε μία πρόταση μπορεῖ νὰ εἶναι:

α) **μονολεκτικό** καὶ νὰ ἐκφράζεται μόνο μέ ρηματικό τύπο (*μισοῦνται, ἐφυγον*) ἢ

β) **περιφραστικό** καὶ νὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓναν τύπο τοῦ ρήματος *εἰμί* (= εἶμαι) ἢ ἄλλου συγγενικοῦ ρήματος καὶ ἀπὸ ἓνα ὄνομα, ἐπίθετο ἢ

ουσιαστικό (ἦν φιλομαθέστατος, κατέστη φρούριον, Ἕλληνας εἶ, ἐστὶ φιλοσοφεῖν, μακάριος ἐστίν).

Τό ὄνομα πού φανερώνει ποιό γνώρισμα ἀποδίδεται στό ὑποκείμενο λέγεται **κατηγορούμενο** (φιλομαθέστατος, φρούριον, Ἕλληνας, φιλοσοφεῖν, μακάριος), καί τό ρῆμα πού συνδέει τό ὑποκείμενο μέ τό κατηγορούμενο λέγεται **συνδεδεικτό** ρῆμα (ἦν, κατέστη, εἶ, ἐστὶ).

1) Τό ὑποκείμενο

- 8 Τό ὑποκείμενο μιᾶς προτάσεως μπορεῖ νά εἶναι, ὅπως καί στή ν.έ., οὐσιαστικό (*Κῦρος, ἡ πόλις*) ἢ ἀντωνυμία (*σύ*), ἀλλά καί κάθε ἄλλη λέξη ἢ ομάδα λέξεων ἢ καί πρόταση ὀλόκληρη (*τὸ λακωνίζειν, οἱ φθονοῦντες, οἱ ἐν τῇ ἀγορᾷ, ὅστις... ἔχει*). (πβ. ν.έ. τό πότε θά φύγεις εἶναι δικό σου ζήτημα).

Τό ὑποκείμενο τοῦ ρήματος στήν πρόταση βρίσκεται πάντοτε σέ πτώση ὀνομαστική (γιά τό ὑποκείμ. τοῦ ἀπαρεμφάτου καί τῆς μετοχῆς βλ. §§94, 102).

Σημείωση. Ὃταν πρόκειται νά δηλωθεῖ κάποιο ποσό κατά προσέγγιση, τό ὑποκείμενο ἐκφέρεται μέ ἐμπρόθετο προσδιορισμό, συνήθως μέ τίς προθέσεις: *εἰς, ἀμφί, περί*, καί αἰτιατική:

Περί τοῦς ἑπτακοσίους ἀπέθανον (= περίπου ἑφτακόσιοι).

2) Τό κατηγορούμενο

- 9 Τό κατηγορούμενο μπορεῖ νά εἶναι, ὅπως καί στή ν.έ., ὄχι μόνο ὄνομα, οὐσιαστικό ἢ ἐπίθετο (*φρούριον, Ἕλληνας, φιλομαθέστατος, μακάριος*) ἀλλά καί κάθε λέξη ἢ καί ὀλόκληρη πρόταση:

Τὸ λακωνίζειν ἐστὶ φιλοσοφεῖν.

Μάτην ἐστὶ τὸ μεμνήσθαι περὶ τούτων (= εἶναι μάταιο νά κάνει κανεὶς λόγο γι' αὐτά).

Φίλιππος ἐστίν ὃ,τι ἂν εἶπη τις. (πβ. ν.έ. αὐτό ἦταν **ὃ,τι πιό παράξενο εἶδα στή ζωή μου**).

Σημείωση. Καί τό κατηγορούμενο, ὅπως καί τό ὑποκείμενο, μπορεῖ νά ἐκφέρεται μέ ἐμπρόθετο προσδιορισμό, ὅταν δηλώνεται ἓνα ποσό κατά προσέγγιση:

Οἱ Πέρσαι ἦσαν ἀμφί τὰς δώδεκα μυριάδας (= περίπου δώδεκα...).

3) Τό συνδεδεικτό

- 10 Συνδεδεικτά ρήματα ἐκτός ἀπό τό ρῆμα *εἰμί* εἶναι καί ἄλλα πού ἔχουν συγγενική σημασία, ὅπως:

α) *γίνομαι*, *τυγχάνω*, *διατελῶ* (= εἶμαι διαρκῶς), *καθίσταμαι* (= γίνομαι), *ἀποβαίνω*, *ἔφυν* (= γεννήθηκα), *πέφυκα* (= εἶμαι ἀπό τῆ φύση μου).

Ἄνυπόδητος καὶ ἀχίτων διατελεῖς (= εἶσαι διαρκῶς χωρὶς παπούτσια καὶ χιτῶνα).

Ἡρακλῆς κατέστη εὐεργέτης τῆς Ἑλλάδος.

Ἄπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυν (= ὁ λόγος τῆς ἀλήθειας...).

β) *αἰροῦμαι* (= ἐκλέγομαι), *ἀποδείκνυμαι* (= διορίζομαι), *λέγομαι* καὶ *τά* συνώνυμά τους, ὅπως *χειροτονοῦμαι*, *καλοῦμαι*, *ὀνομάζομαι* κτλ.:

Ξενοφῶν ἠρέθη ἄρχων.

Στρατηγὸς τῶν πάντων ἀπεδέδεικτο Τισσαφέρνης.

Δερκυλίδας ἐπεκαλεῖτο Σίσυφος.

(πβ. ν.έ. Αὐτὸς γεννήθηκε πλούσιος. Ὁ ἀδερφὸς του ἐκλέγεται βουλευτὴς στὸ νομὰ μας).

- 11 Καὶ ἄλλα ρήματα, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ συνδετικά, (συχνὰ ὅσα σημαίνουν κίνηση) μποροῦν νὰ συνδέσουν τὸ ὑποκείμενο μὲ ἓνα κατηγορούμενο πού εἶναι συνήθως ἐπίθετο, ἀλλὰ σημαίνει ὅ,τι καὶ ἓνα ἐπίρρημα, δηλαδή **τόπο**, **χρόνο**, **τρόπο**, **σκοπὸ**, **σειρά** κτλ., καὶ γι' αὐτὸ λέγεται **ἐπιρρηματικὸ κατηγορούμενο**:

Σκηνοῦσιν ἐν ταῖς στέγαις οἱ κάμνοντες (= οἱ ἄρρωστοι), οἱ δ' ἄλλοι σκηνοῦμεν **ὑπαίθριοι** (= στὸ ὑπαίθρο).

ἽΟρθριὸς ἦκεις (= ἦρθες τὰ ξημερώματα).

Ἐγὼ σε ἄσμενος **έόρακα** (= ἐγὼ σέ εἶδα μὲ εὐχαρίστηση).

Αἱ νῆες ἦλθον **βοηθοί** (= τὰ πλοῖα ἦρθαν γιὰ νὰ βοηθήσουν).

Ἐντεῦθεν **ἐξῆσαν** (= βγῆκαν ἔξω) οἱ στρατηγοὶ **πρῶτοι**.

Τὸ ἐπιρρηματικὸ κατηγορούμενο μεταφράζεται μὲ ἐπιρρηματικὴ ἔκφραση.

(πβ. ν.έ. Περπατὰ **καμαρωτός**. Παντρεύτηκε **γέρος**. Ἦρθε **πρῶτος** στὸ διαγωνισμό).

- 12 Μὲ τὰ ρήματα πού σημαίνουν ἐξέλιξη, ὅπως *αὐξάνομαι*, *αἴρομαι* (= ὑψώνομαι), *τρέφομαι* κ.τ.δ. τὸ κατηγορούμενο λέγεται **προληπτικὸ ἢ κατηγορούμενο τοῦ ἀποτελέσματος**, γιὰ τὸ ὅ-

ποκείμενο λαμβάνει από πρίν, προλαμβάνει, ένα γνώρισμα που
θά είναι τό τελικό ἀποτέλεσμα τοῦ ρήματος:

Τὸ Κύρου ὄνομα μέγιστον ηὔξητο.

Τὸ ὕψος τοῦ τείχους ἤρето μέγα.

(πβ. ν.έ. ὁ Βασίλης σπουδάζει γιατρός).

Τό προληπτικό κατηγορούμενο μεταφράζεται μέ:

ὥστε νά γίνει...., ἢ καί ἔγινε ἢ γινόταν κτλ.

2. ΣΥΝΘΕΤΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

- 13** Μιά πρόταση μπορεῖ νά ἔχει, ὅπως καί στή ν.έ., περισσότερα ἀπό
ἓνα ὑποκείμενα ἢ κατηγορούμενα:

Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης ἀθάνατοί εἰσι.

Σοφὸς καὶ θεῖος ὁ ἀνὴρ ἔστι.

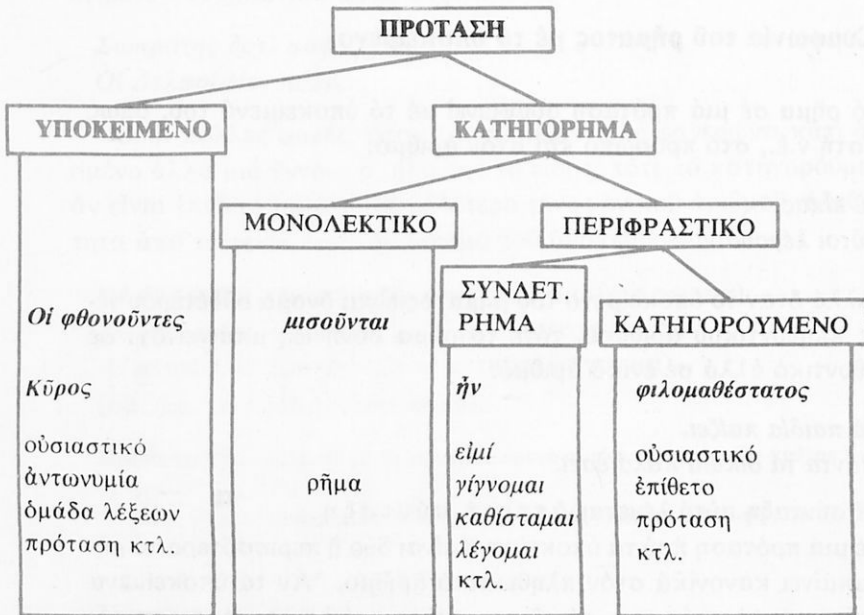
Αὐτή ἢ πρόταση λέγεται **σύνθετη**.

(πβ. ν.έ. Ὁ πατέρας καί ἡ μητέρα δέ ζοῦσαν. Ἐκεῖνος ἦταν ἐργα-
τικός καί τίμιος.)



Πίνακας 1

ΟΙ ΚΥΡΙΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ



ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΝ ΟΡΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΣ

1) Συμφωνία τοῦ ρήματος μέ τό ὑποκείμενο

- 14 Τό ρῆμα σέ μιά πρόταση συμφωνεῖ μέ τό ὑποκείμενό του, ὅπως καί στή ν.έ., στό πρόσωπο καί στόν ἀριθμό:

*Σὺ εἶπας.
Οὗτοι λέγουσιν.*

Ἄλλά ὅταν τό ὑποκείμενο τοῦ ρήματος εἶναι ὄνομα οὐδέτερου γένους πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ, τότε τό ρῆμα συνήθως μπαίνει ὄχι σέ πληθυντικό ἀλλά σέ ἐνικό ἀριθμό:

*Τὰ παιδιά παίζει.
Πάντα τὰ δίκαια καλά ἐστί.*

- 15 Ἡ σύνταξη αὐτή λέγεται ἀττική σύνταξη. Σέ μιά πρόταση πού τά ὑποκείμενα εἶναι δύο ἢ περισσότερα τό ρῆμα μπαίνει κανονικά στόν πληθυντικό ἀριθμό. Ἐάν τά ὑποκείμενα διαφέρουν στό πρόσωπο, τό ρῆμα μπαίνει στό ἐπικρατέστερο πρόσωπο· ἐπικρατέστερο εἶναι τό πρῶτο πρόσωπο ἀπό τό δεύτερο καί τρίτο καί τό δεύτερο πρόσωπο ἀπό τό τρίτο:

*Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης ἀθάνατοί εἰσι.
Ἐγὼ καὶ σὺ φίλοι ἐσμέν.
Οὐ σὺ μόνος οὐδὲ οἱ σοὶ φίλοι πρῶτοι τὴν δόξαν περὶ θεῶν ἔσχετε.*

Σημείωση. Πολλές φορές τό ρῆμα πού ἔχει δύο ἢ περισσότερα ὑποκείμενα μπαίνει σέ ἐνικό ἀριθμό καί στό πρόσωπο τοῦ ὑποκειμένου πού εἶναι τό πλησιέστερο ἢ τό σπουδαιότερο:

*Οἶδα σαφῶς καὶ ἐγὼ καὶ σὺ (ἀντί: ἴσμεν σαφῶς...)
Βασιλεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ διώκων εἰσπίπτει εἰς τό στρατόπεδον (ἀντί: διώκοντες εἰσπίπτουσιν εἰς...)
(πβ. ν.έ. Ἐλα κι ἐσύ καί τό παιδί, ἀντί: ἐλάτε κι ἐσύ καί τό παιδί).*

2) Συμφωνία τοῦ κατηγορουμένου μέ τό ὑποκείμενο

- 16 Τό κατηγορούμενο σέ μιάν ἀπλή πρόταση, ἄν εἶναι ἐπίθετο, συμφωνεῖ μέ τό ὑποκείμενο στό γένος, στόν ἀριθμό καί στήν πτώση. Ἐάν ὁμως τό κατηγορούμενο εἶναι **οὐσιαστικό**, τότε συμφωνεῖ μέ τό ὑποκείμενο ὑποχρεωτικά μόνο στήν πτώση:

Σωκράτης ἐστὶ σοφός.

Οἱ Δελοφοὶ εἰσὶ πόλις.

Ἀλλά πολλές φορές, ὅταν τό ὑποκείμενο δέ φανερώνει κάτι ὀρισμένο ἀλλά μιά ἔννοια σ' ὄλο της τό εἶδος, τότε τό κατηγορούμενο ἄν εἶναι ἐπίθετο μπαίνει σέ οὐδέτερο γένος ἐνικοῦ ἀριθμοῦ, ἀνεξάρτητα ἀπό τό γένος καί τόν ἀριθμό τοῦ ὑποκειμένου:

Ἡ δ' ἀμαθία πάντων αἰσχιστον (= ἡ ἀμάθεια γενικά).

Πονηρόν ὁ συκοφάντης (= ὄλοι οἱ συκοφάντες).

Αἱ μεταβολαὶ λυπηρόν (= οἱ μεταβολές γενικά).

(πβ. ν.έ. οἱ σεισμοὶ εἶναι **κακό**).

Σημείωση. Πολλές φορές μέ τό κατηγορούμενο αὐτό ὑπάρχει ἡ λέξη *πράγμα* ἢ *χρῆμα* ἢ *κτῆμα*:

Ὁ δῆμος ἐστὶν ἀσταθμητότατον πράγμα (= ὁ λαός εἶναι κάτι ἀσταθέστατο).

Γενική κατηγορηματική

- 17 Ὅταν τό κατηγορούμενο εἶναι οὐσιαστικό, πολλές φορές δέν μπαίνει σέ ὀνομαστική, σύμφωνα μέ τόν κανόνα, ἀλλά σέ γενική πού λέγεται **γενική κατηγορηματική** καί φανερώνει:

α) **κτῆση** (γενική κατηγορηματική κτητική):

Ἡ ἡγεμονία ἐστὶ τῆς πόλεως (= ἡ ἡγεμονία ἀνήκει στήν πόλη)

(πβ. ν.έ. τό βιβλίον εἶναι τοῦ **Κώστα**).

β) **ἓνα σύνολο**, ἀπό τό ὁποῖο ἓνα μέρος εἶναι τό ὑποκείμενο (γενική κατηγ. διαιρετική):

Σόλων τῶν ἐπτὰ σοφῶν ἐκλήθη (= ὀνομάστηκε ἕνας ἀπό τούς ἐπτά σοφούς)

(πβ. ν.έ. ὁ ἕνας ἦταν τῆς παρέας μας).

γ) ὕλη (γεν. κατηγ. τῆς ὕλης):

Ἡ κρηπίς (= τό θεμέλιο) ἐστὶ λίθων μεγάλων (ἀλλὰ ν.έ.: τὰ δαχτυλίδια τῆς εἶναι καθαρό χρυσάφι, ἀλλὰ καί: ἀπό χρυσάφι ἢ χρυσά).

δ) ἰδιότητα (γεν. κατηγ. τῆς ἰδιότητος):

Τοῦ ποταμοῦ τὸ εὐρὸς ἐστὶν εἴκοσι ποδῶν.

Εἰμὶ τριάκοντα ἐτῶν.

(πβ. ν.έ. ὁ Νίκος εἶναι δέκα χρονῶν).

ε) ἀξία (γεν. κατηγ. τῆς ἀξίας):

Ἡ οἰκία ἐστὶν εἴκοσι μυνῶν.

(πβ. ν.έ. αὐτὴ ἢ τὸςάντα εἶναι τῶν χιλίων δραχμῶν).

18 "Ὅταν ὑπάρχουν στὴν πρόταση δύο ἢ περισσότερα ὑποκείμενα, τὸ κατηγορούμενο ἂν εἶναι ἐπίθετο, μπαίνει κανονικά στὸν πληθυντικὸ ἀριθμὸ καί:

α) στὸ κοινὸ γένος τῶν ὑποκειμένων, ἂν τὰ ὑποκείμενα εἶναι ἔμψυχα τοῦ ἴδιου γένους:

Ἡ μήτηρ καὶ ἡ θυγάτηρ καλαί εἰσιν.

β) στὸ ἐπικρατέστερο γένος, ἂν τὰ ὑποκείμενα εἶναι ἔμψυχα διαφορετικοῦ γένους (ἐπικρατέστερο γένος θεωρεῖται τὸ ἀρσενικὸ ἀπὸ τὰ ἄλλα δύο καὶ τὸ θηλυκὸ ἀπὸ τὸ οὐδέτερο).

Ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ ἀγαθοί εἰσιν.

γ) στὸ οὐδέτερο γένος, ἂν τὰ ὑποκείμενα εἶναι ἄψυχα ὁποιουδήποτε γένους:

Αἰδῶς καὶ φόβος ἔμφυτα ἀνθρώποις εἰσίν.

(πβ. ν.έ. ἡ ντροπὴ καὶ ὁ φόβος εἶναι ἔμφυτα).

δ) στὸ γένος τῶν ἐμψύχων, ἂν τὰ ὑποκείμενα εἶναι ἄλλα ἔμψυχα καὶ ἄλλα ἄψυχα:

Ἡ τύχη καὶ ὁ Φίλιππος ἦσαν τῶν ἔργων κύριοι.

ΕΛΛΕΙΠΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

- 19 Ἐλλειπτική λέγεται ἡ πρόταση ὅταν παραλείπονται ἀπ' αὐτὴν ἓνας ἢ περισσότεροι ὄροι, πού ἐννοοῦνται εὐκόλα ἀπό τὰ συμφραζόμενα ἢ ἀπό τὴν κοινὴ πείρα τῶν ἀνθρώπων πού ἔχουν τὴν ἴδια γλῶσσα: *Ἕλληνές ἐσμεν* (ἐνν. *ἡμεῖς*). *Μέτρον ἄριστον* (ἐνν. *ἐστί*).

1) Παράλειψη τοῦ ὑποκειμένου

- 20 α) Τό ὑποκείμενο τοῦ ρήματος στό α' καί β' πρόσωπο (*ἐγώ, ἡμεῖς, σύ, ὑμεῖς*) παραλείπεται, γιατί δηλώνεται καθαρά μέ τὴν κατάληξη τοῦ ρήματος. Μπαίνει μόνο γιά ἔμφαση:

Οὕτως εἰ σοφός; (ἐνν. *σύ*).

Σὺ μὲν παιδείας ἐπιθυμεῖς, ἐγὼ δὲ παιδεύειν ἄλλους ἐπιχειρῶ (ἐμφαση).

β) Τό ὑποκείμενο τοῦ ρήματος στό γ' πρόσωπο κανονικά μπαίνει, γιατί δέν μπορεῖ νά δηλωθεῖ μέ τὴν κατάληξη. Παραλείπεται ὁμως, ὅταν εὐκόλα μπορεῖ νά ἐννοηθεῖ ἀπό τὴν ἔννοια τοῦ ἴδιου τοῦ ρήματος ἢ ὅταν εἶναι γενικό καί ἀόριστο (κυρίως μέ τὰ ρ. *λέγουσιν ἢ φασίν*) ἢ εὐκόλα ἐννοεῖται ἀπό τὰ συμφραζόμενα:

Ἐπεὶ ἐσάλπιγξε, οἱ στρατιῶται προβαλόμενοι τὰ ὄπλα ἐπῆσαν (= ὅταν σάλπιγξε (ἐνν. *ὁ σαλπικτής*) οἱ στρατιῶτες προτείνοντας τὰ ὄπλα ἐπιτέθηκαν).

Τὰς Ἀθήνας φασὶ θεοσεβεστάτας εἶναι (= *λένε*, ἐνν. *οἱ ἄνθρωποι*). *Τισσαφέρνης διαβάλλει τὸν Κῦρον πρὸς τὸν ἀδελφόν, ὡς ἐπιβουλεύοι αὐτῷ* (= ὅτι δῆθεν σχεδιάζει κακό γι' αὐτόν) (δηλ. *ὁ Κῦρος ἐπιβουλεύοι τῷ ἀδελφῷ*).

(πβ. ν.έ. Χτύπησε προσκλητήριο (στρατ.). *Λένε* ὅτι αὐτός τούς πρόδωσε. Ὁ μαθητὴς ρώτησε τὸν καθηγητὴ του ἂν τοῦ δίνει τὴν ἄδεια νά ἀπουσιάσει).

2) Παράλειψη τοῦ ῥήματος

21 Κάθε ῥημα μπορεῖ νά παραλείπεται, ὅταν εὐκολά ἐννοεῖται ἢ ἀπό τὰ συμφραζόμενα ἢ ἀπό τήν κοινή πείρα καί τή χρήση τῆς γλώσσας:

Ἐγὼ σὲ ἄσμενος ἑώρακα καὶ οἱ ἄλλοι πάντες (ἐνν. *ἑώρακασι*).
Μηδὲν ἄγαν (ἐνν. *ποιεῖ*) (= μὴν κάνεις τίποτε ὑπερβολικό).

(πβ. ν.έ. Περασμένα ξεχασμένα. Ἐσύ τό ἤξερες, αὐτός ὁμως;).

Ἄλλά συνήθως παραλείπεται ὁ τύπος *ἐστί* τοῦ ῥήματος *εἰμί* ἀπό τίς ἀπρόσωπες ἐκφράσεις πού σχηματίζονται:

α) μέ τὰ οὐσιαστικά *ἀνάγκη, καιρός, ὦρα, θέμις* κτλ.

β) μέ τὰ ἐπίθετα *δῆλον, δυνατόν, οἶόν τε, ῥάδιον, χαλεπόν* κτλ. ἢ μέ τὰ ρηματικά ἐπίθετα *σέ -τέον, λ.χ. διδασκτέον ἐστί, ποιητέον ἐστί* κτλ.

γ) μέ τίς μετοχές *δέον, εἰκός, πρέπον* κτλ.:

Μοχθεῖν ἀνάγκη (ἐνν. *ἐστί*) τοὺς θέλοντας εὐτυχεῖν.

Φύσιν πονηρὰν μεταβαλεῖν οὐ ῥάδιον (ἐνν. *ἐστί*) (= δέν εἶναι εὐκολο νά ἀλλάξεις ἕναν κακό χαρακτήρα).

Ἐπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγωνιστέον (ἐνν. *ἐστί*) (= πρέπει νά ἀγωνιζόμεσθε...).

Βαρβάρων Ἑλληνας ἄρχειν εἰκός (= ἐνν. *ἐστί*) (= εἶναι λογικό νά ἐξουσιάζουν οἱ Ἑλληνες τοὺς βαρβάρους) (βλ. §73).

(πβ. ν.έ. *Ἔωρα* νά φύγουμε. *Δύσκολο* νά πᾶμε τώρα).

3) Παράλειψη τοῦ κατηγορουμένου ἢ καί δύο ὄρων τῆς προτάσεως

22 Ἐπίσης μπορεῖ νά παραλείπεται καί τό κατηγορούμενο ἢ ἀκόμη καί δύο συγχρόνως ὄροι τῆς προτάσεως:

Οὐδεὶς θεὸς ἐπιθυμεῖ σοφὸς γενέσθαι. ἔστι γάρ (ἀντί: *ἔστι γάρ σοφός*): παραλείπεται τό κατηγορούμενο (σοφός).

Ὁ μὲν δειλὸς τῆς πατρίδος, ὁ δὲ φιλόδοξος τῆς πατρώας οὐσίας ἐστί προδότης (ἀντί: *ὁ μὲν δειλὸς ἐστί προδότης τῆς πατρίδος*):

παραλείπεται τό ῥημα (*ἐστί*) καί τό κατηγορούμενο (*προδότης*) (πβ. ν.έ. Αὐτός εἶναι πλούσιος· ἐγὼ δέν εἶμαι).

ΕΠΑΥΞΗΜΕΝΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

23 Οί κύριοι ὄροι μιᾶς προτάσεως (τό ὑποκείμενο, τό ρῆμα καί τό κατηγορούμενο) συνοδεύονται συνήθως ἀπό συμπληρώματα τῆς ἐννοιάς τους πού λέγονται **προσδιορισμοί** καί μέ τούς ὁποίους γίνεται ἀκριβέστερη ἢ διατύπωση τοῦ λόγου. Οί προσδιορισμοί λέγονται **δευτερεύοντες ὄροι τῆς προτάσεως**.

Ἡ πρόταση πού ἔχει ἐκτός ἀπό τούς κύριους καί δευτερεύοντες ὄρους λέγεται **ἐπαυξημένη** πρόταση:

α) *Μένων ὁ Θετταλός ἦν φίλος Ἀρραίου.*

Τούτων αἴτιος Χαιρεφῶν ὄδε ἐστίν.

β) *Ἐνταῦθα ἔμεινε Κύρος ἡμέρας τριάκοντα.*

Οἱ Ἕλληνες σὺν γέλῳτι ἐπὶ τὰς σκηνὰς ἦλθον.

Οἱ προσδιορισμοί λέγονται:

α) **ὀνομαστικοί**, ὅταν εἶναι ὀνόματα, οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα, ἢ ἄλλες λέξεις πού ἔχουν θέση ὀνόματος καί προσδιορίζουν ἐπίσης ὀνόματα. Καί ὅταν συμφωνοῦν στήν πτώση μέ τή λέξη πού προσδιορίζουν λέγονται **ὁμοιόπτωτοι** (ὁ Θετταλός, ὄδε), ὅταν δέ συμφωνοῦν λέγονται **ἑτερόπτωτοι** (Ἀρραίου, τούτων).

β) **ἐπιρρηματικοί**, ὅταν εἶναι ἐπιρρήματα ἢ ἄλλες λέξεις πού ἔχουν θέση ἐπιρρήματος καί προσδιορίζουν κυρίως ρήματα (ἐνταῦθα, ἡμέρας, σὺν γέλῳτι, ἐπὶ τὰς σκηνάς).

Πίνακας 2

ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

Ώς πρὸς τὸ περιεχόμενο	Ώς πρὸς τὸ ποῖόν	Ώς πρὸς τὴ σχέση τους με ἄλλες προτάσεις	Ώς πρὸς τοὺς ὄρους της
1. κρίσεως <i>Σὺ Ἕλληνας εἶ</i>	1. καταφατική <i>Σὺ Ἕλληνας εἶ</i>	1. κύρια ἢ ἀνεξάρτητη <i>Ταύτη ἔστω</i>	1. ἀπλή <i>Σὺ Ἕλληνας εἶ</i>
2. ἐπιθυμίας <i>Μὴ θορυβεῖτε</i>	2. ἀρνητική ἢ ἀποφατική <i>Οὐκ ἐκ χρημάτων ἀ- ρετὴ γίγνεται</i>	2. δευτερεύουσα ἢ ἐξαρτημένη <i>Εἰ ταύτη τοῖς θεοῖς φίλος, ταύτη ἔστω</i>	2. σύνθετη <i>Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης ἀθά- νατοὶ εἰσι</i>
3. ἐπιφωνηματικές <i>Ὡς καλὸς μοι ὁ πάππος</i>			3. ἔλλειπτική <i>Ἕλληνες ἔσμεν</i>
4. ἐρωτηματικές			
α) μέ ὀλι- κὴ ἄγνοια <i>Ἄρα σὺ εἶ Σωκράτης;</i>	β) μέ μερικὴ ἄγνοια <i>Τίς εἶ;</i>		4. ἐπαινετική <i>Μένων ὁ Θεττα- λὸς ἦν φίλος Ἀριαίου</i>

1) Ὀνοματικοὶ προσδιορισμοὶ ὁμοίωτοι

α) Παράθεση καὶ ἐπεξήγηση

24

Τὸ οὐσιαστικὸ πού προσδιορίζει ἓνα ἄλλο οὐσιαστικὸ στήν ἴδια πτῶση λέγεται, ὅπως καὶ στή ν.έ.:

1. **παραθετικὸς προσδιορισμὸς ἢ παράθεση**, ὅταν δίνει στό οὐσιαστικὸ πού προσδιορίζει ἓνα κύριο καὶ γνωστὸ γνώρισμα.

Ἡ παράθεση μπορεῖ νά ἀναλυθεῖ σέ ἀναφορική πρόταση:

Κῦρος ὁ βασιλεύς (= ὁ Κ. πού εἶναι βασιλιάς).

Περὶ χρημάτων λαλεῖς, ἀβεβαίου πράγματος (= μιλάς γιά χρήματα, πού εἶναι ἀβέβαιο πράγμα).

(πβ. ν.έ. φτάσαμε στή Θεσσαλονίκη, **στήν πόλη τοῦ Ἁγίου Δημητρίου**).

2. **ἐπεξηγηματικός προσδιορισμός ἢ ἐπεξήγηση***, ὅταν ἐπεξηγεῖ, δηλαδή διασαφηνίζει τήν ἔννοια τοῦ οὐσιαστικοῦ πού προσδιορίζει, ἢ ὁποῖα εἶναι γενική καί ἀόριστη. Ἡ ἐπεξήγηση μεταφράζεται μέ τό δηλαδή:

Ὁ κοινὸς ἰατρός σε θεραπεύσει, χρόνος.

Μεγίστου κακοῦ ἀπηλλάγησαν, πονηρίας.

(πβ. ν.έ. ἀπό τόν ἀφρό τῆς θάλασσας βγήκε ἡ θεά τῆς ὁμορφιάς, **ἢ Ἀφροδίτη**).

Ἡ ἐπεξήγηση μπορεῖ νά χρησιμοποιοθεῖ ὄχι μόνο οὐσιαστικό ἀλλά καί ἄλλη λέξη ἢ καί ὀλόκληρη πρόταση:

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

Ταῦτα λέγω, ὡς τὸ παράπαν οὐ νομίζεις θεοῦς.

25 Παράθεση ἢ ἐπεξήγηση, ἐκτός ἀπό τά οὐσιαστικά δέχονται καί οἱ ἀντωνυμίες ἀλλά καί ἄλλα μέρη τοῦ λόγου ἢ καί μιά ὀλόκληρη πρόταση:

Ἡμεῖς οἱ στρατηγοί (= ἐμεῖς πού εἶμαστε...). Παράθεση.

Τοῦτο ἐστὶ τὸ ἀδικεῖν, τὸ πλεον τῶν ἄλλων ζητεῖν ἔχειν (= δηλαδή τό νά ζητᾶς νά ἔχεις πιό πολλά ἀπό...). Ἐπεξήγηση.

Πᾶς ἐλεύθερος ἐνὶ δοῦλός ἐστι, τῷ νόμῳ, ὁ δὲ δοῦλος δυσί, τῷ νόμῳ, καὶ τῷ δεσπότη (= κάθε ἐλεύθερος ἄνθρωπος εἶναι δοῦλος σέ ἕναν, δηλαδή στό νόμο, ἀλλά ὁ δοῦλος σέ δύο, δηλαδή...). Ἐπεξηγήσεις.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἀμφοτέρωθεν, ἐκ τε γῆς καὶ ἐκ θαλάσσης ἡμύνοντο (= ἀπό δύο μεριές, δηλαδή καί ἀπό τήν ξηρά καί ἀπό...). Ἐπεξήγηση.

Ἡ γὰρ νοεῖς θάπτειν σφε, ἀπόρρητον πόλει; (= ἀλήθεια σκέφτε-

* περισσότερη ἐξήγηση

σαι νά τόν θάψεις, πράγμα πού ἀπαγορεύεται στήν πόλη;). Παράθεση.

Ὡς μὴ τέκνα εἰσίδωμεν, ἀνόσιον θέαν, ψυχορραγοῦντα (= νά μὴ δοῦμε νά ξεψυχοῦν..., πού εἶναι ἓνα ἀνίερο θέαμα). Παράθεση.

26 Ἡ παράθεση πού προσδιορίζει μιὰ δλόκληρη πρόταση κανονικά προτάσσεται, καί γι' αὐτό λέγεται **προεξαγγελτική παράθεση**:

Ἄλλ' ἢ, τὸ λεγόμενον, κατόπιν ἐορτῆς ἤκομεν (= ἀλλά πράγματι, ὅπως λένε, ἤρθαμε...):

(πβ. ν.έ. καί **τὸ σπουδαιότερο**, κανένας δέν ἀντιλήφθηκε τήν ἀλλαγῆ).

Ὡς προεξαγγελτικές παραθέσεις χρησιμοποιοῦνται οἱ φράσεις: *τὸ λεγόμενον, τὸ τῆς παροιμίας, τὸ μέγιστον, τὸ δεινότατον, τοῦναντίον* κ.τ.δ.

Σημείωση. Μερικές φορές ἡ ἐπεξήγηση ἐκφέρεται μέ τὸ ρ. *λέγω* (= ἐννοῶ) σέ αἰτιατική πτώση ὡς ἀντικείμενο τοῦ ρήματος:

Προσέκρουσα ἀνθρώπῳ πονηρῷ, Ἄνδροτίονα λέγω (= συνάντησα... ἐννοῶ τόν...). *Εἶσω κομίζου καί σύ, Κασσάνδραν λέγω* (= πήγαινε κι ἐσύ μέσα, ἐννοῶ τήν...).

β) Ἐπιθετικός προσδιορισμός

27 Ἐπιθετικός προσδιορισμός λέγεται τὸ ἐπίθετο πού προσδιορίζει ἓνα οὐσιαστικό καί φανερώνει μιὰ μόνιμη ἰδιότητά του. Συμφωνεῖ μέ τὸ οὐσιαστικό πού προσδιορίζει, ὅπως καί στή ν.έ., στό γένος, στόν ἀριθμό καί στήν πτώση:

Οἱ λόγοι τοῦ σοφοῦ ἀνδρός. Αἱ Ἑλλησποντιακαὶ πόλεις. Μετεσχέκαμεν ὑμῖν ἱερῶν τῶν σεμνοτάτων (= πήραμε μέρος μαζί σας...).

Ὡς ἐπιθετικοὶ προσδιορισμοὶ ἐκτός ἀπὸ τὰ ἐπίθετα χρησιμοποιοῦνται:

1. ἀντωνυμίες: *Ὁ ἐμὸς πατήρ. Ἐν τοιοῦτῳ καιρῷ* (πβ. ν.έ. **τέτοια** λαχτάρα).
2. ἀριθμητικά: *Τρεῖς ἄνδρες.*
3. μετοχές: *Ὁ λάμπων ἡλιος* (πβ. ν.έ. **τά γκρεμισμένα** σπίτια).
4. οὐσιαστικά πού δηλώνουν ἡλικία, ἐπάγγελμα, ἔθνικότητα:
Γέρων ἀνήρ. Ἀνθρωποὶ γραμματεῖς. Ἀνήρ Πέρσης (πβ. ν.έ. **γέρος**

ἄνθρωπος, ἐπιστήμονας ἄνθρωπος, νοικοκύρης ἄνθρωπος).

5. κύρια ὀνόματα γεωγραφικῶν ὄρων, ὅταν εἶναι τοῦ ἴδιου γένους καί ἀριθμοῦ καί προτάσσονται μέ τό ἄρθρο*:

Τὸ Πήλιον ὄρος. Ὁ Εὐξείνιος πόντος. Ὁ Ἀχελῷος ποταμός κτλ.

6. γενική πτώση οὐσιαστικοῦ ἢ ἐπίρρημα ἢ ἐμπρόθετος προσδιορισμός μέ ἄρθρο:

Ὁ τοῦ βασιλέως θρόνος. Οἱ κάτω θεοί. Ἡ κατὰ νόμον τιμωρία.

- 28 Ὁ ἔναρθρος ἐπιθετικός προσδιορισμός πολλές φορές ἐκφέρεται χωρίς τό οὐσιαστικό πού προσδιορίζει, γιατί εὐκόλα ἐννοεῖται. Τότε ὁ ἐπιθετικός προσδιορισμός παίρνει θέση οὐσιαστικοῦ, ὅπως:

οἱ ἀθάνατοι (= οἱ θεοί), *οἱ θνητοί* (= οἱ ἄνθρωποι), *τό ἱερόν* (= ὁ ναός), *τά ἱερά* (= τά σφάγια, ἢ θυσία), *τό ἵπικόν* (ἐνν. *στράτευμα*), *ἡ ὑστεραία* (ἐνν. *ἡμέρα*), *ἡ μουσική*, *ἡ ρητορική* (ἐνν. *τέχνη*), *ἡ εὐθεία* (ἐνν. *ὁδός ἢ γραμμή*), *οἱ λέγοντες* (= οἱ ῥήτορες), *ἡ ἐπιούσα* (ἐνν. *ἡμέρα*) κτλ.

(πβ. ν.έ. οἱ πλούσιοι, τά ξένα, τό πεζικό, τό κοινό κτλ.).

γ) Κατηγορηματικός προσδιορισμός

- 29 Κατηγορηματικός προσδιορισμός λέγεται, ὅπως καί στή ν.έ., ὁ ὁμοιόπτωτος προσδιορισμός πού ἐκφέρεται μέ ἐπίθετο ἢ μετοχή καί ἀποδίδει στό οὐσιαστικό πού προσδιορίζει μιά παροδική ιδιότητα:

Ἀγασίλαος φαιδρῶ τῷ προσώπῳ ἐκέλευσε (= μέ πρόσωπο γελαστό).

Προφαίνεται ἐλαύνων ἰδροῦντι τῷ ἵπῳ (= φαίνεται ἀπό μακριά νά τρέχει μέ ἰδρωμένο ἄλογο).

Ὁ κατηγορηματικός προσδιορισμός δέν ἔχει ἄρθρο, ἐνῶ τό οὐσιαστικό πού προσδιορίζεται ἀπ' αὐτόν συνήθως ἔχει.

Σημείωση. Στόν κατηγορηματικό προσδιορισμό ἀντιπαραβάλλεται μιά ιδιότητα ἢ κατάσταση τοῦ οὐσιαστικοῦ πού προσδιορίζεται μέ ἄλλες ιδιότητες ἢ καταστάσεις τοῦ ἴδιου οὐσιαστικοῦ, ἐνῶ στόν ἐπιθετικό προσδιορισμό τό οὐσιαστικό ἀντιπαραβά-

* Ἀλλιῶς ἔχουμε προσδιορισμούς παραθετικούς: λ.χ. *Πάρνης τὸ ὄρος, Λευκίμη τὸ ἀκρωτήριο*: οἱ λέξεις τὸ ὄρος, τὸ ἀκρωτήριο εἶναι **παραθέσεις** στά κύρια ὀνόματα: *Πάρνης, Λευκίμη* ἀντίστοιχα.

λεται μέ άλλα ὁμοια οὐσιαστικά· λ.χ. *Κατέλαβον τὴν ἔρημον πόλιν* (καὶ ὄχι μιάν ἄλλη) = ἐπιθετικός προσδιορισμός. *Κατέλαβον τὴν πόλιν ἔρημον* (καὶ ὄχι μέ τόν πληθυσμό της) = κατηγορηματικός προσδιορισμός.

(πβ. ν.έ. Ἦρθε τό γελαστό παιδί· ἐπιθετικός, Ἦρθε τό παιδί γελαστό· κατηγορηματικός).

30 Ὡς κατηγορηματικοί προσδιορισμοί χρησιμοποιοῦνται συνήθως τὰ ἐπίθετα:

ἄκρος, μέσος, ἔσχατος (= τελευταῖος), *πᾶς, ἅπας, ὄλος* (= ὄλοκληρος), *μόνος, αὐτός* (= ὁ ἴδιος), *ἕκαστος*:

Ἐν αἰθέρι μέσῳ κατέστη λαμπρὸς ἡλίου κύκλος (= στή μέση τοῦ οὐρανοῦ...).

Πᾶσαν ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν ἐρῶ (= θά σᾶς πῶ ὅλη τὴν ἀλήθεια).

Καὶ ἐμὲ αὐτὸν ὕβρισε (= κι ἐμένα τόν ἴδιο...).

Σημείωση. Μέ ἄρθρο τὰ προηγούμενα ἐπίθετα χρησιμοποιοῦνται ὡς ἐπιθετικοί προσδιορισμοί καὶ ἔχουν διαφορετική σημασία: ὁ *μέσος* = αὐτός πού βρίσκεται στό μέσον, ὁ *μεσαῖος*, ὁ *μόνος* = ὁ μοναχικός, ὁ *μοναδικός* κτλ.



2) ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΙ ΟΙ ΠΛΑΓΙΕΣ ΠΤΩΣΕΙΣ

- 31 Οί όνοματικοί έτερόπτωτοι προσδιορισμοί προδιορίζουν κυρίως όνόματα, ουσιαστικά ή επίθετα, και εκφέρονται μέ τίς πλάγιες πτώσεις: γενική, δοτική, αίτιατική.

1. ΟΙ ΠΛΑΓΙΕΣ ΠΤΩΣΕΙΣ ΩΣ ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

α' 'Η γενική

- 32 'Η γενική πού προσδιορίζει ώς έτερόπτωτος προσδιορισμός όνόματα, ουσιαστικά και επίθετα φανερώνει*:

1. τόν κτήτορα (γενική κτητική) ή τό δημιουργό:

*'Η οικία του Μιλτιάδου. 'Η άρετή του άνδρός. Τά έπη του 'Ομήρου.
'Ο υίός του Φιλίππου.*

2. ένα σύνολο άπό τό όποιο ένα μέρος είναι τό όνομα πού προσδιορίζεται άπό τή γενική (γενική διαιρετική):

'Ανήρ του δήμου. Πολλοί των στρατιωτών (= πολλοί άπό τους στρατιώτες ή, καλύτερα, πολλοί στρατιώτες). 'Ανήρ των πελαστών. (πβ. ν.έ. δύο μαθητές του Λυκείου μας).

Μέ γενική διαιρετική συντάσσονται συχνά επίθετα ή άντωνυμίες ουδέτερου γένους: πολύ, ήμισυ, πάν, τί κτλ., ή επίθετα ύπερθετικού βαθμού:

Τῷ ήμίσει του δόρατος έμάχετο.

Είς τουτο άναιδείας άφίκετο (= έφτασε σ' αυτό τό σημείο τής αναιδείας).

Σωκράτης ήν σοφώτατος 'Αθηναίων.

3. τήν ύλη ή τό περιεχόμενο:

Ξίφος σιδήρου. 'Αγέλη βοών (= κοπάδι άπό βόδια) (άλλά ν.έ.:

* πβ. και γενική κατηγορηματική §17.

σπαθί από σίδηρο· Ένα ποτήρι κρασί = Ένα π. πού περιέχει κρασί).

4. ιδιότητα:

Ὅδὸς τριῶν ἡμερῶν. Τεῖχος ὀκτῶ σταδίων. Παῖς τριῶν ἐτῶν.

Μέ γενική τῆς ιδιότητας συντάσσονται ὀνόματα πού σημαίνουν μέγεθος ἢ ἡλικία καί συνοδεύονται ἀπό ἀριθμητικό (πβ. ν.έ.: "Ένα παιδί πέντε ἐτῶν κι ἕνα παιδί τῆς κούνιας. "Ένα ρολόι τῆς τσέπης. "Ένα ποτήρι τοῦ κρασιοῦ).

5. τήν ἀξία ἢ τό τίμημα:

Δέκα μνῶν χωρίον (= κτῆμα). *Ἄγρὸς ταλάντου ἀξιος* (= πού ἀξίζει ἕνα τάλαντο).

Δόξα χρημάτων οὐκ ὠνητή (ἐστὶ) (= ἡ δόξα δέν ἀγοράζεται μέ χρήματα).

Μέ γενική τῆς ἀξίας ἢ τοῦ τιμήματος συντάσσονται τά ἐπίθετα: *ἀξιος, ἀνάξιος, ὠνητός* κ.τ.δ. (πβ. ν.έ. αὐτοκίνητο ἑνός ἑκατομμυρίου).

6. τήν αἰτία:

Ὅργη μεγάλων ἀδικημάτων (= ὀργή γιά μεγάλα ἀδικήματα).

Τούτων αἴτιος Χαιρεφῶν ἐστὶ. Ἐνοχος δειλίας.

Μέ γενική τῆς αἰτίας συντάσσονται συνήθως τά ἐπίθετα *αἴτιος, ὑπεύθυνος, ἐνοχος, εὐδαίμων* κ.τ.δ.

7. τό ὑποκείμενο μιᾶς ἐνέργειας (γενική ὑποκειμενική):

Πόλεμος Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων (ἐπολέμησαν οἱ Π. καὶ οἱ Ἀθ.). Ἐριδες θεῶν καὶ θνητῶν (ἐρίζουσιν οἱ θ. καὶ οἱ θν.)

8. τό ἀντικείμενο μιᾶς ἐνέργειας (γενική ἀντικειμενική):

Μιμηταὶ τῶν προγόνων (μιμοῦνται τοὺς...). *Πόθος πατρίδων* (ποθοῦσι τὰς πατρίδας).

33

Μέ γενική ὑποκειμενική ἢ ἀντικειμενική συντάσσονται τά ὀνόματα, οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα πού ἔχουν ἀντίστοιχο ρῆμα, λ.χ. *πόλεμος - πολεμῶ, ἔρις - ἐρίζω, μιμητής - μιμοῦμαι, πόθος - ποθῶ*. Ἐτσι συντάσσονται μέ γενική ἀντικειμενική τά ἀκόλουθα ἐπίθετα, πού ἔχουν

ἀντίστοιχα ρήματα, πού κι ἐκεῖνα συντάσσονται μέ γενική ὡς ἀντικείμενο (βλ. § 51), καί σημαίνουν:

α) **μνήμη ἢ λήθη**, ὅπως: *μνήμων, ἀμνήμων, ἐπιλήσμων:*

Μνήμων τῶν προγόνων.

Ἀμνήμων τῶν κινδύνων.

β) **φροντίδα, ἐπιμέλεια, φειδώ** καί τά ἀντίθετα, ὅπως: *ἐπιμελής, ἀμελής, φειδωλός, ἀφειδής, ὀλίγωρος:*

Ἐπιμελής τῶν θείων. Φειδωλός χρημάτων.

γ) **συμμετοχή** σέ κάτι, **πλησμονή** ἢ τό ἀντίθετο **στέριση, χωρισμό, ἀπομάκρυνση ἢ ἀπαλλαγή**, ὅπως: *μέτοχος, κοινωνός, μεστός, πλήρης, ἐνδεής (= φτωχός), γυμνός, κενός, ὄρφανός:*

Μέτοχος τῆς πόλεως. Πλήρης ὕδατος. Ἐνδεής χρημάτων.

Ὄρφανός πατρός (ἀλλά ν.έ. ἀποθῆκες **γεμάτες τρόφιμα**, καί: **ὄρφανός** ἀπό πατέρα).

δ) **χωρισμό, ἀπομάκρυνση ἢ ἀπαλλαγή**, ὅπως: *ἐρημος, ἐλεύθερος, ἄγνός* κτλ.:

Ἐρημος φίλων. Φόνου ἄγνός (= καθαρός ἀπό φόνο),

καθώς καί ἐπίθετα μέ *α* στερητικό: *Ἄμικτος κακοῦ. Ἄγευστος συμφορῶν.*

ε) **ἐμπειρία ἢ ἀπειρία, ἐπιτυχία ἢ ἀποτυχία**, ὅπως: *ἐμπειρος, ἀπειρος, ἐπιτυχής, ἀήθης (= ἀσυνήθιστος):*

Ἐμπείρος πολέμου (= ἐμπειρος στόν πόλεμο). Ἄπειρος γραμμάτων.

Ἐκπληξίς ἐνέπεσεν ἀνθρώποις ἀήθεσι τοιαύτης μάχης.

στ) **ἐξουσία ἢ τό ἀντίθετο**, ὅπως *κύριος (= ἀφέντης, κάτοχος), ἀκράτωρ, ὑπήκοος:*

Κύριος τῆς Ἀσίας.

Ἐαυτοῦ ὦν ἀκράτωρ ἄλλων ἐπίχειρεῖ ἄρχειν.

Ἐπὶ ὑπήκοοι τῶν γονέων (= πειθαρχικοί στούς γονεῖς).

ζ) **διαφορά ἢ σύγκριση**, ὅπως *διάφορος, ἕτερος, ἀλλότριος:*

Ἐπιστήμη ἐπιστήμης διάφορος.

Ἐτερον τὸ ἡδὺ τοῦ ἀγαθοῦ.

Πότερόν ἐστιν ἐπιστήμη ἢ ἀρετὴ ἢ ἄλλοιον ἐπιστήμης; (= ἡ ἀρετὴ εἶναι γνώση ἢ κάτι διαφορετικό ἀπὸ τῆ γνώσης;)

Ἐπίσης μέ γενική συντάσσονται καί τά παραθετικά καί ὅσα ἐπίθετα σημαίνουν σύγκριση (γενική συγκριτική, βλ. §34) ὅπως *πρότερος*, *ὑστερος*, *πολλαπλάσιος* κτλ.:

Ἡ βασίλισσα προτέρα Κύρου ἀφίκετο.

Πολλῶν χρημάτων κρείττων ὁ παρὰ τοῦ πλήθους ἔπαινος (= ἀνώτερος ἀπὸ πολλά χρήματα εἶναι ὁ ἔπαινος τοῦ κόσμου).

Τὸ νικᾶν ἑαυτὸν πασῶν νικῶν πρώτη καὶ ἀρίστη (= ἀπὸ ὅλες τίς νίκες ἢ πρώτη καὶ ἢ καλύτερη εἶναι νά νικᾶς τὸν ἑαυτὸ σου).

Ἡ σύνταξη τῶν παραθετικῶν

- 34 Σέ μιά σύγκριση *α' ὀρος συγκρίσεως* λέγεται τὸ πρόσωπο ἢ τὸ πράγμα πού συγκρίνεται μέ κάτι ἄλλο, ἐνῶ *β' ὀρος* αὐτὸ μέ τὸ ὁποῖο γίνεται ἡ σύγκριση:

Ἀλκιβιάδης ἦν νεώτερος Περικλέους (*Ἀλκιβιάδης α' ὀρος*, *Περικλῆς β' ὀρος* συγκρίσεως).

Ὁ β' ὀρος συγκρίσεως, ὅταν εἶναι οὐσιαστικό ἢ ἄλλη λέξη πού λαμβάνεται ὡς οὐσιαστικό, ἐκφέρεται κανονικά μέ γενική (γενική συγκριτική) ἢ σπανιότερα μέ τὸ ἦ καὶ στήν ἴδια πτώση μέ τὸν *α'* ὀρο:
Ἡ τῆς ἀρετῆς κτήσις πλούτου μὲν κρείττων, χρησιμωτέρα δ' εὐγενείας ἐστι.

Τὸ φυλάξασθαι τάγαθὰ χαλεπώτερον τοῦ κτήσασθαι ἐστιν.

Αἰροῦ μᾶλλον ζημίαν ἢ κέρδος αἰσχροῦ (= νά προτιμᾶς πῖο πολὺ...).

(πβ. ν.έ. Ἡ Ἀναστασία εἶναι μικρότερη σου. Ἡ Χριστίνα εἶναι ψηλότερη ἀπὸ τῆ Μαρία. Καλύτερα νά πᾶς ἐσὺ παρὰ ἐγώ).

Ὅταν ὁ β' ὀρος δέν εἶναι οὐσιαστικό ἀλλὰ κάποια ἄλλη λέξη ἢ φράση, τότε ἐκφέρεται πάντοτε μέ τὸ ἦ καὶ μέ τὸν ἴδιο τρόπο πού ἐκφέρεται καὶ ὁ *α'* ὀρος:

Τὰ ἐπιτήδεια βούλομαι ὑμᾶς μᾶλλον ἢ ἐμὲ εἶχειν.

Καλῶς ἀκούειν μᾶλλον ἢ πλουτεῖν θέλε. (= θέλε πῖο πολὺ νά ἔχεις καλὸ ὄνομα παρὰ νά εἶσαι πλούσιος).

Σημείωση. Τό συγκριτικό πολλές φορές, όταν παραλείπεται ὁ β' ὀρος συγκρίσεως, ἰσοδυναμεῖ μέ τό θετικό ἢ ἐκφράζει κάτι λιγότερο ἀπό τό θετικό:

Οἱ πρεσβύτεροι καί οἱ νεώτεροι = οἱ πρεσβῦται καί οἱ νέοι (πβ. ν.έ. τί νεότερα = τί νέα;).

Τό στράτευμα ἀτακτότερον ἐχώρει: στή μετάφραση προστίθεται τό κάπως: τό στράτευμα προχωροῦσε κάπως ἄ τ α κ τ α (πβ. ν.έ. ὁ ἄρρωστος μας εἶναι καλύτερα).

35 Τό ὑπερθετικό, ὅπως καί στή ν.έ., δηλώνει ὅτι:

α) Ἐνα οὐσιαστικό ἔχει μιᾶ ιδιότητα ἢ ποιότητα σέ ἄνωτερο βαθμό ἀπό ὅλα τά ὁμοιά του καί λέγεται **σχετικό ὑπερθετικό**:

Ἀθηναίων σοφώτατος Σωκράτης ἦν (= ὁ Σ. ἦταν ὁ πιό σοφός ἀπό ὅλους τούς Ἀθ.).

β) Ἐνα οὐσιαστικό ἔχει μιᾶ ιδιότητα ἢ ποιότητα στόν ἄνωτερο βαθμό χωρίς ἄμεση σύγκριση μέ τά ὁμοιά του, καί τότε λέγεται **ἀπόλυτο ὑπερθετικό**:

Κῦρος φιλομαθέστατος ἦν (= ὁ Κ. ἦταν πολύ φιλομαθής).

Σημείωση. Ἡ γενική μέ τά σχετικά ὑπερθετικά, ἐνῶ δείχνει κάποια σύγκριση, κατ'ἀλήγει νά εἶναι διαιρετική (§ 32, 2) παρά β' ὀρος συγκρίσεως, ἀφοῦ αὐτό πού συγκρίνεται λαμβάνεται ἀπό ἕνα σύνολο ὁμοίων προσώπων ἢ πραγμάτων.

Γιά τή γενική ὡς προσδιορισμό ἐπιρρημάτων καί ἐπιφωνημάτων βλ. § 39, ὡς ἐπιρρηματικό προσδιορισμό βλ. § 43, καί ὡς ἀντικείμενο βλ. § 51 κ.έ.

β' **Ἡ δοτική**

36 Ἡ δοτική ὡς ἑτερόπλωτος προσδιορισμός προσδιορίζει ἐπίθετα (σπάνια οὐσιαστικά) πού σημαίνουν:

1. ὠφέλεια ἢ, τό ἀντίθετο, βλάβη, φιλία ἢ, τό ἀντίθετο, ἐχθρα, ὅπως: ὠφέλιμος, βλαβερός, φίλος, ἐχθρός:

Πιστοὶ ἦσαν τῷ Κύρῳ καί τοῖς Ἑλλήσιν εὖνοι.

Οἱ πονηροὶ ἀλλήλοις ἐχθροὶ μᾶλλον εἰσιν ἢ φίλοι.

2. εὐπειθεια ἢ ὑποταγή, ἀκολουθία ἢ διαδοχή, προσέγγιση, ἐπικοινωνία ἢ μείξις καί τά ἀντίθετα, ὅπως: εὐπειθής, ὑπήκοος, ἀκόλουθος, διάδοχος, γείτων, ὄμορος (= γειτονικός) ἄμικτος κ.τ.δ.:

Ἴππος εὐπειθής τῷ ἠνιόχῳ.

Ἀκόλουθα τούτοις πράττω (= ἐνεργῶ σύμφωνα μ' αὐτά).

Ὅμοροι τοῖς Δωριεῦσι.

Ἦδονῆ ἄμικτος φρονήσει.

3. αὐτό πού πρέπει ἢ ταιριάζει καί τά ἀντίθετα ὅπως: *πρεπώδης, ἀρμόδιος, ἀπρεπής, ἀνάρμοστος* κ.τ.δ.:

Ἐπίστανται ἃ δοκεῖ πρεπωδέστατα γυναιξὶν εἶναι (= γνωρίζουν πολύ καλά ὅσα θεωροῦνται κατάλληλα γιά τίς γυναῖκες).

Μέθη φύλαξιν (= στούς φύλακες) *ἀπρεπέστατον.*

4. ταυτότητα ἢ ὁμοιότητα, ἰσότητα ἢ συμφωνία καί τά ἀντίθετα ὅπως: *ὁ αὐτός, ὁμοῖος, ἀνόμοιος, ἴσος, ἀνίσος, ἰσόρροπος, σύμφωνος:*

Οἱ πονηροὶ ἀλλήλοις ὁμοιοὶ εἰσιν.

Ἦ νῆσος ἴση ἐστὶ τῇ πόλει.

Σύμφωνοι ἀλλήλοις εἰσί.

Τά ἐπίθετα αὐτά πού συντάσσονται μέ δοτική (ἀντικειμενική) ἔχουν ἀντίστοιχα ρήματα πού παίρνουν ἀντικείμενο σέ δοτική (βλ. § 52).

37 Ἦ δοτική ὡς ἑτερόπρωτος προσδιορισμός σέ ἐπίθετα ἢ οὐσιαστικά σημαίνει πολλές φορές *ἀναφορά* (= ὡς πρὸς...) (*δοτική τῆς ἀναφορᾶς*):

Ἐρρωμενέστατοι ταῖς ψυχαῖς (= πολύ δυνατοὶ ὡς πρὸς τὴν ψυχὴ, στήν ψυχὴ).

Οὔτε ποσὶν εἰμι ταχὺς οὔτε χερσὶν ἰσχυρός (= οὔτε στά πόδια εἰμαι γρήγορος οὔτε...).

Γιά τὴν δοτικὴ ὡς προσδιορισμὸ ἐπιρρημάτων βλ. § 40, ὡς ἐπιρρηματικό προσδιορισμὸ βλ. §44, καί ὡς ἀντικείμενο βλ. §52 κ.έ.

γ' **Ἦ αἰτιατική**

38 Ἦ αἰτιατική ὡς ἑτερόπρωτος προσδιορισμός ἐπιθέτων ἢ οὐσιαστικῶν δέν εἶναι πολύ συχνή καί σημαίνει κυρίως τὴν *ἀναφορά* (τό «κατά τιν»)· μεταφράζεται: *ὡς πρὸς, στό...*:

Ἄγαθος τὰ πολεμικά.

Τυφλὸς τὰ τ' ὠτα τὸν τε νοῦν τὰ τ' ὀμματ' εἶ (= εἶσθαι τυφλὸς καί στ' αὐτιά καί στό νοῦ καί στά μάτια).

Σκόπει πῶς ἂν βελτίων τὴν ψυχὴν γένοιο (= σκέψου πῶς θά γίνεις καλύτερος στήν ψυχὴ).

Συχνές αιτιατικές τῆς ἀναφορᾶς εἶναι οἱ: τὸν ἀριθμὸν, τὸ εὖρος, τὸ ὕψος, τὸ πλῆθος, τὸ ὄνομα:

Τάφρος ἦν ὀρυκτὴ βαθεῖα, τὸ μὲν εὖρος ὀργυιαὶ πέντε, τὸ δὲ βάθος ὀργυιαὶ τρεῖς.

Οἱ μὲν ἐπορεύοντο τὸ πλῆθος ὡς δισχίλιοι.

Πόλις αὐτόθι ὠκεῖτο, Θάσακος ὄνομα (= ἐκεῖ κατοικοῦσαν μιὰ πόλη μὲ τὸ ὄνομα Θ.).

(πβ. ν.έ. δυνατὸς στήν ψυχὴ ἀλλὰ καί: ἓνα ἄγαλμα τὸ ὕψος δέκα μέτρα).

Γιὰ τὴν αιτιατικὴ ὡς προσδιορισμὸ ἐπιρρημάτων βλ. § 41, ὡς ἐπιρρηματικὸ προσδιορισμὸ βλ. § 45, καὶ ὡς ἀντικείμενο βλ. § 54 κ.έ.



ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΛΟΡΙΣΜΟΙ

ΟΜΟΙΟΠΙΣΤΟΙ			ΕΤΕΡΟΠΙΣΤΟΙ		
Παράθεση	Κύρος ὁ βασιλεύς	Κατηγορηματικός Προσδιορισμός	Σέ γενική	Σέ δοτική	Σέ αιτιατική
Ἐπεξήγηση	Ὁ κοινὸς ἰατρός σε θεραπεύσει, χρόνος	Φαιδρῶ τῷ προσώπῳ ἐκέλευσε	1. κτητική Ἡ οἰκία τοῦ Μιλτιάδη	1. ἀντικειμενική -πιστοὶ τῷ Κύρῳ -ἄμοροι τοῖς Δωριεῦσι -σύμφωνοι ἀλλήλοις	1. τῆς ἀναφορᾶς -ἀγαθὸς τὰ πολεμικά -τάφος τὸ βάθος ὄργανοι τρεῖς
Ἐπιθετικός Προσδιορισμός	Οἱ λόγοι τοῦ σοφοῦ ἀνδρός		2. διαιρητική Ἄνθρωπων πελαστῶν	2. τῆς ἀναφορᾶς -ἐρρωμενέστατοι ταῖς ψυχαῖς -ταχὺς ποσὴν	
Ἐπεξήγηση	Ο κοινὸς ἰατρός σε θεραπεύσει, χρόνος		3. τῆς ὕλης Ξίφος σιδήρου		
			4. τῆς ιδιότητος Παῖς τριῶν ἐτῶν		
			5. τῆς ἀξίας Χωρὶον δέκα μνῶν		
			6. τῆς αἰτίας Τούτου αἴτιος		
			7. ὑποκειμενική Πόλεμος		
			8. ἀντικειμενική Ἀθηναίων καὶ Πελοποννησίων		
			Μιμηταὶ προγόνων		

II. ΟΙ ΠΛΑΓΙΕΣ ΠΤΩΣΕΙΣ ΩΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΦΩΝΗΜΑΤΩΝ

α' Ἡ γενική

39 Μέ γενική συντάσσονται:

1. ἐπιρρήματα πού παράγονται ἀπό ἐπίθετα τά ὁποῖα συντάσσονται μέ γενική λ.χ. *ἀξίως, ἀπείρως, ἔξω, ἐκτός, πόρρω* (= παραπέρα, μακριά), *λάθρα* (= κρυφά) κτλ.:

Ἐμάχοντο ἀξίως λόγου.

Οὗτοι μεγίστων παιδευμάτων ἀπείρως ἔχουσι (= εἶναι ἄπειροι ἀπό τά πολύ μεγάλα μαθήματα).

Πόρρω ἤδη ἐστὶ τοῦ βίου, θανάτου δὲ ἐγγύς.

Φθόνος ἔξω θεῖου χοροῦ ἴσταιται.

Λάθρα μητρὸς καὶ πατρός.

2. ἐπιρρήματα τοπικά, χρονικά, ποσοτικά, λ.χ.

Πολλαχοῦ τῆς γῆς (= σέ πολλά μέρη τῆς γῆς). *Τῆς ἡμέρας ὄψε* (= ἄργά) ἦν.

Τρὶς (= τρεῖς φορές) *τῆς ἡμέρας.*

(ἡ γενική τοῦ ὀνόματος εἶναι διαιρετική, βλ. § 32, 2).

(π.β. ν.έ. μακριά μου, μπροστά σου, μέσα του).

3. ἐπιρρήματα τροπικά (κυρίως μέ τά ρήματα *ἔχω, κεῖμαι, ἦκω*), λ.χ.: *πῶς, ὅπως, ὡς, καλῶς, κακῶς, εὖ*:

Βασιλεὺς πῶς ἔχει παιδείας; (= πῶς πάει ἀπό παιδεία;).

Ἐδίωξαν ὡς τάχους ἕκαστος εἶχεν (= ὅπως μπορούσε ἀπό ταχύτητα ὁ καθένας).

Ἡ Κέρκυρα τῆς τε Ἰταλίας καὶ Σικελίας καλῶς παράπλου κεῖται (= καλῶς ὡς πρὸς τό ταξίδι γιά τήν Ἰταλία καί...).

(ἡ γενική δείχνει ἀ να φο ρά = ὡς πρὸς...). Βλ. καί § 43, 4.

4. ἐπιφωνήματα: *Φεῦ τῆς ἀνοίας! Οἴμοι τῶν κακῶν!*

(ἡ γενική δείχνει τήν αἰτία) (π.β. ν.έ. ἀλίμονό σου!).

β' Ἡ δοτική

40 Μέ δοτική συντάσσονται τά ἐπιρρήματα:

ἄμα (= συγχρόνως μέ), ὁμοῦ (= μαζί, μέ) καί ἄλλα πού ἀντιστοιχοῦν σέ ἐπίθετα πού συντάσσονται μέ δοτική, λ.χ. ἐπομένως, συμφώνως κτλ.

Ἄμα δὲ τῷ ἦρι ὁ Δερκυλίδας ἀφικνεῖται εἰς Λάμψακον (= μέ τὴν ἄνοιξη ὁ Δ. ...).

Τὸ ὕδωρ ἐπίνετο ὁμοῦ τῷ πηλῷ.

Ἐπομένως τῷ νόμῳ (= ἀκολουθώντας τὸ νόμο, σύμφωνα μέ τὸ νόμο).

Συμφερόντως τοῖς φίλοις (= ὅπως συμφέρει στοὺς φίλους).

Μέ δοτική ἐπίσης συντάσσονται καί τροπικά ἐπιρρήματα:

Οὕτως ἔχει ταῦτα τῇ φύσει (= ἔτσι εἶναι αὐτά ὡς πρὸς τὴ φύση, ἀπὸ τὴ φύση).

(Ἡ δοτικὴ δείχνει ἀναφορά). Βλ. καί § 44, 7.

γ' Ἡ αἰτιατικὴ

- 41** Μέ αἰτιατικὴ συντάσσονται τὰ ὀρκωτικά μὰ ἢ νῆ. Γιά κατάφαση ἢ ἰσχυρὴ ἐπιβεβαίωση χρησιμοποιεῖται τὸ νῆ ἢ ναὶ μά, ἐνῶ γιά ἄρνηση τὸ οὐ μά ἢ συχνά τὸ μά:

μὰ Δία, νῆ Δία (= μά τὸ Δία), ναὶ μὰ Δία, οὐ μὰ Δία.

Δύο δραχμὰς μισθὸν τελεῖς; Μὰ Δί' ἄλλ' ἔλαττον (= ὄχι, μά τὸ Δία, ἀλλὰ λιγότερο).

Μέ αἰτιατικὴ ἐπίσης συντάσσονται καί τροπικά ἐπιρρήματα:

Εὖ ἔχω τὸ σῶμα (= εἶμαι καλά ὡς πρὸς τὸ σῶμα, στό σῶμα). (Ἡ αἰτιατικὴ δείχνει ἀναφορά). Βλ. καί § 45, 5.

III. ΟΙ ΠΛΑΓΙΕΣ ΠΤΩΣΕΙΣ

ΩΣ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

- 42** Οἱ πλάγιες πτώσεις μερικῶν ὀνομάτων (οὐσιαστικῶν καί ἐπιθέτων) ἢ ἀντωνυμιῶν χρησιμοποιοῦνται ὡς ἐπιρρήματα, ὅπως: δίκην (= σάν), ἀρχήν (= ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἀρχικά), ὁσπερᾶν, κύκλω (= ὀλόγουρα), ἰδίᾳ (= ἰδιωτικά), δημοσίᾳ (= δημόσια), μακράν (= μακριά), τὸ ἀρχαῖον (= τὴν παλιά ἐποχή), ἄλλῃ (= ἀλλοῦ ἢ ἀλλιῶς), ταύτῃ (= ἐδῶ

ἢ ἔτσι), αὐτοῦ (= ἐδῶ ἢ ἐκεῖ), οὐ (= ὄπου) κτλ. (Βλ. παραδείγματα ἀμέσως παρακάτω).

(πβ. ν.έ. Αὐτό γινόταν **παλιά**. Εἶμαι **καλά**. Στάσου **αὐτοῦ**).

43

Ἄλλὰ ἐκτός ἀπό τίς προηγούμενες καί σέ πολλές ἄλλες περιπτώσεις οἱ πλάγιες πτώσεις χρησιμοποιοῦνται ὡς ἐπιρρηματικοί προσδιορισμοί, δηλαδή προσδιορίζουν ρήματα (κάποτε καί ἄλλους ὄρους τῆς προτάσεως) καί φανερόνουν διάφορες ἐπιρρηματικές σχέσεις*.
Ἔτσι:

α' Ἡ γενική

Ἡ γενική ὡς ἐπιρρηματικός προσδιορισμός φανερόνουν:

1. χρόνο:

Ἐκείνης τῆς νυκτὸς οὐδεὶς ἐκοιμήθη (= ἐκείνη τῆ νύχτα...).

Οὐ τῆς ἐπιούσης ἡμέρας ἤξει τὸ πλοῖον ἀλλὰ τῆς ἐτέρας (= τὸ πλοῖο δέ θά φτάσει τὴν ἐπόμενη μέρα...).

Ἡ οἰκία χειμῶνος μὲν εὐήλιός ἐστιν, θέρους δὲ εὐσκίος (= ἔχει ἥλιο τὸ χειμῶνα καί σκιά τὸ...).

2. αἰτία:

Τῶν αὐτῶν ἀδικημάτων ὀργίζεται (= γιὰ τὰ ἴδια ἀδικήματα...).

Φεύγω φόνου (= κατηγοροῦμαι στὸ δικαστήριο γιὰ φόνο).

(πβ. ν.έ. πεθαίνει τῆς πείνας).

3. ποσό:

Πόσου διδάσκει Εὐηνος; (= πόσα παίρνει γιὰ τὴ διδασκαλία τοῦ ὀ Εὐ.);).

Ἡ γενική αὐτὴ μπορεῖ νά δηλώνει τὴν ἀξία ἢ τὸ τίμημα:

Εὐηνος διδάσκει πέντε μνῶν.

Φίλιππος ὠνεῖται (= ἀγοράζει) *τοῦτο χρημάτων.*

(πβ. γενική τῆς ἀξίας ὡς ἑτερόπτ. προσδιορ. § 32, 5).

4. ἀναφορά (= ὡς πρὸς, σύμφωνα μέ):

Οἱ παρόντες ἔλεγον ὡς τις εὐνοίας ἢ μνήμης ἔχοι. Βλ. § 39, 3.

* Περισσότερα γιὰ τίς ἐπιρρηματικές σχέσεις καί τὰ ἐπιρρήματα βλ. Ἐπιρρηματικοί προσδιορισμοί, § 123 κ.έ. καί Μόρια, Ἐπίμετρο Β'.

Σημείωση. Ἡ γενική ὡς ἐπιρρηματικός προσδιορισμός φανερώνει τόπο μέ μερικές ἀντωνυμίες, πού λαμβάνονται ὡς τοπικά ἐπιρρήματα, λ.χ. αὐτοῦ (= ἐδῶ, ἐκεῖ), οὐ (= ὄπου), οὐπερ (= ὄπου ἀκριβῶς) κτλ.:

Επίσχες αὐτοῦ (= στάσου ἐκεῖ).

Ἐς Μηλιᾷ τε κόλπον, οὐ Σπερχειός ἄρδει πεδίον (= καί στό Μαλιακό κόλπο, ὄπου ὁ Σπερχειός ποτίζει τήν πεδιάδα).

Τέθνηκεν οὐπερ τοῖς νέοις θνήσκειν καλόν (= ὄπου εἶναι ὠραῖο γιά τούς νέους...).

β' Ἡ δοτική

44

Ἡ δοτική ὡς ἐπιρρηματικός προσδιορισμός φανερώνει:

1. τόπο (στάση):

μέ τίς λέξεις: *τῆδε* (= ἐδῶ), *ταύτη* (= ἐδῶ), *ἐκείνη* (= ἐκεῖ), *ἄλλη* (= ἄλλοῦ), *ἧ* (= ὄπου), *πάντη* (= παντοῦ), *κύκλω* (= ὀλόγουρα) κτλ. (οἱ ὁποῖες, ἐνῶ εἶναι δοτικές ὀνομάτων καί ἀντωνυμιῶν, λαμβάνονται ὡς ἐπιρρήματα):

Ἦ ξεῖν' ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις ὅτι τῆδε κείμεθα...

Ἔρχεται ἄλλη (= πηγαινέει ἄλλοῦ).

Κύκλω δέ αὐτοῖς πάντη πολλὰ καί ἔθνη καί πόλεις πολέμια ἦσαν.

ἢ μέ τά κύρια ὀνόματα τῶν τόπων:

Τὰ τρόπαια τά τε Μαραθῶνι καί Σαλαμῖνι (= στό Μαρ. καί στή Σαλ.).

2. χρόνο:

ταύτη τῇ ἡμέρᾳ, τῆδε τῇ νυκτί, τῷ ἐπιόντι ἔτει κτλ.

Παναθηναίοις, Θεσμοφορίοις κτλ. (= στή γιορτή τῶν Παναθ. κτλ.)

Τῷ δ' ἐπιόντι ἔτει (= τόν ἐπόμενο χρόνο) *οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔπεψαν ἐπὶ τὰς ναῦς Καλλικρατίδαν.*

Ἐνίκησε τρίτῳ μηνί (= τόν τρίτο μῆνα).

(πβ. ν.έ. μέ αἰτιατική: *Αὐτά ἐγιναν τῇ νύχτα.* Ἔτσι ἐγινε τό '40).

3. αἰτία:

Λιμῶ ἀπέθανον (= ἀπό πείνα).

Δειλία ἔλιπον τήν τάξιν.

Μέ δοτική ἐπιρρηματική τῆς αἰτίας συντάσσονται πολλά ρήματα πού σημαίνουν ψυχικό πάθος, ὅπως: *χαίρω, λυποῦμαι, ἠδομαι, ἄχθομαι, αἰσχύνομαι, ὀργίζομαι, ἀθυμῶ*, κ.τ.δ.:

Ξέρξης ἤσθη (= εὐχαριστήθηκε) τῇ ἐπιστολῇ.

Ἡμεῖς οἱ στρατηγοὶ ἠχθόμεθα τοῖς γεγενημένοις (= λυπόμαστε γιὰ τὰ γεγονότα).

4. τὸ ὄργανο, τὸ μέσο ἢ τὸν τρόπο:

Τὴν θύραγ τῇ βακτηρίᾳ ἔκρουε (= χτυποῦσε μετὰ τὸ ραβδί).

Ἡ ψυχὴ τρέφεται μαθήμασι (= τρέφεται μετὰ μαθ.).

Δρόμῳ ἔεντο εἰς τοὺς βαρβάρους (= τρέχοντας δρμησαν...).

Τρόπο φανερόνουν καὶ μερικά ὀνόματα ἢ ἀντωνυμίες στὴ δοτικὴ πού λαμβάνονται ὡς ἐπιρρήματα, ὅπως:

σιγῇ, βία (= μετὰ βία), σπουδῇ (= βιαστικά), πεζῇ, ἰδίᾳ (= ἰδιωτικά), κοινῇ (= ἀπὸ κοινοῦ), δημοσίᾳ κτλ.

ἢ τῆδε (= ἔτσι), ταύτῃ (= ἔτσι), τῷδε ἢ τούτῳ τῷ τρόπῳ, ἄλλῃ (= ἀλλιῶς), παντὶ σθένει (= μετὰ κάθε δύναμη), πάσῃ τέχνῃ κτλ.

Ἵσθ' ὅρα δὴ καὶ τῆδε, ὅτι ἐπειδάν... (= σκέψου τὸ λοιπὸν καὶ ἔτσι ὅτι...).

Ἴσθ' ἄλλῃ γέ πῃ ἐν νῶ ἔχω λέγειν (= κάπως ἀλλιῶς ἔχω στό νοῦ μου νὰ μιλήσω).

Οὐκ ἐκ χρημάτων ἀρετὴ γίγνεται, ἀλλ' ἐξ ἀρετῆς χρήματα, καὶ τὰ ἄλλα ἀγαθὰ τοῖς ἀνθρώποις ἅπαντα καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ.

5. συνοδεία:

Προφαίνεται ἐλαύνων ἰδροῦντι τῷ ἵππῳ (= φαίνεται ἀπὸ μακριὰ νὰ τρέχει μετὰ ἰδρωμένο ἄλογο).

Ἰσθ' Ἀλκιβιάδης κατέπλευσεν εἰς Πάρον ναυσὶν εἴκοσι.

6. ποσό (μέτρο ἢ διαφορά):

Ἰσθ' Ἀβροκόμας ὑστέρησε τῆς μάχης πέντε ἡμέραις.

Τοσοῦτῳ ἠδίων ζῶ, ὅσῳ πλείω κέκτημαι.

Ἰσθ' Ἐπύαξα προτέρα Κύρου πέντε ἡμέραις εἰς Ταρσοὺς ἀφίκετο (= πέντε μέρες πρὶν ἀπὸ τὸν Κύρο).

Πολλῷ κρεῖττόν ἐστιν ἐμφανῆς φίλος ἢ χρυσὸς ἀφανῆς (= κατὰ πολὺ ἀνώτερο πρᾶγμα εἶναι...).

Μετὰ δοτικὴ τοῦ ποσοῦ, πού δείχνει μέτρο ἢ διαφορά, συντάσσονται οἱ λέξεις πού ἔχουν παραθετικὴ ἔννοια (κρεῖττων, πρότερος, ὑστερος κτλ.).

7. ἀναφορά (= ὡς πρὸς...):

Θεωρήσατε πῶς ἔχετε ταῖς διανοίαις (= ἐξετάστε πῶς εἴστε ὡς πρὸς τὴ διάνοια).

Οὗτοι πῶς ἔχουσι Φιλίππου; (= πῶς εἶναι διατεθειμένοι ὡς πρὸς τὸ Φ.);).

Βλ. καὶ §40

γ' Ἡ αἰτιατική

45

Ἡ αἰτιατική ὡς ἐπιρρηματικός προσδιορισμός φανερώνει:

1. χρόνος:

Φυλάξαντες ἔτι νύκτα ἐχώρουν ἐκ τῶν οἰκιῶν.

Σιτέονται παντοίας ρίζας τὸ θέρος ὀρύσσοντες (= τὸ καλοκαίρι τρῶνε διάφορες ρίζες πού σκάβουν καὶ τίς βγάζουν).

(πβ. ν.έ. "Ἐφυγαν τὴ νύχτα. Θά ξανάρθουν τὸ καλοκαίρι).

Ἐπίσης χρόνο φανερώνουν καὶ μερικές λέξεις πού ἐνῶ εἶναι αἰτιατικές οὐσιαστικῶν καὶ ἐπιθέτων, χρησιμοποιοῦνται ὡς ἐπιρρήματα (πβ. δοτική 44, 1 καὶ 4), ὅπως λ.χ. *ἀρχήν* (= ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἀρχικά), *τὸ πρότερον*, *τὸ πρῶτον*, *τὸ λοιπόν*, *τὸ ἀρχαῖον* (= τὴν παλιά ἐποχή, παλιότερα):

Ἀρχήν δὲ οὐ πρέπει θηρᾶν τάμηχανα (= ἀπὸ τὴν ἀρχή δέν πρέπει νά κυνηγᾷ κανεῖς τ' ἀδύνατα).

Βασιλεὺς νομίζει δίκαιον ταύτας τὰς πόλεις ὥσπερ τὸ ἀρχαῖον εἶναι Ἀθηναίων.

(πβ. ν.έ. ἔτσι γινόταν *πρῶτα*).

2. ἔκταση (τοπική ἢ χρονική):

Ἀπέχει Πλάταια Θηβῶν σταδίους ἑβδομήκοντα.

Αἱ σπονδαὶ ἐνιαυτὸν ἔσσονται (= γιὰ ἓνα χρόνο).

(πβ. ν.έ. αὐτὸ κράτησε *ἓνα χρόνο*).

Ἡ αἰτιατική τῶν ὀνομάτων πού σημαίνουν διαίρεση τοῦ χρόνου, λ.χ. *ἡμέραν*, *ἔτος*, *μῆνα* κτλ. μέ τακτικὸ ἀριθμητικὸ ἢ μέ τὴ δεικτική ἀντωνυμία *οὗτος*, φανερώνει τὸ χρόνο πού ἔχει περάσει ἀπὸ τότε πού ἔγινε κάτι:

Πρωταγόρας ἐπιδεδήμηκε τρίτην ἤδη ἡμέραν (= ὁ Πρ. βρισκόταν στὴν πόλη μας ἐδῶ καὶ τρεῖς κιόλας μέρες).

Ἀπηγγέλθη Φίλιππος τρίτον ἢ τέταρτον ἔτος τουτὶ Ἑραῖον τεῖχος πολιορκῶν (= ἐδῶ καὶ τρία ἢ τέσσερα χρόνια).

(πβ. ν.έ. βρίσκεται στήν πόλη μας, **τρίτη μέρα** σήμερα).

3. **αἰτία ἢ σκοπό**, μέ τίς ἀντωνυμίες *τί; τοῦτο, ταῦτα, ὁ, τι*:

Τί τηνικάδε ἀφῖξαι, ὦ Κρίτων;

(πβ. ν.έ. *τί* ἦρθες τέτοια ὥρα;).

Αὐτὰ ταῦτα ἤκω παρά σε (= γι' αὐτούς ἀκριβῶς τούς λόγους ἦρθα σ' ἐσένα).

Ἠρωτῶντο ὁ, τι ἤκοιεν (= τούς ρωτοῦσαν γιατί ἦρθαν).

4. **τρόπο**, κυρίως μέ τίς λέξεις: *τήν ταχίστην* (= πολύ γρήγορα), *προῖκα* (= χωρίς μισθό, χάρισμα), *δωρεάν*, *δίκην* (= ὅπως, σάν), οἱ ὅποιοις ἐνῶ εἶναι αἰτιατικές ὀνομάτων χρησιμοποιοῦνται καί ὡς ἐπιρρήματα (βλ. καί §45, 1):

Προῖκα ἐργάζεται. *Δίκην* λύκου (= σάν λύκος).

Ἐκπηδᾷ ἐς τήν θάλασσαν τήν ταχίστην (= πηδᾷ ἀμέσως στή θ.)

(πβ. ν.έ. πάω γραμμῆ στό σπίτι).

5. **ἀναφορά** (= ὡς πρός...):

Ἄλγῳ τὸν δάκτυλον (= πονῶ στό...). *Τὰς φρένας* ὑγιαίνουσιν (= εἶναι γεροί ὡς πρός τά ἢ στά μυαλά).

Οἱ στρατηγοὶ ἀποτιμηθέντες τὰς κεφαλὰς ἐτελεύτησαν (= πέθαναν ἀποκεφαλισμένοι).

Ἐλείποντο τῶν στρατιωτῶν οἱ διεφθαρμένοι ὑπὸ τῆς χιόνος τοὺς ὀφθαλμούς (= ἔμεναν πίσω οἱ στρατιῶτες πού εἶχαν καταστρέψει ἀπό τό χιόνι, ἀπό τή λάμψη τοῦ χιονιοῦ, τά μάτια τους).



ΤΟ ΡΗΜΑ

46 Τό ρήμα θεωρείται τό βασικό στοιχείο γιά τό σχηματισμό μιᾶς προτάσεως κάθε είδους.

“Όπως καί στή ν.έ., οί διαθέσεις τοῦ ρήματος εἶναι τέσσερις: ἐνεργητική, μέση, παθητική καί οὐδέτερη.

“Έτσι καί τά ρήματα εἶναι:

1. ἐνεργητικῆς διαθέσεως ἢ ἐνεργητικά (λαμβάνω, γελῶ),
2. μέσης διαθέσεως ἢ μέσα (γυμνάζομαι, πολιτεύομαι),
3. παθητικῆς διαθέσεως ἢ παθητικά (διδάσκομαι, ὀνομάζομαι),
4. οὐδέτερης διαθέσεως ἢ οὐδέτερα (ὕγιαίνω, ζῶ).

1. ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ

α) Εἶδη τῶν ρημάτων ἐνεργητικῆς διαθέσεως

Τά ἐνεργητικά ρήματα φανερώνουν ὅτι τό ὑποκείμενο ἐνεργεῖ.

47 Ἐπί τῶν ἐνεργητικῶν ρημάτων ὅσα φανερώνουν ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου πού μεταβαίνει σέ κάτι ἄλλο λέγονται **ἐνεργητικά μεταβατικά**, ἐνῶ ὅσα σημαίνουν ἐνέργεια πού δέ μεταβαίνει σέ κάτι ἄλλο, λέγονται **ἐνεργητικά ἀμετάβατα**:

Ὁ δὲ ἔλαβε τὸ χρυσίον (μεταβατικό).

Γελαῖ ὁ μωρός, κἄν τι μὴ γελοῖον ἦ (= γελαῖ ὁ ἀνόητος, ἀκόμα κι ἄν...) (ἀμετάβατο).

48 “Όπως καί στή ν.έ.:

1. Πολλά μεταβατικά ρήματα λαμβάνονται καί ὡς ἀμετάβατα:

Ἄγω τὸν στρατὸν ἐπὶ τοὺς πολεμίους (= ὀδηγῶ τό στρατό ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν) (μεταβατ.) καί

Ἄγω ἐπὶ τοὺς πολεμίους (βαδίζω ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν). (ἀμετάβ.).

Ἐλαύνω τὸν ἵππον (= κινῶ τό ἄλογο) (μεταβ.).

Ἐλαύνω τῷ ἵππῳ (= τρέχω μέ τό ἄλογο, ἐφιππος) (ἀμετάβ.).

Ἐχω τι ἐν χερσίν (= κρατῶ κάτι στά χέρια μου) (μεταβ.).

Εὐ ἔχω τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν (= εἶμαι καλὰ στό σῶμα καί...)
(ἀμετάβ.).

(πβ. ν.έ. ἀρχίζω τὴ δουλειά — ἡ δουλειά ἀρχίζει).

Μερικά ρήματα μεταβατικά γίνονται ἀμετάβατα ὕστερα ἀπὸ σύνθεση μὲ προθέσεις:

βάλλω (= ρίχνω) (μεταβ.), *εἰσβάλλω εἰς...* (= εἰσορμῶ) (ἀμετάβ.).

δίδωμι (= δίνω) (μεταβ.), *ἐπιδίδωμι εἰς τι* (προοδεύω σέ κάτι) (ἀμετάβ.) (πβ. ν.έ. ἔκαμα κάτι — ἀπόκαμα πιά).

2. Ἀντίστροφα ἄλλα ρήματα ἀμετάβατα λαμβάνονται καί ὡς μεταβατικά:

πλέω (= ταξιδεύω μὲ πλοῖο) (ἀμετάβ.). *πλέω τὴν θάλασσαν* (μεταβ.)

(πβ. ν.έ. ζῶ καλὰ — ζῶ τὴν οἰκογένειά μου. Χαίρομαι πολὺ — σέ χαίρομαι πολὺ).

Ἀμετάβατα ρήματα γίνονται μεταβατικά ὕστερα ἀπὸ σύνθεση μὲ προθέσεις:

βαίνω (ἀμετάβ.) — *παραβαίνω τοὺς νόμους* (μεταβ.)

(πβ. ν.έ. μένω κάπου — περιμένω κάποιον).

β) Τὸ ἀντικείμενο

49

Τὰ μεταβατικά ρήματα ἔχουν ὡς συμπλήρωμα τῆς ἔννοιάς τους **ἀντικείμενο**, δηλαδή ἕναν προσδιορισμὸ πού φανερώνει τὸ πρόσωπο ἢ τὸ πράγμα στό ὁποῖο μεταβαίνει ἢ στό ὁποῖο ἀναφέρεται ἡ ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου. Τὸ ἀντικείμενο μπαίνει πάντοτε στίς πλάγιες πτώσεις (γενική, δοτική, αἰτιατική):

Οὐδένα ἄνθρωπον ἀλλὰ τοὺς θεοὺς προσκυνεῖτε.

Διδάσκουσι τοὺς παιδας σωφροσύνην.

Λέγω ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν.

Ἐμοῦ ἀκούσεσθε τὴν ἀλήθειαν.

Μετεσχῆκαμεν δὲ ὑμῖν ἱερῶν τῶν σεμνοτάτων (= ἔχουμε πάρει μέρος μαζί σας στίς θυσίες...).

Τούτοις ἐγὼ πολεμήσω.

Μίσει τοὺς κολακεύοντας (= νά μισεῖς αὐτοὺς πού...).

Ἔλεγον ὅτι Κύρος τέθνηκεν.

Τό ἀντικείμενο εἶναι συνήθως ὄνομα οὐσιαστικό (*ἄνθρωπον, τοὺς θεοῦς, τοὺς παῖδας, σωφροσύνην, τὴν ἀλήθειαν, τὴν ἀλήθειαν, ἱερῶν*). Ἀλλά ἐκτός ἀπὸ ὄνομα καὶ κάθε ἄλλο μέρος τοῦ λόγου καὶ πρόταση ὀλόκληρη μπορεῖ νά χρησιμοποιηθεῖ ὡς ἀντικείμενο (*ὕμιν, ἐμοῦ, ὑμῖν, τούτοις, τοὺς κολακεύοντας, ὅτι Κύρος τέθνηκεν*).

Τά μεταβατικά ρήματα ὅπως καὶ στή ν.έ., εἶναι ἄλλα **μονόπτωτα**, δηλαδή ἡ ἔννοιά τους συμπληρώνεται μὲ ἓνα μόνο ἀντικείμενο λ.χ. *προσκυνῶ, πολεμῶ* κτλ., καὶ ἄλλα **δίπτωτα**, πού ἡ ἔννοιά τους συμπληρώνεται μὲ δύο ἀντικείμενα, λ.χ.: *διδάσκω τινά τι (διδάσκουσι τοὺς παῖδας σωφροσύνην), λέγω τινί τι (λέγω ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν), ἀκούω τινός τι (ἐμοῦ ἀκούσεσθε τὴν ἀλήθειαν), μετέχω τινί τινος (μετεσχῆκαμεν ὑμῖν ἱερῶν τῶν σεμνοτάτων)*.

(πβ. ν.έ. **Μέ** ἐξέτασε γεωμετρία. Θά σοῦ πῶ κάτι).

Σημείωση. Τά ἀντικείμενα τῶν δίπτωτων ρημάτων λέγονται τό ἓνα **ἄμεσο** καί τό δεῦτερο **ἔμμεσο**. Ἄμεσο εἶναι τό ἀντικείμενο σέ αἰτιατική (*λέγω τὴν ἀλήθειαν*) καὶ ἔμμεσο τό ἀντικείμενο σέ γενική (*ἐμοῦ ἀκούσεσθε*) ἢ δοτική (*λέγω ὑμῖν*). Ὅταν καὶ τά δύο ἀντικείμενα βρίσκονται σέ αἰτιατική, ἄμεσο εἶναι αὐτό πού δείχνει πρόσωπο: *διδάσκουσι τοὺς παῖδας* (ἄμεσο), *σωφροσύνην* (ἔμμεσο). Ὅταν τέλος κανένα ἀπὸ τά δύο ἀντικείμενα δέ βρίσκεται σέ αἰτιατική, ἄμεσο εἶναι αὐτό πού βρίσκεται σέ γενική: *μετεσχῆκαμεν ὑμῖν* (ἔμμεσο) *ἱερῶν* (ἄμεσο).

Γιά τὴ σύνταξη τῶν ρημάτων μονόπτωτων ἢ δίπτωτων βλ. § 51 κ.έ., § 57 κ.έ.

- 50** Τό ἀντικείμενο, ὅπως καὶ τό ὑποκείμενο, μπορεῖ νά παραλείπεται, ὅταν ἐννοεῖται εὐκόλα στή φράση:

Πρὸς τὸν ἔχοντα ὁ φθόνος ἔρπει (ἐνν. τὸν ἔχοντα χρήματα).

Καὶ ὅτω δοκεῖ ταῦτα, ἔφη, ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα, (= ἅς σηκώσῃ τό χερί του) *καὶ ἀνέτειναν ἅπαντες* (ἐνν. ἀνέτειναν τὴν χεῖρα).

γ) Μονόπτωτα ρήματα

I. Μέ γενική

- 51** Μέ ἀντικείμενο σέ γενική συντάσσονται τά ἀκόλουθα ρήματα, πού ἀντιστοιχοῦν στά ἐπίθετα πού συντάσσονται μέ γενική ἀντικείμενη (βλ. § 33), δηλαδή ὅσα σημαίνουν:

1. **μνήμη ἢ λήθη**, ὅπως: *μέμνημαι* (= θυμοῦμαι), *ἐπιλανθάνομαι* (= ξεχνῶ):

Ἄνθρωπος ὢν μέμνησο τῆς κοινῆς τύχης.

Δέδοικα μὴ ἐπιλαθώμεθα τῆς οἴκαδε ὁδοῦ.

2. **φροντίδα, ἐπιμέλεια, φειδῶ** καὶ τὰ ἀντίθετα, ὅπως: *φροντίζω*, *ἐπιμέλομαι* (καὶ *ἐπιμελοῦμαι*) *κῆδομαι* (= φροντίζω), *ἀμελῶ*, *φείδομαι*, *ἀφειδῶ* κ.τ.δ.:

Ἐαυτοῦ κήδεται ὁ προνοῶν ἀδελφοῦ (= φροντίζει γιὰ τὸν ἑαυτό του αὐτός πού προνοεῖ γιὰ τόν...).

Σωκράτης τοῦ σώματος οὐκ ἡμέλει.

Χρόνου φείδου.

3. **ἀπόλαυση ἢ ἐπιθυμία, συμμετοχὴ** σέ κάτι, **πλησμονή** (ἀφθονία) ἢ τὸ ἀντίθετο **στέρηση, ἀπαλλαγὴ, χωρισμὸ ἢ ἀπομάκρυνση**, ὅπως: *ἀπολαύω*, *ἐρῶ* (= ἀγαπῶ μέ πάθος), *μετέχω*, *βρίθω* (= εἶμαι γεμάτος), *γέμω* (= εἶμαι γεμάτος), *στερῶ*, *ἀπαλλάττομαι*, *χωρίζομαι*, *ἀπέχω*:

Οἱ ἀπολαύσαντες τῶν σῶν ἀγαθῶν, εὐνοί σοι γίνονται.

Οὐδενί φασι πολέμοι ἦκειν ὅστις μὴ πολέμου ἐρᾷ.

Ἄνθρωπος φύσει τοῦ εἰδένα ὀρέγεται (= ἐπιθυμεῖ πολύ).

Ἄνθρώπου ψυχὴ τοῦ θείου μετέχει.

Αἱ λήκνυθι (= τὰ δοχεῖα) *μύρου γέμουσι.*

Πᾶσα ἐπιστήμη χωριζομένη δικαιοσύνης καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς πανουργία, οὐ σοφία φαίνεται.

Τῶν ὄντων ἀπάντων στερήσομαι (= θά στερηθῶ ὅλη μου τὴν περυσία).

4. **ἀπόπειρα, ἐπιτυχία ἢ ἀποτυχία**, ὅπως: *πειρῶμαι* (*ἐπι*)*τυγχάνω*, *ἀποτυγχάνω*, *ἀμαρτάνω* (= ἀποτυχαίνω, κάνω λάθος), *ψεύδομαι* (= διαψεύδομαι, γελιέμαι), κ.τ.δ.:

Πολλῶν κακῶν πεπειράμεθα (= ἔχουμε δοκιμάσει...).

Ὅτου ἂν βουλώμεθα τευζόμεθα (= θά πετύχουμε ὅποιον θέλουμε).

Τῶν δικαίων οὐδενὸς ἀτυχῆσεις.

Ἄμαρτάνω γνώμης (= πέφτω ἔξω στή γνώμη μου).

Ἐψευσμαι τῆς ἐλπίδος (= γελάστηκα...).

5. **ἐξουσία**, ὅπως, *αρχω*, *κρατῶ* (= νικῶ, ὑπερισχύω), *ἡγοῦμαι*, *ἡγεμονεύω* κ.τ.δ.:

Δεινόν (ἔστι) τοὺς χεῖρους τῶν βελτιόνων ἄρχειν (= εἶναι φοβεροὶ οἱ χειρότεροι νὰ κυβερνοῦν τοὺς καλύτερους).

Θυμοῦ κράτει.

Ἀθηναῖοι ἤρχον τῆς θαλάσσης.

6. σύγκριση, διαφορά ἢ ὑπεροχή, ὅπως: διαφέρω, πλεονεκτῶ, μειονεκτῶ, ὑπερτερῶ, ἠττώμαι (= νικιέμαι) κ.τ.δ.:

Ἄγαθός ἄρχων οὐδὲν διαφέρει πατρὸς ἀγαθοῦ.

Οὗτος περιγίγνεται (= ὑπερέχει) καὶ πλεονεκτεῖ τῶν ἐχθρῶν.

Οἱ τύραννοι μειονεκτοῦσι τῶν ἰδιωτῶν.

7. αἰσθησι (ἔκτός ἀπὸ τό ρῆμα ὀρῶ = βλέπω) ὅπως: αἰσθάνομαι, ἀκούω, ἄπτομαι (= ἀγγίζω), ψαύω (= ψηλαφῶ), γεύομαι, ὄσφραίνομαι (= μυρίζω), ἀκροῶμαι:

Ἄκουε πάντων, ἐκλέγου δ' ἃ συμφέρει.

Μή μου ἄπτου.

Ὀλίγοι σίτου ἐγεύσαντο.

Κρομμύων ὄσφραίνομαι.

Δίκαιόν ἐστι καὶ ἡμῶν ἀκροᾶσθαι ὡς περ καὶ τῶν κατηγορῶν.

(τά ρήματα αἰσθάνομαι καὶ ἀκούω συντάσσονται καὶ μέ αιτιατικῇ (βλ. § 100 Σημ. β'), τό ρῆμα ὀρῶ μόνο μέ αιτιατικῇ).

8. ἔναρξι ἢ τό ἀντίθετο λήξι, ὅπως ἄρχω, ἄρχομαι, λήγω, παύομαι: Ξενοφῶν τοῦ λόγου ἤρχετο ὦδε.

Ἀἴγε τῶν πόνων ἐτι πονεῖν δυνάμενος (= σταμάτα τοὺς κόπους, ἐνῶ ἀκόμα μπορεῖς νὰ κοπιᾶσεις).

Παύσασθε μάχης.

9. Ἐπίσης μέ γενικῇ συντάσσονται καὶ πολλά ρήματα σύνθετα μέ τίς προθέσεις ἀπό, ἐκ, κατά, πρό, ὑπέρ:

Ἀπέχει Πλάταια Θηβῶν σταδίους ἑβδομήκοντα.

Μένων οὐδενὸς κατεγέλα.

Πολλοῖς ἢ γλῶττα προτρέχει τῆς διανοίας.

Ἄνθρωπος συνέσει (= στή σύνεση) τῶν ἄλλων ζώων ὑπερέχει.

52 Μέ αντικείμενο σέ δοτική συντάσσονται τά ρήματα πού έχουν αντίστοιχα επίθετα πού συντάσσονται μέ δοτική (βλ. § 36) καί σημαίνουν:

1. φιλική ή έχθρική διάθεση ή ενέργεια, ὅπως εὐνοῶ, ἀρέσκω, βοηθῶ, λυσιτελεῶ (= ὠφελῶ), φθονῶ, ἐπιβουλεύω, μάχομαι, πολεμῶ:

Ἄρεσκε πᾶσι μὴ σαυτῷ μόνῳ.

Βεβοηθήκαμεν Εὐβοεῦσι.

Οἱ στρατιῶται ἐχαλέπαινον καί ὠργίζοντο τῷ Κλεάρχῳ.

Δεινόν ἐστί μάχεσθαι θεῷ καί τύχῃ.

Σημείωση. Τά ρήματα ὠφελῶ καί βλάπτω συντάσσονται μέ αιτιατική: *Κλεάρχος ἐπολέμει τοῖς Θραξί καί ὠφέλει τοὺς Ἕλληνας.*

2. εὐπειθεια ή ὑποταγή, ἀκολουθία ή διαδοχή, προσέγγιση, ἐπικοινωνία ή ἀνάμειξη, ὅπως: πείθομαι, ἀπειθῶ, δουλεύω (= εἶμαι δοῦλος), ἐπομαι (= ἀκολουθῶ), πελάζω (= πλησιάζω), μίγνυμι, κοινωνῶ, ὀμιλῶ (= συναναστρέφομαι), χρῶμαι (= χρησιμοποιοῦ, ἔχω):

Τοῖς νόμοις πείθου.

Τῇ ἀχαριστίᾳ ἐπεται ἡ ἀναισχυντία.

Ὅμοιος ὁμοίῳ ἀεί πελάζει.

Κακοῖς ὀμιλῶν καὐτὸς ἐκβήσει κακός (= ὅταν συναναστρέφουσαι μέ κακοὺς, θά γίνεις καί ὁ ἴδιος κακός).

Χρῶ τοῖς εἰρημένοις (= νά χρησιμοποιοῦεις ὅσα ἔχουν εἰπωθεῖ).

3. πρέπει ή ταιριάζει:

Βασιλεῖ τοῦτο πρέπει.

Ὁ κόθορνος ἀρμόττει τοῖς ποσὶν ἀμφοτέροις.

4. ὁμοιότητα, ἰσότητα ή συμφωνία, ὅπως: ἰσοῦμαι, ὁμοιάζω, ἔοικα (= μοιάζω), συμφωνῶ κ.τ.δ.:

Φιλοσόφῳ ἔοικας, ὦ νεανίσκε.

Ἐξ ὀβολοῖ ἰσοῦνται δραχμῇ.

Τὰ ἔργα οὐ συμφωνεῖ τοῖς λόγοις.

5. ἐπίσης μέ δοτική συντάσσονται καί πολλά ρήματα πού εἶναι σύνθετα μέ τίς προθέσεις: ἐν, σύν, ὑπό, ἐπί, παρά, περί, πρὸς καί τό ἐπίρ-

ρημα ὁμοῦ, ὅπως: ἐμμένω, συνοικῶ, ὑπόκειμαι, ἐπιτίθεμαι, παραγίνομαι, περιπίπτω, προσφέρωμαι, ὁμολογῶ, ὁμονοῶ:

Ἐμμένω τοῖς ὅρκοις.

Οὗτοι οἱ λόγοι οὐ συνάδουσιν οὐδὲ συναρμόττουσιν ἀλλήλοις (= δὲ συμφωνοῦν οὔτε ταιριάζουν μεταξύ τους).

Ὅρθῶς μοι ἐπέπληξας.

Ἐνταῦθα πάντες προσέβλεψαν αὐτῷ.

Οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τὸ ἀλλήλοις ὁμονοεῖν τὴν ἀρχὴν τῶν Ἑλλήνων κατειργάσαντο (= ἐπειδὴ εἶχαν ὁμόνοια μεταξύ τους, κατόρθωσαν...).

Δοτική προσωπική

53

Ἐκτός ἀπὸ τὰ ρήματα πού συντάσσονται μέ δοτική ὡς ἀντικείμενο τους, συντάσσονται ἐπίσης καὶ ἄλλα ρήματα μέ δοτική, ἢ ὅποια φανερώνει τὸ πρόσωπο γιὰ τὸ ὅποιο ὑπάρχει ἢ γίνεται κάτι, καὶ ἢ ὅποια λέγεται **δοτική προσωπική** (πβ. ν.έ. γενική προσωπική), ὅπως:

α) Τὰ ἀπρόσωπα ρήματα καὶ οἱ ἀπρόσωπες ἐκφράσεις:

Ἐμοὶ δοκεῖ οὐχ ὥρα εἶναι ἡμῖν καθεύδειν (= μοῦ φαίνεται δὲν εἶναι ὥρα νά κοιμόμαστε). Βλ. §74.

β) τὰ ρήματα εἰμί, γίνομαι, ὑπάρχω μέ τὰ ὅποια ἡ δοτική φανερώνει τὸν κτήτορα, γι' αὐτὸ καὶ λέγεται **δοτική προσωπική κτητική**:

Ἔστι μοι χρήματα (= ἔχω χρήματα).

Πολλὰ καὶ καλὰ ἐλπίδες ἡμῖν εἰσι σωτηρίας (= ἔχουμε πολλές καὶ βάσιμες ἐλπίδες γιὰ τὴ σωτηρία μας).

Τῷ δικαίῳ παρὰ τῶν θεῶν δῶρα γίγνεται (= στό δίκαιο ἄνθρωπο ἀπὸ τοὺς θεοὺς...).

γ) κάθε ἄλλο ρῆμα στό ὅποιο ἡ δοτική δέν εἶναι ἀντικείμενό του καὶ φανερώνει:

1. τὸ πρόσωπο πού συμμετέχει σέ ὅ,τι ἐκφράζει τὸ ρῆμα (**δοτική τῆς συμπάθειας**), χαίρεται ἢ λυπᾶται (**δοτική ἠθική**), ὠφελεῖται ἢ βλάπτεται (**δοτική χαριστική ἢ ἀντιχαριστική**):

Διέφθαρτο τῷ Κροίσῳ ἡ ἐλπίς (= ἔχει χαθεῖ γιά τόν Κρ...).

Ὡς καλός μοι ὁ πάππος (= τί ὠραῖος πού μου εἶναι ὁ π.).

Καί μοι τήν γραφήν ἀνάγνωθι (= διάβασέ μου τήν καταγγελία).

Πᾶς ἀνὴρ ἑαυτῷ πονεῖ (= κοπιᾶζει γιά τόν ἑαυτό του).

Πάντες πάντα κακὰ νοοῦσι τῷ τυράνῳ.

(πβ. ν.έ. **Νά μοῦ φιλήσεις τά παιδιά. Θά σοῦ τόν κάνω ἐγώ... Τοῦ**
χάλασαν τά σχέδια).

2. τό πρόσωπο σύμφωνα μέ τήν κρίση τοῦ ὁποῖου ἢ σχετικά μέ τό ὁποῖο ἰσχύει κάτι (**δοτική τοῦ «κρίνοντος προσώπου» ἢ τῆς ἀναφορᾶς**):

Καίτοι σ' ἐγὼ ἐτίμησα τοῖς φρονοῦσιν εὖ (= κατά τή γνώμη τῶν συνετῶν).

Γέρων γέροντι γλῶτταν ἡδίστην ἔχει καί παῖς παιδί (= ἕνας γέροντας σχετικά μέ ἕναν ἄλλο γέροντα...).

(πβ. ν.έ. τό φόρεμα **τῆς** εἶναι στενό).

3. τό πρόσωπο πού ἐνεργεῖ (δοτική «**τοῦ ἐνεργοῦντος προσώπου**» ἢ **ποιητικό αἴτιο**). Ἡ δοτική αὐτή μπαίνει συνήθως μέ ρηματικά ἐπίθετα σέ **-τεος** καί, συχνά, **-τος** καί μέ παθητικά ρήματα συντελικοῦ χρόνου (παρακειμένου, ὑπερσυντέλικου, συντελεσμένου μέλλοντα) ἢ, σπανιότερα, ἄλλου χρόνου:

Ὁ ποταμός ἐστίν ἡμῖν διαβατέος (= πρέπει ἐμεῖς νά περάσουμε τόν ποταμό).

Ἄρα βιωτὸν ἡμῖν ἐστί μετὰ μοχθηροῦ καί διεφθαρμένου σώματος;
(= ἀξίζει ἐμεῖς νά ζοῦμε μέ...).

Ταῦτα Θεμιστογένει τῷ Συρακοσίῳ γέγραπται (= ἔχουν γραφεῖ ἀπό τό Θ. τό Συρακούσιο).

Τοῖς τε νῦν καί τοῖς ἔπειτα θαυμασθησόμεθα (= θά μᾶς θαυμάζουν οἱ σύγχρονοι καί οἱ μεταγενέστεροι). (Βλ. §68β).

Σημείωση. Καί ἡ δοτική προσωπική μερικῶν ἀπρόσωπων ρημάτων θεωρεῖται ἐπίσης «δοτική τοῦ ἐνεργοῦντος προσώπου», λ.χ.:

Οὔτε νῦν μοι μεταμέλει (= οὔτε τώρα μετανιώνω).

Τό ἀδικεῖν οὔτε ἀγαθὸν οὔτε καλὸν (ἐστίν), ὡς πολλάκις ἡμῖν καί ἐν τῷ ἐμπροσθεν χρόνῳ ὠμολογήθη (= δπως πολλές φορές ἐμεῖς προηγουμένως παραδεχτήκαμε).

Οἱ δὲ Πλαταιῆς, ἐπειδὴ παρεσκεύαστο αὐτοῖς, ἐξῆσαν (= Οἱ Πλ., ἀφοῦ εἶχαν πιά ἐτοιμαστεῖ, ἔκαναν τήν ἐξοδο).

III. Μέ αιτιατική

54

Ἡ αιτιατική εἶναι ἡ κύρια πτώση τοῦ ἀντικειμένου καί αὐτή εἶναι πού ἐκφράζει κυρίως τό ἄμεσο ἀντικείμενο τῶν μεταβατικῶν ρημάτων.

Μέ αιτιατική συντάσσονται τά ρήματα πού σημαίνουν:

α) ἐνέργεια ἡ ὁποία μεταβαίνει κατευθείαν καί ἐπιδρᾷ σέ κάποιο πρόσωπο ἢ πράγμα, πού ὑπάρχει πρὶν νά γίνει ἡ ἐνέργεια τοῦ ρήματος, καί τοῦ ὁποίου μεταβάλλει ἡ ὄχι τήν κατάσταση (ἐξωτερικό ἀντικείμενο):

Λούουσι τὸν παῖδα. Λαμβάνουσι τὰ ὄπλα.

β) δημιουργία κάποιου πράγματος, πού δέν ὑπῆρχε πρὶν νά γίνει ἡ ἐνέργεια τοῦ ρήματος (ἐσωτερικό ἀντικείμενο ἀποτελέσματος): *Γράφω ἐπιστολήν. Ὀρύττω (= σκάβω) τάφρον.*

Τό ἀντικείμενο σέ αιτιατική ὅταν δείχνει τό ἴδιο τό περιεχόμενο πού ἐκφράζει τό ρῆμα, λέγεται κυρίως ἐσωτερικό ἢ **σύστοιχο ἀντικείμενο**:

Κινδυνεύουσι τὸν ἔσχατον κίνδυνον.

Οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν νίκην λαμπράν.

55

Μέ σύστοιχο ἀντικείμενο, ὅπως καί στή ν.έ., μπορεῖ νά συντάσσεται κάθε ρῆμα, καί ὄχι μόνο μεταβατικό ρῆμα ἐνεργητικῆς διαθέσεως:

Ζήσεις βίον κράτιστον, ἂν θυμοῦ κρατεῖς.

Νοσεῖ νόσον ἀγρίαν.

(πβ. ν.έ. Ἔζησε μιά ζωή πλούσια. Κοιμήθηκε τόν ὕπνο τοῦ δικαίου).

Σημείωση. Τό σύστοιχο ἀντικείμενο ἐτυμολογικά προέρχεται ἀπό τήν ἴδια ρίζα τοῦ ρήματος ἀλλά καί ἀπό τή ρίζα ἄλλου συνώνυμου ρήματος:

Ἐνίκησαν νίκην, ἀλλά καί: Ἀσθενεῖ ταύτην τήν νόσον.

Ζῆ βίον μοχθηρόν.

56

Τό σύστοιχο ἀντικείμενο κανονικά συνοδεύεται ἀπό ὁμοίoptωτο ἐπιθετικό προσδιορισμό. Ἀλλά πολλές φορές τό σύστοιχο ἀντικεί-

μενο παραλείπεται, αφού ἡ ἔννοιά του ἐκφράζεται μέ τό ἴδιο τό ρῆμα, καί μένει μόνο ὁ ἐπιθετικός προσδιορισμός. Τότε ὁ ἐπιθετικός προσδιορισμός ἐκφέρεται σέ οὐδέτερο γένος συνήθως πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ, ὁποιοδήποτε γένους καί ἂν ἦταν τό σύστοιχο ἀντικείμενο πού παραλείφτηκε:

λ.χ. ἡ φράση: *Ἐμὲ μὲν μεγάλας ζημίας ἐζημίωσε, τὴν δὲ πόλιν οὐ μικρὰς βλάβας ἔβλαψε* διατυπώνεται τελικά:

Ἐμὲ μὲν μέγала ἐζημίωσε, τὴν δὲ πόλιν οὐ μικρὰ ἔβλαψε.

Σημείωση. Τό σύστοιχο ἀντικείμενο μπορεῖ νά παραλείπεται καί ὅταν συνοδεύεται ἀπό ἑτερόπλωτο προσδιορισμό:

ἀγωνίζομαι δρόμον (ἀντί: *ἀγωνίζομαι ἀγῶνα δρόμου*).

νικῶ ναυμαχίαν (ἀντί: *νικῶ νίκην ναυμαχίας*).

ἀποκρίνομαι τὸ ἐρωτώμενον (ἀντί: *ἀποκρίνομαι ἀπόκρισιν τοῦ ἐρωτωμένου*) κτλ.

Καί ἐδῶ παραμένει ὁ ἑτερόπλωτος προσδιορισμός παίρνοντας τὴν πτώση τοῦ σύστοιχου ἀντικειμένου πού παραλείπεται.

(πβ. ν.έ. *μυρίζει λιβάني*, ἀντί: *μυρίζει μυρωδιά λιβανιοῦ*).



Πίνακας 4

ΤΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

μέ ρήματα πού σημαίνουν	Παραδείγματα
1. μνήμη ἢ λήθη	<i>Μέμνησο τῆς κοινῆς τύχης.</i>
2. φροντίδα, ἐπιμέλεια, φειδώ καί τά ἀντίθετα	<i>Ἐαυτοῦ κήδεται ὁ προνοῶν ἀδελφοῦ. Χρόνου φείδου.</i>
3. ἀπόλαυση, ἐπιθυμία, συμμετοχή, πλησμονή, στέρηση, ἀπαλλαγή, ἀπομάκρυνση	<i>Ἀπολαύουσι τῶν σῶν ἀγαθῶν. Ἄνθρωπος τοῦ εἶδέναι ὀρέγεται. Ἡ ψυχὴ τοῦ θεοῦ μετέχει Αἱ λήκυθοι μύρου γέμουσι. Ἀπάντων στερήσομαι.</i>
4. ἀπόπειρα, ἐπιτυχία ἢ ἀποτυχία	<i>Πολλῶν κακῶν πεπειράμεθα. Ὅτου ἂν βουλώμεθα τευξόμεθα. Τῶν δικαίων οὐδενὸς ἀτυχήσεις.</i>
5. ἐξουσία	<i>Θυμοῦ κράτει.</i>
6. διαφορά	<i>Οὗτος πλεονεκτεῖ τῶν ἐχθρῶν.</i>
7. αἴσθηση	<i>Μή μου ἄπτου.</i>
8. ἔναρξη, λήξη	<i>Ξενοφῶν ἤρχετο τοῦ λόγου. Παύσασθε μάχης.</i>
9. σύνθετα μέ: ἀπό, ἐκ, κατά, πρό, ὑπέρ	<i>Πολλοῖς ἡ γλῶττα προτρέχει τῆς διανοίας. Χρῆ μὴ καταφρονεῖν τοῦ πλήθους.</i>

Σ
Ε
Γ
Ε
Ν
Ι
Κ
Η

1. φιλική ἢ ἐχθρική διάθεση	<i>Βεβοηθήκαμεν Εὐβοεῦσι. Ἐπολέμει τοῖς Θραξί.</i>
2. εὐπείθεια, ἀκολουθία, προσέγγιση, ἐπικοινωνία	<i>Τοῖς νόμοις πείθου. Τῇ ἀχαριστίᾳ ἔπεται ἡ ἀναισχυντία. Ὅμοιοι ὁμοίῳ ἀεὶ πελάζει. Μὴ κακοῖς ὁμίλει.</i>
3. πρέπει ἢ ταιριαρίζει	<i>Βασιλεῖ τοῦτο πρέπει. Ὁ κόθορνος ἀρμόττει τοῖς ποσίν.</i>
4. ὁμοιότητα, ἰσότητα, συμφωνία	<i>Φιλοσόφῳ ἔοικας. Ἐξ ὀβολοῖ ἰσοῦται δραχμῇ. Τὰ ἔργα οὐ συμφωνεῖ τοῖς λόγοις.</i>
5. σύνθετα μέ: ἐν, σύν, ὑπό, ἐπί, παρά, περί, πρός, ὁμοῦ	<i>Ἐμμένω τοῖς ὄρκοις. Οὗτοι οἱ λόγοι οὐ συναρμόττουσιν ἀλλήλοις. Πάντες προσέβλεψαν αὐτῷ.</i>

Σ
Ε
Δ
Ο
Τ
Ι
Κ
Η

1. ενέργεια πού μεταβαίνει σέ κάτι πού υπάρχει πρίν από τήν ενέργεια τοῦ ρ.

Λαμβάνουσι τὰ ὄπλα
(Ἐξωτερικό ἀντικείμενο).

2. δημιουργία κάποιου πράγματος πού δέν ὑπῆρχε πρίν

Γράφω ἐπιστολήν (Ἐσωτερ. ἀντικείμενο ἀποτελέσματος).

3. Τό ἀντικείμενο ἐκφράζει τό ἴδιο περιεχόμενο τοῦ ρήματος

Ἐνίκησαν νίκην λαμπράν
(Σύστοιχο ἀντικείμενο).



ΟΙ ΠΑΛΑΙΕΣ ΠΤΩΞΕΙΣ

ΕΤΕΡΟΠΩΛΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ	ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΩΝ ΕΠΙΦΩΝΗΜΑΤΩΝ	ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ	ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ
Η ΓΕΝΙΚΗ			
<p>Ἄρετή τοῦ ἀνδρός. Πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν. Σίφος σιδήρου. Παῖς τριῶν ἐτῶν. Χωρίον δέκα μνῶν. Ἐνοχος δειλίας. Πόλεμος Πελοπον- νησίων καὶ Ἀθη- ναίων. Μιμηταὶ τῶν προ- γόνων. Ἀμνήμων τῶν κινδύνων. ἐπιμελής τῶν θεῶν, πλήρης ὕδατος κτλ. Ἀλκιβιάδης νεώ- τερος Περικλέους</p>	<p>Ἄξιος λόγου. Πολλαχοῦ τῆς γῆς. Ἡ Κέρκυρα καλῶς παράπλου κεῖται. φευῖ τῆς ἀνοίας.</p>	<p>Το πλοῖον ἤξει τῆς ἐπιούσης ἡμέρας. Ὅργιζεται τῶν ἀδικημάτων. Πόσου διδάσκει Εὐρηνοῦς; Ὡς τις ἔχει εὐνοίας. Ἐπίσχετος αὐτοῦ.</p>	<p>Μέμνησο τῆς κοινῆς τύχης. Ἐαυτοῦ κήδετα ὁ προνοῶν ἀδέλφου. Χρόνου φεῖδου. Ἀπολαύουσι τῶν ἀγαθῶν. Ἡ ψυχὴ τοῦ θεοῦ μετέχει. Αἱ λήκυθοι μύρου γέμουσι. Ἀπάντων στερήσομαι. Τῶν δικαίων οὐδενὸς ἀτυχῆσεις. Θυμὸν κράτει. Οὗτος πλεονεκτεῖ τῶν ἐχθρῶν. Μή μου ἄπτου. Ξενοφῶν ἤρχετο τοῦ λόγου. Μένων οὐδενὸς κατεγέλα.</p>

Η ΔΟΤΙΚΗ

<p>Ἐχθροὶ ἀλλήλοισι, Ὅμοιοι τοῖς Δω- ριεῦσι. Ἄπρεπές τοις φύ- λαξιν. Ὅμοιοι ἀλλήλοισι, Ἐρρωμενεστατοί ταῖς ψυχαῖς, Ταχὺς ποσσίν.</p>	<p>Ἄμα τῷ ἦρι. Ὅμοῦ τῷ πληῶ. Συμφερόντως, τοῖς φίλοις.</p>	<p>Τὰ τρόπαια Μαραθῶνι. Τῷ ἐπιόντι ἔται. Λιμῶ ἀπέθανον. Ἐκρουε τὴν θύραν τῆ βακτηρία. Ἀρόμω ἴεντο. Κατέλευσεν εἰς Πάρον ναυσίν. Ἰστέρησε τῆς μάχης πέντε ἡμέ- ραις. Πῶς ἔχετε ταῖς διανοίαις;</p>	<p>Βεβρηθήκαμεν Εὐβοεῦσιν. Ἐπολέμει τοῖς Θυραῖ. Τοῖς νόμοις πείθου. Τῇ ἀχαριστιᾷ ἔπεται ἡ ἀνασχυντία. Ὅμοιος ὁμοίῳ ἀεὶ πελάζει. Βασίλει τοῦτο πρόπει. Φιλοσόφω ἔοικας. Ἐξ ὀβολοὶ ἰσοῦνται ἄραχη. Τὰ ἔργα οὐ συμφωνοῦν τοῖς λόγοις. Ἐμμένω τοῖς ὄρκοις.</p>
--	--	--	--

Η ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ

<p>Τυφλὸς τὰ τ' ὄτα τόν τε νοῦν τὰ τ' ὄμματ' εἶ. Τάφρος τὸ βάθος ὄργυραι τρεῖς.</p>	<p>Μὰ Δία. Νῆ Δία. Εὐ ἔχω τὸ σῶμα.</p>	<p>Ἐφύλαξαν ἔτι νύκτα. Ἀπέχει Πλάταια Θηβῶν σταδίους ἑβδομήκοντα. Αἱ σπονδαὶ ἐ- νιαυτὸν ἔσονται. Τί τρικλάδε ἀφί- ξαι, ὦ Κρίτων; Προῖκα ἐργάζεται. Τὰς φρένας ὑ- γαίνουσιν.</p>	<p>Λαμβάνουσι τὰ ὄπλα. Γράφω ἐπιστολήν. Ἐνίκησαν νίκην λαμπράν.</p>
--	--	---	--

δ) Δίπτωτα ρήματα

1. Μέ δύο αιτιατικές:

57 Μέ δύο αντικείμενα και τὰ δύο σέ αιτιατική συντάσσονται:

α. τὰ ρήματα *αἰτῶ* (= ζητῶ), *ἔρωτῶ*, *εἰσπράττω*, *ἀποκρύπτω*, *ἀποστερῶ* κ.τ.δ.:

Ἀρίστιππος αἰτεῖ Κῦρον εἰς δισχιλίους ξένους καὶ τριῶν μηνῶν μισθόν.

Οὐ τοῦτο ἐρωτῶ σε (= πβ. ν.έ. δέ σέ ρωτῶ αὐτό).

Διογείτων τὴν θυγατέρα ἐκρυπτε τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρός.

Σεύθης ἡμᾶς ἀποστερεῖ τὸν μισθόν.

(ἀλλά ν.έ. **Μοῦ** ζήτησε χρήματα. **Τῆς** ἐκρυβε τό θάνατο τοῦ ἀντρός της. **Μοῦ** στέρησε αὐτή τή χαρά).

Σημείωση. Ὑπάρχει καὶ ἡ σύνταξη: *αἰτῶ ἢ εἰσπράττω* τι παρά τινος καὶ *ἀποστερῶ* τινά τινος: *Εὐθές*(= ἀφελές) *ἔστιν αἰτεῖν ἡγεμόνα παρά τούτου. Οὗτος ἐμὲ τῶν πατρῶων ἀποστέρησεν.*

β. τὰ ρήματα *διδάσκω*, *ἀναμιμνήσκω* (= ὑπενθυμίζω) κ.τ.δ.:

Οἱ Πέρσαι διδάσκουσι τοὺς παῖδας σωφροσύνην.

Ἀναμνήσω ὑμᾶς καὶ τοὺς τῶν προγόνων τῶν ἡμετέρων κινδύνους.
(πβ. ν.έ. διδάσκει τὸν **Πέτρο** χορό).

γ. τὰ ρήματα *ἐνδύω*, *ἐκδύω* (= ξεντύνω):

Ὁ πάππος τὸν Κῦρον καλὴν στολὴν ἐνέδυσε.

Παῖς μέγας παῖδα μικρὸν ἐξέδυσε τὸν χιτῶνα.

δ. πολλὰ μεταβατικά ρήματα ὅταν παίρνουν ἐκτός ἀπὸ τό ἀντικείμενο σέ αιτιατική καὶ σύστοιχο ἀντικείμενο:

Ἐκαστον εὐηργέτουν τὴν μεγίστην εὐεργεσίαν.

Σωκράτης τὰ μέγιστα πάντας τοὺς βουλομένους ὠφέλει.

Τέτοια ρήματα συχνά εἶναι τὰ: *δρῶ*, *ποιῶ*, *ἐργάζομαι*, *ἄγορεύω*, *λέγω*:

Ὁ πολλὰ κακὰ δρῶν τοὺς ἄλλους καὶ πάσχει αὐτὸς πολλὰ ἕτερα.

Ἥμεῖς ὑμᾶς κακὸν οὐδὲν πώποτε ἐποιήσαμεν.

Οί πονηροὶ ἀεὶ τι κακὸν ἐργάζονται τοὺς ἐγγυτάτω ἑαυτῶν ὄντας
(= σ' αὐτούς πού εἶναι πολύ κοντά τους).

Οὐ φροντιστέον ὅ,τι ἐροῦσιν οἱ πολλοὶ ἡμᾶς.

Ἄμεσο ἀντικείμενο εἶναι ἡ αἰτιατική πού δείχνει πρόσωπο (λ.χ. *Κῦρον, σε, τὴν θυγατέρα, ἡμᾶς* κτλ.) καὶ ἔμμεσο ἢ ἄλλη αἰτιατική (*ξένους καὶ μισθόν, τοῦτο, τὸν θάνατον, τὸν μισθόν* κτλ.).

- 58** Μέ δύο αἰτιατικές συντάσσονται ἐπίσης τὰ ρήματα: *ὀνομάζω, νομίζω, ἐκλέγω, διορίζω, ποιῶ* κ.τ.δ.:

Τὴν τοιαύτην δύναμιν ἀνδρείαν ἔγωγε καλῶ.

Νόμιζε τὴν μὲν πατρίδα οἶκον, τοὺς δὲ πολίτας ἐταίρους.

Σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση ἡ μία ἀπὸ τίς δύο αἰτιατικές εἶναι κατηγορούμενο στὴν ἄλλη (λ.χ. *ἀνδρείαν* καὶ *οἶκον* εἶναι κατηγορούμενα στὰ ἀντικείμενα *δύναμιν* καὶ *πατρίδα* ἀντίστοιχα).

(π.β. ν.έ. *τόν* διόρισαν διευθυντή).

59 2. Μέ αἰτιατική καὶ γενική:

Μέ δύο ἀντικείμενα τὸ ἓνα σέ αἰτιατική (τὸ ἄμεσο) καὶ τὸ δεύτερο σέ γενική (τὸ ἔμμεσο) συντάσσονται:

α. τὰ ρήματα *ἐστιῶ* (= φιλεύω), *πληρῶ* (= γεμίζω), *κενῶ* (= ἀδειάζω) κ.τ.δ.:

Λόγων ὑμᾶς Λυσίας εἰστία.

Δοκῶ μοί-σε εὐωχῆσειν καινῶν λόγων.

Πληρῶ τὴν ὑδρίαν ὕδατος.

Μυριάδας πόλεις ἀνδρῶν ἀγαθῶν ἐκένωσεν.

(ἀλλά ν.έ. *Τόν* φίλεψαν ἀμύγδαλα. Γεμίζω τὸ ποτήρι κρασί).

β. τὰ ρήματα *ἀκούω, μανθάνω* (= πληροφοροῦμαι):

Ἑμεῖς ἐμοῦ ἀκούσεσθε πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν.

Μάθε μου καὶ τάδε.

(π.β. ν.έ. *μοῦ* ἔμαθες κάτι χρήσιμο).

γ. τὰ ρήματα *λαμβάνω* (= πιάνω), *ἄγω* (= ὀδηγῶ) ἢ *κωλύω* (= ἐμποδίζω), *ἀποστερῶ* κ.τ.δ.:

Ἔλαβον τῆς ζώνης τὸν Ὀρόνταν (= ἔπιασαν ἀπὸ τῆ ζώνη τὸν Ὀρ.).

Οἱ Ἥλειοι τοὺς Λακεδαιμονίους ἐκώλυον τοῦ ἀγῶνος.

Οὗτος ἐμὲ τῶν πατρῶων ἀπεστέρησεν (βλ. καὶ § 57 α).

(πβ. ν.έ. τῆς πῆραν τό παιδί της).

δ. τὰ ρήματα *πωλῶ*, *ὠνοῦμαι* (= ἀγοράζω), *τιμῶ* (= καθορίζω τιμὴ) κ.τ.δ. πού ἀναφέρονται σὲ ἀξία, τίμημα:

Τῶν πόνων πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα τὰγαθὰ οἱ θεοί (= μέ τοὺς κόπους μᾶς τὰ πουλοῦν...).

Ὦνούμεθα μικρὰ πολλοῦ ἀργυρίου.

Μέ τὰ ρήματα αὐτὰ ἡ γενικὴ φανερώνει τὴν ἀξία ἢ τό τίμημα (βλ. § 43, 3).

ε. τὰ ρήματα πού σημαίνουν ψυχικὸ πάθος ὅπως: *θαυμάζω*, *μακαρίζω*, *ὀργίζομαι* κ.τ.δ. καὶ τὰ δικαστικὰ ρήματα, ὅπως: *αἰτιῶμαι* (= κατηγορῶ), *διώκω* (= κατηγορῶ στό δικαστήριον), *γράφομαι* (= καταγγέλλω):

Ζηλῶ σε τοῦ πλούτου (= σὲ ζηλεύω γιὰ τὰ πλούτη).

Μέλητος Σωκράτη ἀσεβείας ἐγράψατο (= τὸν κατάγγειλε γιὰ ἀσεβεία).

Μέ τὰ ρήματα αὐτὰ ἡ γενικὴ φανερώνει τὴν αἰτία (βλ. §43,2).

στ. Πολλὰ ρήματα σύνθετα μέ τίς προθέσεις ἀπό, ἐκ, πρό, λ.χ. *ἀποτρέπω*, *ἐκβάλλω* (= ἐξορίζω, διώχνω), *προτάσσω* κτλ. καὶ κυρίως ρήματα σύνθετα μέ τὴν πρόθεση κατά πού ἔχουν δικαστικὴ ἔννοια, λ.χ. *καταγινώσκω*, *καταψηφίζομαι* κτλ.:

Ἀποτρέπει με τούτου.

Μή με πλούτου τοῦ παρόντος ἐκβάλῃς.

Προέταξε τῶν ὀπλιτῶν τοὺς ἰπέας.

Οἱ Ἀθηναῖοι Σωκράτους θάνατον κατέγνωσαν (= καταδίκασαν τὸ Σ. σὲ θάνατο).

Κλοπὴν αὐτοῦ κατεψηφίσαντο (= τὸν καταδίκασαν γιὰ κλοπὴ).

3. Μέ αἰτιατικὴ καὶ δοτικὴ

60

Μέ δύο ἀντικείμενα τό ἓνα σὲ αἰτιατικὴ (τό ἄμεσο) καὶ τό δεύτερο

σέ δοτική (τό ἔμμεσο) συντάσσονται:

α. τά ρήματα *λέγω*, *ὑπισχνοῦμαι* (= ὑπόσχομαι), *δείκνυμι*, *δίδωμι*, *φέρω* καί τά συνώνυμά τους:

Πᾶσαν ὑμῖν τήν ἀλήθειαν ἐρῶ.

Ἡ μωρία δίδωσιν ἀνθρώποις κακά.

Σιγή γυναιξί κόσμον (= στολισμόν) *φέρει.*

β. τά ρήματα πού σημαίνουν *ἐξίσωση*, *ἐξομοίωση*, *μείξη* κ.τ.δ.:

Ὁ σίδηρος ἀνισοῖ (= ἐξισώνει) *τοὺς ἀσθενεῖς τοῖς ἰσχυροῖς* ἐν πολέμῳ.

Κεράννυμι (= ἀνακατεύω) *ὔδωρ τῷ οἴνῳ* (πβ. § 52,2 καί 4).

γ. πολλά ρήματα σύνθετα μέ τίς προθέσεις ἐν ἡ σύν:

Ὁ θεὸς τὴν ψυχὴν κρατίστην ἐνεφύσησε τῷ ἀνθρώπῳ.

Καὶ ἀμίππους πεζοὺς συνέταξεν αὐτοῖς (= δίπλα σ' αὐτούς παράταξε καί πεζοὺς γρήγορους σάν τ' ἄλογα) (πβ. § 52, 5).

4. Μέ γενική καί δοτική

61 Μέ δύο ἀντικείμενα, τό ἓνα σέ γενική (τό ἄμεσο) καί τό δεύτερο σέ δοτική (τό ἔμμεσο) συντάσσονται:

α. τά ρήματα *μετέχω*, *κοινωνῶ*, *μεταδίδωμι*, *παραχωρῶ* καί τά συνώνυμα:

Μετεσχῆκαμεν ὑμῖν ἱερῶν τῶν σεμνοτάτων.

Χρῆ τοῦ βάρους μεταδιδόναι τοῖς φίλοις.

Τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας παρεχωρήσατε Φιλίππῳ.

Ἡ γενική (τοῦ βάρους, τῆς ἐλευθερίας) φανερώνει σ' αὐτές τίς περιπτώσεις τό σύνολο ἀπό τό ὁποῖο λαμβάνεται ἓνα μέρος (λ.χ. στό προτελευταῖο παράδ. = πρέπει νά μεταδίδει κανεῖς στοὺς φίλους ἓνα μέρος ἀπό τά βάρη του κτλ.). Βλ. γεν. διαιρετ. §32, 2.

β. τά δικαστικά ρήματα *τιμῶ* = ὀρίζω (ὡς δικαστής) σέ κάποιον ὡς ποινή κάτι καί *τιμῶμαι* = προτείνω (ὡς κατήγορος) γιά κάποιον ὡς ποινή κάτι:

Ἴσως ἄν μοι, ὦ ἄνδρες δικασταί, φυγῆς τιμήσαιτε.

Ἀποθάνοις ἄν, εἰ βούλοιο ὁ κατήγορος θανάτου σοι τιμᾶσθαι.

(βλ. καί § 32, 5).

ΔΙΠΤΩΤΑ ΡΗΜΑΤΑ

Μέ δύο αιτιατικές	Μέ αιτιατική καί γενική	Μέ αιτιατική καί δοτική	Μέ γενική καί δοτική
<p>Τοῦτο ἐρωτῶ σε. Διδάσκουσι τοὺς παῖδας σωφροσύ- νην. Ἐνέδυσε τὸν Κῦρον καλὴν στολήν. Ἵμᾶς κακὸν οὐδὲν ἐποιήσαμεν. Νόμιζε τὴν πατρίδα οἴκον.</p>	<p>Πληρῶ τὴν ὕδριαν ὕδατος. Ἐμοῦ ἀκούσεσθε πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Ἐμὲ τῶν πα- τρῶν ἀπεστέ- ρησε. Τῶν πόνων πωλοῦσι τὰγαθὰ οἱ θεοί. Ζηλῶ σε τοῦ πλούτου. Κλοπὴν αὐτοῦ κατεψηφίσαντο.</p>	<p>Λέγω ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν. Ἡ μορῖα δίδωσιν ἀνθρώποις κακὰ. Κεράννυμι ὕδωρ τῷ οἴνῳ. Ὁ θεὸς τὴν ψυχὴν ἐνεφύσησε τῷ ἀνθρώπῳ. Καὶ πεζοὺς συνέταξεν αὐ- τοῖς.</p>	<p>Μετεσχῆκαμεν ὑμῖν τῶν ἱερῶν. Μετέδομεν τοῦ βάρους τοῖς φίλοις. Ἴσως ἂν μοι, ὦ ἄνδρες δικασταί, φυγῆς τιμῆσαιτε. Βούλεται ὁ κα- τήγορος θανάτου σοι τιμᾶσθαι.</p>

2. ΜΕΣΑ ΡΗΜΑΤΑ

62 Τά μέσα ρήματα γενικά φανερόνουν, ὅπως καὶ τὰ ἐνεργητικά, ἐ-
νέργεια ἢ ὁποῖα ὁμως ἐπιστρέφει στό ὑποκείμενο ἢ βρίσκεται σέ ἄλ-
λη ἰδιαίτερη σχέση μ' αὐτό. Ἔτσι τὰ μέσα ρήματα ἀνάλογα μέ τὴν ἰ-
διαίτερη σημασία τους διαιροῦνται σέ: μέσα **αὐτοπαθῆ**, μέσα
πλάγια, μέσα **ἀλληλοπαθῆ** καὶ μέσα **δυναμικά**.

63 α) Μέσα αὐτοπαθῆ (ἢ εὐθέα) λέγονται τὰ μέσα ρήματα πού σημαί-
νουν ὅτι ἡ ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου ἐπιστρέφει ἄμεσα καὶ ἀπευθείας
στό ἴδιο τό ὑποκείμενο (γυμνάζομαι, λούομαι, ἐνδύομαι κ.τ.δ.):

Ὁ παῖς γυμνάζεται.

Ἐκεῖνος οὐκ ἠθέλησε λούσασθαι. (πβ. ν.έ. Μὴν παινεύεσαι. Δέν πλύθηκες ἀκόμα;).

Συχνά ἀντί γιά τά μέσα αὐτοπαθή χρησιμοποιεῖται τό ἐνεργητικό ρῆμα μέ ἀντικείμενο τήν αὐτοπαθή ἀντωνυμία: *γυμνάζομαι - γυμνάζω ἑμαυτόν.*

Σημείωση. Ὅταν ἡ αὐτοπάθεια περιορίζεται σέ ἓνα μόνο μέρος τοῦ ὑποκειμένου, τότε τό μέρος αὐτό ἐκφέρεται σέ αἰτιατική ὡς ἀντικείμενο τοῦ μέσου ρήματος:

Οὐ λούονται ὕδατι τὸ σῶμα.

Τοὺς πόδας ἐνίψατο.

(πβ. ν.έ. πλύθηκε ἀλλά ἔπλυε τά χέρια του).

64 β) Μέσα πλάγια, λέγονται τά μέσα ρήματα πού σημαίνουν ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου ἢ ὁποῖα ἐπιστρέφει σ' αὐτό ἔμμεσα καί πλάγια*. Τά μέσα πλάγια διαιροῦνται σέ:

1. **μέσα διάμεσα,** ὅσα σημαίνουν ὅτι ἡ ἐνέργεια γίνεται ἀπό τό ὑποκείμενο στόν ἑαυτό του ἢ σέ ὅ,τι τοῦ ἀνήκει διαμέσου ἄλλου:

Κείρομαι τήν κόμην (= κόβω τά μαλλιά μου μέ τή βοήθεια τοῦ κουρέα).

Ὁ πατήρ τοὺς παῖδας παιδεύεται (= ὁ π. ἐκπαιδεύει τά παιδιά του μέ τή βοήθεια τῶν δασκάλων).

Εὐαγόρας τριήρεις ἐναυπηγήσατο (= κατασκεύασε πολεμικά πλοῖα μέ τή βοήθεια τῶν ναυπηγῶν).

2. **μέσα περιποιητικά** (ἢ «μέσα ὠφελείας»), ὅσα σημαίνουν ἐνέργεια πού ἐκτελεῖ τό ὑποκείμενο γιά δική του χρήση ἢ ὠφέλεια:

Πορίζομαι χρήματα (= βρίσκω γιά τόν ἑαυτό μου χρήματα).

Ἄγομαι γυναῖκα (= παίρνω γυναῖκα ὡς σύζυγό μου).

(πβ. ν.έ. Συμβουλευόμαι τό γιαιτρό. Δανεῖζομαι χρήματα).

* Τά μέσα αὐτοπαθή καί τά μέσα πλάγια ἀνήκουν στά ρήματα πού τά ὀνομάζουν μέσα ἀντανακλαστικά, γιατί ἡ ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου ἐπιστρέφει σ' αὐτό τό ἴδιο ἢ ἄμεσα καί κατευθεῖαν ἢ ἔμμεσα καί πλάγια (πβ. καί αὐτοπαθεῖς ἀντωνυμίες § 110, 1 καί 2β).

Τά μέσα περιποιητικά ισοδυναμοῦν μέ ἐνεργητικά ρήματα πού ἔχουν ἀντικείμενο αὐτοπαθὴ ἀντωνυμία σέ δοτική:

Πορίζω ἐμαυτῷ χρήματα.

Ἔγω ἐμαυτῷ γυναῖκα.

Σημείωση α'. Γιά τή διαφορά ἐνεργητικοῦ καί μέσου πλάγιου ρήματος πβ.: *Σόλων τοῖς Ἀθηναίοις νόμους ἔθηκεν* — *Οἱ Ἀθηναῖοι νόμους ἔθεντο*. (τίθῃμι ἢ γράφω νόμους λέγεται γιά τό νομοθέτη, τίθεται ἢ γράφομαι νόμους λέγεται γιά τήν πόλη ἢ τό λαό = γράφω νόμους διαμέσου τοῦ νομοθέτη).

Σημείωση β'. Καί στήν ἀρχαία γλῶσσα, ὅπως συνήθως στή ν.έ., χρησιμοποιεῖται κάποτε ἐνεργητικό ρῆμα ἀντί γιά μέσο πλάγιο: *Λύσανδρος τὰς ναῦς ἐπεσκεύαζε* (= ἐπισκεύαζε τὰ πλοῖα διαμέσου τῶν τεχνιτῶν). (πβ. ν.έ. *χτίζω* σπίτι, ἐνν. μέ τοὺς οἰκοδόμους).

65

γ) **Μέσα ἀλληλοπαθῆ**, ὅσα σημαίνουν μιὰ κοινή ἐνέργεια, δύο ἢ περισσότερων ὑποκειμένων, ἢ ὅποια πηγαινέει ἀμοιβαῖα ἀπό τό ἓνα στό ἄλλο:

Συμβαλόντες τὰς ἀσπίδας ἐωθοῦντο (= χτυπώντας τίς ἀσπίδες τοὺς ἔσπρωχνε ὁ ἓνας τόν ἄλλον).

Διενείμαντο τὴν ἀρχὴν Ζεὺς καὶ Ποσειδῶν καὶ Πλούτων (= μοίρασαν μεταξύ τοὺς τὴν ἐξουσία ὁ...).

Τά ἀλληλοπαθῆ ρήματα βρίσκονται κανονικά στόν πληθυντικό ἀριθμό καί μποροῦν νά ἀναλύονται σέ ἐνεργητικά ρήματα μέ ἀντικείμενο τὴν ἀλληλοπαθῆ ἀντωνυμία:

ἐωθοῦντο = *ἐώθουν ἀλλήλους*, *διενείμαντο* = *διένειμαν ἀλλήλους*, *φιλοῦνται ἢ μισοῦνται* = *φιλοῦσιν ἢ μισοῦσιν ἀλλήλους*.

(πβ. ν.έ.: Τσακώνονται κάθε μέρα. Αὔριο νά τηλεφωνηθοῦμε).

Σημείωση. Ἐντὶ γιά τό μέσο ἀλληλοπαθές ρῆμα χρησιμοποιεῖται ἐπίσης τό ἐνεργητικό ρῆμα μέ ἀντικείμενο τὴν ἀλληλοπαθῆ ἢ τὴν αὐτοπαθῆ ἀντωνυμία τοῦ γ' προσώπου:

Οἱ ὑπηρετὰ διέφθειρον ἀλλήλους.

Φθονοῦντες ἑαυτοῖς μισοῦσιν ἀλλήλους (= φθονοῦνται μεταξύ τοὺς γι' αὐτὸ καί μισοῦνται).

(πβ. ν.έ.: Ὑποστηρίζονται μεταξύ τοὺς ἢ ὑποστηρίζει ὁ ἓνας τόν ἄλλον).

66

δ) **Μέσα δυναμικά**, ὅσα σημαίνουν ὅτι τό ὑποκείμενο ἐνεργεῖ χρησιμοποιώντας ὅλες τίς σωματικές καί πνευματικές δυνάμεις του:

πολιτεύομαι = ενεργῶ ὡς πολίτης, συμμετέχω στήν πολιτική (τό ἐνεργητικό ρῆμα *πολιτεύω* = εἶμαι πολίτης)

λύομαι *αἰχμάλωτον* = ἐλευθερώνω ἕναν αἰχμάλωτο πληρώνοντας λύτρα.

ποιούμαι *πόλεμον* = πολεμῶ.

(πβ. ν.έ. Αὐτός φορτώνεται ὄλα τά βάρη τῆς οἰκογένειας. Νοιάζομαι γιά κάτι).

Σημείωση α'. Σπάνια ὁ ἐνεργητικός καί ὁ μέσος τύπος ἐνός ρήματος ἔχουν τήν ἴδια σημασία, ὅπως λ.χ. *στρατοπεδεύω* καί *στρατοπεδεύομαι*, *σιδηροφορῶ* καί *σιδηροφοροῦμαι* κτλ.

Συνήθως τά μέσα ρήματα χρησιμοποιοῦνται μέ διαφορετική σημασία ἀπό τά ἐνεργητικά, λ.χ.

μισθῶ τι = νοικιάζω κάτι σέ ἄλλον — *μισθοῦμαι* τι = νοικιάζω κάτι ἀπό ἄλλον πληρώνοντας μισθό γιά δική μου χρήση·

ποιῶ *τινα δοῦλον* = κάνω κάποιον δοῦλο σέ ἄλλον — *ποιούμαι* *τινα δοῦλον* = κάνω κάποιον δοῦλο μου·

ἄρχω λόγου = ἀρχίζω νά μιλῶ πρῶτος — *ἄρχομαι τοῦ λόγου* = ἀρχίζω νά μιλῶ (τό ἐνεργητικό ρῆμα *ἄρχω* σημαίνει ἀρχίζω σέ σχέση μέ τούς ἄλλους, ἐνῶ τό μέσο ρῆμα *ἄρχομαι* σέ σχέση μέ τήν ἀρχή ἢ τή λήξη τοῦ λόγου μου). λ.χ. *Ἀρχεται ὁ πόλεμος ἐνθένδε ἤδη Ἀθηναίων καί Πελοποννησίων* — *Ἄδικεῖτε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πόλεμον ἄρχοντες καί σπονδάς λύοντες.*

Γενικά μέ τό ἐνεργητικό ρῆμα ὁ συγγραφέας τονίζει περισσότερο τήν ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου στή σχέση της μέ κάποιο ἄλλο πρόσωπο ἢ πράγμα, ἐνῶ μέ τό μέσο τῆ σχέση πού ἔχει ἡ ἐνέργεια αὐτή μέ τό ἴδιο τό ὑποκείμενο.

Σημείωση β'. Ἡ σημασία τῶν μέσων ρημάτων δέν εἶναι δυνατό νά καθορίζεται πάντοτε μέ ἀκρίβεια. Τό ἴδιο μέσο ρῆμα μπορεί νά μήν ἔχει πάντοτε τήν ἴδια σημασία καί ἔτσι νά μήν ἀνήκει πάντοτε στήν ἴδια κατηγορία· λ.χ. *οἰκοδομοῦμαι οἰκίαν* μπορεί νά σημαίνει: χτιζῶ σπίτι μέ τούς οἰκοδόμους (*μέσο διάμεσο*) ἀλλά καί χτιζῶ σπίτι ἐνεργώντας καί ὁ ἴδιος, ἐπιβλέποντας, δαπανώντας κτλ. (*μέσο δυναμικό*).

(πβ. ν.έ. ἡ κυρία χτενίζεται = ἡ μόνη της; *αὐτοπαθές*, ἢ ἀπό τήν κομμῶτρια: *πλάγιο διάμεσο*).

3. ΠΑΘΗΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ

67

Τά παθητικά ρήματα φανερώνουν ὅτι τό ὑποκείμενο δέχεται μιᾶ ἐνέργεια ἀπό κάποιο ἄλλο πρόσωπο ἢ πράγμα, δηλαδή παθαίνει κάτι. Βρίσκονται συνήθως στή μέση φωνή, ἀλλά καί στήν ἐνεργητική φωνή ὑπάρχουν παθητικά ρήματα, ὅπως θά δοῦμε παρακάτω.

Τό πρόσωπο ἢ τό πράγμα ἀπό τό ὁποῖο προέρχεται αὐτό πού παθαίνει τό ὑποκείμενο λέγεται **ποιητικό αἴτιο**:

Ἀπέθανε μισούμενος ὑπό πάντων.

Ἐπράχθη οὐδέν ἀπό τῶν τυράννων ἔργον ἀξιόλογον.

Εἰ ταῦτα λέξεις, ἐχθαρῆ ἐξ ἐμοῦ (= θά μισηθεῖς ἀπό μένα).

Κῦρος οὕτως ἐτελεύτησεν (= πέθανε) ὡς παρὰ πάντων ὁμολογεῖται.

Μεγακλῆς δεινόν τι ἔσχε ἀτιμάζεσθαι πρὸς Πεισιστράτου (= ὁ Μ. τό θεώρησε φοβερό νά προσβάλλεται ἀπό τόν Π.).

Ταῦτα Θεμιστογένει τῷ Συρακοσίῳ γέγραπται (= ἔχουν γραφεῖ ἀπό τό Θ.).

Ὁ ποταμός ἐστίν ἡμῖν διαβατέος (= πρέπει ἐμεῖς νά περάσουμε τόν π.).

Ὁ ἀνεξέταστος βίος οὐ βιωτὸς ἀνθρώπῳ (ἐστί) (= δέν ἀξίζει νά ζεῖ ὁ ἄνθρωπος μιά ζωὴ χωρὶς νά σκέφτεται καί νά ἐρευνᾷ).

Τό ποιητικό αἴτιο ἐκφέρεται:

α) μέ τήν πρόθεση *ὑπό* καί γενική (ἢ σπανιότερα: *ἀπό*, *ἐκ*, *παρά*, *πρός* καί γενική).

β) μέ δοτική ὀνόματος ἢ ἀντωνυμίας, χωρὶς πρόθεση, συνήθως ὅταν ὑπάρχει ρῆμα συντελικοῦ χρόνου (παρακειμένου, ὑπερσυντελικού, συντελ. μέλλοντα) ἢ ρηματικό ἐπίθετο σέ -τέος καί, συχνά, -τός. (βλ. §53γ3).

(πβ. ν.έ. Προδόθηκε *ἀπό* τοὺς συνεργάτες του. Σεβαστός σέ ὄλους. Γῆ ποτισμένη *μέ* ἰδρώτα).

Τά παθητικά ρήματα κανονικά σχηματίζονται ἀπό ἐνεργητικά μεταβατικά ρήματα, μονόπρωτα ἢ δίπρωτα. Κατά τή μετατροπὴ τῆς ἐνεργητικῆς συντάξεως σέ παθητικὴ γίνονται οἱ ἀκόλουθες ἀλλαγές:

α) *Οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας — Οἱ Πέρσαι ἐνικήθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων.*

Τό ὑποκείμενο τοῦ ἐνεργητικοῦ ρήματος γίνεται ποιητικό αἴτιο στό παθητικό ρῆμα, καί τό ἀντικείμενο γίνεται ὑποκείμενο τοῦ παθητικοῦ ρήματος.

β) *Οἱ Ἀθηναῖοι εἶλοντο Ἀλκιβιάδην στρατηγόν (= οἱ Ἀθ. ἐξέλεξαν τόν Ἀλκ. στρατηγόν) — Ἀλκιβιάδης ἠρέθη στρατηγὸς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων.*

Ἐκτός ἀπό τίς ἀλλαγές πού εἶδαμε στό παράδειγμα α, τό κατηγορούμενο (*στρατηγόν*) τοῦ ἀντικειμένου τοῦ ἐνεργητικοῦ ρήματος μένει κατηγορούμενο ἀλλά τοῦ ὑποκειμένου τοῦ παθητικοῦ ρήματος.

γ) Ὁ διδάσκαλος διδάσκει τὸν παῖδα τὴν μουσικὴν — Ὁ παῖς διδάσκειται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου τὴν μουσικὴν.

Τῇ στρατιᾷ ἀπέδωκε Κύρος μισθὸν τεσσάρων μηνῶν — Τῇ στρατιᾷ ἀπεδόθη ὑπὸ τοῦ Κύρου μισθὸς τεσσάρων μηνῶν.

Τό ὑποκείμενο τοῦ ἐνεργητικοῦ ρήματος γίνεται ποιητικό αἴτιο καί τό ἄμεσο ἀντικείμενο (*τόν παῖδα, μισθόν*) τοῦ ἐνεργητικοῦ ρήματος γίνεται ὑποκείμενο τοῦ παθητικοῦ. Ἀλλά τό δεύτερο ἀντικείμενο, τό ἔμμεσο (*τὴν μουσικὴν, τῇ στρατιᾷ*), παραμένει ἔμμεσο ἀντικείμενο στό παθητικό ρῆμα.

70 Μερικά ἐνεργητικά ρήματα ἔχουν ὡς παθητικό ἓνα ἄλλο ρῆμα ἐνεργητικῆς ἢ μέσης φωνῆς ἢ μιὰ περίφραση ὅπως:

ἀποκτείνω (= σκοτώνω) τινά - ἀποθνήσκω (= σκοτόνομαι) ὑπό τινος,

ἐκβάλλω (= ἐξορίζω) τινά - ἐκπίπτω (= ἐξορίζομαι) ὑπό τινος

εὐ λέγω (= ἐπαινῶ) τινά - εὐ ἀκούω (= ἐπαινοῦμαι) ὑπό τινος

εὐ ποιῶ (= εὐεργετῶ) τινά - εὐ πάσχω (= εὐεργετοῦμαι) ὑπό τινος

αἰρῶ (= συλλαμβάνω, κυριεύω) - ἀλίσκομαι (= συλλαμβάνομαι, κυριεύομαι).

(ἀλλά καί αἰροῦμαι = ἐκλέγω - αἰροῦμαι = ἐκλέγομαι)

δίκην λαμβάνω παρά τινος (= τιμωρῶ κάποιον) - δίκην δίδωμί τινι (= τιμωροῦμαι ἀπό κάποιον)

μισῶ τινά - μισοῦμαι ἢ μισητός γίνομαι ἢ μῖσος ἔχω πρὸς τινος

ζημιῶ τινά - ζημιοῦμαι ἢ ζημίαν λαμβάνω παρά τινος

(πβ. ν.έ. ζηλεύω - γίνομαι ζηλευτός, συγχωρῶ - παίρνω συγχώρεση).

71 Μέ περίφραση σχηματίζεται κανονικά ὁ παθητικός τύπος τῶν ἀποθετικῶν ρημάτων, λ.χ.:

αἰδοῦμαί τινά (= ντρέπομαι, σέβομαι κάποιον) - αἰδοῦς τυγχάνω

ὑπό τινος (= μέ σέβεται κάποιος)

αἰτιῶμαί τινά (= κατηγορῶ κάποιον) - αἰτίαν ἔχω ἢ αἰτίαν λαμβάνω

ὑπό τινος (= κατηγοροῦμαι)

(πβ. ν.έ. δέχομαι ένεργ. διαθ. - γίνομαι δεκτός παθ. διαθ., περιποιούμαι ένεργ. διαθ. - βρίσκω περιποίηση παθητ. διαθ.).

4. ΟΥΔΕΤΕΡΑ ΡΗΜΑΤΑ

- 72 Τά ούδέτερα ρήματα, δηλαδή αυτά πού φανερώνουν ότι τό ύποκείμενο ούτε ένεργεί ούτε δέχεται καμιά ένέργεια αλλά βρίσκεται άπλώς σέ μιά κατάσταση, είναι κυρίως ένεργητικά, όπως: ζώ, ύγιαίνω σωφρονώ κτλ.

Ἄεί ποτε ζῆ τάρραπα κάσφαλη θεῶν νόμιμα.

Οί πολέμοιο ήσυχάζουσι.

ΑΠΡΟΣΩΠΑ ΡΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΡΟΣΩΠΕΣ ΕΚΦΡΑΣΕΙΣ

- 73 Μερικά ρήματα, όπως και στή ν.έ., λέγονται **άπρόσωπα** ή **τριτοπρόσωπα**, γιατί βρίσκονται συνήθως, ή μόνο, στό γ' ένικό πρόσωπο και δέν έχουν ως ύποκείμενο ένα πρόσωπο ή πράγμα. Μερικά από τά πιό συχνά είναι:

δει(=είναι άνάγκη), χρή(=πρέπει), προσήκει(=ταιριάζει), άρκει, πρέπει, έχωρει(=έπιτρέπεται), έστι(=είναι δυνατό), εξεστι(=έπιτρέπεται, είναι δυνατό), ένεστι(=είναι δυνατό), πάρεστι(=είναι δυνατό), δοκει(=φαίνεται, φαίνεται καλό, άποφασίζεται), μέλει(=ύπάρχει φροντίδα), λέγεται, όμολογείται, άγγέλλεται, νομίζεται κτλ.

Μερικά από τά άπρόσωπα ρήματα χρησιμοποιούνται και ως προσωπικά, λ.χ. *δει* και *δέω*(=έχω άνάγκη), *δοκει* και *δοκώ*(=φαίνομαι, νομίζω), *λέγεται* και *λέγομαι* κτλ.

Έκτός από τά άπρόσωπα ρήματα ύπάρχουν και οι άπρόσωπες εκφράσεις πού σχηματίζονται:

α) μέ τό ρήμα *έστί* και ένα ούσιαστικό ή τό ούδέτερο ενός επιθέτου ή μετοχής, λ.χ. *άνάγκη έστί, καιρός έστι, άξιόν έστι, ράδιόν έστι* (=είναι εύκολο), *βιωτόν έστι, διδακτέον έστί, πρέπον έστί, είκός έστι* (=είναι φυσικό, λογικό) κτλ.

β) μέ τό ρῆμα ἔχει καί κάποιο ἐπίρρημα, λ.χ. ἀναγκαίως ἔχει, καλῶς ἔχει, ῥαδίως ἔχει κτλ. (Βλ. καί § 97β).

- 74 Τά ἀπρόσωπα ρήματα καί οἱ ἀπρόσωπες ἐκφράσεις παίρνουν συνήθως ἕναν προσδιορισμό σέ δοτική πού δείχνει τό πρόσωπο στό ὁποῖο ἀναφέρεται τό ρῆμα καί λέγεται **δοτική προσωπική** (βλ. § 53):

Ἔδοξεν αὐτοῖς πορεύεσθαι (= φάνηκε καλό σ' αὐτούς νά προχωρήσουν, ἀποφασίστηκε ἢ ἀποφάσισαν νά...).

Ταῦτα οὐ δυνατόν ἐστίν ἀνθρώποις εὐρεῖν.
(πβ. ν.έ. μοῦ εἶναι ἀδύνατο νά τό κάνω).

Ἐπίσης παίρνουν συνήθως ὡς ὑποκείμενο ἄναρθρο ἀπαρέμφοτο:

Δεῖ γράμματα μαθεῖν καί μαθόντα νοῦν ἔχειν (= πρέπει νά μάθει κανεῖς γράμματα καί ἀφοῦ μάθει νά ἔχει μυαλό).

Ἔώρα ἐστίν ἀπιέναι (= εἶναι ὦρα νά φύγουμε).

Καί γάρ δακρῦσαι ῥαδίως αὐτοῖς ἔχει ἀπαντά τ' εἰπεῖν (= τοῦς εἶναι εὐκολο νά δακρῦσουν καί νά τά ποῦν ὅλα) (βλ. καί §§ 96β, 97β).

- 75 Μερικά ἀπρόσωπα ρήματα ἢ ἀπρόσωπες ἐκφράσεις μπορεῖ νά ἔχουν ὡς ὑποκείμενο ὄχι ἀπαρέμφοτο ἀλλά εἰδική πρόταση λ.χ.:

Ἄρκει ὅτι τῶν ἄλλων καταγελαῖς.

Λέγεται ὅτι Κῦρος τέθνηκε.

Δῆλον ἐγένετο ὅτι οἱ ἐχθροὶ ἐμβαλοῖεν (= ὅτι θά εἰσβάλουν).

Ἦγγέλθη αὐτῷ ὅτι τὰ Μέγαρα ἀφέστηκε (= ὅτι τὰ Μέγαρα ἀποστάτησαν (βλ. καί § 155β)).

(πβ. ν.έ. διαδόθηκε ὅτι αὔριο θά ἀνακοινωθοῦν τά ἀποτελέσματα).

Σημείωση. Μερικά ἀπρόσωπα ρήματα ἢ ἀπρόσωπες ἐκφράσεις μπορεῖ νά πάρουν ὡς ὑποκείμενο ἐπίσης:

α) ἐνδοιαστική πρόταση:

Οὐδεὶς κίνδυνος μή τις ἐκ τοῦ ὀπισθεν ἐπίσποιο (= ἀκολουθήσει)

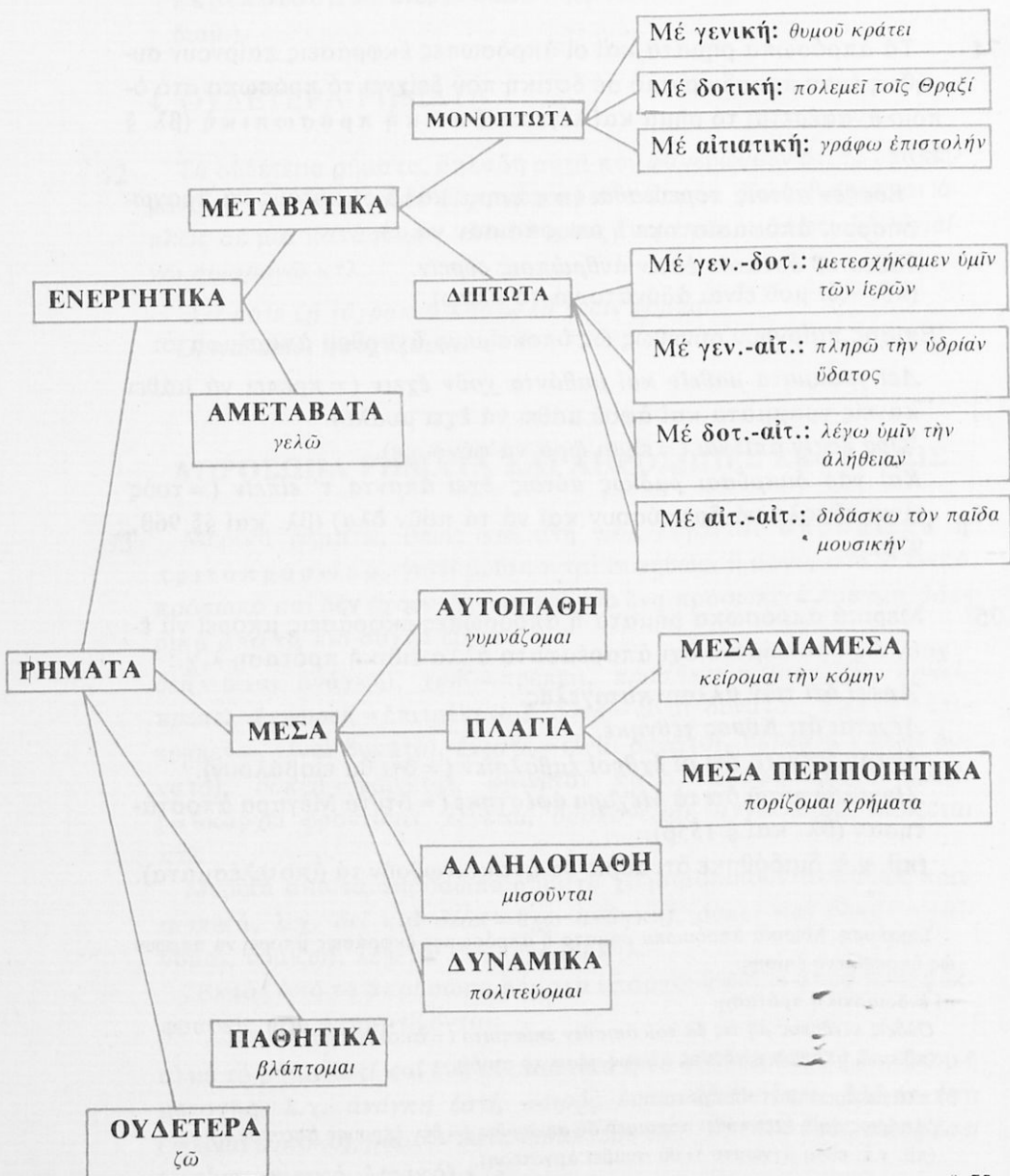
(πβ. ν.έ. ὑπάρχει κίνδυνος μήπως πέσει τό παιδί).

β) πλάγια ἐρωτηματική πρόταση:

Ἀπόρως ἡμῖν ἔχει πόθεν τύχομεν ἂν σωτηρίας (= δέν ξέρομε ἀπό ποῦ...).

(πβ. ν.έ. εἶναι ἄγνωστο τί θά συμβεῖ ἀργότερα).

ΤΟ ΡΗΜΑ



ΧΡΟΝΟΙ ΚΑΙ ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ

76

Οί χρόνοι τοῦ ρήματος ὅπως καί στή ν.έ., δηλώνουν: τή χρονική βαθμίδα (παρόν, παρελθόν, μέλλον) καί τόν τρόπο ἐνέργειας τοῦ ρήματος (ἐξακολουθητικός, συνοπτικός, συντελεσμένος).

Στό παρόν ἀναφέρονται: ὁ ἐνεστώτας καί ὁ παρακείμενος ἐν μέρει καί λέγονται **παροντικοί χρόνοι**,

στό παρελθόν: ὁ παρατατικός, ὁ ἀόριστος, ὁ ὑπερσυντέλικος καί ὁ παρακείμενος ἐν μέρει καί λέγονται **παραελθοντικοί** (ἢ ιστορικοί ἢ παραγόμενοι) χρόνοι,

στό μέλλον ὁ (ἀπλός) μέλλοντας καί ὁ συντελεσμένος μέλλοντας καί λέγονται **μελλοντικοί χρόνοι**.

Ὡς πρός τόν τρόπο ἐνέργειας παρουσιάζουν αὐτό πού δηλώνει τό ρῆμα:

ἐξακολουθητικά: ὁ ἐνεστώτας, ὁ παρατατικός καί ἐν μέρει ὁ μέλλοντας*, καί λέγονται **ἐξακολουθητικοί χρόνοι**,

συνοπτικά: ὁ ἀόριστος καί ὁ μέλλοντας ἐν μέρει καί λέγονται **συνοπτικοί χρόνοι**,

σάν κάτι ἀποτελειωμένο (συντελεσμένο): ὁ παρακείμενος, ὁ ὑπερσυντέλικος καί ὁ συντελεσμένος μέλλοντας καί λέγονται **συντελικοί χρόνοι**.

77

Οί χρόνοι τή σημασία τους καί ὡς πρός τή χρονική βαθμίδα καί ὡς πρός τόν τρόπο τή διατηροῦν μόνο στήν ὀριστική, ἐνῶ στίς ἄλλες ἐγκλίσεις τό ἀπαρέμφατο καί τή μετοχή διατηροῦν τή σημασία τους ὡς πρός τόν τρόπο ὄχι ὁμως καί ὡς πρός τή χρονική βαθμίδα: ἔτσι λ.χ. ὁ ἀόριστος στήν ὑποτακτική δείχνει κάτι συνοπτικό ὄχι ὁμως πάντα στό παρελθόν· ἡ χρονική βαθμίδα καθορίζεται ἀπό τό ρῆμα τῆς κύριας προτάσεως ἢ ἀπό τά συμφραζόμενα, λ.χ.:

* Ὁ μέλλοντας τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς ἀντιστοιχεῖ μέ τοὺς δύο μέλλοντες τῆς ν.έ., δηλαδή καί μέ τό συνοπτικό καί μέ τόν ἐξακολουθητικό μέλλοντα.

Λέγω ταῦτα, ἵνα πεισθῆτε (ὁ ἀόριστος στήν ὑποτακτική *πεισθῆτε* ἀναφέρεται στό παρόν).

Ἔλεγον ταῦτα, ἵνα πεισθῆτε (ὁ ἴδιος χρόνος ἀναφέρεται στό παρελθόν) κτλ.

I. ΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΣΤΗΝ ΟΡΙΣΤΙΚΗ

1. Ὁ ἐνεστώτας

78 Ὁ ἐνεστώτας στήν ὀριστική φανερώνει ὅτι αὐτό πού σημαίνει τό ρῆμα γίνεται τώρα καί ἐξακολουθητικά, ἀλλά ἐπίσης φανερώνει:

α) κάτι πού γίνεται πάντα ἢ ἐπαναλαμβάνεται ἀόριστα. Ἡ χρήση αὐτή τοῦ ἐνεστώτα ὑπάρχει συνήθως στά γνωμικά καί στίς παροιμίες (γνωμικός ἐνεστώτας):

Ἀναρχία πόλεις ὄλλυσι (= καταστρέφει).

Γῆ πάντα κομίζει καί ἀλιν κομίζεται (= ἡ γῆ δίνει τά πάντα καί τά πάντα πάλι παίρνει πίσω).

(πβ. ν.έ. ὅποιος βιάζεται σκοντάφτει).

β) κάτι πού θέλει ἢ προσπαθεῖ νά κάνει τό ὑποκείμενο τῆς προτάσεως (βουλευτικός ἢ ἀποπειρατικός ἐνεστώτας):

Νῦν δὴ ἐξελαύνετε ἡμᾶς ἐκ τῆσδε τῆς χώρας (= θέλετε νά μᾶς διώξετε ἀπό...).

Πείθω τινά (= προσπαθῶ νά πείσω κάποιον).

(πβ. ν.έ. *Ἔρχεσαι μαζί μας*; = θέλεις νά ρηθεῖς... Αὐτός *θεραπεύει* τήν πληγή του μέ βότανα = προσπαθεῖ νά θεραπεύσει... Βοήθεια, μέ *σκοτώνουν!*).

γ) κάτι πού ἔγινε ἤδη στό παρελθόν (ιστορικός ἢ δραματικός ἐνεστώτας). Ἡ χρήση αὐτή τοῦ ἐνεστώτα ὑπάρχει στίς διηγήσεις:

Καί εὐθὺς οὐκ ἠνέσχετο, ἀλλὰ εἰπὼν τὸν ἄνδρα ὀρῶ παῖει (= χτυπᾷ) *κατὰ τὸ στέρνον καὶ τιτρώσκει* (= τραυματίζει) *διὰ τοῦ θώρακος* (ἀντί: *ἔπαισε καὶ ἔτρωσε*).

(πβ. ν.έ. ρωτάει τόν ἕνα, ρωτάει τόν ἄλλο, τίποτε· τότε ἀποφασίζει καί πηγαίνει ὁ ἴδιος.).

Μέ τόν ἱστορικό ἐνεστώτα ἡ διήγηση ἀποκτᾶ παραστατικότητα καί ζωντάνια.

δ) κάτι πού θά γίνει ὅπωςδῆποτε στό μέλλον· ἐπειδή ὡς βεβαίωτατο, εἶναι σάν νά γίνεται τώρα, γι' αὐτό χρησιμοποιεῖται ἐνεστώτας ἀντί γιά μέλλοντα:

Εἰ μὴ ληψόμεθα τὸ χωρίον, τῇ στρατιᾷ οὐκ ἔστι τὰ ἐπιτήδεια (= τὸ στράτευμα ὅπωςδῆποτε δέ θά ἔχει τὰ ἀπαραίτητα).

(πβ. ν.έ. φεύγω τὸ πρωί).

Κανονικά ὁ ἐνεστώτας *εἶμι* χρησιμοποιεῖται ὡς μέλλοντας τοῦ ρήματος *ἔρχομαι*.

ε) κάτι πού ἐξακολουθεῖ νά ὑπάρχει ὡς ἀποτέλεσμα ἀπὸ τὸ παρελθόν (*ἀποτελεσματικός ἐνεστώτας*, πού χρησιμοποιεῖται ἀντί γιά παρακείμενο):

Ἐπὶ γὰρ πόλεις, ὡς ἐγὼ ἀκοῇ αἰσθάνομαι, μέλλομεν ἰεῖναι μεγάλας (= ὅπως ἐγὼ ἔχω ἀκούσει...).

(πβ. ν.έ. στέκομαι καί κοιτάζω).

Ἔτσι μέ σημασία παρακειμένου χρησιμοποιεῖται ὁ ἐνεστώτας τῶν ρημάτων *ἀκούω, αἰσθάνομαι, γινώσκω, νικῶ, φεύγω* (= εἶμαι ἐξόριστος) κτλ. Κανονικά χρησιμοποιεῖται ὡς παρακείμενος ὁ ἐνεστώτας τῶν ρημάτων *ἤκω* (= ἔχω ἔρθει), *οἶχομαι* (= ἔχω φύγει), *κάθημαι, κείμαι* (= εἶμαι πεσμένος κάτω).

2) Ὁ παρατατικός

79 Ὁ παρατατικός σημαίνει ὅτι κάτι γινόταν στό παρελθόν ἐξακολουθητικά:

α) συνεχῶς (χωρίς διακοπή), λ.χ. *Ἐδάκρνε πολὺν χρόνον ἐστῶς*, ἢ β) μέ ἐπανάληψη (μέ διακοπές), λ.χ. *Μένων ὁ Θετταλὸς οὐδενὸς πολεμίου κατεγέλα*.

(πβ. ν.έ. Μιλοῦσε πολλή ὥρα μὰ δέν τόν ἄκουγε κανεῖς. Κάθε πρωί ἔτρεχε γιά τὸ σχολεῖο).

Ἐπίσης ὁ παρατατικός μπορεῖ νά σημαίνει, ὅπως καί ὁ ἐνεστώ-

τας, βούληση ἢ προσπάθεια (ἀπόπειρα) (βουλευτικός ἢ ἀποπειρατικός παρατατικός):

Ἐπιτήδεις σε οὐκ ἤγειρον, ἵνα ὡς ἡδιστα διάγῃς (= ἐπιτήδεις δέν ἤθελα νά σέ ξυπνήσω...).

Ἐκαστος ἔπειθεν αὐτὸν ὑποστῆναι τὴν ἀρχήν (= ὁ καθένας προσπαθοῦσε νά τόν πείσει...).

(πβ. ν.έ. Γιατί δέν ἐρχόσουν; = γιατί δέν ἤθελες νά ρθεῖς; Ὁ πατέρας μᾶς ἔδινε θάρρος στίς δύσκολες στιγμές = προσπαθοῦσε νά μᾶς δώσει...).

Σημείωση. Τά ρήματα πού χρησιμοποιοῦνται στὸν ἐνεστώτα μέ σημασία παρακειμένου, στὸν παρατατικό χρησιμοποιοῦνται μέ σημασία ὑπερσυντέλικου· λ.χ. ἐνίκων = εἶχα νικήσει, ἤμουν νικητής.

3) Ὁ μέλλοντας

80

Ὁ μέλλοντας στήν ὀριστική σημαίνει ὅτι αὐτό πού δείχνει τό ρῆμα θά γίνει στό μέλλον: ἢ συνοπτικά (καί ἀντιστοιχεῖ μέ τό συνοπτικό μέλλοντα τῆς ν.έ.) ἢ ἑξακολουθητικά (καί ἀντιστοιχεῖ μέ τόν ἑξακολουθητικό μέλλοντα τῆς ν.έ.):

Ἐὰν ἀκολουθήσης ἐμοί, εἰσάξω σε ἐγὼ εἰς τὴν ἀκρόπολιν (= θά σέ εἰσαγάγω στήν...) (μέλλοντας συνοπτικός).

Ῥαδίως τὰ ἐπιτήδεια ἔξομεν, ὅσον χρόνον ἐν τῇ πολεμίᾳ ἐσόμεθα (μέλλοντας ἑξακολουθητικός).

Ἐπίσης σημαίνει:

α) προστακτική (βουλευτικός μέλλοντας):

Ὡς οὖν ποιήσετε (= ἔτσι λοιπόν θά κάμετε, ἔτσι κάμετε).
(πβ. ν.έ. ὕστερα ἀπό τό σχολεῖο θά ῥθεῖς ἀμέσως στό σπίτι!).

β) αὐτό πού πρέπει νά γίνει:

Πότερον οὖν πρὸς ἐκεῖνον τὸν λόγον ποιήσομαι ἢ πρὸς σέ; (= σέ ποιόν λοιπόν πρέπει νά μιλήσω, σ' ἐκεῖνον ἢ σ' ἐσένα;)
(πβ. ν.έ. πές μου τί θά κάνω, ἂν δέν τόν βρῶ ἐκεῖ;)

γ) κάτι πού συμβαίνει πάντοτε, στό παρόν, στό παρελθόν, στό μέλλον (γνωμικός μέλλοντας):

Οὐδείς ἀνθρωπων ἀδικῶν τίσιν οὐκ ἀποτείσει (= κανένας ἀνθρώπος πού κάνει ἀδικίες δέν μπορεῖ νά μὴν τιμωρηθεῖ = κάθε ἀνθρώπος πού ἀδικεῖ τιμωρεῖται).

(πβ. ν.έ. ὁποῖος σπείρει θά θερίσει).

Σημείωση. Περιφραστικός μέλλοντας σχηματίζεται ἀπὸ τὸ ρ. *μέλλω* μὲ ἀπαρέμφατο ἐνεστώτα ἢ μέλλοντα ἢ καὶ ἀορίστου καὶ σημαίνει: 1) πρόκειται νά: *Μέλλω ὑμᾶς διδάξειν ὁθενμοὶ ἢ διαβολὴ γέγνε*, 2) πρέπει νά, εἶναι ἐπόμενο νά: *Τί οὐ μέλλει γελοῖον εἶναι;*

4) Ὁ ἀόριστος

81 Ὁ ἀόριστος στήν ὀριστική σημαίνει ὅτι αὐτό πού δείχνει τὸ ρῆμα ἔγινε στό παρελθόν καὶ λαμβάνεται συνοπτικά, ἄσχετα ἂν ἔγινε μὲ μιά διάρκεια. Σημαίνει ἐπίσης:

α) τὴν ἀρχὴ μιᾶς πράξεως ἢ μιᾶς καταστάσεως (**ἐναρκτικός ἀόριστος**) καὶ μεταφράζεται μέ: ἄρχισε νά...:

Ἐπειδὴ δὲ ἐβασίλευσε Θεσεύς, συνώκισε πάντας (= ὅταν ἄρχισε τὴ βασιλεία του ὁ Θ...).

(πβ. ν.έ. μ' αὐτὰ πού ἄκουγε, **φοβήθηκε**).

β) κάτι πού ἰσχύει πάντοτε (**γνωμικός ἀόριστος**). Μεταφράζεται μέ ἐνεστώτα:

Τὰς τῶν φαύλων συνηθείας ὀλίγος χρόνος διέλυσε (= τὶς φιλίες τῶν κακῶν τίς διαλύει πάντοτε...).

(πβ. ν.έ. ὁ τρελός εἶδε τὸ μεθυσμένο κι ἔφυγε).

γ) κάτι πού θά γίνεϊ στό μέλλον ὀπωσδήποτε:

Ἀπωλόμεθα ἄρα, εἰ κακὸν νέον προσοίσομεν παλαιῶ (= θά χαθοῦμε ὀπωσδήποτε, ἂν προσθέσομε...).

(πβ. ν.έ. Στό καφενεῖο: — "Ἐναν καφέ, παρακαλῶ! — "Ἐφτασε.).

5) Ὁ παρακείμενος

82 Ὁ παρακείμενος στήν ὀριστική σημαίνει ὅτι αὐτό πού δηλώνει τὸ ρῆμα ἔχει γίνεϊ στό παρελθόν ἀλλὰ ὑπάρχει ἀποτελειωμένο καὶ στό

παρόν. Ἔτσι ὁ παρακείμενος ἀνήκει καί στούς παροντικούς καί στούς παρελθοντικούς χρόνους:

Γέγραφε δὲ καὶ ταῦτα Θεουκυδίδης (= τὰ ἔχει γράψει καί τώρα εἶναι γραμμένα).

Γι' αὐτό καί πολλοί παρακείμενοι ἔχουν σημασία ἐνεστώτα:

δέδοικα (= φοβοῦμαι), *ἔοικα* (= μοιάζω), *κέκτημαι* (= ἔχω), *μέμνημαι* (= θυμοῦμαι), *οἶδα* (= γνωρίζω), *εἴωθα* (= συνηθίζω) κτλ.

Ὁ παρακείμενος ἐπίσης χρησιμοποιεῖται μερικές φορές γιὰ τὸ μέλλοντα, ὅπως καί ὁ ἀόριστος, γιὰ νὰ δηλωθεῖ ὅτι κάτι θὰ γίνεῖ ὁπωσδήποτε:

Κἂν τοῦτο νικῶμεν, πάνθ' ἡμῖν πεποιήται.

(πβ. ν.έ. ἂν σέ δοῦν, εἶσαι χαμένος).

Σημείωση. Ὁ παρακείμενος ἑνός ρήματος ἐκφέρεται καί περιφραστικά μέ τὸ ρ. *εἰμί* καί τή μετοχή παρακειμένου τοῦ ρήματος ἢ μέ τὸ ρ. *ἔχω* καί τή μετοχή τοῦ ἀορίστου τοῦ ρήματος:

Ἐγὼ εἰμι τοῦτο δεδρακώς (ἀντί: ἐγὼ τοῦτο δέδρακα).

Θαυμάσας ἔχω (ἀντί: τεθαύμακα).

6) Ὁ ὑπερσυντέλικος

83

Ὁ ὑπερσυντέλικος σημαίνει ὅτι αὐτό πού δηλώνει τὸ ρῆμα εἶχε γίνεῖ, δηλαδή ἦταν τελειωμένο σέ μιά χρονική στιγμή τοῦ παρελθόντος:

Ἐπὶ τὸ ναυτικόν, ὁ ἠθροίκει ἀπὸ τῶν συμμάχων, ἐξεπέμφθη Κρατησιπίδας (= τὸ ὅποιο εἶχε συναθροίσει ἀπὸ τοὺς συμμάχους...).

Ἀντίστοιχα μέ τὸν παρακείμενο πολλοὶ ὑπερσυντέλικοι ἔχουν σημασία παρατατικού:

ἔδεδοίκειν (= φοβόμουν), *ἔώκειν* (= ἔμοιαζα), *ἔκεκτῆμην* (= εἶχα), *ἔμεμνήμην* (= θυμόμουν) κτλ.

Σημείωση. Ὁ ὑπερσυντέλικος πολλές φορές δηλώνει μιά πράξη τοῦ παρελθόντος πού ἔγινε ἀμέσως ἔπειτα ἀπὸ μίαν ἄλλη πράξη ἐπίσης τοῦ παρελθόντος, καί τότε με-

ταφράζεται με άοριστο και με τό άμέσως ή τήν ίδια στιγμή:

Ὡς δ' ἐλήφθησαν οὗτοι, ἐλέλυντο αἱ σπονδαὶ καὶ τοῖς Κερκυραίοις παρεδέδοντο.
(= άμέσως λύθηκαν οί συνθήκες και παραδόθηκαν τήν ίδια στιγμή στους Κερκ.).

7) Ὁ συντελεσμένος μέλλοντας

84

Ὁ συντελεσμένος μέλλοντας σημαίνει ὅτι αὐτό πού δείχνει τό ρή-
μα θά εἶναι τελειωμένο σέ μία χρονική στιγμή τοῦ μέλλοντος:

Φίλος ἡμῖν οὐδεὶς λειλείσεται (= κανένας φίλος δέ θά μᾶς ἔχει
ἀπομείνει, δηλαδή κάποτε στό μέλλον).

Σημείωση. Πολλές φορές ὁ συντελεσμένος μέλλοντας φανερώνει μία μελλοντική
πράξη πού θά γίνει ὅπωςδήποτε ὕστερα ἀπό μίαν ἄλλη επίσης μελλοντική πράξη:
Φράζε καὶ πεπράζεται (= λέγε καὶ θά γίνει άμέσως, μόλις θά τό πεις).



Πίνακας 8

ΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΟΡΙΣΤΙΚΗ

ΤΡΟΠΟΣ	ΧΡΟΝΙΚΗ ΒΑΘΜΙΔΑ		
	ΠΑΡΟΝ	ΠΑΡΕΛΘΟΝ	ΜΕΛΛΟΝ
ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΗΤΙΚΟΣ	1. ὁ ἐνεστώτας <i>Πεῖθω τινά.</i>	1. ὁ παρατατικός <i>Ἐδάκρυνε πολὺν χρόνον.</i>	1. ὁ μέλλοντας, ἐν μέρει <i>Ἐν τῇ πολεμίᾳ βραδίῳς ἐξομεν τὰ ἐπιτήδεια. (=θά ἔχομε...)</i>
ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ		1. ὁ ἄριστος <i>Ἐγραψα ἐπιστολήν.</i>	1. ὁ μέλλοντας, ἐν μέρει <i>Γράψω ἐπιστολήν. (=θά γράψω...)</i>
ΣΥΝΤΕΛΕΣΜΕΝΟΣ	1. ὁ παρακείμενος, ἐν μέρει <i>Θεμιστογένει ταῦτα γέγραπται.</i>	1. ὁ παρακείμενος, ἐν μέρει <i>Οἱ πολέμοι ἐπωρκήσασιν. 2. ὁ ὑπερσυντέλικος <i>Αἱ σπονδαὶ ἐλέλυτο.</i></i>	1. ὁ συντελεσμένος μέλλοντας <i>Φίλος ἦμιν οὐδεὶς λελειψεται.</i>

1. Ἡ ὀριστική

85 Ἡ ὀριστική εἶναι ἡ ἐγκλίση τοῦ πραγματικοῦ. Εἰδικότερα:

α) ἡ ὀριστική μέ κάθε χρόνο ἐκφράζει κάτι πού εἶναι ἢ θεωρεῖται πραγματικό:

Ἥμεῖς ἐμπεδοῦμεν τοὺς τῶν θεῶν ὄρκους (= τηροῦμε...)
Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπεμψαν ἐπὶ τὰς ναῦς Καλλικρατίδαν.
Καλλικρατίδας ἐλθὼν παρὰ Κῦρον ἤτει μισθόν (= ζητοῦσε...).

β) ἡ ὀριστική παρελθοντικοῦ χρόνου μέ τό δυνητικό ἄν φανερώνει τό δυνατό στό παρελθόν ἢ τό ἀντίθετο τοῦ πραγματικοῦ (**δυνητική ὀριστική**):

Ἔνθα δὴ ἔγνω ἄν τις ὄσου ἀξίον εἶη τό φιλεῖσθαι ἄρχοντα (= τότε θά καταλάβαινε κανεῖς πόσο ἀξίζει τό νά ἀγαποῦν τόν ἄρχοντα).
Εἰ μὴ εἶχομεν φῶς, ὁμοιοι τοῖς τυφλοῖς ἄν ἦμεν (= θά ἤμασταν, ἀλλά δέν εἴμαστε).

Ἡ δυνητική ὀριστική μεταφράζεται μέ: **θά** καί παρατατικό ἢ ὑπερσυντέλικο.

γ) ἡ ὀριστική ἀορίστου ἢ παρατατικοῦ μέ τό ἄν φανερώνει κάποτε ὄχι τό δυνατό στό παρελθόν, ἀλλά κάτι πού συνέβαινε μέ ἐπαναλήψεις στό παρελθόν:

Εἰ τις δοκοίη αὐτῷ βλακεύειν, ἐπαισεν ἄν (= ἄν τοῦ φαινόταν ὅτι κάποιος χάζευε, τόν χτυποῦσε).
Ἀναλαμβάνων οὖν αὐτῶν τὰ ποιήματα διηρώτων ἄν αὐτοὺς τί λέγοιεν (= ἔπαιρνα λοιπόν στά χέρια μου τά ποιήματα καί τοὺς ρωτοῦσα κάθε φορά τί ἤθελαν νά ποῦν).
 Μεταφράζεται μέ παρατατικό.

δ) ἡ ὀριστική τοῦ παρατατικοῦ ἢ ἀορίστου μέ τό *εἰ γάρ* ἢ *εἴθε* φανερώνει εὐχή πού δέν μπορεῖ νά πραγματοποιηθεῖ (**εὐχeticή ὀριστική**):

Εἴθ' ἦσθα δυνατός, ὄσον πρόθυμος εἶ (= μακάρι νά ἦσουν δυνατός, ὄσο εἶσαι πρόθυμος).



Ἡ ἴδια εὐχή ἐκφράζεται καί με τόν ἀόριστο β' τοῦ ρ. *ὀφείλω* (ὠφελον) καί ἀπαρέμφατο ἐνεστώτα ἢ ἀορίστου:

᾿Ωφελε Κῦρος ζῆν (= μακάρι νά ζοῦσε ὁ Κ. ἀλλά δέ ζεῖ).

Σημείωση. Οἱ φράσεις *ὀλίγου* ἢ *μικροῦ δεῖν* (ἢ χωρίς τὸ *δεῖν*) καί ἀόριστος σημαίνουν: λίγο ἔλειψε νά...

᾿Ολίγου δεῖν ἀπέθανον (= λίγο ἔλειψε νά σκοτωθοῦν, παρά λίγο νά...).

᾿Ολίγου ἐπελαθόμεθα εἰπεῖν (= λίγο ἔλειψε νά ξεχάσουμε νά ποῦμε).

2. Ἡ ὑποτακτική

86

Ἡ ὑποτακτική φανερώνει κυρίως αὐτό πού περιμένουμε νά γίνει (τό προσδοκώμενο). Εἰδικότερα:

α) φανερώνει ἐπιθυμία συχνά μέ τό *ἄγε, ἴθι, φέρε* (= ἐμπρός, ἔλα) (βουλευτική ὑποτακτική):

Μήπω ἴωμεν ἐκεῖσε (= μήν πᾶμε ἀκόμα ἐκεῖ).

Ἄγε δὴ σκοπῶμεν (= ἐμπρός ἄς ἐξετάσουμε).

Ἔτσι μέ ὑποτακτική ἀορίστου δηλώνεται ἀπαγόρευση ἢ ἀποτροπή:

Μὴ ἄλλως ποιήσης.

Μηδενὶ συμφορὰν ὀνειδίσης· κοινὴ γὰρ ἡ τύχη καὶ τὸ μέλλον ἀόρατον (= μήν κατηγορεῖς κανένα γιά τή συμφορά του...).

β) στό α' πρόσωπο μέ ἐρωτηματικές προτάσεις φανερώνει ἀπορία (ἀπορηματική ὑποτακτική):

Εἶπωμεν ἢ σιγῶμεν; (= νά μιλήσουμε ἢ νά...) (Βλ. § 18)

(πβ. ν.έ. νά τό πῶ; νά μήν τό πῶ; τί νά κάνω;)

Ἡ ἀπορηματική ὑποτακτική πολλές φορές μπαίνει ὕστερα ἀπό τό βούλει ἢ βούλεσθε:

Βούλεσθε οὖν, ὁ Καλλίας ἔφη, συνέδριον κατασκευάσωμεν; (= θέλετε λοιπόν, εἶπε ὁ Κ., νά ἐτοιμάσουμε ἕνα συνέδριο;).

3. Ἡ εὐκτική

87

Ἡ εὐκτική, μιά ἐγκλιση πού δέν ὑπάρχει στή ν.έ., φανερώνει κυρίως μίαν ἀπλή σκέψη, χωρίς νά ἐξετάζεται ἂν πρόκειται γιά κάτι

πραγματικό ή για κάτι που μπορεί ή δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί.
Ειδικότερα:

α) εκφράζει εὐχή (εὐχετική εὐκτική):

ὦ παῖ, γένοιο πατρός εὐτυχέστερος, τά δ' ἄλλ' ὁμοιος (= μακάρι
νά γίνεις...).

Συνήθως ἐμπρός ἀπό τήν εὐχετική εὐκτική μπαίνει τό *εἴθε, εἰ γάρ:
Εἴθ', ὦ λῶστε, σὺ τοιοῦτος ὢν φίλος ἡμῖν γένοιο* (= μακάρι, φίλτα-
τε, ἐσύ πού εἶσαι τέτοιος ἄνθρωπος, νά γίνεις φίλος μας).

β) μέ τό δυνητικό ἄν φανερώνει τό δυνατό στό παρόν ἢ στό μέλλον
(δυνητική εὐκτική):

*Ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ γένοιτ' ἄν ποτε καὶ κακὸς ἢ ὑπὸ χρόνου ἢ ὑπὸ πό-
νου ἢ ὑπὸ νόσου* (= ὁ καλὸς ἄνθρωπος θά ἦταν δυνατό καμιά φορά
νά γίνει κακὸς ἢ ἀπό τό πέρασμα τοῦ χρόνου ἢ...).

Μεταφράζεται μέ: *μπορεῖ νά... ἢ θά μέ παρατατικό.*

Ἡ δυνητική εὐκτική φανερώνει ἐπίσης:

— κάτι πιθανό (ὅπως ὁ μέλλοντας):

Ἐπιλίποι δ' ἄν ὁ χρόνος, εἰ πάσας τὰς πράξεις καταριθμησαίμεθα
(= δέ θά μᾶς φτάσει ὁ χρόνος, ἄν...).

(πβ. ν.έ. μέ ὑποτακτική: ἔρθει δέν ἔρθει, ἐγώ θά πάω).

— κάποια γνώμη μέ μετριοπάθεια:

Γένοιο ἄν οὐ κακός (= θά γίνεις πιστεύω...)

(πβ. ν.έ. ἐσύ θά γινόσουν καλὸς φιλόλογος).

— εὐγενική προσταγή:

Χωροῖς ἄν εἴσω (= μπές μέσα, παρακαλῶ).

(πβ. ν.έ. θά πήγαινες μιά στιγμή).

Σημείωση α'. Ἡ εὐκτική σέ δευτερεύουσες προτάσεις (ειδικές, αιτιολογικές, τελι-
κές, ἐνδοιαστικές, πλάγιες ἐρωτηματικές κτλ.) πού ἐξαρτῶνται ἀπό ρῆμα παρελθο-
ντικοῦ χρόνου ἀντιστοιχεῖ μέ ὀριστική ἢ ὑποτακτική καί λέγεται *εὐκτική τοῦ πλάγιου
λόγου*:

Κῦρος ἔλεγεν ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσοιτο πρὸς βασιλέα (ἀντί: *ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσται πρὸς βασιλέα*).

Ἐπορεύετο δ' ἐκτὸς τείχους, ἵνα μελετῶη (ἀντί: *ἵνα μελετᾷ*).

Σημείωση β'. Ἡ εὐκτική σέ δευτερεύουσες προτάσεις ὑποθετικές, χρονικές ἢ ἀνα-
φορικές φανερώνει, χάρη στό ρῆμα τῆς κύριας προτάσεως, ἐπανάληψη στό παρελθόν
καί ὀνομάστηκε *ἐπαναληπτική εὐκτική*:

Εἴ τις δοκοίῃ αὐτῷ βλακεύειν, ἐπαισεν ἄν (= ἄν τοῦ φαινόταν ὅτι κάποιος χάζευε τόν χτυποῦσε).

Ὅποτε δέ τις ἀσθενήσειεν, ἐλεσκόπει ὁ Κῦρος καὶ παρείχε πάντα ὅτου ἔδει (= ὅταν κάποιος ἀρρώσταινε ὁ Κ. τόν ἐπισκεπτόταν καί...).

Ἡ ἐπαναληπτική εὐκτική μεταφράζεται μέ παρατατικό.

(βλ. στά σχετικά κεφάλαια τῶν δευτερευουσῶν προτάσεων).

4. Ἡ προστακτική

88 Ἡ προστακτική, ὅπως καί στή ν.έ., φανερώνει:

α) προσταγή: *Ἄπτε, παῖ, λύχνον* (= ἄναψε...).

β) ἀπαγόρευση: *Μή μου ἄπτου* (= μή μ' ἀγγίζεις).

γ) προτροπή, συμβουλή ἢ παράκληση: *Ἐμοὶ πείθου καὶ μὴ ἄλλως ποίει* (= πείσου σ' ἐμένα καί μὴν κάνεις ἄλλιῶς).

Γνωθι σαυτόν.

Μὴ θορυβεῖτε.

δ) εὐχή: *Ἐγίαινε.*

ε) συγκατάθεση ἢ παραχώρηση: *Ταῦτα μὲν δὴ οὕτως ἐχέτω* (συγκατάθεση): *τάδε δέ, ὦ Σώκρατες, εἰπέ μοι* (παρακλήση).

Οἱ δ' οὖν βοώντων (= αὐτοὶ ἄς φωνάζουν).

(πβ. τόν ἀρχαῖο τύπο τῆς προστακτικῆς *ἔστω* (= ἄς εἶναι) καί στή ν.έ. γιά παραχώρηση: *ἔστω* καί ἀργά πέτυχε τό σκοπό του).

Γενική παρατήρηση

89 α) Ἡ ἀπλή ὀριστική, ἡ δυνητική ὀριστική καί ἡ δυνητική εὐκτική εἶναι ἐγκλίσεις τῶν προτάσεων κρίσεως καί γι' αὐτό ἔχουν ἄρνηση οὐ (βλ. § 1α):

Δις εἰς τὸν αὐτὸν ποταμὸν οὐκ ἂν ἐμβαίης (= δύο φορές δέν μπορεῖς νά μπεῖς στό ἴδιο νερό τοῦ ποταμοῦ).

β) Ἡ ὑποτακτική, ἡ εὐχeticή εὐκτική, ἡ εὐχeticή ὀριστική καί ἡ προστακτική εἶναι ἐγκλίσεις τῶν προτάσεων ἐπιθυμίας καί γι' αὐτό ἔχουν ἄρνηση μή (βλ. § 1β):

Μὴ μοι γένοιτο τοῦτο (= μακάρι νά μή μοῦ συμβεῖ αὐτό).

ΟΙ ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ
ΣΤΙΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ
φανερώνουν

Η ΟΡΙΣΤΙΚΗ	Η ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	Η ΕΥΚΤΙΚΗ	Η ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ
<p>α) κάτι πραγματικό <i>Ἐμπεδοῦμεν τοὺς τῶν θεῶν ὄρκους</i></p> <p>β) κάτι δυνατό στό παρελθόν (δυνητική ὀριστική) <i>Ἔγνω ἂν τις ὄσον ἀξίον εἶη τὸ φιλεῖσθαι ἀρχοντα</i></p> <p>γ) κάτι ἀντίθετο τοῦ πραγματικοῦ (δυνητική ὀριστική) <i>Εἰ μὴ εἶχομεν φῶς, ὁμοιοι τοῖς τυφλοῖς ἂν ἦμεν</i></p> <p>δ) κάτι πού ἐπαναλαμβάνονταν στό παρελθόν (Παρατατικός ἢ ἄοριστος μέ ἂν) <i>Ἀναλαμβάνων τὰ ποιήματα δηρώτων ἂν αὐτοῦς</i></p> <p>ε) εὐχή πού δέν μπορεῖ νά πραγματοποιηθεῖ (Παρατατικός ἢ ἄοριστος μέ <i>εἰ γάρ</i> ἢ <i>εἴθε</i> - εὐχετική ὀριστική) <i>Εἴθ' ἦσθα δυνατός, ὄσον πρόθυμος εἶ</i></p>	<p>α) μιά ἐπιθυμία (βουλευτική ὑποτακτική) <i>Ἄγε σκοπῶμεν</i></p> <p>β) μιά ἀπορία (ἀπορηματική ὑποτακτική) <i>Εἴπωμεν ἢ σιγῶμεν;</i></p>	<p>α) μιά εὐχή (εὐχετική εὐκτική) <i>Γένοιο πατρός εὐτυχέστερος</i></p> <p>β) κάτι δυνατό στό παρόν ἢ στό μέλλον (δυνητική εὐκτική) <i>Ὁ ἀγαθός γένοιτ' ἂν ποτε καὶ κακός</i> <i>Ἦ δυνητική εὐκτική φανερώνει ἐπίσης:</i> -ὄ,τι καὶ ὁ μέλλοντας <i>Ἐπιλίποι δ' ἂν ὁ χρόνος</i> -γνώμη μέ μετριοπάθεια <i>Γένοιο ἂν οὐ κακός</i> -εὐγενική προσταγή <i>Χωροῖς ἂν εἶσω</i></p>	<p>α) προσταγή <i>Ἄπτε παῖ, λύχρον</i></p> <p>β) ἀπαγόρευση <i>Μὴ μου ἄπτου</i></p> <p>γ) προτροπή, συμβουλή ἢ παράκληση <i>Ἐμοὶ πείθου</i> <i>Γνωθὶ σαυτόν</i> <i>Μὴ θορυβεῖτε</i></p> <p>δ) εὐχή <i>Ἐγίαινε.</i></p> <p>ε) συγκατάθεση ἢ παραχώρηση <i>Ταῦτα οὕτως ἐχέτω</i></p>

ΟΙ ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ

1. ΤΟ ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ

90 Ἐκτός ἀπό τήν ὀριστική, ὑποτακτική, εὐκτική, προστακτική, πού λέγονται προσωπικές ἐγκλίσεις, ὑπάρχουν στήν ἀρχαία ἐλληνική καί οἱ ὀνομαστικοί τύποι τοῦ ρήματος, τό ἀπαρέμφατο καί ἡ μετοχή, πού λέγονται ἀπρόσωπες ἐγκλίσεις, γιατί οἱ καταλήξεις τους δέ φανερώνουν πρόσωπο.

Τό ἀπαρέμφατο θεωρεῖται ὀνομαστικός τύπος, γιατί μπορεῖ νά ἐκφέρεται μέ τό οὐδέτερο ἄρθρο κάθε πτώσεως, καί ρηματικός, γιατί, ὅπως τό ρῆμα, δέχεται ἐπιρρηματικούς προσδιορισμούς καί ἀντικείμενα καί ἔχει χρόνους καί διαθέσεις:

Τὸ σιγᾶν κρεῖττόν ἐστι τοῦ λαλεῖν.

Ἄρχεσθαι μαθῶν ἄρχειν ἐπιστήσει (= ἄν μάθεις νά κυβερνῆσαι, θά ξέρεις καλά καί νά κυβερνᾷς).

91 Τό ἀπαρέμφατο στήν ἀρχική του σημασία φανέρωνε σκοπό ἢ ἀποτελεσμα. Μέ τή σημασία τοῦ σκοποῦ ἢ τοῦ ἀποτελέσματος βρίσκουμε τό ἀπαρέμφατο ὕστερα ἀπό τά ρήματα: *βαίνω, ἤκω, φέρω, δίδωμι, καταλείπω, ἐφίστημι* (= διορίζω), *τάττω* (= ὀρίζω), *αἰροῦμαι* (= ἔκλέγω), *πέμπω* καί ἄλλα συνώνυμα:

Μανθάνειν γὰρ ἤκομεν (= ἤρθαμε, γιά νά...).

Τήν πόλιν φυλάττειν αὐτοῖς παρέδοσαν (= παράδωσαν τήν πόλιν σ' αὐτούς, γιά νά τή φυλάγουν).

Λυκοῦργος ἀνδρα ἐπέστησε κρατεῖν αὐτῶν (= ὁ Λ. διόρισε κάποιον, γιά νά τούς διοικεῖ).

Ἄφεϊσαν τοῦτον ἐλεύθερον εἶναι (= τόν ἀπέλυσαν, ὥστε νά...).

92 Τό ἀπαρέμφατο ὅταν ἀντιστοιχεῖ:

1. μέ εἰδική πρόταση, (βλ. §155 κ.έ.) λέγεται **εἰδικό** καί μεταφράζεται μέ **ὅτι, πώς**:

Τὸν καλὸν κάγαθὸν ἀνδρα εὐδαίμονα εἶναι φημι (= λέω ὅτι ὁ καλός...).

2. μέ πρόταση ἐπιθυμίας (βλ. § 1β), λέγεται **τελικό** καί μεταφράζεται μέ **νά**:

Ἐκέλευσεν αὐτοὺς εἰς Λακεδαίμονα ἰέναι (= τούς προέτρεψε νά πᾶνε στή Λ.).

Τό τελικό ἀπαρέμφατο ποτέ δέ βρίσκεται σέ χρόνο **μέλλοντα**.

Σημείωση. Στή ν.έ., ὅπου ἐλάχιστοι μόνο τύποι τοῦ ἀπαρεμφάτου ἔμειναν*, τὸ εἰδικό ἀπαρέμφατο τὸ ἀντικαθιστᾷ ἡ εἰδική πρόταση, καί τὸ τελικό κυρίως ἡ βουλευτική πρόταση.

α) Τό ἔναρθρο ἀπαρέμφατο

93 Τό ἔναρθρο ἀπαρέμφατο, δηλαδή τὸ ἀπαρέμφατο μέ ἄρθρο, ἀντιστοιχεῖ μέ ὄνομα οὐσιαστικό καί ἔτσι μπορεῖ νά χρησιμοποιεῖται ὡς ὑποκείμενο, ἀντικείμενο ἢ προσδιορισμός:

Τὸ σιγᾶν κρεῖττόν ἐστι τοῦ λαλεῖν (ὑποκείμενο - ἑτερόπτωτος προσδιορισμός, β' ὄρος συγκρ.).

Οἱ ἄνθρωποι φύσει τοῦ εἰδέναι ὀρέγονται (ἀντικείμενο).

Νίκησον ὀργὴν τῷ λογίζεσθαι καλῶς (ἐπιρρημ. προσδιορισμός τοῦ τρόπου).

β) Τό ἄναρθρο ἀπαρέμφατο

94 Τό ἄναρθρο ἀπαρέμφατο, δηλαδή τὸ ἀπαρέμφατο χωρίς ἄρθρο, χρησιμοποιεῖται ὡς:

1. ὑποκείμενο: *Δεῖ γράμματα μαθεῖν καὶ μαθόντα νοῦν ἔχειν* (ὑποκείμενα στό ἀπρόσωπο ρ. δεῖ).
2. κατηγορούμενο: *Τὸ λακωνίζειν ἐστὶ φιλοσοφεῖν.*
3. ἀντικείμενο: *Καλλικρατίδας φησὶ διαλλάζειν Ἀθηναίους καὶ Λακεδαιμονίους* (= ὁ Κ. λέει ὅτι θά συμφιλιώσει τούς...).
4. ὀνοματικός προσδιορισμός (ἐπεξήγηση): *Εἷς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.*
5. προσδιορισμός τῆς ἀναφορᾶς (ἢ τοῦ «κατά τι») συνήθως μέ τὰ ἐ-

* λ.χ. 1) τρόπος τοῦ λέγειν, 2) τὸ φαῖ (ἀρχ. ἑλλ. φαγεῖν), τὸ ἔχι του (ἀρχ. ἑλλ. ἔχειν), 3) ἔχω γράψει, ἔχω γραφεῖ.

πίθετα ἀγαθός, ἱκανός, δεινός, ἀξίος, χαλεπός(= δύσκολος, ἐπικίνδυνος) κ.τ.δ.:

Ἄνηρ δεινότατος λέγειν (= ἱκανότατος ὡς πρὸς τὸ ἢ στό λόγο).

Κῦρος ἦν ἀξιώτατος ἄρχειν (= στό νά κυβερνά).

6. ἐπίσης χρησιμοποιεῖται **ἀπόλυτα**, χωρίς ἐξάρτηση ἀπό κανένα ρήμα, σέ στερεότυπες ἐκφράσεις, ὅπως:

ἐκὼν εἶναι(= θεληματικά). ὀλίγου δεῖν ἢ μικροῦ δεῖν(= λίγο ἔλειψε, σχεδόν), ὡς ἔπος εἰπεῖν(= γιά νά τό πῶ ἔτσι γενικά, σχεδόν), ὡς συντόμως ἢ συνελόντι εἰπεῖν(= γιά νά τό πῶ σύντομα, μέ λίγα λόγια), ἐμοὶ δοκεῖν ἢ ὡς ἐμοὶ δοκεῖν(= κατά τήν γνώμη μου) κ.τ.δ.:

Ἐκὼν εἶναι οὐδὲν ψεύσομαι.

Ἔδοξάν μοι ὀλίγου δεῖν τοῦ πλείστου ἐνδεεῖς εἶναι(= μοῦ φάνηκαν ὅτι σχεδόν τούς ἔλειπε τό μεγαλύτερο μέρος, ἐνν. τῆς σοφίας).

Ἄληθές γε, ὡς ἔπος εἰπεῖν, οὐδὲν εἰρήκασι.

7. Τό ἀπαρέμφατο χρησιμοποιεῖται ἐπίσης ἀντί γιά πρόστακτική ἢ εὐκτική εὐχετική:

Ἦ ξεῖν' ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις ὅτι τῆδε κείμεθα τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι.

Θεοὶ πολῖται, μή με δουλείας τυχεῖν(= μακάρι νά μή μέ βρεῖ δουλεία).

Τό ὑποκείμενο τοῦ ἀπαρεμφάτου

95 Ὄταν τό ὑποκείμενο τοῦ ἀπαρεμφάτου εἶναι τό ἴδιο μέ τό ὑποκείμενο τοῦ ρήματος ἀπό τό ὁποῖο ἐξαρτᾶται, ἡ σύνταξη λέγεται **ταυτοπροσωπία**:

Κῦρος ὑπέσχετο δώσειν πέντε μνᾶς (Κῦρος ὑποκείμενο στό ὑπέσχετο καί στό δώσειν).

Τό ὑποκείμενο τοῦ ἀπαρεμφάτου στήν ταυτοπροσωπία μπαίνει σέ **ὀνομαστική**.

Ὄταν τό ὑποκείμενο τοῦ ἀπαρεμφάτου δέν εἶναι τό ἴδιο μέ τό ὑποκείμενο τοῦ ρήματος, ἡ σύνταξη λέγεται **ἑτεροπροσωπία**:

Λύσανδρος ἐκέλευσεν αὐτούς εἰς Λακεδαίμονα ἰέναι (Λύσανδρος ὑποκείμενο στό ἐκέλευσεν, αὐτούς ὑποκείμενο στό ἰέναι).

Τό ὑποκειμένο τοῦ ἀπαρεμφάτου στήν ἑτεροπροσωπία μπαίνει σέ αἰτιατική.

A. Τό εἰδικό ἀπαρέμφατο

96 Μέ εἰδικό ἀπαρέμφατο:

α) ὡς ἀντικείμενο, συντάσσονται:

— τά λεκτικά ρήματα (λέγω, φημί, ὁμολογῶ κ.τ.ῶ.)

— τά δοξαστικά ρήματα (νομίζω, δοκῶ, οἶμαι κ.τ.ῶ.):

Τὸν καλὸν κἀγαθὸν ἄνδρα εὐδαίμονα εἶναί φημι.

Ἔλεγον οὐκ εἶναι αὐτόνομοι.

Ἥλιθιός ἐστιν εἴ τις οἶεται διὰ τὸν πλοῦτον δόξειν ἀγαθὸς εἶναι
(= ἂν νομίζει ὅτι χάρις στά πλούτη του θά δώσει τὴν ἐντύπωση ὅτι εἶναι γενναῖος).

β) ὡς ὑποκειμένο, συντάσσονται:

τά ἀπρόσωπα ρήματα πού ἔχουν τὴν ἴδια ἢ παρόμοια σημασία μέ τά προηγούμενα προσωπικά ρήματα, ὅπως: λέγεται, ὁμολογεῖται, νομίζεται, δοκεῖ (= φαίνεται) κ.τ.ῶ.:

Ἄμολογεῖται τὴν πόλιν ἡμῶν ἀρχαιοτάτην εἶναι.

Ἔδοξέ μοι λίαν πόρρω τῶν νυκτῶν εἶναι (= μοῦ φάνηκε ὅτι ἡ νύχτα εἶχε προχωρήσει πολύ).

Στό εἰδικό ἀπαρέμφατο ἡ ἄρνηση εἶναι οὐ καί σπανιότερα μή.

B. Τό τελικό ἀπαρέμφατο

97 Μέ τελικό ἀπαρέμφατο

α) ὡς ἀντικείμενο, συντάσσονται:

τά βουλητικά ρήματα (βούλομαι, ἐπιθυμῶ, θέλω κτλ.), τά προτρεπτικά (προτρέπω, κελεύω, πείθω, συμβουλεύω κτλ.), τά ἀπαγορευτικά (ἀπαγορεύω, κωλύω κτλ.), τά δυναμικά (δύναμαι, οἶός τ' εἰμί, ἔχω μέ ἀπαρέμφατο κτλ.) τά ρ. πέφυκα (= εἶμαι ἀπό τὴ φύση μου κατάλληλος γιά νά), ἐπίσταμαι (= γνωρίζω καλά νά) καί ἄλλα μέ παρόμοια σημασία:

Ἦν ἐγγὺς ἔλθῃ θάνατος, οὐδεὶς βούλεται θνήσκειν.

Κῦρος ἐκέλευσε τοὺς Ἕλληνας προβαλέσθαι τὰ ὄπλα (= νά προτείνουν τὰ ὄπλα).

Συμβουλευέω ὑμῖν μὴ παραδίδόναι τὰ ὄπλα.

Οἱ στρατιῶται οὐκ ἐδύναντο καθεύδειν (= νά κοιμηθοῦν).

Οὐκ ἐπίσταμαι κιθαρίζειν.

β) ὡς ὑποκείμενο, συντάσσονται:

τά ἀπρόσωπα ρήματα: *δεῖ* (= εἶναι ἀνάγκη, πρέπει), *χρῆ* (= πρέπει), *προσῆκει* (= ταιριάζει), *πρέπει*, *ἐγχωρεῖ* (= ἐπιτρέπεται), *ἔστι* (= εἶναι δυνατό), *ἔξεστι* (= ἐπιτρέπεται, εἶναι δυνατό), *ἔνεστι* (= εἶναι δυνατό), *πάρεστι* (= εἶναι δυνατό, εἶναι εὐκολο), *δοκεῖ* (= φαίνεται καλό, ἀποφασίζεται), *μέλλει* (= πρόκειται) κτλ., καὶ οἱ ἀπρόσωπες ἐκφράσεις: *ἀνάγκη ἐστί*, *θέμις ἐστί* (= ἐπιτρέπεται), *καιρός ἐστι*, *ᾠρα ἐστί*, *οἶόν τέ ἐστι* (= εἶναι δυνατό), *ἄξιόν ἐστι*, *ῥαδίον ἐστι* (= εἶναι εὐκολο), *χαλεπόν ἐστι* (= εἶναι δύσκολο), *δέον ἐστί*, *εἰκός ἐστι* (= εἶναι φυσικό, λογικό), *πρέπον ἐστί*, *ἀναγκαίως ἔχει*, *καλῶς ἔχει*, *ῥαδίως ἔχει* κτλ. (βλ. §73αβ):

Δεῖ γράμματα μαθεῖν καὶ μαθόντα νοῦν ἔχειν.

Οὕτω χρῆ ποιεῖν.

Ἄγαθοῖς ὑμῖν προσῆκει εἶναι.

Οὐ θέμις ἐστί ψευδεσθαι (= δέν ἐπιτρέπεται νά λέει κανεῖς ψέματα).

ᾠρα ἐστὶν ἀπιεῖν (= εἶναι ᾠρα νά φύγουμε).

Καὶ γὰρ δακρῦσαι ῥαδίως αὐτοῖς ἔχει ἀπαντά τ' εἰπεῖν (= τοὺς εἶναι εὐκολο νά δακρῦσουν καὶ νά ποῦν τὰ πάντα).

Στό τελικό ἀπαρέμφατο ἡ ἄρνηση εἶναι *μὴ*.

Σημείωση α'. Πολλές φορές ἀντὶ γιὰ τὴν ἀπρόσωπη χρησιμοποιεῖται προσωπική σύνταξη, γιὰ νά τονιστεῖ τὸ πρόσωπο στό ὁποῖο ἀναφέρεται τὸ ρῆμα:

ᾠ Πρόδικε, δίκαιος εἰ βοηθεῖν τῷ ἀνδρί (= ἔχεις ὁ ἴδιος ὑποχρέωση νά βοηθήσεις...) ἀντί: *ᾠ Πρόδικε, δίκαιόν ἐστί σοι βοηθεῖν τῷ ἀνδρί.*

Σημείωση β'. Τά ρήματα *ὑπισχνοῦμαι* (= ὑπόσχομαι), *ἐπαγγέλλομαι* (= ὑπόσχομαι), *δμνυμι* (= ὀρκίζομαι), *ἐλπίζω*, *προσδοκῶ*, ἐπειδὴ ἀναφέρονται σέ μιά μελλοντική πράξη, συντάσσονται μέ ἀπαρέμφατο σέ χρόνο μέλλοντα ὡς ἀντικείμενο. Ἔχουν ἄρνηση *μὴ*, γιὰ τὴν ἀντικείμενα αὐτὰ ἐκφράζουν καὶ κάποια ἐπιθυμία:

Καὶ περὶ τούτων ὑπέσχετό μοι βουλευέσθαι (= καὶ γι' αὐτὰ μοῦ ὑποσχέθηκε ὅτι θά (ἢ νά) σκεφτεῖ).

ᾠμοσαν μὴ προδώσειν ἀλλήλους (= ὀρκίστηκαν ὅτι δέ θά (ἢ νά μὴ) προδώσουν ὁ ἕνας τόν ἄλλον).

*Ελπίζε τιμών τούς γονέας πράξειν καλῶς (= νά ἐλπίζεις ὅτι θά (ἢ νά) εὐτυχήσεις, ἄν τιμᾶς τούς γονεῖς σου).

Πίνακας 10

ΤΟ ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ

ΕΙΔΙΚΟ		ΤΕΛΙΚΟ	
ΩΣ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ	ΩΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ	ΩΣ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ	ΩΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ
—ἀπρόσ. ρ.: λέγεται, ὁμολο- γεῖται, νομίζεται, δοκεῖ κτλ.	—λεκτικῶν ρ. (λέγω, φημί, ὁμολογῶ κτλ.) —δοξαστικῶν ρ. (νομίζω, δοκῶ, οἶομαι κτλ.)	—ἀπρόσ. ρ.: δεῖ, δοκεῖ, χρή, προ- σῆκει, πρέπει, ἔξεστι, ἔνεστι, πάρεστι, μέλλει κτλ. —ἀπρόσ. ἐκφρ.: ἀνάγκη, καιρός, οἶόν τε, ἄξιον, χαλεπόν, εἰκός κτλ. (ἔστί), ἀναγ- καίως, καλῶς, ῥαδίως κτλ. (ἔχει)	—βουλευτικῶν ρ. (βούλομαι, θέλω, ἐπιθυμῶ κτλ.) —προτρεπτικῶν ρ. (προτρέπω, κε- λεύω, πείθω κτλ.) —ἀπαγορευτικῶν ρ. (ἀπαγορεύω, κωλύω κτλ.) —δυνητικῶν ρ. (δύναμαι, πέφουκα, ἐπίσταμαι κτλ.)

2. Η ΜΕΤΟΧΗ

98 Ἡ μετοχή εἶναι καί ἐπίθετο (ἔχει τρία γένη καί τρεῖς καταλήξεις) καί ρῆμα (ἔχει χρόνους καί διαθέσεις):

ὁ γράφων, ἡ γράφουσα, τό γράφον

ὁ γραφόμενος, ὁ γραψάμενος, ὁ γραφεῖς, ὁ γεγραμμένος κτλ.

Ἡ μετοχή χρησιμοποιεῖται:

α) ὡς ἐπιθετικός προσδιορισμός, ὅπως κάθε ἐπίθετο, καί λέγεται **ἐπιθετική ἢ ἀναφορική** μετοχή, γιατί μπορεί νά ἀναλυθεῖ σέ ἀναφορική πρόταση:

Ὁ φεύγων πόνους φεύγει τιμάς (= αὐτός πού ἀποφεύγει τούς κόπους ἀποφεύγει τίς τιμές).

β) ὡς κατηγορηματικός προσδιορισμός ἢ ὡς κατηγορούμενο καί λέγεται **κατηγορηματική** μετοχή:

Οὐκ αἰσθάνεσθε ἐξαπατώμενοι; (= ὅτι σᾶς ἐξαπατοῦν).

Ὁ μὲν οὖν πρεσβύτερος παρῶν ἐτύγχανε (= ἔτυχε νά βρίσκεται ἐκεῖ).

γ) ὡς ἐπιρρηματικός προσδιορισμός (τοῦ χρόνου, τῆς αἰτίας κτλ.) καί λέγεται **ἐπιρρηματική** μετοχή:

Ταῦτα εἰπὼν ἐκαθέζετο (= ἀφοῦ εἶπε αὐτά κάθισε).

Νομίζων ἀμείνονας πολλῶν βαρβάρων ὑμᾶς εἶναι, διὰ τοῦτο προσέλαβον (= ἐπειδὴ νομίζω ὅτι ἐσεῖς εἶστε γενναιότεροι ἀπό πολλούς βαρβάρους...).

α) Ἡ ἐπιθετική μετοχή

99 Ἡ ἐπιθετική μετοχή συνήθως ἐκφέρεται μέ ἄρθρο καί μεταφράζεται μέ ἀναφορική πρόταση (βλ. προηγούμενο παράδ. § 98α).

Ἡ ἔναρθρη μετοχή, ὅπως κάθε ἔναρθρο ἐπίθετο, μπορεί νά λαμβάνεται ἀντί γιά οὐσιαστικό:

οἱ λέγοντες (= αὐτοί πού μιλοῦν, οἱ ῥήτορες), ὁ νικῶν (= αὐτός πού νικᾷ, ὁ νικητής), ὁ φεύγων (= ὁ κατηγορούμενος, ὁ ἐξόριστος), τό παρόν, οἱ προσήκοντες (= οἱ συγγενεῖς) κτλ. (βλ. §28).

β) Ἡ κατηγορηματική μετοχή

100 Ἡ κατηγορηματική μετοχή μεταφράζεται μέ: **νά, ὅτι, πού, καί**. Μέ κατηγορηματική μετοχή συντάσσονται:

1. τό ρῆμα *εἶμι* καί ὄσα ἔχουν συγγενική σημασία μ' αὐτό, ὅπως: *τυγχάνω* (= συμβαίνει νά εἶμαι, εἶμαι), *λανθάνω* (= μένω ἀπαρατήρητος), *φαίνομαι ἢ φανερός εἶμι ἢ δῆλός εἶμι* (= εἶμαι φανερός), *οἶχομαι* (= ἔχω φύγει), *φθάνω* (= προφταίνω), *διατελῶ* (= εἶμαι διαρκῶς) κ.τ.δ.

Μέ τά ρήματα αὐτά ἢ μετοχή μπορεῖ πολλές φορές νά μεταφρα-
στεῖ μέ ρῆμα καί τό ρῆμα μέ ἐπίρρημα:

Ἐλάνθανε τρεφόμενον τὸ στράτευμα (= τρεφόταν κρυφά τό στρά-
τευμα).

Ἦχετο ἀπιών (= ἔφυγε γρήγορα).

Ἐπτά ἡμέρας μαχόμενοι διετέλεσαν (= ἑφτά μέρες συνεχῶς πολε-
μοῦσαν).

2. τά ρήματα πού σημαίνουν **ἐναρξη ἢ λήξη, καρτερία καί κόπο**, ὁ-
πως: *ἄρχω, ἄρχομαι, παύω, παύομαι, λήγω* (= τελειώνω, σταματῶ),
καρτερῶ, ἀνέχομαι, ἀπαγορεύω (= βαριέμαι) (ἀόρ. *ἀπεῖπον, παρακ-*
ἀπείρηκα), *κάμνω* (= κουράζομαι) κ.τ.δ.:

Ἀρξομαι λέγων (= θά ἀρχίσω νά λέω).

Ἀγασίλαος οὐποτε ἔληγε θύων (= ποτέ δέν ἔπαυε νά θυσιάζει).

Πάυσασθε ἀμαρτάνοντες εἰς τὴν πατρίδα (= πάψτε νά κάνετε κα-
κό...).

Ἀπείρηκα ἤδη βαδίζων καὶ τρέχων (= βαρέθηκα, ἀπόκαμα πιά
νά...).

3. τά ρήματα εὖ ἢ κακῶς ποιῶ, ἀδικῶ, χαρίζομαι (= κάνω χάρη), νι-
κῶ, ἡττῶμαι (= εἶμαι κατώτερος, νικιέμαι), *λείπομαι* (= ὑστερῶ)
κ.τ.δ.:

Εὖ ἐποίησας ἀναμνήσας με (= καλά ἔκανες καί μοῦ τό θυμίσεις).

Ἐμοὶ χαρίζου ἀποκρινόμενος (= κάνε μου τή χάρη νά ἀπαντήσεις).

Οὐχ ἡττησόμεθα εὖ ποιοῦντες (= δέ θά φανοῦμε κατώτεροι στό
νά εὐεργετοῦμε).

4. τά ρήματα πού σημαίνουν **αἰσθησι, γνώση, μάθησι καί μνήμη** ὁ-
πως: *αἰσθάνομαι, ὄρῶ, ἀκούω, εὐρίσκω, γιγνώσκω, ἀγνοῶ, μανθά-*
νω, μέμνημαι κ.τ.δ.:

Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, οὐκ αἰσθάνεσθε ἐξαπατώμενοι; (= δέν καταλα-
βαίνετε ὅτι σᾶς ἐξαπατοῦν;).

Ἴσθι ἀνόητος ὢν (= ξέρε το πῶς εἶσαι ἀνόητος).

Μέμνημαι τοιαῦτα ἀκούσας σου (= θυμοῦμαι ὅτι ἄκουσα ἀπό σένα
τέτοια πράγματα).

5. τά ρήματα πού σημαίνουν **δείξι, ἀγγελία καί ἔλεγχο**, ὅπως: *δείκνυ-*

μι, δηλωῶ, ἀγγέλλω, ἐλέγχω κ.τ.δ.:

Σωκράτης ἐδείκνυ τοῖς ξυνοῦσιν ἑαυτὸν καλὸν κάγαθὸν ὄντα (= ἔδειχνε στους μαθητές του ὅτι εἶναι ὁ ἴδιος...).

Ἠγγέλθη Φίλιππος ἀσθενῶν ἢ τεθνεώς; (= ἦρθε εἶδηση ὅτι ὁ Φίλιππος ἀρρώστησε ἢ ὅτι πέθανε;).

Ἄδικοῦντα Φίλιππον ἐξελέγξω (= θά ἀποδείξω ὅτι ὁ Φ. ἀδικεῖ).

6. ὅσα σημαίνουν **ψυχικό πάθος**, ὅπως: *χαίρω, ἡδομαι* (= εὐχαριστιέμαι), *βαρέως* ἢ *χαλεπῶς φέρω* (= στενοχωριέμαι), *ἀγανακτῶ, ἀχθομαι* (= εἶμαι δυσαρεστημένος), *αἰσχύνομαι* κ.τ.δ.:

Ἐχαιρεν ἀκούων ταῦτα (= χαιρόταν πού τ' ἄκουγε).

Ἦδομαι ὑφ' ὑμῶν τιμώμενος (= εὐχαριστιέμαι πού μέ τιμᾶτε).

Τοῦτο οὐκ αἰσχύνομαι λέγων (= δέν ντρέπομαι πού τό λέω αὐτό).

Μέ τά ρήματα αὐτά ἡ μετοχή χαρακτηρίζεται καί ὡς αἰτιολογική, γιατί δείχνει τήν αἰτία τῆς ψυχικῆς καταστάσεως (βλ. § 101, 2).

Σημείωση α'. Ὅρισμένα ρήματα συντάσσονται ἄλλοτε μέ κατηγορηματική μετοχή καί ἄλλοτε μέ ἀπαρέμφατο μέ διαφορά σημασίας, ὅπως:

	μέ μετοχή	μέ ἀπαρέμφατο
<i>φαίνομαι</i>	= εἶναι φανερό ὅτι: <i>Φανήσεται ταῦτα ὁμολογηκῶς</i> (= θά γίνει φανερό ὅτι...)	= δίνω τήν ἐντύπωση: Ὁ <i>γελωτοποιὸς κλαίειν ἐφαίνετο</i>
<i>γινώσκω</i>	= γνωρίζω ὅτι: <i>Γινώσκω ἡττων ὢν πολὺ ὑμῶν</i> (= γνωρίζω ὅτι εἶμαι πολὺ κατώτερός σας)	= κρίνω ὅτι, ἀποφασίζω νά: Ὁ <i>Φαρνάβαζος ἐγνω δεῖν τὴν γυναῖκα σατραπεύειν</i>
<i>ἐπίσταμαι</i>	= γνωρίζω καλά ὅτι: Ἔμεις <i>ἐπίστασθε τοῦτων ὑμᾶς προδόντα</i>	= ξέρω καλά νά, εἶμαι ἰκανός νά: Ἔργον δέ <i>μόνον ἐσθθίειν</i> (= νά τρώει) <i>ἐπίσταται</i>
<i>οἶδα</i>	= γνωρίζω ὅτι: Οἱ Ἕλληνες <i>οὐκ ἤδεσαν Κύρον τεθνηκότα</i>	= ξέρω νά: <i>Οἶδα μάχεσθαι</i>

Σημείωση β'. Τά ρήματα ἀκούω καί αἰσθάνομαι, συντάσσονται:

1) μέ γενική καί κατηγορηματική μετοχή, ὅταν δηλώνουν ἄμεση ἀντίληψη: Ἦκουσά ποτε Σωκράτους *περὶ φίλων διαλεγομένων* (= τόν ἄκουσα ὁ ἴδιος νά συζητᾶ...).

- 2) μέ αιτιατική και κατηγορηματική μετοχή, όταν δείχνουν έμμεση αντίληψη: *Ἦκουσε Κῦρον ἐν Κιλικία ὄντα* (= ἄκουσε ἀπό ἄλλους ὅτι ὁ Κ. ἦταν στήν Κιλ.).
- 3) μέ αιτιατική και ειδικό ἀπαρέμφατο, όταν δείχνουν ἓνα ἀβέβαιο γεγονός, μιά φήμη: *Ἄκούω κώμας εἶναι καλᾶς* (= ἀκούω, ὡς φήμη, ὅτι ὑπάρχουν ὠραία χωριά).

γ) Ἡ ἐπιρρηματική μετοχή

101 Ἡ ἐπιρρηματική μετοχή φανερώνει ὅ,τι και οἱ ἐπιρρηματικοί προσδιορισμοί και ἔτσι ἀνάλογα μέ τή σημασία της εἶναι:

1. **χρονική** (ἄρνηση *οὐ* ἢ *μή*). Ἄναλύεται σέ χρονική πρόταση και πολλές φορές παίρνει κάποιον χρονικό ἐπίρρημα, ὅπως: *ἄμα, εὐθύς, αὐτίκα, ἔτι, μεταξὺ* κ.τ.ῶ.:

Οὗτος ταῦτα εἰπὼν ἐκαθέζετο.

Δρυὸς πεσούσης πᾶς ἀνήρ ξυλεύεται (= ὅταν πέσει ἡ βαλανιδιά κάθε ἄνθρωπος κόβει ξύλα).

Ἄμα ταῦτα εἰπὼν ἀνέστη.

Ταῦτα ἦν ἔτι δημοκρατουμένης τῆς πόλεως (= ὅταν ἀκόμη ἡ πόλη εἶχε δημοκρατία).

2. **αἰτιολογική** (ἄρνηση *οὐ*). Ἄναλύεται σέ αἰτιολογική πρόταση και πολλές φορές παίρνει τά: *ἄτε, οἶον, οἶα* ὅταν ἡ αἰτία εἶναι πραγματική, και τό *ὥς*, ὅταν ἡ αἰτία παρουσιάζεται ὡς ὑποκειμενική (και μεταφράζεται: γιατί δῆθεν, γιατί κατά τή γνώμη ... κτλ.):

Οὐ δυνάμενοι δὲ τούτων τυχεῖν ἐστράτευσαν ἐπ' αὐτούς (= ἐπειδή δέν μπορούσαν νά τά ἐπιτύχουν...).

Χαλεπῶς ἐπορεύοντο οἶα δὴ ἐν νυκτι και ἐν φόβῳ ἀπιόντες (= προχωροῦσαν δύσκολα, γιατί ἔφευγαν τή νύχτα και μέ φόβο).

Οἱ Κερκυραῖοι ὥς νενικηκότες τροπαῖον ἔστησαν (= ἔστησαν τροπαιο, γιατί, ὅπως πίστευαν, εἶχαν νικήσει).

3. **τελική** (ἄρνηση *μή*). Βρίσκεται σέ χρόνο μέλλοντα και συνήθως μέ ρήματα πού δείχνουν κίνηση ἢ και μέ ἄλλα ρήματα, και συχνά μέ τό *ὥς*. Ἄναλύεται σέ τελική πρόταση:

Τοῦτο λέξων ἐρχομαι (= ἐρχομαι γιά νά πῶ αὐτό).

Πορεύεται ἐς Δελφούς χρησόμενος τῷ χρηστηρίῳ (= γιά νά ρωτήσει τό μαντεῖο).

Ἄρταξέρξης πείθεται καὶ συλλαμβάνει Κῦρον ὡς ἀποκτενῶν (= γιὰ νά τόν σκοτώσει).

4. ὑποθετική (ἄρνηση *μή*). Ἄναλύεται σέ ὑποθετική πρόταση:

Ἐὰν μὲν ὠφέλιμα ἦ ταῦτα, βουλόμεθα πράττειν αὐτά, βλαβερὰ δὲ ὄντα οὐ βουλόμεθα.

Ταῦτα ποιοῦντες τὰ δίκαια ψηφιεῖσθε (= ἂν κάνετε αὐτά, θά ἀποφασίσετε δίκαια).

5. ἐναντιωματική (ἢ παραχωρητική ἢ ἐνδοτική) (ἄρνηση *οὐ*). Πολλές φορές παίρνει τὸ *καί* ἢ τὸ *καίπερ*. Ἄναλύεται σέ ἐναντιωματική πρόταση:

Ὀλίγοι ὄντες ἐνίκησαν (= ἂν καὶ ἦταν λίγοι νίκησαν).

Ἀθηναῖοι καὶ οὐ μεταλαβόντες τούτου τοῦ χρυσίου ὄμως πρόθυμοι ἦσαν εἰς τὸν πόλεμον (= ἂν καὶ δέν πῆραν ἀπ' αὐτό τὸ χρυσάφι, ἦταν ὄμως πρόθυμοι γιὰ τὸν πόλεμο.).

Συμβουλευέω σοι *καίπερ* νεώτερος ὢν (= ἂν καὶ εἶμαι νεότερος).

Μεταξὺ τοῦ ρήματος καὶ τῆς ἐναντιωματικῆς μετοχῆς ὑπάρχει κάποια ἀντίθεση.

6. τροπική (ἄρνηση *οὐ*). Βρίσκεται συνήθως σέ ἐνεστώτα. Στὴ ν.έ. μεταφράζεται ἢ μὲ ἐπιρρηματικὸ προσδιορισμὸ ἢ μὲ τροπικὴ μετοχὴ ἢ μὲ τὸ ρῆμα τῆς μετοχῆς καὶ τὸ *καί*:

Ληζόμενοι ζῶσι (= ζοῦν μὲ ληστεῖες ἢ ζοῦν ληστεύοντας ἢ ληστεύουν καὶ ζοῦν).

Ἦλθεν ἔχων ναῦς ὀλίγας (= ἦρθε μὲ λίγα πλοῖα ἢ ἔχοντας λίγα πλοῖα).

Συχνές τροπικές μετοχές εἶναι οἱ: *ἔχων*, *ἄγων*, *φέρων*.

Τὸ ὑποκείμενο τῆς μετοχῆς

102

Τὸ ὑποκείμενο τῆς μετοχῆς καὶ ἡ μετοχὴ βρίσκονται στὴν ἴδια πτώση, δηλαδή ἡ μετοχὴ λειτουργεῖ ὡς ὁμοίωπτως ἐπιθετικός προσδιορισμός:

Δρυὸς πεσούσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται.

Τοῖς ἰππεῦσιν εἶρητο θαρροῦσι διώκειν (= εἶχαν πεῖ στοὺς ἰππεῖς νά ἀρχίσουν τὴν καταδίωξη μὲ θάρρος).

Ἐπιρρηματική μετοχή συνημμένη καὶ ἀπόλυτη

Ὄταν τὸ ὑποκείμενο τῆς μετοχῆς εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς ὄρους τῆς προτάσεως, τότε ἡ μετοχή λέγεται **συνημμένη**:

Οὗτος ταῦτα εἰπὼν ἐκαθέζετο (τὸ ὑποκείμενο τῆς μετοχῆς: οὗτος εἶναι καὶ ὑποκείμενο στό ρ. ἐκαθέζετο).

Τοῖς ἵππευσιν εἶρητο θαρροῦσι διώκειν (τὸ ὑποκείμενο τῆς μετοχῆς: τοῖς ἵππευσιν εἶναι ἕμμεσο ἀντικείμενο στό ρ. εἶρητο).

Ὄταν ὁμως τὸ ὑποκείμενο τῆς μετοχῆς δέν εἶναι ὄρος τῆς προτάσεως, τότε ἡ μετοχή λέγεται **ἀπόλυτη**:

Ἐστράτευσαν ἐπ' αὐτοὺς οὐδεμιᾶς διαφορᾶς πρότερον ὑπαρχούσης (τὸ ὑποκείμενο τῆς μετοχῆς: διαφορᾶς δέν εἶναι ὄρος τῆς προτάσεως).

Δρυὸς πεσοῦσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται (τὸ ὑποκείμενο τῆς μετοχῆς: δρυὸς δέν εἶναι ὄρος τῆς προτάσεως).

(πβ. ν.έ. **ξημερώνοντας** Λαμπρή ἀντάμωσα τοὺς δικούς μας).

Ἡ ἀπόλυτη μετοχή ἐκφέρεται σέ πτώση γενική (**Γενική ἀπόλυτη**). Ἀλλά ἡ μετοχή τῶν ἀπρόσωπων ρημάτων καὶ τῶν ἀπρόσωπων ἐκφράσεων ὅταν λαμβάνεται ὡς ἀπόλυτη, ἐκφέρεται σέ πτώση αἰτιατική (**Αἰτιατική ἀπόλυτη**):

Δόξαν δὲ ταῦτα ἐκήρυξαν οὕτω ποιεῖν (ἐπεὶ ἔδοξε ταῦτα, ἐκήρυξαν οὕτω ποιεῖν) (= ὅταν τὰ ἀποφάσισαν, εἶπαν μέ κήρυκα νά κάνουν ἔτσι).

Οὐκ ἐσώσαμεν σε οἶόν τε ὄν (οὐκ ἐσώσαμεν σε, εἰ καὶ οἶόν τε ἦν) (= ἂν καὶ ἦταν δυνατὸ).

Συχνές μετοχές σέ αἰτιατική ἀπόλυτη εἶναι:

α) ἐξόν, δέον, χρεών, δόξαν, προσῆκον, πρέπον κ.ἄ.

β) τοῦ ρ. *εἰμί* σέ οὐδέτερο γένος μέ ἐπίθετο, λ.χ. *δυνατὸν ὄν, ἀδύνατον ὄν, οἶόν τε ὄν, ῥάδιον ὄν, ἄδηλον ὄν* κτλ.

Σημείωση. Μερικές φορές μέ αἰτιατική ἀπόλυτη ἐκφέρεται ἡ μετοχή καὶ προσωπικῶν ρημάτων ἀλλὰ τότε μέ τό ὡς:

τοὺς υἱεῖς οἱ πατέρες ἀπὸ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων εἰργουσιν ὡς τὴν τῶν πονηρῶν ὁμιλίαν κατάλυσιν οὖσαν τῆς ἀρετῆς (ἐπεὶ ἡ τῶν πονηρῶν ὁμιλία κατάλυσις τῆς ἀρετῆς ἐστιν) (= τοὺς ἀπομακρύνουν ἀπὸ τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους, γιατί ὅπως πιστεύουν ἡ συναναστροφή μέ τοὺς κακοὺς εἶναι...).

Η ΜΕΤΟΧΗ

ΕΠΙΘΕΤΙΚΗ	ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑΤΙΚΗ	ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΗ
<p>Μέ ἄρθρο:</p> <p><i>Ὁ φεύγων πόνους. Οἱ λέγοντες.</i></p>	<p>Μέ τά ρήματα:</p> <p>1) <i>εἰμί, τυγχάνω, λανθάνω, φαίνομαι, οἶχομαι, διατελῶ</i> κτλ. 2) <i>ἄρχω, παύω, καρτερῶ, ἀνέχομαι</i> κτλ. 3) <i>εὖ ἢ κακῶς ποιῶ, ἀδικῶ, νικῶ, ἠττῶμαι, λείπομαι</i> κτλ. 4) <i>αἰσθάνομαι, ὀρῶ, ἀκούω, γινώσκω, μανθάνω</i> κτλ. 5) <i>δείκνυμι, δηλῶ, ἀγγέλλω</i> κτλ. 6) <i>χαίρω, ἄχθομαι, αἰσχύνομαι</i> κτλ.</p>	<p>1. χρονική: <i>Ταῦτα εἰπὼν ἐκαθέζετο.</i> 2. αἰτιολογική: <i>Οὐ δυνάμενοι τούτων τυχεῖν ἐστράτευσαν.</i> 3. τελική: <i>Τοῦτο λέξων ἔρχομαι.</i> 4. ὑποθετική: <i>Ταῦτα ποιῶντες τὰ δίκαια ψηφιεῖσθε.</i> 5. ἐναντιωματική: <i>Ὀλίγοι ὄντες ἐνίκησαν.</i> 6. τροπική: <i>Ἀηζόμενοι ζῶσι.</i></p>

Σύνδεση μετοχῶν

104 Οἱ μετοχές σέ μία πρόταση

1. συνδέονται μεταξύ τους μέ παρατακτικούς συνδέσμους, ὅταν εἶναι ὅμοιες:

Ὁ δ' ὡς ἀπῆλθε κινδυνεύσας καὶ ἀτιμασθεὶς βουλευεται ὅπως μήποτε ἔτι ἔσται ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ (= σκέφτεται πῶς δέ θά εἶναι πιά στήν ἐξουσία τοῦ ἀδελφοῦ του) (οἱ μετοχές καὶ οἱ δύο εἶναι χρονικές).

2. ἐκφέρονται χωρίς συνδέσμους

α) ὅταν εἶναι ἀνόμοιες:

Οἱ Ἕλληνες ὑφορῶντες τούτους αὐτοὶ ἐφ' ἑαυτῶν ἐχώρουν ἡγεμό-

νας *ἔχοντες* (= ἐπειδή τούς ὑποπεύονταν προχωροῦσαν ἔχοντας δικούς τους ὁδηγούς· ἡ πρώτη μετοχή εἶναι αἰτιολογική καί ἡ δευτέρα τροπική).

β) ὅταν ἡ μία προσδιορίζει τήν ἄλλη:

Ἐντυχών τινι ὀφθαλμιῶντι ἀνθρώπῳ ἀπιόντι ἐξ ἰατρείου, κάλαμον ἔχοντι, ἀπέκτεινε (= ὅταν συνάντησε κάποιον πού τοῦ πονοῦσαν τά μάτια, καθώς ἔβγαине ἀπό ἕνα ἰατρεῖο...) (ἡ χρονική μετοχή ἀπιόντι προσδιορίζει τή μετοχή ὀφθαλμιῶντι καί ἡ τροπική ἔχοντι τήν ἀπιόντι)

γ) γιά ἔμφαση (*σχήμα ἀσύνδετο*):

Ἡμεῖς γάρ σε γεννήσαντες, ἐκθρέψαντες, παιδεύσαντες, μεταδόντες ἀπάντων ὧν οἰοί τε ἤμεν, ὁμῶς προαγορευόμεν τῷ βουλομένῳ ἐξεῖναι ἀπιέναι (= ...ὁμῶς ὀρίζουμε ἀπό πρὶν σ' ὅποιον θέλει νά μπορεῖ νά φύγει).

(Βλ. καί § 143α).

Τά ρηματικά ἐπίθετα σέ -τος καί -τέος

105 Τά ρηματικά ἐπίθετα σέ -τος σημαίνουν ὅπως καί στή ν.έ.

α) ὅ,τι καί ἡ μετοχή τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου τοῦ ρήματος ἀπό τό ὁποῖο παράγονται: *γραπτός* (*γεγραμμένος* = αὐτός πού ἔχει γραφεῖ) (πβ. ν.έ. κλειστή πόρτα = κλεισμένη πόρτα· εἶναι φευγάτος = ἔχει φύγει).

β) ἐκείνον πού μπορεῖ νά πάθει ὅ,τι φανερώνει τό ρῆμα: *ὄρατός* (*ὁ δυνάμενος ὄρασθαι* = αὐτός πού μπορεῖ νά τόν δεῖ κανείς) (πβ. ν.έ. κατωρθωτός, ἀδιάβατος).

γ) ἐκείνον πού ἀξίζει νά πάθει ὅ,τι φανερώνει τό ρῆμα: *θαυμαστός*, *ἐπαινετός*.

δ) σπανιότερα ὅ,τι καί ἡ μετοχή τοῦ ἐνεστώτα ἢ ἀορίστου: *θνητός* (*ὁ θνήσκων*), *ἀπρακτός* (*ὁ μὴ πράξας*), *ἀστράτευτος* (*ὁ μὴ στρατευσάμενος* = αὐτός πού δέ στρατεύθηκε) (πβ. ν.έ. καυτός = αὐτός πού καιεῖ, μαθητής ἀδιάβαστος = πού δέ διάβασε, βιβλίῳ ἀδιάβαστο = πού δέ διαβάστηκε).

Τά οὐδέτερα τῶν ρηματικῶν ἐπιθέτων σέ -τος μέ τό ρ. ἐστί λαμβάνονται καί ὡς ἀπρόσωπες ἐκφράσεις (βλ. §73) καί σημαίνουν κάτι πού μπορεῖ ἢ ἀξίζει νά γίνει:

Οὐδὲ τοῖς ἰππεῦσι προσβατὸν ἦν (= οὔτε στούς ἰππεῖς ἦταν δυνατό νά πλησιάσουν).

Ἄρα βιωτόν ἐστιν ἡμῖν μετὰ διεφθαρμένου σώματος; (= ἄραγε ἀξίζει νά ζοῦμε μέ καταστραμμένο σῶμα;).

106 Τά ρηματικά ἐπίθετα σέ -τέος σημαίνουν ὅτι πρέπει νά γίνει ὅ,τι φανερώνει τό ρῆμα ἀπό τό ὁποῖο παράγονται:

Δοκεῖ μοι διδασκτέον εἶναι ἀλλήλους τὰ αἷτια τῶν πολέμων (= πρέπει νά ἐξηγήσουμε ὁ ἕνας στόν ἄλλο...).

(πβ. ν.έ. διδασκτέα ὕλη, μαθητῆς μετεξεταστέος).

Μέ τά ρηματικά ἐπίθετα σέ -τέος παρατηροῦνται δύο συντάξεις:

α) **ἀπρόσωπη σύνταξη** μέ τά ρηματικά ἐπίθετα σέ οὐδέτερο γένος, ὅταν ἐξαίρεται κυρίως ἡ πράξη πού πρέπει νά γίνει:

Τοὺς φίλους εὐεργετητέον ἐστί.

β) **προσωπική σύνταξη**, ὅταν ἐξαίρεται κυρίως τό πρόσωπο ἢ τό πράγμα πού ὀφείλει νά πάθει ὅ,τι φανερώνει τό ρῆμα:

Οἱ συμμαχεῖν ἐθέλοντες εὖ ποιητέοι (= πρέπει νά εὐεργετηθοῦν αὐτοί πού θέλουν νά γίνουν σύμμαχοι).

Εἵπερ τιμᾶσθαι βούλει, ὠφελητέα σοι ἢ πόλις ἐστί (= πρέπει νά ὠφελεῖται ἀπό σένα ἢ πόλη).

Μέ τά ρηματικά ἐπίθετα σέ -τός καί -τέος τό πρόσωπο πού ἐνεργεῖ μπαίνει σέ δοτική (βλ. § 53γ καί 68β):

Αὐτοῖς οὐκ ἐξίτὸν ἐστί (= δέν εἶναι δυνατό σ' αὐτοῦς νά βγοῦν ἔξω).

Πειρατέον σοι τὴν Ἑλλάδα εὖ ποιεῖν (= πρέπει νά προσπαθήσεις νά εὐεργετήσεις τὴν Ἑλλάδα).

ΟΙ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

- 107** Οί αντωνυμίες λαμβάνονται *ἀντί ὀνόματος*: ἔτσι μπορεῖ νά εἶναι συντακτικῶς ὅ,τι καί τά ὀνόματα: ὑποκείμενα, κατηγορούμενα, ἀντικείμενα, ἐπιθετικοί, κατηγορηματικοί ἢ ἐπιρρηματικοί προσδιορισμοί.

Α' ΟΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

- 108** 1. Οἱ τύποι τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας τοῦ α' καί β' προσώπου στήν ὀνομαστική (*ἐγώ, σύ, ἡμεῖς, ὑμεῖς*) χρησιμοποιοῦνται, ὅταν δηλώνεται ἔμφαση καί τονίζεται τό πρόσωπο ἢ ἀντιδιαστέλλεται ἀπό κάτι ἄλλο. Σέ κάθε ἄλλη περίπτωση παραλείπεται (βλ. καί § 20).

Σὺ μὲν παιδείας ἐπιθυμεῖς, ἐγὼ δὲ παιδεύειν ἄλλους ἐπιχειρῶ.

— *Εἰ δ' ἐμμένεις τοῖς πρόσθεν, τὸ μετὰ τοῦτο ἄκουε.* — 'Ἄλλ' ἐμμένω.

2. Ἀπό τοὺς τύπους τῶν πλάγιων πτώσεων τοῦ ἐνικοῦ α' καί β' προσώπου οἱ δυνατοί τύποι, πού ἔχουν πάντοτε τόνο (*ἐμοῦ, ἐμοί, ἐμέ, σοῦ, σοί, σέ*) χρησιμοποιοῦνται ὅταν ὑπάρχει ἔμφαση, ἐνῶ οἱ ἐγκλιτικοί τύποι (*μου, μοι, με, σου, σοι, σε*), ὅταν δηλώνεται ἀπλῶς τό πρόσωπο χωρίς ἔμφαση:

Οὐκ ἐμοὶ ἀλλὰ σοὶ ἀρέσκει ταῦτα (ἔμφαση).

Ἐγὼ σοὶ ἐρῶ· τῇ γάρ που ὑστεραία δεῖ με ἀποθνήσκειν (χωρίς ἔμφαση).

3. Ἡ ὀνομαστική ἐνικοῦ τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας τοῦ γ' προσώπου, πού δέν ὑπάρχει, καί ἡ σπάνια ὀνομαστική πληθυντικοῦ (*σφεῖς*) ἀναπληρώνονται ἀπό τίς δεικτικές ἀντωνυμίες *ὁδε, οὗτος, ἐκεῖνος* ἢ, ὅταν ὑπάρχει ἔμφαση, ἀπό τήν ὀριστική ἀντωνυμία αὐτός:

Οὔτε ἡμεῖς ἐκείνου ἔτι στρατιῶται, οὔτε ἐκεῖνος ἔτι ἡμῖν μισθοδότης.

Τὴν χώραν αὐτοὶ καίουσιν (= αὐτοὶ οἱ ἴδιοι).
Αὐτὸς ἔφα (= ἐκεῖνος, ὁ Πυθαγόρας, τὸ εἶπε).
(πβ. ν.έ. ἀφοῦ τὸ λέει αὐτός, ἔτσι θά εἶναι).

Β' Η ΟΡΙΣΤΙΚΗ ἢ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΗ ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ αὐτός

109 Ἡ ἀντωνυμία αὐτός ὡς ὀριστική χρησιμοποιεῖται γιὰ νὰ ὀρίσει κάτι, νὰ τὸ ξεχωρίσει μὲ ἔμφαση ἀπὸ τὰ ἄλλα, ἐνῶ ὡς ἐπαναληπτική, γιὰ νὰ ἐπαναλάβει μιὰ λέξη πού ἀναφέρθηκε ἤδη προηγουμένως, καί

1. εἶναι ἐπαναληπτική μόνο στίς πλάγιες πτώσεις, ἐνῶ ὀριστική σέ κάθε πτώση:

Κῦρος δὲ αὐτὸς τε ἀπέθανε καὶ ὀκτῶ οἱ ἄριστοι τῶν περὶ αὐτὸν ἔκειντο ἐπ' αὐτῷ (αὐτός = ὀριστική, αὐτόν, αὐτῷ: ἐπαναληπτικές)
Καὶ τοὺς παῖδας τοὺς ἐμοὺς ἤσχυνε καὶ ἐμὲ αὐτὸν ὕβρισεν (ὀριστική),

2. ποτέ δέν εἶναι δεικτική, ὅπως, ἀντίθετα, εἶναι κανονικά στή ν.έ.,

3. μὲ ἄρθρο σημαίνει ταυτότητα καί μεταφράζεται ὁ ἴδιος:

Τὴν Ἀττικὴν ἀνθρώποι ᾤκουν οἱ αὐτοὶ αἰεὶ (= τὴν Ἀττικὴν τὴν κατοικοῦσαν οἱ ἴδιοι ἀνθρώποι πάντοτε) (βλ. καί § 30).

Γ' ΟΙ ΑΥΤΟΠΑΘΕΙΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

110 Οἱ αὐτοπαθεῖς ἀντωνυμίες βρίσκονται μόνο στίς πλάγιες πτώσεις καί ποτέ δέν ἐκφέρονται μὲ ἄρθρο (δηλαδή ἀντίθετα ἀπὸ ὅ,τι συμβαίνει στή ν.έ.):

Γνωθὶ σαυτὸν (= γνώρισε τὸν ἑαυτό σου).

Ἐαυτοῦ κήδεται ὁ προναῶν ἀδελφοῦ (= γιὰ τὸν ἑαυτὸ του φροντίζει ὁποῖος προνοεῖ γιὰ τὸν ἀδελφὸ του).

(πβ. ν.έ. ἄθελά του ἔγινε κατήγορος τοῦ ἑαυτοῦ του).

111 1. Ἡ αὐτοπαθὴς ἀντωνυμία τοῦ α' καί β' προσώπου χρησιμοποιεῖ-

ται, ὅπως καί στή ν.έ., ἀντί γιά τήν προσωπική, ὅταν τό πρόσωπο ἢ τό πράγμα πού δηλώνει ἡ ἀντωνυμία εἶναι τό ἴδιο μέ τό ὑποκείμενο τῆς προτάσεως (ἄμεση ἢ εὐθεία ἀντανάκλαση):

Γνωθι σαυτόν (καί ὄχι *γνωθίσε*).

Ἵπὲρ ἑμαυτοῦ καί τοῦ ἀδελφοῦ τήν κατηγορίαν ποιήσομαι.

Ἦν ἐμέ ἀποκτείνητε, βλάψετε ὑμᾶς αὐτούς.

(πβ. ν.έ. βλέπω τόν ἑαυτό μου στόν καθρέφτη — καί ὄχι, βέβαια, βλέπω ἑμένα στόν...).

Σημείωση. Συνήθως ὁμοῦς ἀντί γιά τό κανονικό *δοκῶ ἑμαυτῶ* ὑπάρχει *δοκῶ μοι ἢ ἐμοὶ δοκῶ* (ὅπως *δοκεῖ μοι ἢ ἐμοὶ δοκεῖ*):

Δοκῶ μοι αἰσθάνεσθαι ὅτι τῷ ὕπνῳ ἠδόμεθα.

2. Ἡ αὐτοπαθής ἀντωνυμία τοῦ γ' προσώπου χρησιμοποιεῖται:

α) ἐπίσης, ὅπως καί τοῦ α' καί β' προσώπου, σέ ἄμεση ἢ εὐθεία ἀντανάκλαση:

Ὁ σοφός ἐν ἑαυτῷ περιφέρει τήν οὐσίαν (= στόν ἑαυτό του, ἐπάνω του τήν ἔχει καί τή μεταφέρει τήν περιουσία του) (ἡ ἀντωνυμία *ἑαυτῷ* δηλώνει τό ἴδιο πρόσωπο μέ τό ὑποκείμενο τοῦ ρήματος: ὁ σοφός).

β) μέ δευτερεύουσα πρόταση ἢ μέ φράση πού ἔχει ἀπαρέμφοτο ἢ μετοχή καί σέ ἔμμεση ἢ πλάγια ἀντανάκλαση, (δηλαδή τό πρόσωπο ἢ τό πράγμα πού δηλώνει ἡ ἀντωνυμία δέν εἶναι τό ἴδιο μέ τό ὑποκείμενο τῆς δευτερεύουσας προτάσεως ἢ τοῦ ἀπαρεμφότου ἢ τῆς μετοχῆς, ἀλλά μέ τό ὑποκείμενο τῆς κύριας προτάσεως):

Ξενοφῶν ἔδεισε μὴ ἀνήκεστα κακὰ γένοιτο ἑαυτῷ (= φοβήθηκε μήπως τοῦ συμβοῦν ἀθεράπευτες συμφορές) (Ἡ ἀντωνυμία *ἑαυτῷ* ἀναφέρεται στό ὑποκείμενο τοῦ *ἔδεισε* καί ὄχι τοῦ *γένειτο*).

Ὁ ἥλιος οὐκ ἐπιτρέπει τοῖς ἀνθρώποις ἑαυτόν ἀκριβῶς ὄραν.

Κῦρος ἤρξε τῶν ἐθνῶν τούτων οὐθ' ἑαυτῷ ὁμογλώττων ὄντων οὔτε ἀλλήλοις (= ὁ Κ. κυβέρνησε αὐτά τά ἔθνη πού δέν ἦταν ὁμόγλωσσα οὔτε μέ τόν ἴδιο οὔτε μεταξύ τους).

Ἄλλά στήν περίπτωση αὐτή τῆς πλάγιας ἀντανάκλασεως, χρησιμοποιεῖται πολλές φορές καί ἡ **προσωπική** ἀντωνυμία τοῦ γ' προσώπου ἢ, συχνότερα, καί ἡ ἀντωνυμία *αὐτός*:

Ἐφοβεῖτο Κύρος μὴ οἱ ὁ πάππος ἀποθάνοι (ἀντί ἑαυτῶ).

Οἱ φυγάδες ἐδέοντο Κερκυραίων σφᾶς κατάγειν (= νά τοὺς ἐπαναφέρουν στήν πατρίδα) (ἀντί ἑαυτοῦς).

Οἱ πολέμοιοι ἀφήσουσι τὴν λείαν, ἐπειδὴν ἴδωσί τινας ἐπ' αὐτοὺς ἐλαύνοντας (= ὅταν δοῦν μερικοὺς νά ὀρμοῦν ἐναντίον τους) (ἀντί ἑαυτοῦς).

Σημείωση. Μερικές φορές ἀντί γιά τήν αὐτοπαθὴ ἀντωνυμία τοῦ α' καί β' προσώπου χρησιμοποιεῖται ἡ ἴδια ἀντωνυμία τοῦ γ' προσώπου:

Δεῖ ἡμᾶς ἐρῆσθαι ἑαυτοῦς (ἀντί: ἡμᾶς αὐτοῦς).

Εὐρήσετε σφᾶς αὐτοῦς ἡμαρτηκότας (ἀντί: ὑμᾶς αὐτοῦς).

Δ' Ἡ ΑΛΛΗΛΟΠΑΘΗΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

112 Ἡ ἀλληλοπαθὴς ἀντωνυμία, πού βρίσκεται μόνο στόν πληθυντικό καί μόνο στίς πλάγιες πτώσεις, ἐκφέρεται πάντοτε χωρίς ἄρθρο:

Ἀθηναῖοι καὶ Πελοποννήσιοι ἐπολέμησαν πρὸς ἀλλήλους.

Οἱ πονηροὶ ἀλλήλοισι ὄμοιοι.

Πολλές φορές ἀντί γιά τήν ἀλληλοπαθὴ ἀντωνυμία χρησιμοποιεῖται ἡ αὐτοπαθὴς:

*Ἀπίστωσ ἐχουσι πρὸς ἑαυτοῦς οἱ Ἕλληνες (ἀντί: πρὸς ἀλλήλους)
(= οἱ Ἕλληνες δέν ἔχουν ἐμπιστοσύνη ὁ ἕνας στόν ἄλλον).*

Ε' ΟΙ ΚΤΗΤΙΚΕΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

113 1. Οἱ κτητικές ἀντωνυμίες χρησιμοποιοῦνται ὡς ἐπίθετα μέ ἄρθρο ἢ χωρίς ἄρθρο:

Τὸ σὸν ὄνομα μέγιστόν ἐστι.

Ἐμὸν ἔργον ἐστὶ καὶ τῶν ἄλλων.

2. Ὡς κτητικὴ ἀντωνυμία γ' προσώπου* χρησιμοποιεῖται ἡ γενικὴ

* Ἡ κτητικὴ ἀντωνυμία τοῦ γ' προσώπου γιά ἕναν κτήτορα ἐός, ἐή, ἐόν δέ χρησιμοποιεῖται ἀπό τοὺς ἀρχαίους πεζογράφους, καί ἡ σφέτερος, σφετέρα, σφέτερον γιά πολλοὺς κτήτορες, εἶναι σπάνια.

της ἐπαναληπτικῆς ἀντωνυμίας αὐτός ἢ, γιά ἔμφαση, ἡ γενική τῆς δεικτικῆς ἀντωνυμίας οὗτος ἢ ἐκεῖνος:

*Μετεπέμψατο τὴν θυγατέρα καὶ τὸν παῖδα αὐτῆς.
Φροντίζω τῆς ἐκείνου δόξης.*

3. Ὄταν τό ρῆμα καί ἡ κτητική ἀντωνυμία δείχνουν τό ἴδιο πρόσωπο, τότε, γιά ἔμφαση κυρίως, χρησιμοποιεῖται ἀντί γιά τοὺς τύπους τῆς κτητικῆς ἀντωνυμίας ἐμός, σός, τούτου ἢ αὐτοπαθῆς σέ πτώση γενική, καί ἀντί γιά τοὺς τύπους ἡμέτερος, ὑμέτερος, τούτων οἱ τύποι: ἡμέτερος αὐτῶν, ὑμέτερος αὐτῶν, ἑαυτῶν:

Στέργω τὸν ἑμαυτοῦ φίλον (ἀντί: στέργω τὸν ἐμὸν φίλον).

Οἱ Λακεδαιμόνιοι τῶν ἑαυτῶν συμμάχων κατεφρόνουν (ἀντί: τῶν συμμάχων αὐτῶν).

Ἐπίσης, ὅταν δέν ὑπάρχει ἔμφαση, ἀντί γιά τὴν κτητική ἀντωνυμία χρησιμοποιοῦνται, ὅπως καί στά ν.έ., οἱ τύποι τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν μου, σου, ἡμῶν κτλ.:

Ἐγὼ ὑμᾶς ὑπὲρ τοῦ πατρός μου τεθνεῶτος αἰτοῦμαι.

Διὰ τῶν νόμων ἐλάμβανε τὴν μητέρα σου ὁ πατήρ.

Πυθοίμεθ' ἄν τὸν χρησμὸν ἡμῶν ὅ,τι νοεῖ (=θά μπορούσαμε νά πληροφορηθοῦμε τί ἐννοεῖ ὁ χρησμός μας).

4. Ὄταν ὁ κτήτορας εἶναι φανερός, ἡ κτητική ἀντωνυμία μπορεῖ νά παραλείπεται:

Οὐ μόνον ἐγὼ ἀλλὰ καὶ ὁ πατήρ δόξει ἄδικος εἶναι (ἀντί: ὁ ἐμός πατήρ).

Σφόδρα φιλεῖ σε ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ (ἀντί: ὁ σὸς πατήρ καὶ ἡ σὴ μήτηρ).

Οἱ γονεῖς στέργουν τὰ τέκνα (ἀντί: τὰ τέκνα αὐτῶν).

(πβ. ν.έ. ὁ πατέρας στεκόταν σκυφτός κι ἀμίλητος).

ΣΤ' ΟΙ ΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

114 Οἱ δεικτικές ἀντωνυμίες χρησιμοποιοῦνται καί ὡς ἐπίθετα, δηλαδή μέ οὐσιαστικά, καί ὡς οὐσιαστικά, δηλαδή μόνες τους:

*Ἡ τραγωδία ἐστὶ τῆσδε τῆς πόλεως εὖρημα (ὡς ἐπίθετο)
Τοῦτον τὸν λόγον ἀναλάβωμεν (ὡς ἐπίθετο).
Ἔτι τοῖνον ἀκούσατε καὶ τάδε (ὡς οὐσιαστικό).
Μετὰ τοῦτον ἀνέστη Ξενοφῶν (ὡς οὐσιαστικό).
(πβ. ν.έ. Ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος δέν ξαναῆρθε. Ἐκεῖνος τό εἶπε).*

115

1. Οἱ ἀντωνυμίες οὗτος, ὅδε χρησιμοποιοῦνται γιά πρόσωπα ἢ πράγματα πού βρίσκονται κοντά σ' αὐτόν πού μιλάει, ἐνῶ ἡ ἀντωνυμία ἐκεῖνος, ὅπως καί στή ν.έ., γιά πρόσωπα ἢ πράγματα πού βρίσκονται μακριά:

Ἦδε ἡ ἡμέρα (= ἡ σημερινή μέρα).

Ἡ δημοκρατία ἐκείνη μεθ' ἧς ἔζων οἱ πρόγονοι.

Σημείωση. Ἡ ἀντωνυμία οὗτος ἔχει στενότερη σχέση μ' αὐτόν πού ἀκούει, γι' αὐτό μπορεῖ νά χρησιμοποιηθεῖ καί ἀντί γιά τήν προσωπική ἀντωνυμία τοῦ β' προσώπου σὺ, ἐνῶ ἡ ὅδε μ' αὐτόν πού μιλάει, γι' αὐτό μπορεῖ νά χρησιμοποιηθεῖ ἀντί γιά τήν προσωπική ἢ κτητική ἀντωνυμία τοῦ α' προσώπου (ἐγώ, ἐμός):

Οὔτοι μὲν, ὦ Κλέαρχε, ἄλλος ἄλλα λέγει (= αὐτοὶ οἱ δικοὶ σου...).

Οὗτος, τί ποιεῖς (= ἔ, σὺ ἐκεῖ, τί κάνεις;)

Ἐγώ τε καὶ Μελησίας ὅδε νῦν ἐροῦμεν (= ὁ Μελησίας αὐτός ἐδῶ πού εἶναι μαζί μου).

Φονεὺς εἰ τοῦδε τάνδρὸς ἐμφανῶς (ἀντί: φονεὺς εἰ ἐμοῦ...).

Σκόπει εἰ τὸν νεκρὸν ξὺν τῆδε κουφιεῖς χερί (= σκέψου ἂν θά θάψεις τό νεκρὸ μαζί μέ τό δικό μου χέρι, βοηθώντας με).

2. Ἡ οὗτος ἀναφέρεται συνήθως στά προηγούμενα, ἐνῶ ἡ ὅδε στά ἐπόμενα:

Ταῦτα μὲν δὴ σὺ λέγεις· παρ' ἡμῶν δὲ ἀπάγγελλε τάδε (= αὐτά, πού εἰπώθηκαν, λοιπὸν τά λές ἐσὺ, ἀπὸ μᾶς ὁμως ἀνακοίνωσε τά ἐξῆς).

3. Ἡ ἔκφραση καὶ ταῦτα ἐπαναλαμβάνει καὶ ἐξαίρει μιὰ προηγούμενη ἔννοια:

Οὐ ταῦτὰ ἡμῖν δοκεῖ περὶ τῶν αὐτῶν, καὶ ταῦτα περὶ τῶν μεγίστων (= δέν ἔχουμε τήν ἴδια γνώμη γιά τά ἴδια πράγματα καὶ μάλιστα γιά τά σπουδαιότερα).

Ζ' ΟΙ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

- 116** 1. Ἡ ἐρωτηματικὴ ἀντωνυμία *τίς* σημαίνει ὅ,τι ἡ ἀντωνυμία *ποιός* στή ν.έ. καί χρησιμοποιεῖται καί ὡς ἐπίθετο, καί ὡς οὐσιαστικό:

Τίνα καιρὸν βελτίω ζητεῖτε; (ὡς ἐπίθετο)

Τίς εἶ; (ὡς οὐσιαστικό)

(πβ. ν.έ. ποιός ἄνθρωπος θά τό δεχόταν αὐτό; ποιός εἶναι;)

2. Ἡ ἐρωτηματικὴ ἀντωνυμία *ποιός* σημαίνει: *ποιῶς λογιῆς* καί χρησιμοποιεῖται ὡς ἐπίθετο:

Τίνες τε καὶ ποιῶι φύσεις ἐπιτήδειαί εἰσιν εἰς φυλακὴν πόλεως;
(= ποιοί καὶ ποιῶς λογιῆς χαρακτῆρες εἶναι κατάλληλοι γιά τή φύλαξη τῆς πόλεως;)

3. Πολλές φορές ὕστερα ἀπό τὴν ἐρωτηματικὴ ἀντωνυμία *τίς* ἀκολουθεῖ τό ἐπίρρημα *ποτέ* μέ τή σημασία τοῦ ἄραγε ἢ τὰχα, καί ὕστερα ἀπό τὴν ἐρωτηματικὴ ἀντωνυμία *ποιός* καί *πόσος* ἢ ἀόριστη ἀντωνυμία *τίς*, μέ τή σημασία τοῦ σάν, γιά ἐκπληξη ἢ εἰρωνεία:

Τίσι ποτέ λόγοις ἐπεισαν Ἀθηναίους; (μέ ποιούς ἄραγε λόγους...)

Ποίου τινὸς γένους ἐστὶν ὁ Μιθριδάτης; (= σάν ἀπό τί λογιῆς γενεῖα εἶναι ὁ Μ.;)

Πόσαι τινές εἰσιν αἱ πρόσοδοι; (= σάν πόσα νά εἶναι τὰ εἰσοδήματα;)

Η' ΟΙ ΑΟΡΙΣΤΕΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

- 117** 1. Ἡ ἀόριστη ἀντωνυμία *τίς* χρησιμοποιεῖται:

α) σέ καταφατικές προτάσεις εἴτε ὡς οὐσιαστικό εἴτε ὡς ἐπίθετο:

Ἴτω τις ἐφ' ὕδωρ (= ἄς πάει κάποιος γιά νερό) (οὐσιαστ.).

Ὁ σοφιστής ἐστὶν ἔμπορός τις περὶ τὰ τῆς ψυχῆς μαθήματα (ἐπίθετο).

Ἐντίθετα σέ ἀρνητικές (ἀποφατικές) προτάσεις χρησιμοποιεῖται ἡ *οὐδεὶς* ἢ *μηδεὶς*:

Οὐκ ἔστιν οὐδὲν ἀγαθόν.

Μὴ θῆσθε νόμον μηδένα (= μὴ θεσπίζετε κανένα νόμο).

Σημείωση. Γενικά στήν ἀρχ. ἑλληνική σέ μιὰ πρόταση πού ἀρχίζει μέ *οὐ* ἢ *μή* δέ χρησιμοποιεῖται ἡ ἀντωνυμία *τίς* ἀλλά ἡ ἀντωνυμία *οὐδείς, μηδείς*· λ.χ. *δέν* μπορεῖ νά γραφεῖ στά ἀρχαῖα: *Οὐκ ἔστιν ἀγαθόν τι ἢ Μὴ θῆσθε νόμον τινά* (βλ. § 142 κ.έ.).

β) ὡς κατηγορούμενο μέ τή σημασία: **κάποιος σπουδαῖος, κάτι:**

Ἡὔχει τις εἶναι (= καυχίόταν ὅτι εἶναι κάποιος).

(πβ. ν.έ. πιστεύει πώς εἶναι κάτι ἢ κάποιος)

γ) μέ ἐπίθετα, ἀντωνυμίες, ἀριθμητικά ἢ ἐπιρρήματα, καί ἄλλοτε ἐξάγει, ἄλλοτε πάλι μετριάζει τή σημασία τους:

Δεινή τις δύναμις (= κάποια πολύ μεγάλη δύναμη).

Τριάκοντά τινας ἀπέκτειναν (= σκότωσαν κάπου τριάντα).

2. Ἡ ἀόριστη ἀντωνυμία ἄλλος πολλές φορές πρέπει νά μεταφραστεῖ: **ἐκτός ἀπ' αὐτό, ἐπιπλέον:**

Ἀπέθνησκον ὑπὸ λιμοῦ καί τῆς ἄλλης ἀργίας (= πέθαιναν ἀπό τήν πείνα καί ἐπιπλέον ἀπό κάτι ἄλλο, δηλαδή ἀπό τήν ἀργία).

Ἡ ἀντωνυμία ἄλλος σ' αὐτή τήν περίπτωση φαίνεται ὡς ἐπιθετικός προσδιορισμός ἑνός οὐσιαστικοῦ (λ.χ. ἐδῶ: *ἀργίας*), ἀλλά κυρίως τό οὐσιαστικό εἶναι ἐπεξήγηση στήν ἀντωνυμία ἄλλος.

Θ' ΟΙ ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

118 1. Ἡ ἀντωνυμία *ὅς* ἀναφέρεται σέ κάτι ὀρισμένο, ἐνῶ ἡ *ὅστις* σέ κάτι γενικό καί ἀόριστο:

Ἔστι Δίκης ὄφθαλμός, ὅς τὰ πάνθ' ὄρᾱ.

Μακάριος ὅστις οὐσίαν (= περιουσίαν) *καί νοῦν ἔχει.*

Σημείωση. Ἡ *ὅστις* ἀργότερα ἐπικράτησε καί γιά τίς δύο περιπτώσεις.

2. Ἡ φράση *ἔστιν ὅς ἢ ἔστιν ὅστις* ἰσοδυναμεῖ μέ τήν ἀόριστη ἀντωνυμία *τίς*: ἔτσι καί: *εἰσίν οἳ ἢ ἔστιν οἳ* = *τινές, ἔστιν ὧν* = *τινων* κτλ. καί *οὐκ ἔστιν ὅστις* = *οὐδείς, οὐκ ἔστιν ὅστις οὐ* = *πᾶς* κτλ.

Εἰσίν οἳ διαμαρτόντες τῶν ὁδῶν κατὰ τήν χώραν ἐπλανήθησαν

(= μερικοί έχασαν τούς δρόμους και περιπλανήθηκαν στη χώρα).

Πλὴν Ἰώνων καὶ Ἀχαιῶν καὶ ἔστιν ὧν ἄλλων ἐθνῶν.

Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο *ἔστιν ὅτε* σημαίνει **μερικές φορές, κάπου κάπου**, *ἔστιν ὅπως* σημαίνει **κάπως**, *ἔστιν ὅπου* σημαίνει **κάπου** κτλ.

3. Ἡ ἀναφορική ἀντωνυμία *οἶος* (= τέτοιος πού) στή φράση: *οἶός εἰμι* σημαίνει: **εἶμαι τέτοιος ἄνθρωπος πού** ἢ **εἶμαι ἔτοιμος νά**, ἀλλά στή φράση: *οἶός τ' εἰμί (οἶός τέ εἰμι)* σημαίνει **μπορῶ**:

Ἥγανάκει καὶ οἶος ἦν ἐπεξίεναι (= καί ἦταν ἔτοιμος νά...).

Ἀλκιβιάδης οἶός τ' ἦν σῶσαι τὴν τῆς πόλεως δύναμιν.

Οἰοί τ' εἰσίν οἱ πολλοὶ οὐ τὰ σμικρότατα τῶν κακῶν ἐξεργάζεσθαι
(= μποροῦν οἱ πολλοὶ νά κάνουν ὄχι τὰ πιά μικρά κακά).

4. Ἡ ἀναφορική ἀντωνυμία κανονικά συμφωνεῖ μέ τό ὄνομα ἢ τή δεικτική ἀντωνυμία, στήν ὁποία ἀναφέρεται, στό γένος καί τόν ἀριθμό, καί ἡ πτώση τῆς κανονίζεται ἀπό τή σύνταξη τῆς προτάσεως. Πολλές φορές ὅμως ἡ ἀναφορική ἀντωνυμία ἀντί νά βρίσκεται σέ πτώση αἰτιατική, ὅπως θά ἦταν ἡ κανονική σύνταξη, μπαίνει σέ **γενική ἢ δοτική**, γιατί καί τό ὄνομα ἢ ἡ ἀντωνυμία στήν ὁποία ἀναφέρεται εἶναι σέ πτώση γενική ἢ δοτική:

Ὅπως ἔσεσθε ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας ἢς κέκτησθε (ἀντί: *ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας ἦν κέκτησθε*).

Ἐγεγένητο τουναντίον οὐ ἐνόμισαν πάντες ἄνθρωποι ἔσεσθαι
(ἀντί: *τουναντίον τούτου ὁ ἐνόμισαν πάντες* κτλ.).

Αὐτό τό συντακτικό φαινόμενο λέγεται **ἔλξη τοῦ ἀναφορικοῦ**.

Ἡ ἀναφορική ἀντωνυμία *ἔλκεται* ἀπό τή λέξη στήν ὁποία ἀναφέρεται (ἢ ἢς ἀπό τή λέξη *ἐλευθερίας*, ἢ *οὐ* ἀπό τή λέξη *τούτου*).

Στήν ἔλξη τοῦ ἀναφορικοῦ ἡ δεικτική ἀντωνυμία παραλείπεται καί ἡ ἀναφορική παίρνει τήν πτώση τῆς δεικτικῆς, λ.χ. ἀντί *τούτου ὁ* γίνεται *οὐ*:

(πβ. ν.έ. τιμᾶμε ὄσους ἀγωνίστηκαν γιά τήν πατρίδα, ἀντί: αὐτούς ὄσοι ἀγωνίστηκαν...).

5. Ἡ ἀναφορική ἀντωνυμία *ὅς*, μεταφράζεται πολλές φορές **αὐτός πού**, γιατί συνήθως, καί ὄχι μόνο στήν ἔλξη, ἡ δεικτική ἀντωνυμία

στην όποία αναφέρεται ή αναφορική, παραλείπεται:

Μή μοι γένοιθ' ἄ βούλομαι, ἀλλ' ἄ συμφέρει (ἀντί: μή μοι γένοιτο ταῦτα ἄ βούλομαι, ἀλλὰ ἐκεῖνα ἄ συμφέρει)

(πβ. ν.έ. "Όποιος πεινάει καρβέλια όνειρεύεται. Καί στά δημοτικά τραγούδια ή στίς παροιμίες: δέν είμαι έγώ σάν πού θαρρείς = σάν = έκείνες πού...· ἀλί πού τό 'χει ή κούτρα του = αλίμονο σ' αὐτόν πού...).

6. Συχνά στην άρχή μιās περιόδου ή ήμιπεριόδου ή αναφορική άνω- νυμία ός εισάγει κύρια πρόταση, καί όχι δευτερεύουσα αναφορική, καί τότε ή ός έρμηνεύεται μέ δεικτική (αὐτός κτλ.) καί μέ κάποιο σύνδεσμο παρατακτικό: **καί, ἀλλά** κτλ:

Ἐνίκων οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι καί κατὰ γῆν καί κατὰ θάλατταν. Ὡν ἔστι τεκμήρια όρᾶν τὰ τρόπαια (= καί αὐτῶν άποδείξεις μπορεῖ νά δεῖ κανείς τά τρόπαια).

Πῶς οὖν ἄν ένοχος εἶη Σωκράτης τῇ γραφῇ; ός φανερός ἦν θερα- πεύων τούς θεούς (= ἀλλά αὐτός ἦταν φανερό πού λάτρευε τούς θεούς).



ΤΟ ΑΡΘΡΟ

- 119** Ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ εἶχε μόνο τό ὀριστικό ἄρθρο: *ὁ, ἡ, τό*. Ἀόριστο ἄρθρο δέν ὑπῆρχε· σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση ἡ ἀρχαία γλῶσσα χρησιμοποιοῦσε τὰ ὀνόματα χωρίς ἄρθρο:

Προσέρχεται τῷ Ξενοφῶντι τῶν πελταστῶν ἀνήρ (= ἕνας ἄντρας).

Ἐνταῦθα ἦν ὄρος μέγα (= ἕνα βουνό).

(πβ. ν.έ. ἀόριστο ἄρθρο μόνο γιά τόν ἐνικό ἀριθμό: **ἕνας, μία, ἕνα**:

Μιά φορά κι ἕναν καιρό...).

Σημείωση. Τό ἄρθρο δέν ἔχει κλητική. Ἀλλά συνήθως ἐμπρός ἀπό τὴν κλητικὴ τῶν ὀνομάτων, κύριων ἢ προσηγορικῶν, χρησιμοποιεῖται τό κλητικό ἐπιφώνημα *ὦ*:

Καλῶς ἐρωτᾷς, ὦ Σώκратες.

Δοκεῖ μοι, ὦ ἄνδρες, οἰωνὸς ἐφάνη.

- 120** Τό ἄρθρο στὴν ἀρχαιότερη μορφή τῆς γλῶσσας μας ἦταν δεικτικὴ ἀντωνυμία, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου. Ἀλλά καί ἀργότερα στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ τό ἄρθρο διατήρησε αὐτὴ τὴ σημασία στὶς ἀκόλουθες ἐκφράσεις:

α) *ὁ μὲν - ὁ δέ* σέ κάθε γένος, πτώση καί ἀριθμὸ (= αὐτός - ἐκεῖνος ἢ ὁ ἕνας - ὁ ἄλλος):

Διέσχον ἀλλήλων βασιλεύς τε καὶ οἱ Ἕλληνες, οἱ μὲν διώκοντες οἱ δ' ἀρπάζοντες.

(πβ. κάποτε, καὶ ν.έ. Ἔχουν δίκιο καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δέ).

β) *ὁ δέ* σέ κάθε γένος, πτώση καί ἀριθμὸ (= αὐτός, ἐκεῖνος):

Ὁ δὲ ἐπέειθετο προθύμως· τῷ δὲ οὐδὲ ταῦτα ἦν ἱκανά.

γ) *καὶ τόν, καὶ τήν, καὶ τοὺς* ὡς ὑποκείμενο ἀπαρεμφάτου (σέ ἕτεροπροσωπία, βλ. §95) (= καὶ αὐτός, καὶ ἐκεῖνος):

Καὶ τὸν κελευσαί λέγεται (= καὶ ἐκεῖνος λένε ὅτι πρόσταξε).

Στόν τύπο *καὶ τὸν* ἀντιστοιχεῖ ὀνομαστικὴ: *καὶ ὅς* (= καὶ αὐτός), ἢ *δ' ὅς* (= εἶπε αὐτός):

Ἥγεισθαι ἐκέλευε τοὺς Ὑρκανίους καὶ οἱ ἠρώτων (= προέτρεπε τοὺς Ὑρκ. νά τοὺς ὀδηγήσουν, καί αὐτοὶ ρωτοῦσαν).

Ἐγὼ μὲν, ἧ δ' ὄς, ἡγοῦμαι τοῦτον εἶναι τὸν ἐπιστήμονα (= ἐγὼ τουλάχιστο νομίζω, εἶπε, ὅτι αὐτός...).

δ) *τὸν καὶ τόν, τὸ καὶ τό, τὰ καὶ τά* (= αὐτόν κι αὐτόν ἢ τόν τάδε καὶ τόν τάδε, αὐτό κι αὐτό κτλ.), ὅταν ἀποφεύγει κανεὶς νά ὀνομάσει πρόσωπα ἢ πράγματα:

Καὶ ἀφικνοῦμαι ὡς τὸν καὶ τὸν καὶ τοὺς μὲν ἔνδον κατέλαβον, τοὺς δὲ οὐκ ἐπιδημοῦντας εὗρον.

Εἰ τὸ καὶ τὸ ἐποίησεν ὁ ἄνθρωπος, οὕτωςι οὐκ ἂν ἀπέθανεν.

(πβ. ν.έ. τοῦ εἶπα **τό καὶ τό**).

ε) *πρὸ τοῦ* (= πρὶν ἀπ' αὐτό, προηγουμένως):

Πρῶτος διέταξε χωρὶς ἐκάστους εἶναι· πρὸ τοῦ ἀναμίξῃ ἦν πάντα (= πρῶτος καθόρισε νά εἶναι χωριστά ὁ καθένας· προηγουμένως...).

Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἡσύχαζον τὸ πλεόν τοῦ χρόνου, ὄντες καὶ πρὸ τοῦ μὴ ταχεῖς ἰέναι ἐς τοὺς πολέμους (= ἂν καὶ δέν ἦταν καὶ προηγουμένως πρόθυμοι νά πᾶνε σέ πολέμους).

(πβ. ν.έ. πρόσεχε **προτοῦ** νά γίνει τό κακό).

Σημείωση. Πολλές φορές οἱ φράσεις *τό μὲν - τό δέ, τά μὲν - τά δέ* χρησιμοποιοῦνται ἐπιρρηματικῶς (= ἄλλοτε... ἄλλοτε..., καί - καί):

Οὕτως ἐπορεύθησαν, τὰ μὲν τι μαχόμενοι, τὰ δὲ καὶ ἀναπαυόμενοι (= ἄλλοτε πολεμώντας, ἄλλοτε...).

121 Τό ἄρθρο χρησιμοποιεῖται, ὅπως καὶ στή ν.έ.:

α) γιά νά δηλώσει ἓνα ὀρισμένο πρόσωπο ἢ πράγμα πού εἶναι ἤδη γνωστό (κυρίως **ὀριστικό** ἄρθρο):

Ὁ ἀνὴρ τοιαῦτα μὲν πεποίηκε, τοιαῦτα δὲ λέγει (= ὁ γνωστός ἄντρας...).

Ἡ πορεία ὁμοίᾳ φυγῇ ἐγίνετο τοῖς ὀπισθοφύλαξι (= ἡ πορεία γιά τήν ὁποία γίνεται λόγος).

(πβ. ν.έ. **τό παιδί** δέν μπορεῖ νά τό κάνει αὐτό).

Ἔτσι τό ἄρθρο ἀποκτᾷ καί τή σημασία κτητικῆς ἀντωνυμίας ἢ τή σημασία αὐτοῦ πού πρέπει:

Ὁ πατήρ σε ἄρχοντα τοῦ οἴκου κατέλιπε; (= ὁ πατέρας σου)

(βλ. κτητικές ἀντωνυμίες §113, 4)

(πβ. ν.έ. δέ μ' ἄφηνε ὁ πατέρας = ὁ πατέρας μου).

Κλέαρχος, ἐπεὶ ἐπιορκῶν ἐφάνη, ἔχει τὴν δίκην (= τὴν καταδίκη πού τοῦ ταίριαζε).

β) γιά νά δηλώσει ἓνα πρόσωπο ἢ πράγμα γενικῶς, σέ ὄλο τό εἶδος του:

Ὁ ἄνθρωπος θείας μετέσχε μοίρας.

Λέγειν αὐτὸν ἔφασαν ὡς δέοι τὸν στρατιώτην φοβεῖσθαι μᾶλλον τὸν ἄρχοντα ἢ τοὺς πολεμίους (= ἰσχυρίζονταν ὅτι αὐτός ἔλεγε πῶς πρέπει ὁ στρατιώτης...).

122 Τό ἄρθρο παραλείπεται συνήθως:

α) στά κύρια ὀνόματα:

Ἦρέθησαν ἄρχοντες ἀντι μὲν Κλεάρχου Τιμασίων Δαρδανεύς, ἀντι δὲ Προξένου Ξενοφῶν Ἀθηναῖος.

β) στό ὄνομα βασιλεύς ἢ μέγας βασιλεύς, ὅταν πρόκειται γιά τό βασιλιά τῶν Περσῶν, καί στό ὄνομα ἄστυ, ὅταν πρόκειται γιά τὴν Ἀθήνα:

Ἡμεῖς νικῶμέν τε βασιλέα καί, εἰ μὴ ὑμεῖς ἤλθετε, ἐπορευόμεθα ἄν ἐπὶ βασιλέα (= ἄν δέν ἐρχόσασταν ἐσεῖς, θά...).

Ἐξ ἄστεως νῦν εἰς ἀγρὸν χωρῶμεν (= ἄς πᾶμε ἀπό τὴν Ἀθήνα...).

γ) ὅταν ἓνα ὄνομα χρησιμοποιεῖται ἀόριστα (ἀφοῦ δέν ὑπάρχει ἀόριστο ἄρθρο· βλ. §119):

Ἐνταῦθα Κύρῳ βασιλεία (= ἀνάκτορα) *ἦν καὶ παράδεισος* (= κῆπος) *μέγας.*

Σημείωση. Τό ἄρθρο δέν μπαίνει, ὅπως καί στή ν.έ., μόνο ἐμπρός ἀπό οὐσιαστικά. Πολλές φορές μέ τό ἄρθρο:

α) ἓνα ἐπίθετο ἢ μιὰ ὀλόκληρη πρόταση λαμβάνονται ὡς οὐσιαστικά: *ἡ ρητορική* (ἐνν. τέχνη), *ἡ δεξιὰ* (ἐνν. χεῖρ).

Ἐν ἐτι λείπεται, τὸ ἦν πείσωμεν ὑμᾶς (= μᾶς μένει ἓνα ἀκόμα, τό ἄν θά σᾶς πείσομε).

(πβ. ν.έ. Γράφει μέ τό ἄριστερό. Τό νά μιλάς ὠραῖα εἶναι τέχνη).

β) Ένα ούσιαστικό σέ γενική πτώση ή ένα έπιρρημα ή ένας εμπρόθετος προσδιορισμός λαμβάνονται ώς έπιθετα: *ή βασιλέως χώρα (ή βασιλείος χώρα), οί πάλοι σοφοί άνδρες (οί παλαίτεροι...), ή κατά νόμον τιμωρία (ή νόμιμος...)* (βλ. §27, 6).

Γιά τά έπιθετα πού χρησιμοποιούνται χωρίς άρθρο ώς κατηγορηματικοί προσδιορισμοί βλ. §30.



ΟΙ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

123 Οἱ ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ προσδιορίζουν κυρίως ρήματα, ἀλλὰ πολλοὶ ἀπ’ αὐτοῦς καὶ ἄλλα μέρη τοῦ λόγου: (ἐπιθέτα, ἐπιρρηματα κτλ.) καὶ φανερώνουν ἐπιρρηματικές σχέσεις (τόπο, χρόνο, τρόπο κτλ.). Εἶναι ἀνάλογα μέ τόν τρόπο πού ἐκφέρονται **μονολεκτικοὶ καὶ περιφραστικοί**.

Ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ μονολεκτικοί, πού ἀποτελοῦνται δηλαδή ἀπό μία λέξη, εἶναι κυρίως:

1) ἐπιρρήματα, 2) πλάγιες πτώσεις οὐσιαστικῶν ἢ ἐπιθέτων ἢ ἀντωνυμιῶν, 3) ἐπιρρηματικές μετοχές κτλ.:

Καὶ τότε ἐνίκων οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι.

Τῆς Παράλου ἀφικομένης νυκτὸς ἐλέγετο ἡ συμφορά.

Σκηνοῦμεν ὑπαίθριοι.

Ἄλκιβιάδης ἔμεινεν αὐτοῦ.

124 Ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ περιφραστικοί, πού ἀποτελοῦνται δηλαδή ἀπό δύο ἢ περισσότερες λέξεις, εἶναι κυρίως:

1) ἐμπρόθετοι προσδιορισμοί, δηλαδή προθέσεις μέ πλάγιες πτώσεις οὐσιαστικῶν ἢ ἐπιθέτων ἢ ἀντωνυμιῶν, 2) ὀνόματα μέ ἄρθρο, 3) δευτερεύουσες ἐπιρρηματικές προτάσεις κτλ.:

Πολλὰ μεθ’ ὑμῶν ἐκινδυνεύσαμεν καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν.

Ἐκείνης τῆς νυκτὸς οὐδεὶς ἐκοιμήθη.

Οἱ πρέσβεις ἐπεὶ ἀπήγγειλαν ταῦτα εἰς τὴν πόλιν, ἀθυμία ἐνέπεσε πᾶσιν.

125 Οἱ κυριότερες σημασίες τῶν ἐπιρρηματικῶν προσδιορισμῶν εἶναι: 1) ὁ τόπος, 2) ὁ χρόνος, 3) ὁ τρόπος (τό ὄργανο ἢ τό μέσο ἢ ἡ συνοδεία), 4) τό ποσό, 5) ἡ αἰτία, 6) ὁ σκοπός, 7) τό ἀποτέλεσμα, 8) ἡ ἀναφορά, 9) ἡ προϋπόθεση ἢ ὁ ὄρος, 10) ἡ ἐναντίωση καὶ παραχώρηση, 11) ἡ βεβαίωση καὶ ἡ ἄρνηση, 12) ὁ δισταγμός ἢ ἡ πιθανότητα.

1. ὁ τόπος

126 Ὁ τόπος ἐκφράζεται:

- α) μέ τοπικό ἐπίρρημα: *Ἐνταῦθα Κύρω βασιλεία* (= ἀνάκτορα) ἦν.
β) μέ ἐμπρόθετους προσδιορισμούς: *Ἐβούλοντο ἀπὸ θαλάττης εἰς θάλατταν τειχίζειν. Ἐξελαύνει διὰ τῆς Συρίας.*
γ) μέ ἐπιρρηματική γενική καί δοτική:
Ἐπίσχεσ ἀυτοῦ (= στάσου ἐκεῖ). *Ἐνίκησε Νεμέα* (στή Νεμέα).
(βλ. §43, Σημ. καί §44, 1)
(ἀλλά πβ. ν.έ. Πάω σ π ί τ ι. Δ ρ ά μ α, 22 Ἰουλίου 1980).
δ) μέ ἀναφορική πρόταση πού φανερώνει τόπο: *Ἐπανάγαγε τὸ κέρας ὅπου μέλοι ἀριστοποιεῖσθαι τὸ στράτευμα* (= ὅπου θά γευμάτιζε τὸ στρ.) (βλ. §176β).
ε) μέ ἐπιρρηματικό κατηγορούμενο πού φανερώνει τόπο:
Ἐς οἶκημα ἐσῆλθεν, ἵνα μὴ ὑπαίθριος ταλαιπωροῖη (= γιά νά μήν ταλαιπωρεῖται στό ὑπαιθρο) (βλ. §11).

2. χρόνος

127 Ὁ χρόνος ἐκφράζεται:

- α) μέ χρονικό ἐπίρρημα: *Οὐ μόνον νῦν ἀλλὰ καὶ ἀεὶ τοιοῦτός εἰμι.*
β) μέ ἐμπρόθετους προσδιορισμούς: *Μετὰ δὲ τοῦτον εἶπε Χειρίσοφος* (= ὕστερα ἀπ' αὐτόν). *Ἐκαίον πυρὰ πολλὰ διὰ νυκτός* (= στή διάρκεια τῆς νύχτας).
γ) μέ ἐπιρρηματική γενική, δοτική, αἰτιατική:
Τὸ πλοῖον ἤξει τῆς ἐπιούσης ἡμέρας.
Τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν ποταμὸν.
Φυλάξαντες ἔτι νύκτα ἐχώρουν ἐκ τῶν οἰκιῶν.
(βλ. §43, 1 §44, 2 καί §45, 1)
(πβ. ν.έ. Θά ξανάρθει τοῦ χρόνου. Θά ἀνταμώσουμε τὸ Σεπτέμβρη).
δ) μέ χρονική πρόταση: *Ἦνίκα δειλὴ ἐγίγνετο, ἐφάνη καιριοτός* (= ὅταν ἔφτανε τὸ δειλινό...)
ε) μέ χρονική μετοχή: *Ἐλθὼν δ' ὁ Ξενοφὼν ἐπήρετο τὸν Ἀπόλλω*

(πβ. ν.έ. *ξημερώνοντας τ'* Ἀγιαννιοῦ λάβαμε διαταγή νά κινήσου-
με πάλι μπροστά).

στ) μέ ἐπιρρηματικό κατηγορούμενο πού δείχνει χρόνο: *τριταῖος ἀφίκετο* (= ἦρθε τήν τρίτη μέρα) (βλ. §11)

(πβ. ν.έ. παντρεύτηκε γέρος).

3. Ὁ τρόπος

128 Ὁ τρόπος ἐκφράζεται:

α) μέ τροπικό ἐπίρρημα: *Οὕτω παρεσκευάζοντο*.

β) μέ ἐμπρόθετους προσδιορισμούς: *Πάτριον ἡμῖν ἐκ τῶν πόνων τὰς ἀρετὰς κτᾶσθαι* (= μέ τούς κόπους).

Σὺν πολλῇ σπουδῇ καθίσταντο (= μέ πολλή βιασύνη).

γ) μέ ἐπιρρηματική δοτική καί αἰτιατική:

Τὰ τεῖχη κατέσκαπτον πολλῇ προθυμίᾳ.

Προῖκα ἐργάζεται. (βλ. §44, 4)

(πβ. ν.έ. *Σταλαματιά σταλαματιά* γεμίζει ἡ στάμνα ἢ πλατιά. Ντύ-
νεται *τῆς μόδας*).

δ) μέ ἀναφορική πρόταση πού φανερώνει τρόπο:

Κῦρος ἐκέλευσε τοὺς Ἕλληνας ὡς νόμος αὐτοῖς εἰς μάχην οὕτω ταχθῆναι (= ὅπως συνήθιζαν στή μάχη, ἔτσι νά παραταχθοῦν).

ε) τροπική μετοχή:

Ληζόμενοι ζῶσι (= ζοῦν ληστεύοντας).

στ) ἐπιρρηματικό κατηγορούμενο πού φανερώνει τρόπο:

Οὐδεὶς ἐκὼν ἀμαρτάνει. (βλ. §11).

(πβ. ν.έ. *μᾶς κοίταζε ἀμίλητος*).

129 Συγγενικοί μέ τούς προσδιορισμούς τοῦ τρόπου εἶναι καί οἱ προσ-
διορισμοί πού φανερώνουν:

α) ὄργανο ἢ μέσο:

Τὴν θύραν τῇ βακτηρίᾳ πάνυ σφόδρα ἔκρουε (= μέ τό ραβδί).

Οἱ θεοὶ σημαίνουσιν ἐν οὐρανίοις σημείοις (= μέ σημάδια τοῦ οὐρα-
νοῦ).

Ἐπραζαν ταῦτα δι' Εὐρυμάχου.

β) **συνοδεία:**

Ἐλθόντων τῶν Περσῶν παμπληθεὶ στόλῳ ὡς ἀφανιούντων τὰς Ἀθήνας Ἀθηναῖοι ἐνίκησαν αὐτούς (= μέ πολυάριθμο στόλο, γιά νά καταστρέψουν...).

Τοὺς φυγάδας ἐκέλευσε σὺν αὐτῷ στρατεύεσθαι.

γ) **παρομοίωση:**

Ἐφάνη κονιορτὸς ὥσπερ νεφέλη λευκή (= φάνηκε σκόνη σάν...).

4. **Τό ποσό**

130 Τό ποσό ἐκφράζεται:

α) μέ ἐπίρρημα ποσοτικό:

Μηδὲν ἄγαν (= ὑπερβολικά) (ἐνν. ποίει).

Ἐκαρτέρει θυόμενος μάλα χαλεπῶς φέρων (= πολύ στενοχωρημένος).

Τότε δὴ ἀπεχώρησαν εἰς τὰς Ἀθήνας μάλιστα τριακόσιοι.

(Τό ἐπίρρημα *μάλιστα* μέ ἀριθμητικό σημαίνει *περίπου*: πβ. ν.έ. τριακόσιοι *τό πολύ πολύ*).

β) μέ ἐμπρόθετους προσδιορισμούς:

Πρόξενος παρῆν ἔχων ὀπλίτας εἰς πεντακοσίους (= συνολικά πεντακόσιους).

Ἦσαν ἀμφὶ τοὺς δισχιλίους (= περίπου δύο χιλιάδες).

Σωκράτης ὁ Ἀχαιὸς παρεγένετο ὀπλίτας ἔχων ὡς πεντακοσίους.

(Ἡ καταχρηστική πρόθεση *ὡς* μέ αἰτιατική ἀριθμητικοῦ ἐπιθέτου σημαίνει *περίπου*).

γ) μέ ἐπιρρηματική γενική, δοτική, αἰτιατική πού δείχνουν **ποσό** ἢ **ἐκταση** (τοπική ἢ χρονική), **ἀξία** ἢ **τίμημα**:

— *Πόσου διδάσκει Εὐήνος; Πέντε μινῶν.*

Ἰστέρησε τῆς μάχης πέντε ἡμέραις.

Ἀπέχει Πλάταια Θηβῶν σταδίους ἑβδομήκοντα.

Ἐνταῦθα ἔμεινε Κῦρος ἡμέρας ἑπτά.

Δερκυλίδας τοσοῦτῳ διέφερεν εἰς τὸ ἄρχειν τοῦ Θίβρωνος, ὥστε παρήγαγε τό στρατεύμα...

(πβ. ν.έ. Ἔμεινε δέκα μέρες. Ἡ Δράμα ἀπέχει ἀπό τῆν Καβάλα τριάντα ἑξὶ χιλιόμετρα. Τό λάθος του τοῦ στοίχισε ἑκατό χιλιάδες). (βλ. §43, 3, §44, 6 καί §45, 2).

δ) μέ αναφορική πρόταση που δείχνει **ποσό**:

Δοκεῖ μοι τοσοῦτο χωρίον κατασχεῖν, ὅσον τοὺς ἐσχάτους λόχους ἔξω γενέσθαι τῶν πολεμίων (= τόσο ὅσο (ἢ ὥστε) οἱ τελευταῖοι λόχοι νά εἶναι...).

5. Ἡ αἰτία

131

Ἡ αἰτία ἐκφράζεται:

α) μέ ἐμπρόθετους προσδιορισμούς:

Ἐκ ταύτης τῆς ἐξετάσεως πολλαὶ ἀπέχθεται μοι γεγονάσι (= ἀπό αὐτή τήν...).

Διὰ τοῦτο οὐκ ἤθελον (= γι' αὐτό...).

Μέγα φρονεῖ ἐπὶ πλούτῳ (= γιά τά πλούτη του).

Τῶν ἀδικημάτων ἔνεκα αὐτοὺς ἀπέκτειναν (= τοὺς σκότωσαν γιά τά ἀδικήματά τους).

β) μέ ἐπιρρηματική γενική ἢ δοτική ἢ αἰτιατική:

Ὀργίζεται τῶν ἀδικημάτων.

Λιμῶ ἀπέθανον.

Ταῦτα δὴ ὑπαισχυνόμεθα τούσδε (= γι' αὐτό καί τοὺς ντρεπόμαστε κάπως).

(βλ. §43, 2, §44, 3 καί §45, 3).

(πβ. ν.έ. Πεθαίνει τῆς πείνας. Τί γελᾷς;).

γ) μέ αἰτιολογικές ἢ μέ αναφορικές αἰτιολογικές προτασεις:

Ἐπεὶ δὲ ἀπορία ἦν, ἐλυπεῖτο σὺν τοῖς ἄλλοις (= ἐπειδὴ ὑπῆρχε δυσκολία, στενοχωριόταν μαζί μέ τοὺς ἄλλους).

Θαυμαστὸν ποιεῖς, ὅς ἡμῖν οὐδὲν δίδως (= γιατί δέ μᾶς δίνεις τίποτε).

δ) μέ αἰτιολογική μετοχή:

Οὐ δυνάμενοι δὲ τούτων τυχεῖν ἐστράτευσαν ἐπ' αὐτοῦς (= ἐπειδὴ δέν μποροῦσαν...).

(Ὁ προσδιορισμός τῆς αἰτίας λέγεται καί **ἀναγκαστικό αἶτιο**).

6. Ὁ σκοπός

132

Ὁ σκοπός ἐκφράζεται:

α) μέ ἐμπρόθετους προσδιορισμούς:

Φρύγανα συνέλεγον ἐπὶ πῦρ (= γιά φωτιά, γιά ν' ἀνάψουν φωτιά).
Ἐπὶ τούτῳ κάθηται ὁ δικαστής, ἐπὶ τῷ καταχαρίζεσθαι τὰ δίκαια
(= γι' αὐτό τό σκοπό, γιά νά...).

Οὗτοι πρὸς χάριν λέγουσι (= μιλοῦν γιά νά εὐχαριστήσουν).

— Τίνος ἔνεκα ταῦτα λέγω; — Ἴνα εἰδῆτε... (= —Γιά ποιό σκοπό
τά λέω αὐτά; — Γιά νά γνωρίζετε...).

β) μέ ἐπιρρηματική αἰτιατική τοῦ σκοποῦ:

Αὐτὰ ταῦτα καὶ νῦν ἤκω παρὰ σέ, ἵνα ὑπὲρ ἐμοῦ διαλεχθῆς αὐτῷ
(= γι' αὐτό ἀκριβῶς καί τώρα ἤρθα σ' ἐσένα...). Βλ. §45, 3.

(πβ. ν.έ. Βγῆκε **περίπατο. Καλοῦ κακοῦ** πάρε μαζί σου χρήματα).

γ) μέ τελική ἢ ἀναφορική τελική πρόταση:

— Τίνος ἔνεκα ταῦτα λέγω; — Ἴνα εἰδῆτε καὶ αἰσθησθε ἀμφοτέρα
(= γιά νά γνωρίζετε καί νά...).

Εἶλλοντὸ τριάκοντα ἄνδρας, οἳ τοὺς πατέρας νόμους συγγράψουσι
(= γιά νά συντάξουν τοὺς...).

δ) μέ τελική μετοχή:

Οὐ νομοθετήσοντες περὶ αὐτῶν ἤκετε, ἀλλὰ κατὰ τοὺς κειμένους
νόμους ψηφιοῦμενοι (= ἤρθατε ὄχι γιά νά νομοθετήσετε, ἀλλὰ
γιά νά ψηφίσετε σύμφωνα μέ...).

ε) μέ ἀπαρέμφατο τοῦ σκοποῦ:

Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔδωσαν Αἰγινήταις Θυρέαν οἰκεῖν (= οἱ Λ. ἔδω-
σαν τῆ Θ. στοὺς Αἰγ., γιά νά τὴν κατοικήσουν). (βλ. §91).

στ) μέ ἐπιρρηματικό κατηγορούμενο πού δείχνει σκοπό:

Τίνος ἤκετε διδάσκαλοι; (= ποιόν ἤρθατε νά διδάξετε;) (βλ. §11).
(Ὁ προσδιορισμός τοῦ σκοποῦ λέγεται καί **τελικό αἶτιο**).

7. Τό ἀποτέλεσμα

133 Τό ἀποτέλεσμα ἐκφράζεται:

α) μέ ἀποτελεσματική ἢ μέ ἀναφορική ἀποτελεσματική πρόταση:

Ἐνταῦθα ἐπιπίπτει χιῶν ἄπλετος, ὥστε ἀπέκρυσσε καὶ τὰ ὄπλα καὶ
τοὺς ἀνθρώπους κατακειμένους.

Ἐγὼ οὐ μόνον νῦν ἀλλὰ καὶ αἰεὶ τοιοῦτος, οἷος τῶν ἐμῶν μηδενὶ

ἄλλω πείθεσθαι ἢ τῷ λόγῳ (= ὥστε νά μήν ὑπακούω σέ κανένα ἄλλο ἀπό τά στοιχεῖα τῆς ψυχῆς μου παρά στόν ὀρθό λόγο).

β) μέ ἀπαρέμφατο τοῦ ἀποτελέσματος (βλ. §91):

Ἀφεῖσαν τοῦτον ἐλεύθερον εἶναι (= τόν ἀπέλυσαν, ὥστε νά εἶναι ἐλεύθερος).

γ) μέ κατηγορούμενο προληπτικό ἢ τοῦ ἀποτελέσματος (βλ. §12):

Φίλιππος ἐκ μικροῦ ἠὺξήθη μέγας (= ὥστε νά γίνει μεγάλος).

8. Ἡ ἀναφορά (= ὡς πρὸς κάτι, σχετικά μέ κάτι)

134 Ἡ ἀναφορά ἐκφράζεται:

α) μέ ἐμπρόθετους προσδιορισμούς:

Παύσασθε ἀμαρτάνοντες εἰς τὴν πατρίδα.

Οὐ κωλύω τὸ κατ' ἐμέ (= ὅσον ἀφορᾷ ἐμένα δέν ἐμποδίζω).

Σοφός ἐστι περὶ τούτων (= σ' αὐτά).

Ἔχουσιν ἐλαχίστην χώραν πρὸς τὸ πλῆθος τῶν πολιτῶν (= πρὸς τό πλῆθος, ἀνάλογα μέ τό πλῆθος).

β) μέ ἐπιρρηματική αἰτιατική:

Εὖ ἔχω τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν (= εἶμαι γερός στό σῶμα καί στήν ψυχή) (βλ. §45, 5).

Τὰς φρένας ὑγιαίνουσιν (= εἶναι γεροί στά μυαλά).

Σημείωση. Ἡ ἀναφορά ἐπίσης ἐκφράζεται:

α) μέ δοτική, ὡς ἑτερόπλοτο προσδιορισμό σέ ὀνόματα, οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα:

Οὔτε ποσὶν εἰμι ταχὺς οὔτε χερσὶν ἰσχυρός.

Ἐρρωμένεσται τοαῖς ψυχαῖς (βλ. §37).

β) μέ γενική, ὡς προσδιορισμό τροπικῶν ἐπιρρημάτων: *πῶς, ὀπως, ὡς, καλῶς* κτλ.:

Βασιλεὺς πῶς ἔχει παιδείας; (= ὡς πρὸς τὴν παιδεία).

Ἡ Κέρκυρα τῆς τε Ἰταλίας καὶ Σικελίας καλῶς παράπλου κεῖται (βλ. §39, 3).

γ) μέ ἀναρθερο ἀπαρέμφατο ὡς προσδιορισμό στά ἐπίθετα *ἀγαθός, ἰκανός, δεινός, ἄξιος* κτλ.:

Κῦρος ἦν ἀξιώτατος ἄρχειν (βλ. §94, 5).

9. Ἡ προϋπόθεση ἢ ὁ ὅρος

135 Ἡ προϋπόθεση ἢ ὁ ὅρος ἐκφράζεται:

α) μέ ἐμπρόθετο προσδιορισμό:

Ἡρώτα ἐπὶ τίσιν ἂν σύμμαχος γένοιτο (= μέ ποιούς ὄρους θά γινόνταν...).

β) μέ ἀποτελεσματική πρόταση:

Οἱ δὲ ἔφασαν ἀποδώσειν τοὺς νεκρούς, ἐφ' ᾧ μὴ καίειν τὰς οἰκίας (= θά ἐπιστρέψουν τοὺς νεκρούς, μέ τόν ὄρο νά μὴν καΐνε...).

(βλ. §166, 2).

10. Ἡ ἐναντίωση καὶ παραχώρηση

136 Ἡ ἐναντίωση καὶ παραχώρηση ἐκφράζεται:

α) μέ ἐμπρόθετο προσδιορισμό:

Μεγαρῆς ἐδήλουν λιμένων εἶργεσθαι παρὰ τὰς σπονδάς (= ὅτι ἀποκλείονται ἀπὸ τὰ λιμάνια παρὰ τίς συνθήκες).

β) μέ ἐναντιωματική καὶ παραχωρητική πρόταση:

Εἰ καὶ μὴ βλέπεις, φρονεῖς δ' ὁμῶς (= ἂν καὶ δὲ βλέπεις...).

Εὐλαβοῦ τὰς διαβολάς, κἄν ψευδεῖς ὦσιν (= καὶ ἂν ἀκόμα εἶναι...).

γ) μέ ἐναντιωματική μετοχή:

Ἰκανά μοι νομίζω εἰρῆσθαι καίτοι πολλὰ παραλιπών (= ἀρκετά νομίζω ὅτι εἶπα ἂν καὶ παρέλειψα πολλά).

11. Ἡ βεβαίωση, ἡ ἄρνηση, ὁ δισταγμός καὶ ἡ πιθανότητα

137 α) Ἡ βεβαίωση ἐκφράζεται:

μέ τὰ βεβαιωτικά ἐπιρρήματα: *ναί, μάλιστα, δῆ* (= βέβαια, πράγματι), *δῆτα* (= βέβαια, χωρὶς ἀμφιβολία), *ἦ* (= ἀλήθεια, βέβαια) κτλ., μέ τὰ ὀρκωτικά *νῆ ἢ νῆ μά*, μέ ἐπιρρηματικές ἐκφράσεις ὅπως: *πῶς γάρ οὐ;* (= πῶς ὄχι, βεβαίως), *πάνυ γε* (= βεβαιότατα) κτλ.:

— *Ἔστι δέ που τοῦτο τό σῶμα, ἦ οὐχί; — Ναί.*

Οὐ γάρ δῆ σύ γ' ἦσθα ναυβάτης (= ἐπιβάτης στό πλοῖο) *ἡμῖν.*

Οὗτος μὲν γάρ ἦ μὴν ἠγγυᾶτο παραμενεῖν (= ἔδινε ἐγγυήσεις ὅτι θά παραμείνει).

— *Μῶν* (= μήπως) *τί σε ἀδικεῖ Πρωταγόρας;* — *Νῆ τοῦς θεοῦς, ἔφη* (= Ναί, μά τούς θεοῦς εἶπε).

— Ἄρα οὐδὲν κακὸν πείσεται; — Πῶς γὰρ οὐ; (= πῶς βέβαια ὄχι; βεβαιότατα θά πάθει κακό).

β) Ἡ ἄρνηση ἐκφράζεται:

μέ τὰ ἀρνητικά ἐπιρρήματα: οὐ ἢ οὐκ ἢ οὐχ(= δέν), οὐχί, μή, οὐδαμῶς(= μέ κανέναν τρόπο, καθόλου) κτλ., μέ τὰ ὀρκωτικά μά ἢ οὐ μά κτλ.:

— Κακουργεῖν δεῖ, ὦ Κρίτων, ἢ οὐ; — Οὐ δεῖ δήπου, ὦ Σώκρατες.

— Οὐδαμῶς ἄρα δεῖ ἀδικεῖν. — Οὐ δῆτα.

— Δύο δραχμὰς μισθὸν τελεῖς; — Μὰ Δί', ἀλλ' ἔλαττον (= ὄχι, μά τό Δία, ἀλλά λιγότερο).

γ) Ὁ δισταγμός ἢ ἡ πιθανότητα ἐκφράζονται:

μέ τὰ ἐπιρρήματα: ἄρα (= ἄραγε, λοιπόν) συνήθως σέ ἐρωτηματικές προτάσεις, μῶν (μή + οὐν) (= μήπως), τάχα (= ἴσως), ἴσως κτλ.:

Ἄρ' οὐν βιωτὸν ἡμῖν ἐστι μετὰ διεφθαρμένου σώματος; (= ἀξίζει λοιπόν νά ζοῦμε μέ...);

Ἐφευγον τάχα δέ τις καὶ τετρωμένος (= ἄρχισαν νά φεύγουν καί ἴσως ὑπῆρχε καί κάποιος τραυματισμένος).

Ἴσως οὐν εἶποιεν ἂν πολλοὶ τῶν φασκόντων φιλοσοφεῖν ὅτι...

Πίνακας 12
ΟΙ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

ΤΟΠΟΣ	ΕΠΙΡΡΗΜΑ	ΕΜΠΡΟΘΕΤΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ	ΠΛΑΓΙΑ ΠΤΩΣΗ	ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΗ		ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟ ή ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΟ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ	ΑΠΑΡΕΦΑΤΟ
				ΠΡΟΤΑΣΗ	ΜΕΤΟΧΗ		
ΤΟΠΟΣ	- Ενταῦθα Κύρω βασίλεια ἦν.	- Εξελαύνει διὰ τῆς Συρίας.	- Επισχέας αὐτοῦ. - Τὰ τρόπαια Μαρθῶνι τε καὶ Σαλαμῖνι.	- Επανήγαγε τὸ κέρας δέ- που μελλοὶ ἄρι- στοποιεῖσθαι τὸ στράτευμα.		- Ἴνα μὴ υπαίθριος ταλαιπωροῖται...	
ΧΡΟΝΟΣ	- Οὐ μόνον νῦν ἀλλὰ καὶ αἶε τοιοῦτός εἰμι.	- Μετὰ δὲ τούτων εἶπε.	- Τὸ πλοῖον ἤξει τῆς ἐπιούσης ἡ- μέρας. - Τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ ἀφικοντο. - Τὰς πόλεις ὠ- σπερ τὸ ἀρχαῖον εἶναι Ἀθηναίων.	- Ἠνίκα δεῖλῃ ἐ- γίνετο, ἐφάνη κονιορτός.	- Ἐλθὼν δὲ ὁ Ξενοφὼν ἐπήρετο.	- Τριταῖος ἀφίκετο.	
ΤΡΟΠΟΣ	- Οὕτω παρε- σκευάζοντο.	- Σὺν πολλῇ σπουδῇ καθί- σταντο.	- Τὰ τεῖχη κατέ- σκαπτον πολλῇ προθυμίᾳ. - Προῖκα ἐργάζε- ται.	- Κύρος ἐκέλευσεν ὡς νόμος αὐτοῖς εἰς μάχην οὕτω ταχθῆναι.	- Ἀηρόμε- νοι ζώσιν.	- Οὐδεὶς ἐκὼν ἀμαρτάνει.	
ΠΟΣΟΣ	- Μηδὲν ἄγαν.	- Παρὴν ἔχων ὀπίλας εἰς πεντακοσίους.	- Πόσου διδάσκει Εὐρηος; - Ὑπέτρησε τῆς μάχης πέντε ἡμέρας. - Ἀπέχει Πλάταια Θηβῶν σταδίους ἑβδομηκοντα.	- Τοσοῦτο χωρίον κατέσχον, ὅσον τοῖς λόχοις ἐξω γενέσθαι τῶν πολεμίων.			
ΑΙΤΙΑ	- Διὰ τοῦτο οὐκ ἤθελον.	- Οργίζεται τῶν ἀδικημάτων. - Ἀμῶ ἀπέθανον. Ταῦτα δὴ καὶ ὑπαισχυρόμεθα τούσδε.	- Οργίζεται τῶν ἀδικημάτων. - Ἀμῶ ἀπέθανον. Ταῦτα δὴ καὶ ὑπαισχυρόμεθα τούσδε.	- Ἐπεὶ δὲ ἀπορία ἦν, ἐλύπειτο.		- Οὐ δυνά- μενοι τοῦ- το τυχεῖν ἐστράτεν- 'σαν ἐπ' αὐτοῦς.	

ΣΚΟΠΟΣ	-Φρύγανα συνέλεγον επί πύρ.	-Αυτά ταῦτα ἤκουσεν ἡ παρά σέ.	-Ταῦτα λέγω, ἵνα εἰδῆτε.	-Οὐ νόμοι θητήσονται ἡμετέ.	-Τίνας ἤκατε διδάσκαλοι;	-Οἱ Ἄ. ἔδοσαν Αἰγυπτίαις θυρέαν οἰκεῖν. -Ἀφείσαν τούτων ἑλευθερον εἶναι.
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ	-Πύσασθε ἀμαρτάνοντες εἰς τὴν πατρίδα.	-Τὺς φρένας ὑγαίνουσιν. -Βασίλευς πῶς ἔχει παιδείας; -Πὼς ἔχετε ταῖς διανοίαις;	-Ἐπιπίπτει χιῶν ἄπλετος, ὥστε ἀπέκρυψε τὰ ὄπλα.		-Φίλιππος ἐκ μικροῦ ἠυξήθη μέγας.	
ΑΝΑΦΟΡΑ	-Ἠρώτα ἐπὶ τίσιν ἂν σύμμαχος γένοιτο.					-Κύρος ἦν ἀξιότατος ἄρχεν.
ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΗ Ἡ ΟΡΟΣ			-Ἀποδώσουσι τοὺς νεκροὺς, ἐφ' ᾧ μὴ καίεν τὰς οἰκίας.			
ΕΝΑΝΤΙΣΤΗ ΠΑΡΑΚΡΗΣΗ	-Εἰργονται παρά τὸς σπονδάς.		-Εἰ καὶ μὴ βλέπετε, φρονεῖς δ' ὁμῶς.	-Ἰκανὸν εἶρηκα καίτοι πολλὰ παραλίπῶν.		
ΒΕΒΑΙΩΣΗ ΑΡΝΗΣΗ						
ΒΕΒΑΙΩΣΗ ΠΙΣΤΑΝΟΤΗΤΑ	-Ναί. -Ὅθι δεῖ δῆπου. -Ἄρ' οὖν βιωτὸν ἡμῖν ἔστι μετὰ διεφθαρμένου σώματος; -Ἰσως εἴποιεν ἂν πολλοί...					

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΒ΄

ΟΙ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ (γενικά)

- 138** Οί προθέσεις στην ἀρχαιότερη μορφή τῆς γλώσσας μας ἦταν ἐπιρρήματα, ὅπως φαίνεται στά ἔργα τοῦ Ὅμηρου. Ἀργότερα, στήν ἀττική διάλεκτο, ἡ ἐπιρρηματική σημασία τῶν προθέσεων διατηρήθηκε μόνο στήν πρόθεση *πρός* (= ἐπί πλέον) κυρίως στίς φράσεις: *πρός δέ, καί πρός, πρὸς δέ καί*:

Ἀσύμφορον, πρὸς δέ καί οὐ δίκαιον (= καί ἐπιπλέον ἄδικο).

Ἐνενήκοντα καί μικρόν τι πρὸς (= καί λίγο περισσότερα).

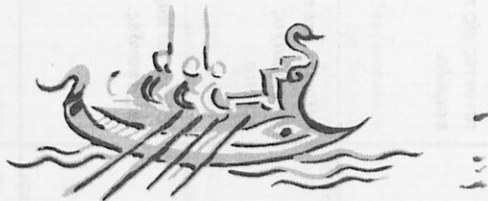
(πβ. ν.έ. Δέν μπορῶ τώρα, θά ρθῶ μετά. Δέ μ' ἀρέσει νά εἶμαι ὑπό.

Οἱ πέντε εἶναι ὑπέρ καί οἱ δύο κατά).

- 139** Οί προθέσεις συντάσσονται μέ πλάγιες πτώσεις οὐσιαστικῶν, ἐπιθέτων ἢ ἀντωνυμιῶν, ἀλλά κάποτε ὁμως καί μέ ἐπιρρήματα, λ.χ. *κτῆμα ἐς αἰεί, μέχρι τότε* κτλ. Ἡ πρόθεση μέ τή λέξη πού συντάσσεται ἀποτελεῖ ἐμπρόθετο προσδιορισμό καί ἐκφράζει μιὰ ἐπιρρηματική σχέση: τόπο, χρόνο, αἰτία, σκοπό κτλ. (βλ. §123 κ.έ.).

- 140** Ἀπό τίς προθέσεις ἄλλες συντάσσονται μέ μία μόνο πλάγια πτῶση καί λέγονται **μονόπτωτες**, ἄλλες μέ δύο καί λέγονται **δίπτωτες** καί ἄλλες τέλος μέ τρεῖς καί λέγονται **τρίπτωτες**.

Ἀναλυτικά γιά τή σύνταξη καί τή σημασία τῶν προθέσεων βλ. Ἐπίμετρο Α΄.



ΤΑ ΑΡΝΗΤΙΚΑ (ἢ ΑΠΟΦΑΤΙΚΑ) ΜΟΡΙΑ

141 Ἡ ἀρχαία γλώσσα, ὅπως καὶ ἡ ν.έ., ἔχει δύο ἀρνητικά μόρια: οὐ καὶ μή (πβ. ν.έ. δέν καὶ μή).

Μέ τό οὐ ἀρνιέται κανεῖς κάτι, ἐνῶ μέ τό μή ἀπαγορεύει ἢ ἀποκρούει.

α) Τό οὐ χρησιμοποιοῖται (ὅπως στίς περισσότερες ὁμοιες περιπτώσεις τό δέν στή ν.έ.) στίς ἀνεξάρτητες προτάσεις κρίσεως καὶ στίς ἐξαρτημένες εἰδικές καὶ ἐν μέρει: στίς πλάγιες ἐρωτηματικές, αἰτιολογικές, χρονικές, συμπερασματικές, ἐναντιωματικές καὶ ἀναφορικές προτάσεις.

Ἐπίσης μέ τό εἰδικό ἀπαρέμφοτο ἡ ἄρνηση εἶναι κανονικά οὐ (βλ. ὁμως §97 Σημ. β').

β) Τό μή χρησιμοποιοῖται στίς ἀνεξάρτητες προτάσεις ἐπιθυμίας ἢ στίς ἐξαρτημένες τελικές, ὑποθετικές, ἐνδοιαστικές ἐν γένει καὶ ἐν μέρει: στίς πλάγιες ἐρωτηματικές, ἀποτελεσματικές, χρονικές καὶ ἀναφορικές.

(πβ. ὁμως στή ν.έ.: οἱ ὑποθετικές προτάσεις ἔχουν ἄρνηση δέν, ἐκτός ὅταν: νά = ἄν, λ.χ.: νά μήν τό ἔβλεπα, δέ θά τό πίστευα).

Μέ τό τελικό ἀπαρέμφοτο ἡ ἄρνηση εἶναι μή.

Ἄ,τι ἰσχύει γιά τό οὐ καὶ μή ἰσχύει καὶ γιά τά σύνθετά τους, λ.χ. οὔτε, μήτε, οὔδέ, μηδέ, οὔδεῖς, μηδεῖς, οὐκέτι, μηκέτι, οὐδαμῶς κτλ.

142 Ἐπειτα ἀπό τά ρ. κωλύω, ἐμποδῶν εἰμι, εὐλαβοῦμαι, ἀπαγορεύω, ἀπειλῶ, ἀρνοῦμαι, ἀντιλέγω, ἀμφισβητῶ κ.τ.ῶ. τό ἀπαρέμφοτο ἡ ἡ εἰδική πρόταση (ἀνάλογα μέ τή σύνταξη τοῦ κάθε ρήματος) πού ἐξαρτᾶται ἀπό αὐτά, παίρνει ἄρνηση πού στή ν.έ. μπορεῖ νά παραλείπεται:

Ἄ φόβος τὸν νοῦν ἀπείργει μή λέγειν ἄ βούλεται (= τόν ἐμποδίζει νά λέει ὅσα θέλει ἢ τόν ἐμποδίζει, ὥστε νά μή λέει ὅσα θέλει).

Ἄμφισβητεῖ ὡς οὐκ ἀληθῆ λέγομεν (= ἀμφισβητεῖ ὅτι λέμε τήν ἀλήθεια).

Τῆς θαλάττης εἶργον μή χρῆσθαι τοὺς Μυτιληναίους (= ἐμπόδιζαν τοὺς Μ. νά χρησιμοποιοῦν τή θάλασσα).

“Όταν τὰ προηγούμενα ρήματα βρίσκονται σέ ἀρνητική πρόταση, ἢ σέ ἐρωτηματική πρόταση πού ἀντιστοιχεῖ μέ ἀρνητική ἢ ἔχουμε ἀνάλογες ἀρνητικές ἀπρόσωπες ἐκφράσεις, ὅπως *οὐκ ἐγχωρεῖ, οὐ προσήκει, οὐχ ὀσιόν ἐστι, ἀδύνατόν ἐστι* κτλ., τό ἀπαρέμφατο πού ἀκολουθεῖ παίρνει ἄρνηση *μή οὐ*, μέ πλεονασμό στή μετάφραση τοῦ ἐνός ἀρνητικοῦ μορίου ἢ κάποτε καί τῶν δύο:

Οὐδείς πώποτε ἀντεῖπε μή οὐ καλῶς ἔχειν τοὺς νόμους (= ὅτι οἱ νόμοι δέν εἶναι καλοί).

Οὐχ ὀσιόν ἐστι μή οὐ βοηθεῖν δικαιοσύνη (= νά μή βοηθοῦμε τή δικαιοσύνη).

Τίνα οἶει ἀπαρνησεσθαι μή οὐχί καί αὐτόν ἐπίστασθαι τὰ δίκαια; (= ποιός νομίζεις θά ἀρνηθεῖ ὅτι κι αὐτός γνωρίζει καλά τό δίκαιο;).

Σημείωση α’. Σέ μιά πρόταση πού υπάρχουν δύο ἀρνήσεις

α) ὅταν ἡ δευτέρα ἀρνηση εἶναι ἀπλή (οὐ ἢ *μή*), τότε οἱ δύο ἀρνήσεις ἰσοδυναμοῦν μέ μία ἐντονότερη κατάφαση:

Ἐγὼ οὐκ οἶμαι οὐ δεῖν ὑμᾶς ἀμύνεσθαι (= ἐγὼ νομίζω ὅτι πρέπει νά ἀμυνθεῖτε).

Οὐδέν ἐστιν ὃ,τι οὐκ ἀπώλετο (= τὰ πάντα χάθηκαν).

Οὐδείς ἀνθρώπων ἀδικῶν τίσιν οὐκ ἀποτίσει (= κάθε ἄνθρωπος πού κάνει ἀδικίες τιμωρεῖται).

Ὅρωντων οὐδείς οὐκ ἐπασχέ τι τὴν ψυχὴν ὑπ’ ἐκείνου (= ὁ καθένας ἀπό ὅσους ἐβλεπαν ὑπόφερε κάπως μέσα του ἐξαιτίας ἐκείνου).

β) ὅταν ἡ δευτέρα ἀρνηση εἶναι σύνθετη (*οὐδείς, μηδείς, οὐδέ, μηδέ* κτλ.), τότε οἱ δύο ἀρνήσεις δέν ἰσοδυναμοῦν μέ μία κατάφαση ἀλλά μέ ἐντονότερη ἀρνηση:

Σώφρονος ἀπιστίας οὐκ ἐστὶν οὐδὲν χρησιμώτερον βροτοῖς (= τίποτε δέν εἶναι πιό χρήσιμο ἀπὸ μιά συνετὴ δυσπιστία).

Σμικρὰ φύσις οὐδὲν μέγα οὐδέποτε οὐδένα οὔτε ἰδιώτην οὔτε πόλιν δρᾶ (= ἕνας μικρός ἄνθρωπος τίποτε μεγάλο ποτέ καί σέ κανένα δέν μπορεῖ νά κάνει, οὔτε σὸ ἄτομο οὔτε στήν πόλη).

Μὴ θῆσθε νόμον μηδένα (= μὴ θεσπίζετε κανένα νόμο).

Ὅμνυμι μηδέποτε σοι ἕτερον λόγον μηδένα μηδενὸς μήτ’ ἐπιδειξέιν μήτ’ ἐξαγγελεῖν (= ὀρκίζομαι ποτέ νά μὴ σοῦ ἐπιδείξω κανέναν ἄλλο λόγον οὔτε...).

Σημείωση β’. Γενικά στήν ἀρχ. ἑλληνικὴ σέ μιά πρόταση ἀρνητικὴ συνήθως ἀντὶ γιὰ τίς ἀόριστες ἀντωνυμίες ἢ τὰ ἀόριστα ἐπιρρημάτα χρησιμοποιοῦνται οἱ ἀντίστοιχοι ἀρνητικοὶ τύποι (*οὐδείς ἢ μηδείς ἀντὶ τις, οὐδέποτε ἀντὶ ποτέ* κτλ.). Ἐτσι λ.χ.:

Ἐν τοῖς κακοῖς οὐκ ἐστὶν οὐδὲν κρείσσον οἰκείου φίλου (καὶ ὄχι: οὐκ ἐστὶ τι κρείσσον κτλ.) (= στίς συμφορές δέν ὑπάρχει τίποτε καλύτερο ἀπὸ ἕνα δικό σου φίλο).

Μὴ θῆσθε νόμον μηδένα (καὶ ὄχι: νόμον τινά).

ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

ΤΡΟΠΟΙ ΣΥΝΔΕΣΕΩΣ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

143 Δύο ή περισσότερες προτάσεις παρουσιάζονται σ' ένα σύνθετο λόγο, όπως και στη ν.έ., κατά τούς ακόλουθους τρόπους:

α) μπαίνουν ή μιά δίπλα στην άλλη χωρίς σύνδεσμο:

Πάυσομαι κατηγορῶν· ἀκηκόατε, ἐοράκατε, πεπόνθατε, ἔχετε. δικάζετε.

Αυτή ή άπλή παράθεση τῶν προτάσεων λέγεται σχήμα **άσύνδετο** (βλ. §187 ζ).

β) συνδέονται μέ παρατακτικούς συνδέσμους: συμπλεκτικούς, αντιθετικούς, διαχωριστικούς, συμπερασματικούς, αιτιολογικούς, και αυτή ή σύνδεση προτάσεων λέγεται **παρατακτική ή παράταξη** (βλ. §4α και §144 κ.έ.):

Ἡμεῖς νικῶμέν τε βασιλέα και οὐδεις ἐτι ἡμῖν μάχεται.

Ὡς ἠθροίσθη Κύρω τὸ Ἑλληνικὸν και ὄσα ἐπράχθη και ὡς ή μάχη ἐγένετο και ὡς Κύρος ἐτελεύτησεν ἐν τῷ πρόσθεν λόγω δεδήλωται.

Οί παρατακτικοί σύνδεσμοι συνδέουν ισοδύναμες προτάσεις, δηλαδή ή κύριες (*ἡμεῖς νικῶμεν... και οὐδεις μάχεται*) ή δευτερεύουσες (*ὡς ἠθροίσθη... και ὄσα ἐπράχθη και ὡς ή μάχη ἐγένετο και ὡς Κύρος ἐτελεύτησεν*).*

* Και τό ασύνδετο σχήμα, όπου οι προτάσεις είναι επίσης ισοδύναμες, μπορεί να θεωρηθεί ότι ανήκει στην **παράταξη** τῶν προτάσεων.

γ) συνδέονται μέ υποτακτικούς συνδέσμοι: ειδικούς, ένδοιαστικούς (ή διαστακτικούς), αίτιολογικούς, τελικούς, άποτελεσματικούς, υποθετικούς, παραχωρητικούς (ή ένδοτικούς), χρονικούς, μέ άναφορικές άντωνυμίες ή άναφορικά έπιρρήματα και μέ έρωτηματικές άντωνυμίες ή έρωτηματικά έπιρρήματα. Αύτή ή σύνδεση προτάσεων λέγεται **ύποτακτική ή ύπόταξη**, και οί προτάσεις πού εισάγονται μέ τούς ύποτακτικούς συνδέσμοι είναι δευτερεύουσες (βλ. §4β και §133 κ.έ.):

*Έτύχανον λέγων ότι πολλαί και καλά έλπίδες ήμίν ειεν σωτηρίας.
Έστι Δίκης όφθαλμός ός τὰ πάνθ' όρᾶ.*

Μη σκόπει τί άν σε μάλιστα εύφράνειεν, αλλά πώς άν βελτίων τήν ψυχήν γένοιο.

Οί ύποτακτικοί σύνδεσμοι συνδέουν προτάσεις άνόμοιες, δηλαδή μία κύρια μέ μία δευτερεύουσα.

Άλλά οί ύποτακτικοί σύνδεσμοι συνδέουν επίσης μεταξύ τους, όπως και στή ν.έ., και δευτερεύουσες προτάσεις, όταν ή μία δευτερεύουσα πρόταση προσδιορίζει τήν άλλη, επίσης δευτερεύουσα:

Λεγέτω τί έσται τοίς στρατιώταις, εάν αύτῶ ταῦτα χαρίσωνται (= άς πεί τί θά κερδίσουν οί στρατιῶτες, άγ τοῦ κάνουν αύτή τή χάρη)· ή δευτερεύουσα πρόταση: *εάν αύτῶ... χαρίσωνται*, προσδιορίζει τήν επίσης δευτερεύουσα: *τί έσται τοίς στρατιώταις*, και ή τελευταία τήν κύρια πρόταση: *λεγέτω* (βλ. και §4 Σημ.).
(πβ. ν.έ. "Εφτασε τή νύχτα, γιατί ήταν πολύ άργά, όταν ξεκίνησε).

Σημείωση: Ός παρατακτικοί σύνδεσμοι χρησιμοποιούνται επίσης, ύστερα από τελεία ή άνω τελεία, και μερικοί ύποτακτικοί σύνδεσμοι, και εισάγουν κύριες προτάσεις, όπως: οί αίτιολογικοί *επει* και *ώς* και ό συμπερασματικός *ώστε* (βλ. §§152, 155). Έπίσης κύρια πρόταση εισάγει κάποτε και ή άναφορική άντωνυμία *ός, ή, ό* στήν άρχή μιάς περιόδου ή ήμπεριόδου (βλ. §179).

ΠΑΡΑΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ*

Α' Σύνδεση προτάσεων με συμπλεκτικούς συνδέσμους

α) Σύνδεση καταφατική

144

1. Ἡ καταφατική σύνδεση γίνεται μέ τό σύνδεσμο *καί*, ὅπως καί στή ν.έ., ἤ μέ τό σύνδεσμο *τέ* (= καί):

Στράτευμα συνέλεξε καί ἐπολέμει.

Ἴετο ἐπ' αὐτοῦ καί παίει κατὰ τὸ στέρνον καί κτηρώσκει διὰ τοῦ θώρακος (= ὄρμησε ἐναντίον του καί τόν χτυπᾶ στό στήθος καί τόν τραυματίζει...).

Ἐπ' ἐμοῦ νῦν εἰκότως μισεῖται ὑπό τε ὑμῶν δικαίως τιμωρηθήσεται.

Σημείωση. Ὁ *τέ*, ὡς ἐγκλιτική λέξη, μπαίνει πάντοτε ὕστερα ἀπό τή λέξη τήν ὁποία συνδέει μέ τά προηγούμενα, καί ἂν συνδέει ἕναρθρο ὄνομα, τότε κανονικά ὁ *τέ* μπαίνει ἀνάμεσα στό ἄρθρο καί τό ὄνομα:

Ὁ δ' ἐχαλέπαιεν ἐκέλευσέ τε αὐτὸν ἐκ τοῦ μέσου ἐξίστασθαι.

Ἦ τε βουλή ἡδέως αὐτῶν κατεψηφίζετο οἱ τε ἄλλοι οὐδὲν ἤχθοντο.

2. Ὄταν ὑπάρχει ἔμφαση, ἡ σύνδεση γίνεται μέ: *καί-καί*, *τέ-καί* καί σπάνια *τέ-τέ*.

Καί αὐτοὶ ἐμάχοντο καί τοῖς ἄλλοις παρεκελεύοντο (= προέτρεπαν).

Ἐπαινώ σε ἐφ' οἷς λέγεις τε καί πράττεις.

Ἐμεῖς τε τήν ψῆφον ὁσίαν θήσετε τοῖσδέ τε τὰ δίκαια γενήσεται (= κι ἐσεῖς θά ψηφίσετε δίκαια καί γι' αὐτούς...).

3. Ὄταν πρόκειται νά δηλωθοῦν δύο σύγχρονες πράξεις, ἡ σύνδεση γίνεται μέ: *ἄμα ἢ ἄμα τε-καί*, *εὐθύς ἢ εὐθύς τε-καί*, *ἤδη ἢ ἤδη τε-καί*, *οὐπω ἢ οὐπω τε-καί*:

* Ἡ σύνδεση μπορεῖ νά γίνεται ὄχι μόνο μεταξύ προτάσεων ἀλλά καί μεταξύ ὀρων προτάσεως.

"Αμα πλουτοῦσι καὶ ὑμᾶς μισοῦσι.

"Ἦδη τε ἦν περὶ πλήθουσιν ἀγορὰν καὶ ἔρχονται παρὰ βασιλέως κήρυκες.

β) Σύνδεση ἀποφατική (ἄρνητική)

Ἡ ἀποφατική σύνδεση γίνεται μέ τούς ἀκόλουθους τρόπους:

1. ὅταν ὑπάρχει ἄρνηση καί στίς δύο προτάσεις, μέ τούς συνδέσμοις: οὔτε-οὔτε, μήτε-μήτε, οὔτε-μήτε, μήτε-οὔτε:

Δίκην οὔτε ἐδικασάμεθα οὔτε ἐφύγομεν (= δέν πήγαμε σέ δικαστήριο οὔτε ὡς κατηγοροὶ οὔτε ὡς κατηγορούμενοι).

Ἐγὼ ἀναιδῆς οὔτ' εἰμὶ μήτε γενοίμην (= μήτε νά γίνομ).

2. ὅταν ὑπάρχει ἄρνηση μόνο στή μία ἀπό τίς δύο προτάσεις, μέ τούς συνδέσμοις: καί οὐ, καί μή, οὔτε-τε, μήτε-τε:

Ἐμοὶ πείθου καὶ μὴ ἄλλως ποίει (κατάφαση - ἄρνηση).

Οὔτε τὰ χρήματα ἐξέτινον τούς τ' ἐναγεῖς κατήγαγον. (ἄρνηση - κατάφαση) (= οὔτε τὰ χρήματα πλήρωσαν καί τούς ἀνοσίους ἐπανέφεραν ἀπό τήν ἐξορία).

(Γιά τή διαφορά τοῦ οὐ καί τοῦ μή βλ. κεφ. ΙΓ', §141).

145

Οἱ σημασίες τοῦ καί, ὅπως στή ν.έ., εἶναι ποικίλες, λ.χ.:

α) καί = ἐπιπλέον, ἐπίσης:

Ἀλλὰ καὶ τάδε ἐκέλευσε βασιλεύς (= κι αὐτά ἐπιπλέον).

Ἀπάγγελλε ὅτι καὶ ἡμῖν ταῦτά δοκεῖ (= καί σ' ἐμᾶς ἐπίσης).

β) καί = ἀκόμη καί (ἐπιδοτικός καί):

Αὐτά γε ταῦτα καὶ θεοὶ πεπόνθασιν (= τὰ ἴδια τὰ ἔχουν πάθει ἀκόμα καί οἱ θεοί).

γ) καί = ἄν καί (ἐναντιωματικός): συντάσσεται κανονικά μέ μετοχή (βλ. §101, 5):

Ἀθηναῖοι καὶ μὴ μεταλαβόντες τούτου τοῦ χρυσίου πρόθυμοι ἦσαν εἰς τὸν πόλεμον.

δ) ὁ καί εἶναι μεταβατικός, δηλαδή μπαίνει, χωρίς ιδιαίτερη σημασία,

στήν ἀρχή μιᾶς περιόδου ἢ ἡμιπεριόδου ἀπλῶς γιὰ νά μεταβεῖ ὁ λόγος ἀπό τὰ προηγούμενα στά ἐπόμενα:

Οἱ δ' ἵπποι πάντες εἶχον καὶ προμετωπίδια καὶ προστερνίδια· εἶχον δὲ καὶ μαχαίρας οἱ ἵππεις Ἑλληνικάς. Καὶ ἦδη τε ἦν μέσον ἡμέρας καὶ οὐπω καταφανεῖς ἦσαν οἱ πολέμοιοι.

Β' Σύνδεση προτάσεων μέ ἀντιθετικούς συνδέσμους

α) Ἐπλή ἀντιθετική σύνδεση

146

Ἡ ἀπλή ἀντιθετική σύνδεση γίνεται μέ τούς ἀντιθετικούς συνδέσμους: *μέν, δέ, ἀλλά, μέντοι* (= ὅμως), *μήν* (= ὅμως), *ἀλλά μήν, καὶ μήν, οὐ μήν ἀλλά* (= ἀλλ' ὅμως), *ὅμως, καίτοι* (= καί ὅμως, ἐντούτοις).

Οἱ σύνδεσμοι *μέν, δέ, μήν, μέντοι* δέν μπαίνουν στήν ἀρχή τῆς προτάσεως ἀλλά πάντοτε ὕστερα ἀπό μία ἢ περισσότερες λέξεις:

Οἱ μὲν ᾤχοντο, Κλέαρχος δὲ περιέμενε.

Οἱ ἀντιθετικοὶ σύνδεσμοι συνδέουν περιόδους ἢ ἡμιπεριόδους καθῶς καὶ προτάσεις ἢ ὅρους προτάσεων, ἀλλά ὁ *καίτοι* συνδέει μόνο περιόδους ἢ ἡμιπεριόδους:

Κελεύεις ἐμὲ νεώτερον ὄντα καθηγεῖσθαι· καίτοι τούτου γε παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις τάναντία νομίζεται, τὸν πρεσβύτερον ἠγεῖσθαι παντὸς καὶ λόγου καὶ ἔργου (= συμβουλευεῖς ἐμένα πού εἶμαι νεότερος νά ἀρχίσω πρῶτος· καί ὅμως σ' ὅλους τούς ἀνθρώπους συνηθίζεται τό ἀντίθετο...).

147

1. Μέ τούς συνδέσμους *μέν-δέ* συνδέονται μεταξὺ τους προτάσεις ἀντίθετες ἢ μέ διαφορετικὸ περιεχόμενο:

Οἱ μὲν ᾤχοντο, Κλέαρχος δὲ περιέμενε (ἀντίθ.).

Προσῆκει μὲν πᾶσιν ὑμῖν τιμωρεῖν, προσῆκει δὲ κάμοι οὐχ ἥκιστα (διαφορ. περιεχ.).

Ὅταν ὅμως ἐκφράζεται ἔντονη ἀντίθεση, τότε ὕστερα ἀπό τό *μέν* ἀκολουθεῖ ἀντί γιὰ τό *δέ* ὁ *ἀλλά* ἢ ὁ *μέντοι* ἢ *δ'* αὐτὴ *ὅμως* *δέ* ἢ *οὐ μήν*:

Φιλοσόφῳ μὲν ἔοικας, ὦ νεανίσκε, ἴσθι μέντοι ἀνόητος ὢν (= μοιάζεις μέ φιλόσοφο, νεαρέ, ἀλλά ξέρε πῶς εἶσαι ἀνόητος).

Ἄγνων μὲν, οὐ μήν οἶομαι (= ἀλλά νομίζω).

2. "Όταν ὁ μὲν χρησιμοποιεῖται χωρὶς τὸ δέ (σχήμα ἀνανταπόδοτο), τότε μεταφράζεται **τουλάχιστο ἢ βέβαια**:

Ἄλλ' αἷτιος μὲν ἔγωγε οὐκ εἰμι (= ἀλλὰ ἐγὼ τουλάχιστο δέν εἶμαι αἷτιος).

Ἐγὼ μὲν οὐκ ἀξιῶ, ὧ ἄνδρες δικασταί, ἡμᾶς ἀπολέσθαι ἀδίκως (= ἐγὼ βέβαια δέ θεωρῶ δίκαιο νά καταστροφῶμε ἄδικα).

3. Ὁ δέ ὅταν χρησιμοποιεῖται χωρὶς νά προηγεῖται ὁ μὲν, εἶναι ἀντιθετικός ἢ μεταβατικός (βλ. §145δ):

Οὕτω καταφανεῖς ἦσαν οἱ πολέμιοι· ἠνίκα δὲ δειλὴ ἐγίγνετο, ἐφάνη κονιορτός (ἀντιθετικός) (= ὅταν ὁμως ἔφτανε τὸ δειλινὸ φάνηκε σκόνη).

Παρήλαυνον τεταγμένοι κατὰ ἴλας· εἶχον δὲ πάντες κράνη χαλκᾶ (μεταβατικός).

4. Ὁ σύνδεσμος ἀλλά ἢ ἀλλ' ἦ:

α) ὕστερα ἀπὸ μίαν ἀποφατική (ἀρνητική) πρόταση μεταφράζεται **παρὰ μόνο**:

Ἄλλη μὲν πόλις οὐδεμία οὔτε φιλία οὔτε Ἕλληνες ἀλλὰ Θρᾶκες καὶ Βιθυνοί (= παρὰ μόνο Θράκες καί...).

Οὐδὲν ἄλλο σκοπεῖν προσήκει ἀνθρώπῳ ἀλλ' ἢ τὸ ἄριστον καὶ τὸ βέλτιστον (= παρὰ μόνο τὸ καλύτερο...).

β) πρὶν ἀπὸ ρῆμα σέ προστακτική φανερώνει ἔντονη **προτροπή** (ἀλλά = ἐμπρός λοιπόν, λοιπόν):

Ἄλλ' ἴωμεν (= ἐμπρός λοιπόν ἄς πᾶμε).

Ἄλλ' ἐμοὶ πείθου καὶ μὴ ἄλλως ποιεῖ (= λοιπόν ἄκουσέ με καὶ μὴν κάνεις ἀλλιῶς).

γ) ὕστερα ἀπὸ πρόταση ὑποθετική ἢ αἰτιολογική, πού ὑπάρχει ἢ ἐννοεῖται, μεταφράζεται **τουλάχιστο**:

Ὡ θεοὶ πατρῶοι, συγγένεσθε ἀλλὰ νῦν (= σταθεῖτε κοντά μας τουλάχιστο τώρα, ἂν δέ σταθήκατε προηγουμένως).

β) Ἐπιδοτική ἀντιθετική σύνδεση

148 Στὴν ἐπιδοτική σύνδεση ἡ δευτέρα πρόταση (ἢ ὁ δευτερός ὅρος

τῆς προτάσεως) προσθέτει κάτι πιό σπουδαῖο ἢ πιό ἔντονο.

Σέ μιά ἐπιδοτική ἀντιθετική σύνδεση μπορεῖ νά:

1. ὑπάρχει κατάφαση καί στίς δύο προτάσεις. Τότε οἱ προτάσεις συνδέονται μέ: *οὐ μόνον ἢ μὴ μόνον ἢ οὐχ ὅτι ἢ μὴ ὅτι-ἀλλά καί* (= ὄχι μόνο ἀλλά καί):

Οὐ μόνον λόγῳ ἀλλὰ καὶ ἔργῳ χάριν ἀπέδωκεν (= τοῦ ἀνταπόδωσε τῇ χάρι, ὄχι μόνο μέ λόγια ἀλλά...).

Οὐχ ὅτι μόνος ὁ Κρίτων ἐν ἡσυχίᾳ ἦν, ἀλλὰ καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ.

Μὴ ὅτι κατὰ τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν οὐδέποτε τὰ αὐτὰ πάρεστιν ἐκάστῳ (= οὐδέποτε τὰ ἴδια παραμένουν στὸν καθένα).

2. ὑπάρχει ἄρνηση καί στίς δύο προτάσεις. Τότε οἱ προτάσεις συνδέονται μέ: *οὐχ ὅπως ἢ μὴ ὅπως ἢ οὐχ ὅτι ἢ μὴ ὅτι-ἀλλ' οὐδέ ἢ ἀλλά μὴ-δέ* (= ὄχι μόνο δέν - ἀλλά καί δέν):

Οὐχ ὅπως τῆς κοινῆς ἐλευθερίας μετέχομεν, ἀλλ' οὐδὲ δουλείας μετριάς ἠξιώθημεν (= ὄχι μόνο δέ μετέχομε... ἀλλά οὔτε ἀξιώθήκαμε νά ἔχομε...).

Ἐγὼ μὴ ὅτι ὑπὲρ ἄλλου, ἀλλ' οὐδ' ὑπὲρ ἑμαυτοῦ πρόποτε δίκην ἰδίαν εἶρηκα (= ἐγὼ ὄχι μόνο γιὰ ἄλλον ἀλλά οὔτε γιὰ τὸν ἑαυτό μου...).

Σημείωση. Τὸ *μὴ ὅτι ἢ μὴ τί γε* ὕστερα ἀπὸ ἀρνητική ἐκφραση πολλές φορές σημαίνει: **πολύ περισσότερο ἢ πολύ λιγότερο:**

Οὐκ ἔτρεσεν, μὴ ὅτι ἐφυγεν (= δέ φοβήθηκε, πολύ περισσότερο δέν ἐφυγε).

Οὐδ' ἀναπνεῖν, μὴ ὅτι λέγειν δυνασόμεθα (= δέ θά μπορούσαμε οὔτε νά ἀναπνεύσουμε, πολύ λιγότερο νά μιλήσουμε).

Ταῦτα πολλὴν αἰσχύνην ἔχει καὶ λέγειν, μὴ τί γε δὴ ποιεῖν (= αὐτὰ εἶναι μεγάλη ντροπή καί νά τὰ λέει κανεῖς, πολύ περισσότερο βέβαια νά τὰ κάνει).

3. ἄρνηση στὴν πρώτη καί κατάφαση στὴ δεύτερη πρόταση. Τότε οἱ προτάσεις συνδέονται μέ: *οὐχ ὅπως - ἀλλά καὶ ἢ ἀλλά* (= ὄχι μόνο δέν* -ἀλλά καί):

* Δηλαδή κατὰ τὴ μετάφραση στὴ ν.έ. στὴν πρώτη πρόταση μπαίνει ἄλλη μιά ἄρνηση (*οὐχ ὅπως* = ὄχι μόνο δέν).

Ἐδίδασκον τὸν δῆμον ὡς οἱ Λακεδαιμόνιοι οὐχ ὅπως τιμωρή-
σαιτο, ἀλλὰ καὶ ἐπαινέσειαν τὸν Σφοδρίαν (= ὅτι οἱ Λακεδαιμό-
νιοι ὄχι μόνο δέν τιμώρησαν, ἀλλὰ καὶ ἐπαίνεσαν τὸν Σφ.).
Οὐχ ὅπως ὑμῖν τῶν ἑαυτοῦ τι ἐπέδωκεν, ἀλλὰ τῶν ὑμετέρων πολλὰ
ὑφήρηται (= ὄχι μόνο δέ σᾶς πρόσφερε τίποτε ἀπὸ τὰ δικά του,
ἀλλὰ καὶ ἔκλεψε πολλὰ ἀπὸ τὰ δικά σας).

149 Γ' Σύνδεση προτάσεων μέ διαχωριστικούς συνδέσμους

Διαχωριστικοί (ἢ διαζευκτικοί) σύνδεσμοι τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς
εἶναι: ἢ, εἶτε (ὅπως καὶ στή ν.έ.) καὶ ἦτοι, ἐάντε, ἄντε, ἦντε.

Ἐάντε, ἦντε δύο φορές. Ὁταν ὁμοῦς ὑπάρχει ἔμφαση, τότε καὶ ὁ σύνδε-
σμος ἢ μπαίνει δύο φορές καὶ συνήθως ἀντί γιὰ ἢ-ἢ μπόρεῖ νά ὑπάρ-
χει ἦτοι-ἦ:

Ἦ Σώκратες, ἔφη, ἐγρήγορας ἢ καθεύδεις; (= εἶσαι ξυπνητός ἢ
κοιμᾶσαι);

Φασὶν πάντας εἶναι δικάϊους, ἐάν τε ὦσιν ἐάν τε μή (= λένε ὅτι ὅλοι
εἶναι δίκαιοι, εἶτε εἶναι εἶτε ὄχι).

Ἦ λέγε τι σιγῆς κρεῖττον ἢ σιγῆν ἔχε.

Καὶ αὐτοὶ ἦτοι κρίνομέν γε ἢ ἐνθυμούμεθα ὀρθῶς τὰ πράγματα
(= καὶ οἱ ἴδιοι εἶτε ἀποφασίζουμε ἢ τουλάχιστο σχηματίζουμε μία
σωστή γνώμη γιὰ τὰ πράγματα).

150 Δ' Σύνδεση προτάσεων μέ συμπερασματικούς συνδέσμους

Ἦς παρατακτικοὶ συμπερασματικοὶ σύνδεσμοι χρησιμοποιοῦνται
οἱ: ἄρα, δῆ, οὖν, γοῦν, οὐκουν, οὐκοῦν, τοίνυν, τοιγαρῶν, τοιγάρτοι
καὶ ὥστε, οἱ ὅποιοι συνδέουν περιόδους ἢ ἡμιπεριόδους. Ἀπὸ αὐ-
τούς:

α) οἱ σύνδεσμοι ἄρα, δῆ, οὖν, γοῦν καὶ τοίνυν ποτέ δέν μπαίνουν στήν

ἀρχή τῆς προτάσεως, ἀλλά πάντοτε ὕστερα ἀπὸ μία ἢ περισσότερες λέξεις:

Ἄλλὰ μὴν εἰσι βωμοί· εἰσὶν ἄρα καὶ θεοί (= ὑπάρχουν λοιπὸν καὶ θεοί).

Τὸ στράτευμα ὁ σῖτος ἐπέλιπε· κρέα οὖν ἐσθίοντες διεγίνοντο (= περνοῦσαν λοιπὸν τρώγοντας κρέατα).

Στὴ φράση *εἰ μὴ ἄρα* τὸ *ἄρα* σημαίνει ἴσως (μέ κάποια εἰρωνεία): *Πῶς ἂν ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ διαφθεῖροι τοὺς νέους; εἰ μὴ ἄρα ἡ τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλεια διαφθορά ἐστίν* (= ἐκτός ἂν ἴσως ἡ φροντίδα γιὰ τὴν ἀρετὴ εἶναι διαφθορά).

Τό μέν οὖν πολλές φορές σέ ἀπαντήσεις σημαίνει: ἐντελῶς ἀντίθετα:

— *Οὔτοι οὐδὲν τούτων ἐπίστανται; — Πάντα μὲν οὖν* (= ἀντίθετα ὅλα τὰ γνωρίζουν).

— *Τί τηνικάδε ἀφίζαι, ὦ Κρίτων; ἢ οὐ πρῶ ἐτι ἐστίν; — Πάνυ μὲν οὖν* (= καὶ πολὺ μάλιστα, ἀντίθετα εἶναι πολὺ νωρίς).

β) ὁ οὐκοῦν εἰσάγει συμπέρασμα καταφατικό (= λοιπὸν), ἐνῶ ὁ οὐκουν ἀρνητικό (= λοιπὸν δέν):

Οὐκοῦν φοβεῖσθαι χρὴ τοὺς ψόγους καὶ ἀσπάζεσθαι τοὺς ἐπαίνους (= πρέπει λοιπὸν νά...).

Οὔκουν μ' ἐάσεις; (= λοιπὸν δέ θά μ' ἀφήσεις;).

γ) οἱ σύνδεσμοι *τοιγαροῦν, τοιγάρτοι* εἰσάγουν συμπέρασμα μέ μεγάλη βεβαιότητα:

Ἵρθῶς ἔλεξας· τοιγαροῦν τὸ σὸν φράσον αὐθις πάλιν μοι πρᾶγμα (= ξαναπές μου λοιπὸν τὴν ὑπόθεσή σου).

δ) ὁ σύνδεσμος *ὥστε* ὡς παρατακτικός σύνδεσμος σημαίνει: ἐπομένως, γι' αὐτό:

Οἰμωγὴ ἐκ τοῦ Πειραιῶς εἰς ἄστου διῆκεν· ὥστ' ἐκείνης τῆς νυκτὸς οὐδεὶς ἐκοιμήθη (= ὁ θρῆνος ἔφτανε ἀπὸ τὸν Π. ὡς...).

Σημείωση. Ὁ ὥστε εἰσάγει καὶ δευτερεύουσες ἀποτελεσματικές προτάσεις (βλ. §165).

Ε' Σύνδεση προτάσεων με αιτιολογικούς παρατακτικούς συνδέσμους

151

Ὡς αιτιολογικός παρατακτικός σύνδεσμος χρησιμοποιείται κυρίως ὁ γάρ (= γιατί) καί σπάνια οἱ ὡς (= γιατί) καί ἐπεὶ (= γιατί, ἀφοῦ).

1. Ὁ σύνδεσμος γάρ ποτέ δέν μπαίνει ἐντελῶς στήν ἀρχή μιᾶς προτάσεως, ἀλλά πάντοτε ὕστερα ἀπό μία ἢ δύο λέξεις καί συνδέει περιόδους ἢ ἡμιπεριόδους:

Ἐγὼ σὺν ἡμῖν ἔψομαι καὶ ὁ, τι ἂν δέῃ πείσομαι. Νομίζω γὰρ ὑμᾶς ἐμοὶ εἶναι καὶ πατρίδα καὶ φίλους (= θά σᾶς ἀκολουθήσω καὶ θά πάθω ὁ, τι χρειαστεῖ. Γιατί νομίζω...).

Ἀναγκαῖον ἦν πορευέσθαι· οὐ γὰρ ἦν ἱκανὰ τὰ ἐπιτήδεια.

Σημείωση. Πολλές φορές πρὶν ἀπὸ τὸ γάρ ὑπάρχει ὁ καί καί τότε:

καὶ γάρ = γιατί καί, καί μάλιστα, ἀφοῦ μάλιστα:

Βασιλεὺς οὐδὲν ἤχθετο αὐτῶν πολεμούντων. Καὶ γὰρ ὁ Κῦρος ἀπέπεμπε τοὺς γιγνομένους δασμοὺς βασιλεῖ (= ὁ μέγας β. δέν ἀνησυχούσε καθόλου πού αὐτοὶ πολεμοῦσαν. Γιατί καί ὁ Κύρος ἔστελνε...).

Εὐθύς ἔγνωσαν πάντες ὅτι ἐγγὺς πού ἐστρατοπεδεύετο βασιλεὺς· καὶ γὰρ καπνὸς ἐφαίνετο ἐν κώμαις οὐ πρόσω (= ἀφοῦ μάλιστα φαινόταν καπνὸς στά χωριά πολὺ κοντά).

2. Πολλές φορές ἡ πρόταση πού εἰσάγεται μὲ τὸ γάρ παρεμβάλλεται ἀνάμεσα στίς λέξεις τῆς προτάσεως πού προσδιορίζεται καί ἔτσι ἡ πρόταση μὲ τὸ γάρ ἀποτελεῖ παρένθεση:

Ὁ δέ, κρίνουσι γὰρ βοῆ καὶ οὐ ψήφω, οὐκ ἔφη διαγιγνώσκειν τὴν βοὴν ὅποτέρᾳ μείζων (= εἶπε ὅτι δέν ξεχωρίζει ποιά ἀπὸ τίς δυὸ βοές εἶναι μεγαλύτερη).

Σ' αὐτές τίς περιπτώσεις ὁ γάρ μπορεῖ νά μεταφραστεῖ καί μὲ τὸ βέβαια, πού εἶναι καί ἡ ἀρχική του σημασία (γάρ = γέ ἄρα).

Ἐπίσης ὁ γάρ ἔχει βεβαιωτική σημασία:

α) μὲ τὸ σύνδεσμο ἀλλά (ἀλλά γάρ = ἀλλά βέβαια, πραγματικά):
Τρισάσμενος (= μὲ μεγάλη εὐχαρίστηση) ταῦτ' ἐποίει, ἐξέώρα ἡμᾶς μένειν κατασκευαζομένους.

Ἀλλὰ γὰρ δέδοικα μὴ ὥσπερ οἱ λωτοφάγοι ἐπιλαθόμεθα τῆς οἴκαδε ὁδοῦ (= ἀλλά πραγματικά φοβοῦμαι μήπως ὅπως οἱ λωτοφάγοι ξεχάσουμε τὸ δρόμο πρὸς τὴν πατρίδα).

Ἐγὼ οὖν καὶ αὐτὸς ἐκαλλυνόμεν τε καὶ ἠβρυνόμεν ἄν, εἰ ἠπιστάμην ταῦτα· ἀλλ' οὐ γὰρ ἐπίσταμαι (= θά ὑπερηφανευόμεον καὶ θά καυχιόμεον, ἄν τὰ ἤξερα καλά· ἀλλὰ βέβαια δέν τὰ ξέρω).

β) σέ ζωηρό διάλογο (γάρ = βέβαια, πράγματι, λοιπόν):

Πῶς; ἔφη ὁ Σωκράτης· οὐ γὰρ καὶ ὁδοῦ παραχωρῆσαι τὸν νεώτερον πρεσβυτέρῳ πανταχοῦ νομίζεται; (= δέ συνηθίζεται παντοῦ πράγματι καὶ στό δρόμο νά ὑποχωρεῖ ὁ μικρότερος στό μεγαλύτερο;).

Οὐ γὰρ σὺ ἐπίστασαι; (= ἐσύ λοιπόν δέν ξέρεις;).

— Ἄρα οὐδὲν κακὸν πείσεται; — Πῶς γὰρ οὐ; (= πῶς λοιπόν ὄχι; βεβαιότατα θά πάθει κακό).

— Τὸ φιλομαθὲς καὶ φιλόσοφον ταυτόν; — Ταυτόν γάρ (= τό ἴδιο βέβαια).

γ) σέ εὐχετικές προτάσεις (εἰ γάρ = μακάρι βέβαια):

Εἰ γὰρ τοσαύτην δύναμιν εἶχον (= μακάρι βέβαια νά εἶχα...)

(βλ. §85δ).

3. Ὁ γάρ χρησιμοποιεῖται ἐπίσης καὶ ὡς ἐπεξηγηματικός (γάρ = δηλαδή):

Ἄλλὰ μὴν ἐρῶ καὶ ταῦτα. Οἶδα μὲν γὰρ ὑμῖν Μυσοὺς λυπηροὺς ὄντας.

Φράσω δὲ καὶ τὸ πλῆθος ἐκατέρων· συνελέγησαν γὰρ οἱ ὀπλίται εἰς ἑξακισχιλίους.

Σχετικός μέ τόν ἐπεξηγηματικό γάρ εἶναι καὶ ὁ γάρ πού χρησιμοποιεῖται στήν ἀρχή μιᾶς διηγήσεως ἢ ὁποῖα ἐξαγγέλλεται προηγουμένως (γάρ = δηλαδή, λοιπόν):

Ἡ δὲ τύχη ἐστρατήγησε κάλλιον. Ἐπεὶ γὰρ ἡμέρα ἐγένετο, ἐπορεύοντο ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸν ἥλιον...

152

Οἱ σύνδεσμοι ὡς καὶ ἐπεὶ ὡς παρατακτικοὶ αἰτιολογικοὶ σύνδεσμοι συνδέουν ἐπίσης πάντοτε περιόδους ἢ ἡμιπερίόδους:

Σοὶ δὲ προσήκει ἐπιμελεῖσθαι ὅπως ἄξιος ἔσει τοῦ πατρός· ὡς ἀπασι μὲν προσήκει περὶ πολλοῦ ποιεῖσθαι τὴν φρόνησιν (= γιὰτί σέ ὄλους ταιριάζει νά ἐκτιμοῦν πολύ τὴ φρόνηση).

Μέγα δὲ τὸ ὁμοῦ τραφῆναι· ἐπεὶ καὶ τοῖς θηρίοις πόθος τις ἐγγίγνεται τῶν συντρόφων (= γιὰτί καὶ στά θηρία ἀκόμα γεννιέται...).



Σημείωση α'. Οί *ώς* και *ἐπει* *ώς* ύποτακτικοί σύνδεσμοί εἰσάγουν δευτερεύουσες αἰτιολογικές προτάσεις (βλ. §163).

Σημείωση β'. Ὁ *ἐπει* *ώς* σύνδεσμος παρατακτικός πολλές φορές ἔχει τή σημασία τοῦ ἀντιθετικοῦ συνδέσμου *καίτοι*:

Εἰμι· ἐπεὶ καὶ ταῦτ' ἂν ἴσως οὐκ ἀηδῶς σου ἤκουον (= θά φύγω· ἂν καὶ θά τ' ἄκουγα αὐτά ἀπό σένα ἴσως ὄχι δυσάρεστα).



ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

153 Ἡ ὑποτακτικὴ σύνδεση προτάσεων γίνεται μὲ τοὺς ὑποτακτικούς συνδέσμους, μὲ τὶς ἀναφορικές ἢ ἐρωτηματικές ἀντωνυμίες καὶ μὲ τὰ ἀναφορικά ἢ ἐρωτηματικά ἐπιρρήματα.

Οἱ δευτερεύουσες προτάσεις, ὅπως καὶ στή ν.έ., διακρίνονται σὲ δύο κατηγορίες:

I. σ' αὐτές πού χρησιμοποιοῦνται ὅπως καὶ τὰ ὀνόματα, ὡς ὑποκείμενα, κατηγορούμενα, ἀντικείμενα, ὀνοματικοὶ προσδιορισμοί, καὶ λέγονται **ὀνοματικές προτάσεις** καὶ

II. σ' αὐτές πού χρησιμοποιοῦνται ὡς ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοί (χρόνου, αἰτίας, σκοποῦ κτλ.) καὶ λέγονται **ἐπιρρηματικές προτάσεις**.

I. ΟΝΟΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

154 Ὄνοματικές δευτερεύουσες προτάσεις εἶναι: οἱ εἰδικές, οἱ ἔνδοιαστικές, οἱ πλάγιες ἐρωτηματικές καὶ οἱ ἀναφορικές ἐν μέρει (οἱ ὁποῖες καὶ λέγονται ἀναφορικές ὀνοματικές).

Α' Εἰδικές προτάσεις

155 Οἱ εἰδικές προτάσεις εἰσάγονται μὲ τοὺς εἰδικούς συνδέσμους ὅτι (ὅπως καὶ στή ν.έ.) καὶ ὥς. Ἔχουν ἄρνηση οὐ.

Μιά εἰδική πρόταση χρησιμοποιεῖται, ὅπως καὶ στή ν.έ., ὥς:

α) ἀντικείμενο μὲ ρήματα λεκτικά (λέγω, ἀγγέλλω, διδάσκω κτλ.), δεικτικά (δηλῶ, δείκνυμι κτλ.), αἰσθητικά (αἰσθάνομαι, ὀρῶ, ἀκούω κτλ.) καὶ γνωστικά (γινώσκω, οἶδα κτλ.):

Κῦρος ἔλεγεν ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσοιτο πρὸς βασιλέα μέγαν (= ὅτι ἡ ἐκστρατεία θά γίνει...).

Διδάσκειν σε βούλομαι ὥς σὺ ἡμῖν οὐκ ὀρθῶς ἀπιστεῖς (= θέλω νά σοῦ ἐξηγήσω ὅτι ἐσύ...).

Ἄλλὰ σὺν τοῖς θεοῖς δεῖξομεν τοῖς βαρβάροις ὅτι δυνάμεθα τοὺς ἐχθροὺς τιμωρεῖσθαι.

Βασιλεὺς ἤκουσε Πισσαφέρου ὅτι οἱ Ἕλληνες νικῶεν.

Οἶδα γὰρ ὅτι βαρέως ἂν φέροις ἀκούων ἐμοῦ ἀπολογουμένου ὑπὲρ αὐτῶν (= δύσκολα θὰ ὑπόφερες νά μ' ἀκούς νά ἀπολογοῦμαι...).

β) ὑποκείμενο μέ ἀπρόσωπα ρήματα ἢ ἀπρόσωπες ἐκφράσεις πού ἔχουν τίς περισσότερες φορές σημασία ἀνάλογη μέ τή σημασία τῶν προηγούμενων ρημάτων, ὅπως: *ἀγγέλλεται, δῆλόν ἐστι, ἄλις ἐστι* (= ἀρκεῖ) κτλ.:

Δῆλον ἦν ὅτι ἐγγύς (= κοντά) *πou βασιλεὺς ἦν*.

Ἐγγέθη ὅτι ἠττημένοι εἶεν οἱ Λακεδαιμόνιοι τῇ ναυμαχίᾳ (= ὅτι νικήθηκαν οἱ Λ.).

Ἄρκει ὅτι τῶν ἄλλων καταγελαῶς.

γ) ἐπεξηγήση, συνήθως σέ δεικτική ἀντωνυμία οὐδέτερου γένους:

Τοῦτο ὑμᾶς δεῖ μαθεῖν, ὅτι τὸ συνέχον τὴν δημοκρατίαν ὄρκος ἐστίν (= ὅτι δηλαδή αὐτό πού συγκρατεῖ τή δημοκρατία εἶναι...).

156

Οἱ εἰδικές προτάσεις ἐκφέρονται μέ τίς ἐγκλίσεις τῶν προτάσεων κρίσεως (ὀριστική, δυνητική ὀριστική καί εὐκτική) (βλ. §89α).

Ὅταν ὁμως ἡ εἰδική πρόταση ἐξαρτᾶται ἀπό ρῆμα σέ ἱστορικό χρόνο, τότε συνήθως ἐκφέρεται μέ εὐκτική, πού λέγεται **εὐκτική τοῦ πλάγιου λόγου**:

Κῦρος ἔλεγεν ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσοιτο...

Σημείωση α'. Οἱ φράσεις *οἶδ' ὅτι* (= βέβαια), *εὐ οἶδ' ὅτι* (= βεβαιότατα), *δῆλον ὅτι* (= ὀλοφάνερα) ἔχουν σημασία ἐπιρρήματος, ὕστερα ἀπό παράλειψη τοῦ ρήματος τῆς εἰδικῆς προτάσεως:

Πάντες ὑμεῖς ἐλεεῖτε εὐ οἶδ' ὅτι τοὺς ἀτυχεῖς καί τάλαιπώρους ἀνθρώπους (= ἐλεεῖτε βεβαιότατα, ἀσφαλῶς, τοὺς δυστυχημένους...).

Θανάτου ἐτίμησαν δῆλον ὅτι ὡς πονηροῦ ὄντος (= ὄρισαν ὡς ποινή τό θάνατο ὀλοφάνερα ὡς...).

Σημείωση β'. Ὁ εἰδικὸς σύνδεσμος ὡς συχνά διαφέρει στή σημασία ἀπό τόν *ὅτι*: ὁ *ὅτι* δειχνεῖ κάτι πού θεωρεῖται πραγματικό, ἐνῶ ὁ ὡς δειχνεῖ μιά ὑποκειμενική γνώμη ἔτσι:

ὅτι = ὅτι, πῶς.

ὡς = ὅτι δῆθεν, ὅτι τάχα, ὅτι ὅπως νομίζει κανεῖς κτλ.

Λέγει ὁ κατηγορὸς ὡς ὑβριστῆς εἰμι (= ὅτι δῆθεν εἰμαι...).

Πελοπίδας ἔλεγεν ὅτι μόνου τῶν Ἑλλήνων βασιλεῖ συνεμάχοντο ἐν Πλαταιαῖς καί ὡς Λακεδαιμόνιοι διὰ τοῦτο πολεμήσειαν αὐτοῖς (= ἔλεγε ὅτι μόνο αὐτοῖ συμμάχησαν... καί ὅτι, ὅπως πιστεύει, οἱ Λακεδαιμόνιοι γι' αὐτό τοὺς πολέμησαν) ἢ πρώτη

ειδική πρόταση δείχνει ένα πραγματικό γεγονός, ενώ η δεύτερη μιά προσωπική γνώμη.

Σημείωση γ'. Τά λεκτικά ρήματα δέ συντάσσονται μόνο με ειδική πρόταση αλλά και με ειδικό απαρέμφατο (βλ. §§92, 96). Ἐλάττω τό ρήμα *φημί* (= λέω, ισχυρίζομαι) συντάσσεται σχεδόν πάντοτε με ειδικό απαρέμφατο.

Τά αισθητικά καί γνωστικά ρήματα συντάσσονται καί με κατηγορηματική μετοχή (βλ. §100, 4).

Β' Ἐνδοιαστικές προτάσεις

157 Οἱ ἐνδοιαστικές προτάσεις εἰσάγονται μέ τούς ἐνδοιαστικούς συνδέσμους *μή* (ὅπως καί στή ν.έ.) καί *μή οὐ*.

Μέ τό *μή* εἰσάγονται, ὅταν ἐκφράζουν φόβο μήπως γίνει κάτι:

Φοβεῖται μή τὰ ἔσχατα πάθῃ (= μήπως πάθει τά χειρότερα),

ἐνῶ μέ τό *μή οὐ*, ὅταν ἐκφράζουν φόβο μήπως δέ γίνει κάτι:

Φοβοῦμαι μή διὰ τήν ἀπειρίαν οὐ δυνηθῶ δηλῶσαι περὶ τῶν πραγμάτων (= μήπως δέν μπορέσω...).

Οἱ ἐνδοιαστικές προτάσεις ἐξαρτῶνται ἀπό ρήματα πού σημαίνουν φόβο ἢ δισταγμό, ὅπως: *φοβοῦμαι*, *δέδοικα ἢ δέδια* (= φοβοῦμαι), *ὀκνῶ* (= διστάζω, φοβοῦμαι), *διστάζω*, *ὑποπεύω*, *φυλάττομαι* κτλ. καί χρησιμοποιοῦνται ὡς ἀντικείμενα τῶν ρημάτων ἀπό τά ὁποῖα ἐξαρτῶνται:

Ἐφοβεῖτο μή ὁ πάππος ἀποθάνῃ.

Δέδοικα μή ὥσπερ οἱ λωτοφάγοι ἐπιλαθώμεθα τῆς οἴκαδε ὁδοῦ (= μήπως ξεχάσουμε τό δρόμο πρὸς τήν πατρίδα).

Ἔδεισαν οἱ Ἕλληνες μή προσάγοιεν πρὸς τό κέρας καί αὐτοὺς κατακόψειαν (= μήπως ἐπιτεθοῦν στήν πτέρυγα τοῦ στρατεύματος καί τούς κατακόψουν).

Σημείωση. Μιά ἐνδοιαστική πρόταση μπορεῖ ἐπίσης νά χρησιμοποιηθεῖ:

α) ὡς ὑποκείμενο, ὅταν ἐξαρτᾶται ἀπό ἀπρόσωπη ἔκφραση, λ.χ. *φόβος ἐστί, κίνδυνος ἐστί, δεινόν ἐστί* κτλ.:

Δεινὸν ἐφαίνετο εἶναι μή οἱ στρατιῶται δύσνοι (= ἐχθρικοί) *ὣσιν* (πβ. ν.έ. ὑπάρχει φόβος μήπως ἀρρωστήσει πάλι τό παιδί).

β) ὡς ἐπεξήγηση:

Ἔστι μάλιστα τοῦτο δέος, μή πανοῦργος ὢν τρέψῃται καί παρασπᾶσῃται (= πάρει μέ τό μέρος του) *τι τῶν ὄλων πραγμάτων* (πβ. ν.έ. αὐτό φοβάται πάντοτε στίς ἐξετάσεις, μήπως δέν τοῦ φτάσει ὁ χρόνος).

Οι ένδοιαστικές προτάσεις εκφέρονται κανονικά με ύποτακτική (ὅπως καί στή ν.έ.), αλλά ὕστερα ἀπό παρελθοντικό χρόνο εκφέρονται καί μέ εὐκτική τοῦ πλάγιου λόγου, ὅπως καί οἱ εἰδικές προτάσεις.

Δέδοικα μὴ ἐπιλαθόμεθα...

Ἐφοβεῖτο μὴ ὁ πάππος ἀποθάνῃ, ἀλλά:

"Ἐδεισαν οἱ Ἕλληνες μὴ προσάγοιεν...

Οἱ ένδοιαστικές προτάσεις ὅταν δηλώνουν κάτι πραγματικό καί ὄχι ένδεχόμενο, εκφέρονται καί μέ ὀριστική:

Δέδοικα μὴ οὐκ ἔχω ταύτην τὴν σοφίαν.

Σημείωση α'. Ἐνδοιαστικές προτάσεις εἰσάγονται καί μέ τό *ὅπως μὴ* πού ἰσοδυναμεῖ μέ *μὴ*:

Δέδοιχ' ὅπως μὴ μοι λίαν φανῆς σοφῆ (= φοβοῦμαι μήπως μοῦ φανεῖς πολύ σοφῆ).

Σημείωση β'. Πολλές φορές οἱ ένδοιαστικές προτάσεις βρίσκονται στό λόγο ὡς ἀνεξάρτητες:

Μὴ ἀγροικότερον ἢ τό ἀληθές εἰπεῖν· ὀκνῶ γάρ... (= μήπως εἶναι κάπως ἀγροῖκο νά πῶ τὴν ἀλήθεια...).

(πβ. ν.έ. Θά φύγω. Μήπως ἀνησυχῆσουν).

Γ' Πλάγιες ἐρωτηματικές προτάσεις

Οἱ πλάγιες ἐρωτηματικές προτάσεις ἢ πλάγιες ἐρωτήσεις, δηλαδή ἐξαρτημένες προτάσεις πού περιέχουν ἐρώτηση, εἰσάγονται:

α) ἂν εἶναι ἐρωτήσεις μέ ὀλική ἄγνοια (βλ. §2α), μέ *εἰ* καί οἱ διμελεῖς (βλ. §2) μέ *εἰ-ἢ, πότερον ἢ πότερα-ἢ, εἶτε-εἶτε*, καί

β) ἂν εἶναι ἐρωτήσεις μέ μερική ἄγνοια (βλ. §2β), μέ ἐρωτηματικές ἢ ἀναφορικές ἀντωνυμίες καί μέ ἐρωτηματικά ἢ ἀναφορικά ἐπιρρήματα, ὅπως: *τίς, ποῖος, πόσος, ὅστις, ὁποῖος, ὁπόσος* κτλ. καί *ποῦ, πῶς, ὅπου, ὅπως* κτλ. Ἐχουν ἄρνηση *οὐ ἢ μή*:

Πρωταγόρας ἐρωτᾷ εἰ οὐκ αἰσχύνομαι καλῶν τὰ ἀγαθὰ δεῖνά (= ἂν δέν ντρέπομαι νά ὀνομάζω...).

"Ἡρετο εἰ τις ἐμοῦ σοφώτερος εἶη.

Μὴ σκόπει τί ἂν σε μάλιστα εὐφράνειεν, ἀλλά πῶς ἂν βελτίων τὴν ψυχὴν γένοιο (= μὴν ἐξετάζεις τί κυρίως θά σέ εὐχαριστοῦσε...).

Ἐπεχείρησας σαυτὸν ἐπισκοπεῖν ὅστις εἶης; (= νά ἐξετάσεις τὸν ἑαυτό σου ποιός εἶσαι;).

Ἐβουλεύοντο εἴτε κατακαύσωσι τοὺς Θηβαίους εἴτε ἄλλο τι χρῆσονται (= σκέφτονταν ἢ νά κατακάψουν τοὺς Θ. ἢ νά τοὺς κάβουν κάτι ἄλλο).

Ἡ μήτηρ διηρώτα τὸν Κῦρον πότερον βούλοιο μένειν ἢ ἀπιέναι.

Σημείωση: Οἱ πλάγιες ἐρωτηματικές προτάσεις εἰσάγονται σπανιότερα καὶ μέ ἐάν (ἄν, ἦν):

Εἰ δέ σοι μὴ δοκεῖ, σκέψαι ἐάν τὸδε σοι μᾶλλον ἀρέσκη (= ἄν δέ σοῦ φαίνεται καλὸ, ἐξέτασε ἄν πιὸ πολὺ σ' ἀρέσει τὸ ἐξῆς).

(πβ. ν.έ. σέ ρωτῶ ἄν σ' ἀρέσει).

160

Οἱ πλάγιες ἐρωτηματικές προτάσεις ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὰ ρήματα:
α) ἐρωτῶ, λέγω, δείκνυμι κ.τ.ῶ.

β) ἀπορῶ, θαυμάζω, σκοπῶ ἢ σκοποῦμαι, αἰσθάνομαι, γινώσκω κ.τ.ῶ.

γ) ἐπιμελοῦμαι, πειρῶμαι (= προσπαθῶ, ἐπιχειρῶ), φυλάττομαι κ.τ.ῶ.
καὶ χρησιμοποιοῦνται ὡς ἀντικείμενα τῶν ρημάτων αὐτῶν:

Καὶ ὅς (= καὶ αὐτός) ἐθαύμασε τίς παραγγέλλοι καὶ ἤρετο ὁ, τι εἶη τὸ σύνθημα.

Κλέαρχος οὐδὲ τούτοις εἶπεν ὁ, τι ποιήσοι.

Ἐπιμηθεὺς ἠπόρει ὁ, τι χρῆσαιτο (= δέν ἤξερε τί νά κάνει).

Ξενοφῶν ἐκέλευε σκέψασθαι τί εἶη τὸ κωλύον.

Κῦρος ἐπεμελεῖτο ὁ, τι ποιήσοι βασιλεὺς (= ἐνδιαφερόταν τί θά κάνει ὁ β.).

Σημείωση. Οἱ πλάγιες ἐρωτηματικές προτάσεις χρησιμοποιοῦνται ἐπίσης α) ὡς ὑποκείμενο, ὅταν ἐξαρτῶνται ἀπὸ ἀπρόσωπα ρήματα ἢ ἀπρόσωπες ἐκφράσεις πού ἔχουν τὴν ἴδια σημασία μέ τὰ προηγούμενα ρήματα:

Ἀπὸ τούτου γενήσεται φανερόν τίς τίνος αἰτιός ἐστιν (πβ. ν.έ. εἶναι ἄγνωστο τί ἐγινε στό μεταξύ).

β) ὡς ἐπεξήγηση συνήθως σέ δεικτική ἀντωνυμία οὐδέτερου γένους:

Ἡμῖν τοῦτ' αὐτὸ ἀπόκριται, εἰ ἀληθῆ λέγομεν ἢ οὐκ ἀληθῆ (πβ. ν.έ. αὐτὸ λέω κι ἐγώ, πού βρήκαμε τόση δύναμη).

161

Οἱ πλάγιες ἐρωτήσεις ἐκφέρονται μέ τίς ἐγκλίσεις μέ τίς ὁποῖες ἐκφέρονται καὶ οἱ εὐθεῖες ἐρωτήσεις (ὀριστική, δυνητική ὀριστική, δυνητική εὐκτική καὶ ὑποτακτική, βλ. §18).

“Όταν όμως εξαρτώνται από ρήμα σε παρελθοντικό χρόνο, τότε συνήθως εκφέρονται με ευκτική του πλάγιου λόγου, όπως και οι ειδικές και οι ένδοιαστικές προτάσεις λ.χ.:

εὐθεία ἐρώτηση: *Παραγγέλλεις τι, ὦ Κῦρε;*

πλάγια ἐρώτηση: *Ξενοφῶν ἐρωτᾷ Κῦρον εἴ τι παραγγέλλει ἢ
Ξενοφῶν ἤρετο Κῦρον εἴ τι παραγγέλλοι.*

εὐθεία ἐρώτηση: *Τί ἀποκρίνωμαι;*

πλάγια ἐρώτηση: *Σιωπᾷ σκοπῶν ὅ,τι ἀποκρίνηται ἢ
Ἐσιώπησε σκοπῶν ὅ,τι ἀποκρίναιτο.*

(ὁ χρόνος τῆς μετοχῆς *σκοπῶν* θεωρεῖται παροντικός ἢ παρελθοντικός χρόνος ἀνάλογα μετὸ ρήμα τῆς κύριας προτάσεως *σιωπᾷ ἢ ἐσιώπησε*, βλ. §77).

Σημείωση α’. Τὰ ρήματα πού σημαίνουν *φροντίδα*, ὅπως *φροντίζω*, *ἐπιμελοῦμαι*, *ὀρῶ* κ.τ.δ., παίρνουν ὡς ἀντικείμενο πλάγια ἐρώτηση πού εἰσάγεται μετὸ ὅπως καὶ ἐκφέρεται σέ *χρόνο μέλλοντα* (ὀριστικῆς ἢ ευκτικῆς):

Οἱ πατέρες προνοοῦσι τῶν παιδῶν ὅπως μήποτε αὐτοὺς τάγαθὰ ἐπιλείψει (= πῶς δέ θά τοὺς λείψουν ποτέ τὰ ἀγαθὰ).

Κῦρος ἐπεμέλετο ὅπως οἱ δουλεύοντες μὴ ἄσιτοι ἔσονται (= πῶς δέ θά εἶναι νηστικοὶ ὅσοι δούλευαν ὡς δούλοι).

Σημείωση β’. Κάποτε τὸ ὅπως μετὰ μέλλοντα ὀριστικῆς εἰσάγει ἀνεξάρτητη πρόταση πού δηλώνει προτροπὴ ἢ συμβουλὴ:

Ὅπως οὖν ἔσσεσθε ἄνδρες ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας ἢς κέκτησθε (= νά φανεῖτε ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας πού ἔχετε).

Ἐδῶ κυρίως ἐννοεῖται τὸ ρήμα *ὀρᾶτε ἢ σκοπεῖτε* κ.τ.δ., πού συνήθως παραλείπεται. (πβ. καὶ §158 σημ. β’).



Δ' Ὀνοματικές ἀναφορικές προτάσεις
(βλ. ἀναφορικές προτάσεις)

II. ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

162 Ἐπιρρηματικές δευτερεύουσες προτάσεις εἶναι: οἱ αἰτιολογικές, οἱ τελικές, οἱ ἀποτελεσματικές, οἱ ὑποθετικές, οἱ ἐναντιωματικές (παρὰχωρητικές), οἱ χρονικές καὶ ἐν μέρει οἱ ἀναφορικές πού λέγονται ἐπιρρηματικές ἀναφορικές προτάσεις.

Α' Αἰτιολογικές προτάσεις

163 Οἱ αἰτιολογικές προτάσεις εἰσάγονται μέ τούς αἰτιολογικούς συνδέσμους *διότι, ὅτι, ὥς, ἐπεὶ, ἐπειδή* καὶ ἐκφέρονται μέ τίς ἐγκλίσεις τῶν προτάσεων κρίσεως (βλ. §89α), ἀλλά ὅταν ἐξαρτηθοῦν ἀπό ρήμα παρελθοντικοῦ χρόνου ἐκφέρονται καὶ μέ εὐκτική τοῦ πλάγιου λόγου (ὅπως καὶ οἱ εἰδικές, ἐνδοιαστικές καὶ οἱ πλάγιες ἐρωτηματικές προτάσεις). Ἔχουν ἄρνηση οὐ:

Ἐπειδὴ οὐκ ἐθέλεις καὶ ἐμοί τις ἀσχολία ἐστίν, ἀπειμι (= θά φύγω).
Κῦρος τῷ Κλεάρχῳ ἐβόα ἄγειν τὸ στράτευμα κατὰ μέσον τῶν πολεμίων, ὅτι ἐκεῖ βασιλεὺς εἶη (= γιατί ἐκεῖ ἦταν ὁ βασιλιάς).

Χαίρω, ὅτι εὐδοκίμεις (= χαίρομαι πού προοδεύεις).

Θίβρων Λάρισαν, ἐπεὶ οὐκ ἐπέιθετο, περιστρατοπεδευσάμενος ἐπολιόρκει (= ἐπειδὴ δέν ὑποτασσόταν, στρατοπέδευσε ὀλόγυρα καὶ τὴν πολιορκοῦσε).

Κρύπτε μηδέν, ὥς ὁ πάνθ' ὀρῶν καὶ πάντ' ἀκούων πάντ' ἀναπτύσσει χρόνος (= γιατί ὄλα τὰ ἀποκαλύπτει ὁ χρόνος, πού ὄλα τὰ βλέπει καὶ ὄλα τὰ ἀκούει).

Σημείωση α'. Οἱ αἰτιολογικές προτάσεις ὅταν ἐξαρτῶνται ἀπό ρήματα ἢ φράσεις πού σημαίνουν ψυχικό πάθος (ὅπως *χαίρω, ἠδομαι, θαυμάζω* κτλ. *αἰσχρὸν ἐστι, θαυμαστόν ἐστι* κ.τ.δ.) εἰσάγονται μέ *ὅτι*: *Χαίρω, ὅτι εὐδοκίμεις*.

Ἄλλά πολλές φορές μέ τὰ ἴδια ρήματα ἡ αἰτιολογική πρόταση εἰσάγεται μέ *τό εἰ*, ὅταν ἡ αἰτία δέ θεωρεῖται ἐντελῶς βέβαιη:

Οὐκ ἠσχύνθη, εἰ τοιοῦτον κακὸν ἐποίη; (= δέν ντράπηκε, ἂν ἔκανε τέτοιο κακό);
Οὐκ αἰσχρὸν, εἰ Ἀθηναῖοι ὄντες βάρβαρον ἄνθρωπον φοβήσεσθε; (= δέν εἶναι ἀσχημο, πού θά φοβηθεῖτε Ἀθηναῖοι ἐσεῖς ἕνα βάρβαρο ἄνθρωπο);

(πβ. ν.έ. μή μοῦ θυμώνεις, ἂν δέ σοῦ φέρομαι καλά μερικές φορές).

Σημείωση β'. Οί σύνδεσμοι *ὡς* καί *ἐπει* χρησιμοποιοῦνται καί ὡς αἰτιολογικοί παρατακτικοί σύνδεσμοι (βλ. §152).

Β' Τελικές προτάσεις

164

Οί τελικές προτάσεις (οί προτάσεις πού δηλώνουν σκοπό*) εἰσάγονται μέ τούς τελικούς συνδέσμους *ἵνα*, *ὅπως*, *ὡς* καί ἐκφέρονται κανονικά μέ ὑποτακτική (ὅπως καί στή ν.έ.), ἀλλά ὕστερα ἀπό ρῆμα παρελθοντικοῦ χρόνου ἐκφέρονται καί μέ εὐκτική (ὅπως καί οί εἰδικές, ἐνδοιαστικές, πλάγιες ἐρωτηματικές καί αἰτιολογικές προτάσεις). Ἔχουν ἄρνηση *μή*:

Μικρὸν ἐπάνειμι, ἵνα σαφέστερον δηλωθῆ πᾶσα ἡ Περσῶν πολιτεία (= θά ξαναμιλήσω σύντομα, γιά νά φανεῖ καθαρότερα...).

Καμβύσης τὸν Κῦρον ἀπεκάλει, ὅπως τὰ ἐν Πέρσαις ἐπιχώρια ἐπιτελοῖη (= ὁ Καμβ. ἀνακάλεσε τόν Κύρο, γιά νά ἀναλάβει τίς ἐγχώριες ὑποθέσεις τῶν Περσῶν).

Ἄβροκόμας τὰ πλοῖα κατέκαυσεν, ἵνα μὴ Κῦρος διαβῆ.

Μένων ὁ Θετταλὸς φίλος ἐβούλετο εἶναι τοῖς μέγιστα δυναμένοις, ἵνα ἀδικῶν μὴ διδοίη δίκην (= γιά νά μὴν τιμωρεῖται, ὅταν κάνει ἀδικίες).

(πβ. ν.έ. ἔτρεχε, γιά νά μὴν ἀργήσει).

Οί τελικές προτάσεις μέ ἄρνηση πολλές φορές, εἰσάγονται χωρὶς τελικό σύνδεσμο παρά μόνο μέ τό *μή* (= γιά νά μή):

Ἐδόκει αὐτοῖς ἀπιέναι, μὴ τις ἐπίθεσις γένηται (= ἀποφάσισαν νά φύγουν, γιά νά μή...).

Σημείωση α'. Μιά τελική πρόταση ἐκφέρεται μέ εὐκτική ἐπίσης, καί ἂν ἀκόμα δέν ἐξαρτᾶται ἀπό παρελθοντικό χρόνο, ὅταν δηλώνει μιά ἀπλή σκέψη ἢ ὅταν ὑπάρχει Ἐλξη (βλ. §188, 5) ἀπό προηγούμενη εὐκτική:

Ἴσως δέ που ἢ ἀποσκάπτει τι ἢ ἀποτελιζέι, ὡς ἄπορος εἶη ἡ ὁδός (= γιά νά εἶναι ἀδιάβατος ὁ δρόμος)

Ἐπὶ πᾶν ἔλθοι ἄν, ὡς φόβον παράσχοι (= γιά νά προξενήσει φόβο)

Σημείωση β'. Οί τελικές προτάσεις ἐκφέρονται καί μέ ὀριστική παρελθοντικοῦ χρόνου, γιά νά φανερώσουν σκοπό πού δέν μπορεῖ νά πραγματοποιηθεῖ, ὅταν προηγεῖται κάτι πού δέν ἔγινε:

Ἔδει τὰ ἐνέχυρα τότε λαβεῖν, ὡς μηδ' εἰ ἐβούλετο ἐδύνατο ἐξαπατᾶν (= ἔπρεπε τότε

* ἀρχ. ἑλληνικά *τέλος* = σκοπός

νά πάρουμε τὰ ἐνέχυρα, γιὰ νά μὴν μπορούσε νά μᾶς ἐξαπατήσει καὶ ἂν ἀκόμα τό ἤθελε - ἀλλὰ δὲν τὰ πήραμε).

Τοὺς ἀγαθοὺς ἡμεῖς ἂν παραλαβόντες ἐφυλάττομεν ἐν ἀκροπόλει, ἵνα μηδεὶς αὐτοὺς διέφθειρεν (= θὰ τοὺς φρουρούσαμε στὴν ἀκρόπολη — πράγμα πού δὲν ἔγινε — γιὰ νά μὴν τοὺς σκότωνε κανεὶς).

(πβ. ν.έ. ἔπρεπε νά ἦσουν ἐκεῖ, γιὰ νά τὸν ἐβλεπες, ἀλλὰ δὲν ἦσαν).

Σημείωση γ'. Μὲ τὸν τελικὸ σύνδεσμο *ὅπως* καὶ *ὡς* συντάσσεται πολλές φορές τὸ ἄριστολογικὸ ἂν συνήθως μὲ ὑποτακτικὴ:

Τὰς ἀρετὰς ἐπιτηδεύομεν, ὅπως ἂν μετὰ πλείστων ἀγαθῶν τὸν βίον διάγωμεν (= ἀσχολούμαστε μὲ τίς ἀρετές...).

Σημείωση δ'. Οἱ προτάσεις πού εἰσάγονται μὲ *ὅπως* ἢ *ὅπως μὴ* καὶ ἐξαρτῶνται ἀπὸ ῥήματα πού σημαίνουν φροντίδα, εἶναι κυρίως πλάγιες ἐρωτηματικὲς προτάσεις, ἀλλὰ μποροῦν, ἀνάλογα μὲ τὰ συμφραζόμενα, νά χρησιμοποιοῦνται στό λόγο καὶ ὡς τελικὲς ἢ ἐνδοιαστικὲς:

Ἡμῶν δ' οὐδεὶς οὐδὲν ἀντεπιμελεῖται ὅπως ὡς κάλλιστα ἀγωνιούμεθα (= πῶς θὰ ἀγωνιστοῦμε ἢ γιὰ νὰ ἀγωνιστοῦμε...).

Φυλάττου ὅπως μὴ καὶ σὺ ἐλάττους τὰς βοῦς ποιήσης (= φυλάξου γιὰ νά μὴν κάμεις ἢ μὴπως κάμεις...).

Γ' Ἀποτελεσματικὲς (ἢ συμπερασματικὲς) προτάσεις

165

Οἱ ἀποτελεσματικὲς προτάσεις εἰσάγονται μὲ τοὺς ἀποτελεσματικούς συνδέσμους *ὥστε* (ὅπως καὶ στή ν.έ.) καὶ *ὡς* καὶ ἐκφέρονται: α) μὲ τίς ἐγκλίσεις τῶν προτάσεων κρίσεως (βλ. §89α), ὅταν φανερώσουν ἀποτέλεσμα πού εἶναι ἢ θεωρεῖται πραγματικόν· ἔχουν ἄρνηση οὐ:

Ἐνταῦθα ἐπιπίπτει χιῶν ἄπλετος, ὥστε ἀπέκρυσεν καὶ τὰ ὄπλα καὶ τοὺς ἀνθρώπους κατακειμένους (= πού ἔκρυσεν καὶ τὰ ὄπλα καί...).

Οὕτως ἀναίσθητος εἶ, Αἰσχίνη, ὥστε οὐ δύνασαι λογίσασθαι (= πού δὲν μπορεῖς νά...).

β) μὲ ἀπαρέμφατο, ὅταν φανερώνουν ἀποτέλεσμα ἐνδεχόμενον ἢ δυνατό· ἔχουν ἄρνηση μὴ:

Πολλὴν κραυγὴν ἐποίουν, ὥστε καὶ τοὺς πολεμίους ἀκούειν (= ὥστε νά ἀκοῦν καὶ οἱ ἐχθροί).

Οὐδεὶς πώποτε εἰς τοσοῦτον ἀνανδρίας ἀφίκετο, ὥστε τοιοῦτόν τι τολμήσαι ποιεῖν (= ὥστε νά τολμήσει νά κάνει κάτι τέτοιο).

Ἐνετύγχανον τάφροις ὕδατος πλήρεις, ὡς μὴ δύνασθαι διαβαίνειν ἄνευ γεφυρῶν (= συναντοῦσαν τάφρους γεμάτους νερό, ὥστε νά μὴν μποροῦν νά περάσουν χωρὶς γέφυρες).

Ὁ ποταμὸς τοσοῦτος ἦν τὸ βάθος, ὥστε μηδὲ τὰ δόρατα ὑπερέχειν (= ὥστε νά μὴν ἐξέχουν οὔτε τὰ δόρατα).

166

Ὅ ὥστε μὲ ἀπαρέμφατο χρησιμοποιεῖται ἐπίσης, ὅταν δηλώνεται:

1. σκοπός (ἀποτέλεσμα πού ἐπιδιώκουμε):

Πᾶν ποιῶσιν, ὥστε μὴ δίδοναι δίκην (= γιὰ νά μὴν τιμωρηθοῦν).

2. ὄρος ἢ συμφωνία:

Συμμαχίαν ἐποίησαντο ἐπὶ τοῖσδε, ὥστε μὴ στρατεύειν Ἀκαρνᾶνας ἐπ' Ἀθηναίους (= μ' αὐτοὺς τοὺς ὄρους, νά μὴν ἐκστρατεύσουν οἱ...).

Σπονδὰς πρὸς ἀλλήλους ἐποίησαντο, ὥστε τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ φίλους νομίζειν (= μὲ τὴ συμφωνία νά θεωροῦν τοὺς ἴδιους ἐχθροὺς καὶ φίλους).

Ἀλλὰ συνήθως ὅταν πρόκειται νά δηλωθεῖ ὄρος ἢ συμφωνία, ἀντὶ γιὰ ὥστε χρησιμοποιεῖται τὸ ἐφ' ᾧ ἢ ἐφ' ᾧτε μὲ ἀπαρέμφατο ἢ μὲ μέλλοντα ὀριστικῆς:

Ἀφίεμέν σε, ᾧ Σώκρατες, ἐπὶ τούτῳ μέντοι, ἐφ' ᾧτε μηκέτι ἐν ταύτῃ τῇ ζητήσει διατρίβειν μηδὲ φιλοσοφεῖν (= μὲ τὴ συμφωνία νά μὴν ἀσχολεῖσαι πιά μ' αὐτὴ τὴν ἀναζήτηση μήτε νά φιλοσοφεῖς).

Οἱ ἐν Ἰθώμῃ ξυνέβησαν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, ἐφ' ᾧτε ἐξίασιν ἐκ Πελοποννήσου (= μὲ τὴ συμφωνία ὅτι θά βγοῦν ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο).

Σημείωση. Ὁ σύνδεσμος ὥστε χρησιμοποιεῖται καὶ ὡς παρατακτικὸς σύνδεσμος στὴν ἀρχὴ μιᾶς περιόδου ἢ ἡμιπεριόδου καὶ εἰσάγει τότε κύρια πρόταση (βλ. §150δ).

Δ' Ὑποθετικές προτάσεις

167

Οἱ ὑποθετικές προτάσεις εἰσάγονται μὲ τοὺς ὑποθετικούς συνδέσμους *εἰ, ἐάν, ἂν, ἤν*· ἔχουν ἄρνηση *μή*.

(πβ. ν.έ. ἂν δέν τό ἐβλεπα, δέ θά τό πίστευα, ἀλλά: νά μή τό ἐβλεπα, δέ θά τό πίστευα).

Ἡ ὑποθετική πρόταση λέγεται καί **ὑπόθεση**, ἐνῶ ἡ πρόταση πού προσδιορίζεται ἀπ' αὐτήν **ἀπόδοση**. Ἡ υπόθεση καί ἀπόδοση μαζί ἀποτελοῦν τόν **ὑποθετικό λόγο**.

Σημείωση. Τό *εἰ* συχνά συνοδεύεται ἀπό ἄλλα μόρια, λ.χ. *εἰ ἄρα*, (= ἂν ἴσως), *εἰ δὲ* (= ἂν βέβαια), *εἰ γοῦν* (= ἂν πάντως, ἂν ἐπιτέλους) κτλ.

168

Οἱ ὑποθετικοί λόγοι ἀνάλογα μέ τή σημασία καί τόν τρόπο πού ἐκφέρονται διακρίνονται στά ἀκόλουθα εἶδη:

1. **α' εἶδος**· ὁ ὑποθετικός λόγος δείχνει κάτι πού θεωρεῖται **πραγματικό**:

Εἰ δεῖν' ἔδρασας, δεινὰ καὶ παθεῖν σε δεῖ (= ἂν ἔκανες φοβερά πράγματα, φοβερά...).

Εἰ ἀφήσεις τοὺς Θηβαίους ἄνευ μάχης, κινδυνεύσεις ὑπὸ τῆς πόλεως τὰ ἔσχατα παθεῖν (= θά κινδυνεύσεις νά πάθεις ὅ,τι χειρότερο...).

Εἰ βούλει, μένε.

Ἐπίσημη ὑπόθεση: *εἰ* μέ ὀριστική ὁποιουδήποτε χρόνου (μετάφραση: ἂν μέ ὀριστική).

Ἀπόδοση: κάθε ἔγκλιση.

β' εἶδος· ὁ ὑποθετικός λόγος δείχνει **κἀντίθετο τοῦ πραγματικού**:

Οὗτοι, εἰ ἦσαν ἄνδρες ἀγαθοί, οὐκ' ἂν ποτε ταῦτα ἔπασχον (= αὐτοί, ἂν ἦταν..., ποτέ δέ θά πάθαιναν αὐτά τὰ πράγματα).

Εἰ δὲ κερδαίνειν ἐβούλου, τότε ἂν πλεῖστον ἔλαβες (= ἂν ἠθελες νά..., τότε θά ἔπαιρνες πολλά).

Εἰ μὴ ὑμεῖς ἤλθετε, ἐπορευόμεθα ἂν ἐπὶ βασιλέα (= ἂν δέν εἶχατε ἔρθει ἐσεῖς, θά προχωρούσαμε ἐναντίον τοῦ μεγάλου βασιλιᾶ).

Ἐπίσημη ὑπόθεση: *εἰ* μέ ὀριστική παρελθοντικοῦ χρόνου (μετάφραση: ἂν μέ παρατατικό ἢ ὑπερσυντέλικο).

Ἀπόδοση: δυνητική ὀριστική (μετάφραση: δυνητική ὀριστική).

Σημείωση. Ἐν στήν ἀπόδοση ὑπάρχει ἀπρόσωπο ρῆμα ἢ ἀπρόσωπη ἔκφραση (*ἔδει, ἐξῆν, προσῆκε* κτλ. ἢ *ἀναγκαῖον ἦν, εἰκός ἦν, δίκαιον ἦν* κτλ.), τό δυνητικό ἂν μπορεῖ νά παραλείπεται:

Ἐξῆν ὑμῖν ἐπικουρεῖν αὐτοῖς, εἰ ἐβούλεσθε· ἀλλὰ μὰ Δία οὔτε τούτοις ἐπεκουρεῖτε οὔτε τὸν ἀτακτοῦντα ἐπαίετε (= σᾶς ἦταν δυνατό νά τοὺς βοηθήσετε, ἂν θέλατε, ἀλλά...).

2. γ' εἶδος· ὁ ὑποθετικός λόγος δείχνει κάτι πού περιμένουμε νά γίνει (προσδοκώμενο):

Ἐάν ζητῆς καλῶς, εὐρήσεις (= ἂν ψάχνεις σωστά, θά βρεῖς).

Ἦν πόλεμον αἰρήσθε, μηκέτι ἤκετε δεῦρο ἄνευ ὀπλων (= ἂν προτιμάτε πόλεμο, μὴν ἔρχεστε πιά ἐδῶ χωρίς ὄπλα).

Ἐὰν μὴ ἦ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν ἢ οἱ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσι γνησίως, οὐκ ἔστι κακῶν παύλα (= ἂν δέ βασιλεύσουν οἱ φιλόσοφοι ἢ..., δέν εἶναι δυνατό νά σταματήσει τό κακό).

Ῥπόθεση: *ἐάν, ἄν, ἦν* μέ ὑποτακτική (μετάφραση: ἂν μέ ὑποτακτική).

Ῥπόδοση: ὀριστική χρόνου μέλλοντα ἢ ἀνάλογη ἔκφραση, λ.χ. προστακτική, δυνητική εὐκτική κτλ. (μετάφραση: μέλλοντας ἢ ἀνάλογη ἔκφραση).

δ' εἶδος· ὁ ὑποθετικός λόγος δείχνει κάτι πού περιμένει κανεῖς ὅτι θά ἐπαναλαμβάνεται ἀόριστα στό παρόν ἢ στό μέλλον:

Ἐάν τις τὸν ἥλιον ἀναιδῶς ἐγχειρῆ θεάσασθαι, τὴν ὄψιν ἀφαιρεῖται (= ἂν κάποιος ἐπιχειρεῖ νά δεῖ τόν ἥλιο μέ ἀναίδεια, χάνει τό φῶς του).

Ἦν ἐγγὺς ἔλθῃ θάνατος, οὐδεὶς βούλεται θνήσκειν (= ἅμα ἔρθει ὁ θάνατος κοντά...).

Ἦν τις τούτων τι παραβαίνει, ζημίαν αὐτοῖς ἐπέθεσαν (= ἂν κάποιος ἀπ' αὐτοῦς κάνει κάποια παράβαση, τόν τιμωροῦν).

Ῥπόθεση: *ἐάν, ἄν, ἦν* μέ ὑποτακτική (μετάφραση: ἂν μέ ὑποτακτική).

Ῥπόδοση: ὀριστική ἐνεστώτα ἢ γνωμικός ἀόριστος (μετάφραση: ὀριστική ἐνεστώτα).

3. ε' εἶδος· ὁ ὑποθετικός λόγος δείχνει κάτι πού θεωρεῖται δυνατό, χωρίς νά ἐξετάζεται ἂν αὐτό θά πραγματοποιηθεῖ ἢ ὄχι (ἀπλή σκέψη):

Εἴ τις μὴ τρέφοιτο, οὐκ ἂν ζῶη (= ἂν κάποιος δέν τρεφόταν, δέ θά μπορούσε νά ζήσει).

Εἴ τίς σε διδάξειεν ὃ μὴ τυγχάνεις ἐπιστάμενος, βελτίων ἂν γένοιο (= ἂν κάποιος σέ δίδασκε κάτι πού συμβαίνει νά μὴν τό ξερεῖς, θά μπορούσες νά γίνεις καλύτερος).

Εἰ θέλομεν σκοπεῖν τὰς φύσεις τὰς τῶν ἀνθρώπων, εὐρήσομεν τοὺς πολλοὺς αὐτῶν οὐ χαίροντας τοῖς βελτίστοις τῶν πραγμάτων (= ἂν θέλαμε νὰ ἐξετάσουμε τοὺς χαρακτῆρες τῶν ἀνθρώπων, θὰ βροῦμε ὅτι οἱ περισσότεροὶ ἀπὸ αὐτοὺς δὲ χαίρονται μὲ τὰ καλύτερα πράγματα).

Ἵπόθεση: *εἰ* μὲ εὐκτική (μετάφραση: ἂν μὲ παρατατικό).

Ἀπόδοσις: δυνητική εὐκτική ἢ ὀριστική (μετάφραση: δυνητική ὀριστική ἢ ἀπλή ὀριστική).

στ' εἶδος · ὁ ὑποθετικὸς λόγος δείχνει κάτι πού ἐπαναλαμβάνόταν **στό παρελθόν:**

Τῶν ἐχθρῶν εἶ τινα λάβοιεν, ἀπέκτεινον.

Εἰ μὲν ἐπίοιεν οἱ Ἀθηναῖοι, ὑπεχώρουν οἱ Συρακόσιοι, εἰ δ' ἀναχωροῖεν, ἐπέκειντο (= ἂν ἔκαναν ἐπίθεση οἱ Ἀθ., ὑποχωροῦσαν οἱ Συρ., ἂν γύριζαν πίσω, ὄρμοῦσαν ἐναντίον τους).

Εἰ τις αὐτῷ δοκοίη βλακεύειν, ἔπαισεν ἂν (= ἂν τοῦ φαινόταν ὅτι κάποιος χάζευε, τὸν χτυποῦσε).

Ἵπόθεση: *εἰ* μὲ εὐκτική (ἐπαναληπτική) (μετάφραση: ἂν μὲ παρατατικό).

Ἀπόδοσις: ὀριστική παρατατικοῦ ἢ ἀορίστου μὲ ἂν (μετάφραση: παρατατικός).

Παρατήρηση: Οἱ ὑποθετικοὶ λόγοι μὲ βάση τὴν ἔγκλιση πού ἔχουν

στὴν ὑπόθεση ἀνήκουν κυρίως σὲ τρεῖς κατηγορίες:

1η κατηγορία, ὑπόθεση μὲ ὀριστική: α' καὶ β' εἶδος (πραγματικό ἢ τὸ ἀντίθετό του).

2η κατηγορία, ὑπόθεση μὲ ὑποτακτική: γ' καὶ δ' εἶδος (κάτι πού περιμένουμε νὰ γίνει ἢ νὰ ἐπαναλαμβάνεται ἀόριστα στό παρόν ἢ στό μέλλον).

3η κατηγορία, ὑπόθεση μὲ εὐκτική: ε' καὶ στ' εἶδος (μιὰ ἀπλή σκέψη, δηλαδή κάτι πού εἶναι δυνατό νὰ γίνει στό παρόν ἢ στό μέλλον ἢ γινόταν στό παρελθόν).



Πίνακας 13

ΟΙ ΥΠΟΘΕΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ

ΕΙΔΟΣ ΥΠΟΘΕΤΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ	ΥΠΟΘΕΣΗ	ΑΠΟΔΟΣΗ
α' είδος πραγματικό	<i>εί</i> μέ κάθε χρόνο	<i>εί βούλει, μένε</i> κάθε ἔγκλιση
β' είδος αντίθετο του πραγματικού	<i>εί</i> μέ παρελθοντικού χρόνου	δυνητική ὀριστική
γ' είδος	<i>εί</i> ἤσαν ἄνδρες ἀγαθοί, ἐάν ζήτης καλῶς, εὐρήσεις	<i>οὐκ ἂν ποτε ταῦτα ἐπασχον</i>
προσδοκώμενο	<i>ἐάν, ἂν, ἦν μέ</i> ὕποτακτική	ὀριστική μέλλοντα ἢ ἀνάλογη ἔκφραση
δ' είδος κάτι πού ἐπανα- λαμβάνεται ἄοριστα στό παρόν ἢ στό μέλλον	<i>ἐάν, ἂν, ἦν μέ</i> ἐάν τις τόν ἥλιον ἀναιδῶς ἐγχειρῆ θέσασσθαι, ἐί τις μή τρέφοιτο,	ὀριστική ἐνεστώτα ἢ γνωμικός ἄοριστος τὴν ὄψιν ἀφαιρεῖται
ε' είδος	<i>εί</i> τις μή τρέφοιτο,	<i>οὐκ ἂν ζῶη</i>
μιά ἀπλή σκέψη	<i>εὐκτική</i>	δυνητική εὐκτική ἢ ὀριστική
στ' είδος κάτι πού ἐπανα- λαμβάνόταν στό παρελθόν	<i>εί</i> μέ τῶν ἐχθρῶν εἰ τινα λάβουεν, ἀπέκτεινον	ὀριστική παρατατικού ἢ ἄοριστου μέ ἂν

169 1. Πολλές φορές αντί για ύπόθεση χρησιμοποιείται, όπως και στή ν.έ., εϋθεία ἐρώτηση:

Ἄδικεῖ τις ἐκῶν; ὀργή καὶ τιμωρία κατὰ τούτου· ἐξαμαρτάνει τις ἄκων; συγγνώμη ἀντὶ τῆς τιμωρίας τούτω (ἀντί: εἴ τις ἀδικεῖ ἐκῶν, ὀργή καὶ τιμωρία..., εἴ τις ἐξαμαρτάνει ἄκων, συγγνώμη...).

(πβ. ν.έ ἔχεις γρόσια; ἔχεις γλώσσα).

2. Πολλές φορές παραλείπεται ἡ ύπόθεση ἢ ἡ ἀπόδοση, πού ἐννοεῖται ἀπό τὰ συμφραζόμενα (ἐλλειπτικοὶ ὑποθετικοὶ λόγοι):

Οὐκ ἐσθίουσι πλείω ἢ δύνανται φέρειν· διαρραγεῖεν ἄν (= δέν τρῶνε περισσότερο ἀπό ὅσο μποροῦν νά ἀντέξουν· γιατί διαφορετικά θά ἐσκαζαν), ἀντί: Εἰ γὰρ ἐσθίοιεν πλείω ἢ δύνανται φέρειν, διαρραγεῖεν ἄν· παραλείπεται ἡ ύπόθεση).

Καὶ ἐὰν μὲν ἐκῶν πείθηται· εἰ δὲ μὴ, ὥσπερ ξύλον καμπτόμενον εὐθύνουσιν (= τόν ἰσιάζουν) ἀπειλαῖς καὶ πληγαῖς, ἀντί: Καὶ ἐὰν μὲν ἐκῶν πείθηται, ἔχει καλῶς· εἰ δὲ μὴ, ὥσπερ ξύλον κτλ.· παραλείπεται ἡ ἀπόδοση.

3. Ἀπό ἐλλειπτικούς ὑποθετικούς λόγους ἀποσπάστηκαν ὀρισμένες φράσεις πού ἀπόκτησαν ἐπιρρηματική σημασία ὅπως:

εἰ δὲ μὴ ἢ εἰδεμή = σέ ἀντίθετη περίπτωση, ἀλλιῶς·

εἰ μὴ (ὑστερα ἀπό ἄρνηση) = ἐκτός, παρά μόνο·

εἰ μὴ ἄρα = ἐκτός ἂν ἴσως·

ἐὰν μόνον = ἀρκεῖ μόνο νά·

εἰ τις καὶ ἄλλος ἢ εἶπερ τις (καὶ) ἄλλος = περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλον·

εἶπερ ποτὲ ἢ εἶπερ ποτὲ καὶ ἄλλοτε ἢ εἶπερ καὶ ἄλλοτε = περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλη φορά·

ὥσπερ εἰ, ὥσπερ ἄν εἰ, ὥσπερ ἄν, ὡς εἰ, ὡς ἄν = σάν (παρομοιαστικό ἐπίρρημα):

Μὴ ποιήσης ταῦτα· εἰ δὲ μὴ αἰτίαν ἐξεῖς (= ἀλλιῶς θά κατηγορηθεῖς).

Νῦν, ὡς σὺ ὀρᾶς, ἡμῖν οὐδὲν ἔστιν ἀγαθὸν ἄλλο, εἰ μὴ ὄπλα καὶ ἀρετή (= παρά μόνο ὄπλα καὶ ἀρετή).

Πῶς ἂν ὁ Σωκράτης διαφθείροι τοὺς νέους; Εἰ μὴ ἄρα ἡ τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλεια διαφθορά ἐστιν (= εἰρων.: ἐκτός ἂν ἴσως ἡ φροντίδα γιὰ ἀρετὴ εἶναι διαφθορά).

Ἀνθρώπου ψυχῇ, εἴπερ τι καὶ ἄλλο τῶν ἀνθρωπίνων, τοῦ θείου μετέχει (= περισσότερο ἀπὸ καθεὶ ἄλλο ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, συμμετέχει στό θεϊκό στοιχεῖο).

Ὁ μὲν οὖν παρῶν καιρός, εἴπερ ποτέ, πολλῆς φροντίδος καὶ βουλῆς δεῖται (= περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά χρειάζεται πολλὴ φροντίδα καὶ σκέψη).

Φοβεῖται ὡσπερ ἂν εἰ παῖς (= φοβᾶται σάν παιδί).

4. Πολλές φορές ἡ ὑπόθεση δέν εἶναι ὑποθετικὴ πρόταση ἀλλὰ ὑποθετικὴ μετοχή, πού ἀναλύεται σέ ὑποθετικὴ πρόταση:

Οὐκ ἂν ἦλθον δεῦρο, ὑμῶν μὴ κελευσάντων, ἀντί: οὐκ ἂν ἦλθον δεῦρο, εἰ μὴ ὑμεῖς ἐκελεύσατε (= δέ θά ἐρχόμουν ἐδῶ, ἂν δέν τό προστάζατε ἐσεῖς): ὑποθετ. λόγος β' εἵδους.

Ἀνώνυμοι θανόντες οὐ γελώμεθα ἂν, ἀντί: εἰ θάνοιμεν ἀνώνυμοι, οὐ γελώμεθα ἂν (= ἂν πεθάνοιμε ἀνώνυμοι δέ θά γελοιοποιηθούμε): ὑποθετ. λόγος ε' εἵδους.

170

Ἦταν ὁ ὑποθετικὸς λόγος ἐξαρτᾶται ἀπὸ κάποιο ρῆμα (ἐξαρτημένος ὑποθετικὸς λόγος), ἡ ἀπόδοση μπορεῖ νά εἶναι:

α) δευτερεύουσα πρόταση, β) ἀπαρέμφατο ἢ γ) κατηγορηματικὴ μετοχή, ἀνάλογα μέ τό ρῆμα ἀπὸ τό ὁποῖο ἐξαρτᾶται ὁ ὑποθετικὸς λόγος:

α) *Ἀγησίλαος ἔλεγεν ὅτι, εἰ βλαβερὰ τῇ Λακεδαίμονι πεπραχῶς εἴη, δίκαιος εἴη ζημιούσθαι (= ὁ Ἄγ. ἔλεγε ὅτι ἂν ἔχει κάνει ἔργα πού βλάπτουν τῇ Λακ., εἶναι δίκαιο νά τιμωρηθεῖ). (Ὁ ὑποθετικὸς λόγος ἐξαρτᾶται ἀπὸ τό ρ. ἔλεγεν καί ἡ ἀπόδοση εἶναι: ὅτι δίκαιος εἴη ζημιούσθαι).*

β) *Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἠγοῦντο, εἰ τοῦτο ἄνευ τῆς σφετέρως γνώμης ἔσοιτο, χαλεπὸν ἔσσειναι (= οἱ Λακ. νόμιζαν ὅτι, ἂν αὐτό θά γίνει χωρὶς τῆ γνώμη τους, θά εἶναι ἐπικίνδυνο). (Ὁ ὑποθετικὸς λόγος ἐξαρτᾶται ἀπὸ τό ρ. ἠγοῦντο καί ἡ ἀπόδοση εἶναι: χαλεπὸν ἔσειναι).*

γ) *ὁρῶ δ' ἔγωγε καὶ ὅπόσοι σφῆκας ἐξαιρεῖν βούλονται, ἐὰν μὲν ἐκθέ-*

οντας τούς σφήκας πειρώνται θηρᾶν, ὑπὸ πολλῶν τυπτομένους (= βλέπω ἐγὼ τουλάχιστο ὅτι ὅσοι θέλουν νὰ πιάσουν σφήκες, ἂν προσπαθοῦν νὰ τίς πιάσουν καθὼς οἱ σφήκες τρέχουν ἔξω, πληγώνονται ἀπὸ πολλές). (Ὁ ὑποθετικός λόγος ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ ρῆμα *ὀρώ* καὶ ἡ ἀπόδοση εἶναι: *ὑπὸ πολλῶν τυπτομένους*).

Ἐπίσης καὶ ἡ ὑπόθεση μεταβάλλεται, ὅταν ὁ ὑποθετικός λόγος ἐξαρτᾶται ἀπὸ ρῆμα σέ ἱστορικό χρόνο· ὁ ὑποθετικός λόγος, λ.χ.:

Εἰ βλαβερά τῇ Λακεδαιμόνι πέπραχα, δίκαιός εἰμι ζημιουῖσθαι, ἐπειδὴ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ ρῆμα *ἔλεγεν* παίρνει τὴ μορφή:

Ἀγρησίλαος ἔλεγεν ὅτι, εἰ βλαβερά τῇ Λακεδαιμόνι πεπραχὼς εἶη, δίκαιος εἶη ζημιουῖσθαι (βλ. πλάγιος λόγος §182).

Ε' Ἐναντιωματικές καὶ παραχωρητικές προτάσεις

171 Οἱ ἐναντιωματικές καὶ παραχωρητικές (ἢ ἐνδοτικές) προτάσεις εἰσάγονται μέ τούς ἐναντιωματικούς συνδέσμους:

α) *εἰ καί, ἄν* (ἤν, *ἐάν*) *καί*, ὅταν φανερώουν κάτι πραγματικό:

Εἰ καὶ μὴ βλέπεις, φρονεῖς δ' ὁμως (= ἄν καὶ δέ βλέπεις, ὁμως σκέφτεσαι).

Τὰ δίκαια πάντες, ἐὰν καὶ μὴ βούλονται, μέχρι τοῦ γε αἰσχύνονται μὴ πράττειν (= τὰ δίκαια ὅλοι, ἄν καὶ δέ θέλουν, τουλάχιστο ὡς ἓνα σημεῖο ντρέπονται νὰ μὴν τὰ κάνουν).

β) *καὶ εἰ, καὶ ἄν* (*κᾶν*) ἢ, ἄν ἡ κύρια πρόταση εἶναι ἀρνητική: *οὐδ' εἰ, οὐδ' ἐάν, μηδ' ἐάν*, ὅταν φανερώουν κάτι πού δέ θεωρεῖται πραγματικό ἀλλά πιθανό ἢ καὶ ἀδύνατο:

Καὶ εἰ μυθῶδης ὁ λόγος γέγονεν, ὁμως νῦν ρηθῆναι προσήκει (= καὶ ἄν ἀκόμα ὁ λόγος εἶναι πλαστός σάν παραμῦθι, τώρα ὁμως ταιριάζει νὰ εἰπωθεῖ).

Γελαῖ ὁ μωρός, κᾶν τι μὴ γελοῖον ἦ (= γελαῖ ὁ ἀνόητος, ἀκόμα κι ἄν δέν ὑπάρχει κάτι γελοῖο).

Ἔνεκα χρημάτων μηδένα θεῶν ὁμόσης, μηδ' ἄν εὐορκεῖν μέλλης (= γιὰ χρήματα μὴ ὀρκίζεσαι σέ κανένα θεό, οὔτε κι ἄν πρόκειται νὰ πείς τὴν ἀλήθεια).

Οὐδὲν μᾶλλον κινήσεσθε, οὐδ' ἂν δεκάκις ἀποθάνῃ Φίλιππος (= δέ θά κινηθεῖτε καθόλου πῖο πολύ, οὔτε κι ἂν πεθάνει ὁ Φ. δέκα φορές).

172

Οἱ ἐναντιωματικές προτάσεις εἶναι κυρίως ὑποθετικές προτάσεις μέ τούς συνδέσμους *καί ἢ οὐδέ ἢ μηδέ* καί τόν ὑποθετικό σύνδεσμο, γι' αὐτό ἔχουν ἄρνηση *μή* καί ἐκφέρονται ὅπως καί οἱ ὑποθετικές προτάσεις.

Σημείωση α'. Ἀνάμεσα στήν κύρια καί τήν ἐναντιωματική πρόταση ὑπάρχει ἀντίθεση, γι' αὐτό πολλές φορές στήν κύρια πρόταση μπαίνει ὁ ἀντιθετικός σύνδεσμος *ὁμως*.

Σημείωση β'. Σέ μερικές περιπτώσεις ὁ *καί* βρίσκεται πρῖν ἀπό τόν ὑποθετικό σύνδεσμο *εἰ, ἂν (ἦν, ἐάν)*, χωρίς νά εἰσάγεται πρόταση παραχωρητική:

Ἥμεῖς νικῶμεν τε βασιλέα καί εἰ μή ὑμεῖς ἤλθετε, ἐπορευόμεθα ἂν ἐπὶ βασιλέα (= ἐμεῖς νικᾶμε τό μεγάλο βασιλιά καί, ἂν ἐσεῖς δέν εἶχατε ἔρθει, θά πηγαίναμε...).

Οἱ στρατιῶται πρὸς ὑμᾶς βλέπουσι, κἂν μὲν ὑμᾶς ὀρώσιν ἀθύμους, πάντες κακοὶ ἔσσονται (= ἔχουν στραμμένα τά βλέμματά τους σ' ἐσᾶς, καί ἂν βέβαια σᾶς βλέπου φοβισμένους, ὅλοι θά δειλιάσουν).

Σ' αὐτές τίς περιπτώσεις ὁ *καί* εἶναι συμπλεκτικός ἢ ἐπιδοτικός ἢ μεταβατικός (πβ. ν.ἐ. θά πάω *κι ἂν* τόν βρῶ, θά σοῦ τηλεφωνήσω).

ΣΤ' Χρονικές προτάσεις

173

Οἱ χρονικές προτάσεις εἰσάγονται μέ τούς χρονικούς συνδέσμους *ὄτε, ὅποτε, ὡς* (= ἅμα), *ἠνίκα καί ὀπνήκα* (= ὅταν), *ἐν ᾧ, ἐπεὶ, ἐπειδή, ἕως, ἔστε* (= ἕως), *ἄχρι* (= μέχρι), *μέχρι, ἐξ οὗ, ἀφ' οὗ, πρῖν* καί ἐκφέρονται ἀνάλογα μέ τή σημασία τους, ὅπως καί οἱ ὑποθετικές προτάσεις, μέ ὀριστική, ὑποτακτική, εὐκτική. Ἔτσι ἐκφέρονται:

α) μέ **ὀριστική**, ὅταν φανερώνουν κάτι **πραγματικό** (ἄρνηση *οὐ*), πβ.: ὑποθετικοὶ λόγοι, εἶδος α' §168, 1:

Ὅτε αὕτη ἡ μάχη ἐγένετο, Τισσαφέρνης ἐν Σάρδεσιν ἔτυχεν ὦν (= ὅταν ἐγινε αὕτη ἡ μάχη, ὁ Τ. ἔτυχε νά βρίσκεται στίς Σάρδεες).

Ἦνίκα δειλίη ἐγένετο, ἐφάνη κονιορτός (= ὅταν ἐφτανε τό δειλινό, φάνηκε σκόνη).

Ἐν ᾧ ὠπλίζοντο, ἦκον (= ἦρθαν) οἱ σκοποί.

Ἐπεὶ ἐκαθέζοντο, ἠρώτα ὁ Δερκυλίδας.

Ταῦτα ἐποιοῦν, μέχρι σκότος ἐγένετο.

(πβ. ν.έ. ὅταν μᾶς εἶδε, πέταξε ἀπ' τῆ χαρά του).

β) μέ **ὑποτακτική**, ὅταν φανερώνουν μιὰ πράξη πού περιμένουμε νά γίνει ἢ μιὰ πράξη πού **ἐπαναλαμβάνεται ἀόριστα** στό παρόν ἢ στό μέλλον (ἄρνηση *μή*), πβ.: ὑποθετ. λόγοι, εἶδος γ', δ' §168, 2:

Αὐτοῦ διατρίψωμεν, ἕως ἂν φῶς γένηται (= ἐδῶ ἄς μείνουμε, ὥσπου νά ξημερώσει (προσδοκώμενο).

Μαινόμεθα πάντες, ὁπότεν ὀργιζόμεθα (= γινόμαστε μανιακοὶ ὄλοι, ὅταν ὀργιζόμαστε) (ἀόριστη ἐπανάληψη).

Περιμένετε, ἔστε ἂν ἔλθῃ (= ὥσπου νά ἔρθει) (προσδοκ.).

Ὅταν πλεῖστά τις ἔχη, τότε πλεῖστοι τούτῳ φθονοῦσιν (= τότε πάρα πολλοὶ τόν φθονοῦν) (ἀόρ. ἐπανάλ.).

(πβ. ν.έ. Περίμενε, ὥσπου νά γυρίσω. Ὅταν ἔρχεται στό σπίτι μας, πηγαίνει ἀμέσως στήν τηλεόραση).

Μ' αὐτές τίς χρονικές προτάσεις ὕστερα ἀπό τό χρονικό σύνδεσμο ἀκολουθεῖ ὁ ἀοριστολογικός ἂν καί ἔτσι οἱ χρονικοὶ σύνδεσμοι ὅτε, ὁπότε, ἐπεὶ καί ἐπειδή γίνονται: *ὅταν, ὁπότεν, ἐπάν, ἐπειδάν*.

γ) μέ **εὐκτική** (ἐπαναληπτική), ὅταν φανερώνουν πράξη πού **ἐπαναλαμβάνεται στό παρελθόν** (ἄρνηση *μή*), πβ.: ὑποθετ. λόγοι εἶδος στ', §168, 3:

Ὅποτε θύοι Κρίτων, ἐκάλει Ἀρχέδημον (= ὅταν θυσίαζε ὁ Κρ., καλοῦσε τόν Ἀρχ.).

Περιεμένομεν ἐκάστοτε, ἕως ἀνοιχθεῖν τὸ δεσμοτήριον (= περιμέναμε κάθε φορά, ὥσπου νά ἀνοίξει ἡ φυλακή).

(πβ. ν.έ. ὅταν τόν συναντούσαμε, μᾶς χαιρετοῦσε μέ πολλή ἐγκαρδιότητα).

Σημείωση. Ἐπίσης μέ εὐκτική ἐκφέρονται οἱ χρονικές προτάσεις καί ὅταν φανερώνουν κάτι πού γίνεται ἢ μορεῖ νά γίνει (**ἀπλή σκέψη**), χωρίς νά ἀναφέρονται σέ συγκεκριμένη χρονική βαθμίδα (παρόν, παρελθόν, μέλλον), ὅπως καί οἱ ἀντίστοιχες ὑποθετικές προτάσεις. Τότε στήν κύρια πρόταση ὑπάρχει συνήθως δυνητική εὐκτική ἢ ἀπλή ὀριστική (βλ. §168, 3):

Ὁ ἐκὼν πεινῶν φάγοι ἂν, ὁπότε βούλοιο (= αὐτός πού πεινᾷ μέ τή θέλησή του μορεῖ νά φάει, ὅποτε θέλει).

α) μέ όριστική παρελθοντικού χρόνου ή ύποτακτική, όταν ή κύρια πρόταση είναι άρνητική:

Οί πολέμοιο ού πρότερον τόν πόλεμον έξέφηναν, πρίν ένόμισαν καλώς τά έαυτών παρεσκευάσθαι (= οί έχθροί δέν κήρυξαν προηγουμένως τόν πόλεμο, παρά μόνο άφοϋ νόμισαν ότι είχαν προετοιμαστεί καλά οί δυνάμεις τους).

β) μέ άπαρέμφατο, όταν ή κύρια πρόταση είναι καταφατική, και σπάνια άρνητική:

Πρίν καταλϋσαι τó στράτευμα πρòς άριστον, βασιλεϋς έφάνη (= πρίν νά σταθμεϋσει τó στράτευμα γιά φαγητό, φάνηκε ó βασιλιάς).
Τών έπισταμένων νεΐν, πρίν μαθειν, οϋδεις ήπίστατο (= άπ' αϋτούς πού ξέρουν νά κολυμποϋν καλά κανείς δέν ήξερε, πρίν νά μάθει).

γ) μέ εϋκτική, όταν ύπάρχει έλξη από τήν έγκλιση τής κύριας προτάσεως ή όταν ύπάρχει στήν κύρια πρόταση ρήμα παρελθοντικού χρόνου (όπως και μέ τίς ειδικές αιτιολογικές, τελικές κτλ. προτάσεις):

Όλοιο μή πω, πρίν μάθοιμι (= μακάρι νά μήν πεθάνεις άκόμα, πρίν νά μάθω).

Άστυάγης άπηγόρευε μηδένα βάλλειν, πρίν Κύρος έμπλησθειή θηρών (= ó Άστυάγης δέν άφηνε κανένα νά ρίξει, πρίν νά χορτάσει ó Κύρος από κυνήγι).

Σημείωση α΄. Μιά χρονική πρόταση σέ σχέση μ' αυτό πού δηλώνει ή κύρια πρόταση φανερώνει:

α) τó σύγχρονο: *Ήνίκα δειλη έγίγνετο, έφάνη κονιορτός,*

β) τó προτερόχρονο:

Όταν εις Μήδους έλθω, οίμαι εκείνους ραδίως νικήσειν (πρώτα θά έρθει και ύστερα θά τούς νικήσει).

γ) τó ύστερόχρονο:

Βασιλεϋς έφάνη, πρίν καταλϋσαι τó στράτευμα πρòς άριστον (πρωτá φάνηκε ó βασιλιάς και ύστερα στάθμευσε τó στράτευμα).

Σημείωση β΄. Πολλές χρονικές προτάσεις (λ.χ. μέ ύποτακτική ή εϋκτική) ταυτίζονται μέ τίς ύποθετικές, γι' αυτό και εκφέρονται μέ τόν ίδιο τρόπο. Οί προτάσεις αυτές ονομάζονται και χρονικές ύποθετικές προτάσεις:

Μαινόμεθα, ὅπoταν ὀργιζόμεθα (= ὅταν ὀργιζόμαστε ἢ ἂν ὀργιζόμαστε).
Κῦρος ἐθήρευεν, ὅπoτε βούλοιο γυμνάσαι ἑαυτὸν τε καὶ τοὺς ἵππους, (= ὅταν ἤθελε
νά... ἢ ἂν ἤθελε νά...).

Ζ' Ἐπιρρηματικές ἀναφορικές προτάσεις (βλ. ἀμέσως παρακάτω ἀναφορικές προτάσεις)

Η' Ἀναφορικές προτάσεις

175 Οἱ ἀναφορικές προτάσεις εἰσάγονται μέ ἀναφορικές ἀντωνυμίες (ὄς, οἶος, ὄσος, ἡλίκος, ὄστις, ὀπότερος, ὀποῖος, ὀπόσος, ὀπηλίκος κτλ.) ἢ μέ ἀναφορικά ἐπιρρήματα (οὐ, ὄπου, ὄθεν, ὀπόθεν, ὠς, ὄπως, οἶ, ὄποι, ἡ, ὄπη κτλ.) καὶ προσδιορίζουν κάποιον ὄρο μιᾶς ἄλλης προτάσεως, ὄ ὀποῖος εἶτε ὑπάρχει στήν πρόταση εἶτε μπορεῖ νά ἐννοηθεῖ ἀπό τά συμφραζόμενα:

Οἱ ἡγεμόνες, οὓς ἔχομεν, οὐ φασιν εἶναι ἄλλην ὄδόν (= λένε ὄτι δέν ὑπάρχει ἄλλος δρόμος).

Οὐτός ἐστιν ὄς ἀπέκτεινε τοὺς στρατηγούς (οὐτός ἐστιν ἐκεῖνος ὄς κτλ.).

Ἄνεπαύοντο ὄπου ἐτύγχανον (ἐκεῖ ὄπου ἐτύγχανον).

176 Οἱ ἀναφορικές προτάσεις διακρίνονται σέ:

α) ὄνοματικές, πού εἰσάγονται μέ ἀναφορικές ἀντωνυμίες καὶ χρησιμοποιοῦνται ὠς ὄνόματα, οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα. Ἔτσι μιᾶ ὄνοματικῆ ἀναφορικῆ πρόταση μπορεῖ νά χρησιμοποιηθεῖ:

1. ὠς ὑποκείμενο: *ὄστις ἑαυτὸν φιλεῖ μετ' ἐμοῦ μαχέσθω* (= ἄς πολεμήσει) (ὄ φιλῶν ἑαυτὸν μετ' ἐμοῦ μαχέσθω).
2. ὠς κατηγορούμενο: *Οὐτός ἐστιν ὄς ἀπέκτεινε τοὺς στρατηγούς* (οὐτός ἐστιν ὄ φονεὺς τῶν στρατηγῶν).
3. ὠς ἀντικείμενο: *Τιμωροῦνται καὶ κολάζονται* (= ἐκδικοῦνται καὶ τιμωροῦν) *οὓς ἂν οἶωνται ἀδικεῖν* (τιμωροῦνται καὶ κολάζονται τοὺς ἀδικοῦντας).
4. ὠς ὄνοματικός προσδιορισμός, παράθεση: *Ἦν δέ τις Ἄπολλοφάνης Κυζικηνός, ὄς Φαρναβάζω ἐτύγχανε ξένος ὦν* (Ἄπολλοφάνης Κυζικηνός, ξένος Φαρναβάζω).

5. ὡς ὀνοματικός προσδιορισμός, ἐπεξήγηση: *Οἶμαι ἂν ἡμᾶς παθεῖν τοιαῦτα, οἷα τοὺς ἐχθροὺς οἱ θεοὶ ποιήσειαν* (τοιαῦτα, οἷα κτλ.)
6. ὡς ἐπιθετικός ἢ κατηγορηματικός προσδιορισμός: *Ἔτυχεν ἡ πρύμνα ἐστεμμένη τοῦ πλοίου, ὃ εἰς Δῆλον Ἴ�θηναῖοι πέμπουσιν* (τοῦ εἰς Δῆλον ὑπὸ Ἀθηναίων πεμπομένου).
Οὐ πάνυ γε ῥάδιόν ἐστιν εὐρεῖν ἔργον, ἐφ' ᾧ οὐκ ἂν τις αἰτίαν ἔχοι (= πού νά μήν μπορεῖ νά τό κατηγορήσει κανεῖς) (*ἔργον ἀμεμπτον*).
7. ὡς ἐπιθετικός ἐτερόπρωτος προσδιορισμός:
Τισσαφέρνης σατράπης κατεπέμφθη ὧν αὐτὸς πρόσθεν ἤρχε καὶ ὧν Κῦρος (σατράπης τῶν πόλεων ὧν αὐτὸς ἤρχε...) (γενική ἀντικειμενική).
- β) ἐπιρρηματικές, πού εἰσάγονται κυρίως μέ ἀναφορικά ἐπιρρηματα καὶ χρησιμοποιοῦνται ὡς ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοί:
- Οἱ Τραπεζοῦντιοι, ὀπόθεν τὰ ἐπιτήδεια ῥάδιον ἦν λαβεῖν, οὐκ ἦγον* (= οἱ Τρ. δέν τοὺς ὀδηγοῦσαν ἐκεῖ ἀπό ὅπου ἦταν εὐκολο νά πάρουν τροφίμα) (*ἐκεῖ ὀπόθεν τὰ ἐπιτήδεια κτλ.*).
- Συμβουλευέω ὑμῖν σφῶζεσθαι ὀπη δυνατόν ἐστι* (= μέ ὅποιο τρόπο εἶναι δυνατό (ἦ (= ἔτσι) ὀπη δυνατόν ἐστι).

177

Ἐπίσης καὶ ἀπό τίς ὀνοματικές ἀναφορικές προτάσεις πολλές περιέχουν μιὰ ἐπιρρηματική ἔννοια καὶ ἔτσι φανερώνουν ὅπως καὶ οἱ ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοί:

1. αἰτία (ἀναφορικές αἰτιολογικές):

Θαυμαστὸν ποιεῖς, ὃς ἡμῖν οὐδὲν δίδως (= ἐνεργεῖς παράξενα, πού δέ μᾶς δίνεις τίποτε).

Ἔχουν ἄρνηση οὐ καὶ ἐκφέρονται μέ τίς ἐγκλίσεις τῶν αἰτιολογικῶν προτάσεων.

2. σκοπό (ἀναφορικές τελικές):

Ἔδοξε τῷ δήμῳ τριάκοντα ἀνδρας ἐλέσθαι, οἱ τοὺς πατρίους νόμους συγγράψουσι (= ἀποφάσισε ὁ δῆμος νά ἐκλέξει τριάντα ἄντρες, γιά νά συντάξουν τοὺς...).

Ἔχουν ἄρνηση μή καὶ ἐκφέρονται μέ ὀριστική χρόνου μέλλοντα.

3. ἀποτέλεσμα (ἀναφορικές ἀποτελεσματικές):

Οὐκ ἔστι τοσαῦτα χρήματα, ἃ ἡμᾶς ἀποτρέψει τὰ δίκαια ποιεῖν (= ὥστε νά μᾶς ἀποτρέψουν...).

Ἐγὼ οὐ μόνον νῦν ἀλλὰ καὶ δεῖ τοιοῦτος, οἷος τῶν ἐμῶν μηδενὶ ἄλλῳ πείθεσθαι ἢ τῷ λόγῳ (= τέτοιος εἶμαι, ὥστε νά μήν ὑπακούω σέ κανένα ἄλλο ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς ψυχῆς μου παρά στὸν ὀρθὸ λόγο).

Ἐκφέρονται μέ τις ἐγκλίσεις τῶν προτάσεων κρίσεως (βλ. §89α) μέ ἄρνηση οὐ ἢ, ὅταν ἔχουν ἀπαρέμφατο, μέ ἄρνηση μή, ὅπως καὶ οἱ ἀποτελεσματικές προτάσεις (βλ. §165). Συνήθως πρὶν ἀπὸ τις προτάσεις αὐτές μπαίνουν τὰ δεικτικά: *οὕτω(ς), τοιοῦτος, τοσοῦτος, τηλικούτος*.

4. **ὑπόθεση** (ἀναφορικές ὑποθετικές). Οἱ προτάσεις αὐτές ἰσοδυναμοῦν μέ ὑπόθεση σ' ἓναν ὑποθετικό λόγο καὶ ἐκφέρονται ὅπως καὶ οἱ ὑποθετικές προτάσεις, ἀνάλογα μέ τό εἶδος τοῦ ὑποθετικοῦ λόγου:

α) τό πραγματικό:

Ἄ μή οἶδα, οὐδὲ οἶομαι εἰδέναι (= ὅσα δέν ξέρω οὔτε φαντάζομαι ὅτι τά ξέρω) (*εἰ τίνα μή οἶδα, οὐδέ...*).

β) τό ἀντίθετο τοῦ πραγματικοῦ:

Οὐκ ἂν ἐπεχειροῦμεν πράττειν, ἃ μή ἠπιστάμεθα (= δέ θά ἐπιχειρούσαμε νά κάνουμε ὅσα δέ γνωρίζαμε καλά) (*εἰ τίνα μή ἠπιστάμεθα, οὐκ ἂν ἐπεχειροῦμεν...*).

γ) τό προσδοκώμενο:

Τῷ ἀνδρὶ, ὃν ἂν ἔλησθε, πείσομαι (= στὸν ἄντρα πού θά ἐκλέξετε θά ὑπακούσω) (*τῷ ἀνδρὶ, ἂν τίνα ἔλησθε...*).

δ) ἡ ἀόριστη ἐπανάληψη στό παρόν ἢ στό μέλλον:

Οἱ ἄνθρωποι τούτοις μάλιστα ἐθέλουσι πείθεσθαι, οὓς ἂν ἠγῶνται βελτίστους εἶναι (= οἱ ἄνθρωποι δέχονται νά ὑπακούουν κυρίως σ' αὐτούς πού νομίζουν ὅτι εἶναι οἱ καλύτεροι) (*οἱ ἄνθρωποι, ἂν τινος ἠγῶνται βελτίστους...*).

ε) ἡ ἀπλή σκέψη:

Ἐγὼ ὀκνοῖην ἂν εἰς τὰ πλοῖα ἐμβαίνειν, ἃ ἡμῖν Κῦρος δοίη (= ἐγὼ θά δίσταζα νά μπῶ στὰ πλοῖα πού θά μᾶς ἔδινε ὁ Κῦρος) (*εἰ τίνα ἡμῖν Κῦρος δοίη*).

στ) ἡ ἐπανάληψη στὸ παρελθόν:

᾿Ωτινι ἐντυγχάνοιεν, πάντας ἐκτεινον (= ὅποιο συναντοῦσαν...)
(εἶ τινι ἐντυγχάνοιεν...).

- 178** Οἱ ἀναφορικές προτάσεις πού δηλώνουν παρομοίωση ἢ σύγκριση λέγονται **παραβολικές** ἢ **παρομοιαστικές** καί εἰσάγονται μέ τὰ ἀναφορικά *ὡς, ὥσπερ, ὅπως, ὅσον, ὅσῳ* κ.τ.θ.:

᾿Ὅπως γινώσκετε, οὕτω καὶ ποιεῖτε.

Ζῆς δέ, ὦ Σώκρατες, οὕτως ὡς οὐδ' ἂν εἰς δοῦλος ὑπὸ δεσπότη μείνειε (= ἔτσι ὅπως οὔτε ἕνας δοῦλος δέ θά ἔμενε σ' ἕναν ἀφέντη).

᾿Ὅσπερ τὰ χαλκεῖα πληγέντα μακρὸν ἤχει καὶ ἀποτείνει καὶ οἱ ῥήτορες οὕτω σμικρὰ ἐρωτηθέντες δόλιχον κατατείνανσι τοῦ λόγου (= ὅπως τὰ χάλκινα σκευή, ὅταν τὰ χτυπήσεις, βγάζουν ἤχο γιὰ πολλή ὥρα, ἔτσι καί οἱ ῥήτορες μέ τήν παραμικρή ἐρώτηση παρατείνουν τό λόγο τους γιὰ πολύ).

- 179** Ἡ ἀναφορική ἀντωνυμία *ὅς, ἥ, ὃ* στήν ἀρχή μιᾶς περιόδου ἢ ἡμιπεριόδου πολλές φορές δέν εἰσάγει δευτερεύουσα ἀναφορική πρόταση ἀλλά κύρια πρόταση, πού συνδέεται παρατακτικά μέ τὰ προηγούμενα. Βλ. καί §118, 6.

Σημείωση. ᾿Ὅπως καί στή ν.έ. οἱ ἀναφορικές προτάσεις εἶναι:

1. **προσθετικές**, δηλαδή δέν ἀποτελοῦν ἀπαραίτητο συμπλήρωμα (καί χωρίζονται μέ κόμμα):

Δημοσθένης δέ, ὃν ἐπαινεῖ Κτησιφῶν, εἰς τοῦτο προήχθη δωροδοκίας, ὥστε τὰς ἐξ ᾿Ωρεοῦ συντάξεις ὑφείλετο (= ἔφτασε σέ τέτοιο βαθμὸ δωροδοκίας, ὥστε ἀφαίρεσε τήν εισφορά τοῦ ᾿Ωρεοῦ).

᾿Αγωνοθέται δὲ οἱ θεοὶ εἶσιν, οἱ σὺν ἡμῖν, ὡς τὸ εἶκος, ἔσονται.

2. **ἀναγκαῖοι προσδιορισμοί** (καί τότε δέ χωρίζονται μέ κόμμα):

᾿Ὅστις ἐαυτὸν φιλεῖ μετ' ἐμοῦ μαχέσθω.

Οὗτος δήπου ποιεῖ ἃ δοκεῖ αὐτῷ.



ΠΙΝΑΚΑΣ 14

ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

ΣΧΗΜΑ ΑΣΥΝΔΕΤΟ	<i>Παύσομαι κατηγορῶν· ἀκηκόατε, ἐοράκατε, πεπόνθατε, ἔχετε· δικάζετε.</i>
---------------------------	--

ΠΑΡΑΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ	ΣΥΜΠΛΕΚΤ. ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ	Καταφατικοί	<i>Ἴτετο ἐπ' αὐτοῦ καὶ παίει κατὰ τὸ στέρνον.</i>
		Ἀρνητικοί	<i>Δίκην οὐτὲ ἐδικασάμεθα οὔτε ἐφύγομεν.</i>
	ΑΝΤΙΘΕΤ. ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ	Ἀπλή ἀντιθετική σύνδεση	<i>Οἱ μὲν ᾤχοντο, ὁ δὲ περιέμενεν.</i>
		Ἐπιδοτική ἀντιθετ. σύνδεση	<i>Οὐ μόνον λόγῳ ἀλλὰ καὶ ἔργῳ χάριν ἀπέδωκεν.</i>
	ΔΙΑΧΩΡΙΣΤΙΚΟΙ ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ		<i>Ἦ λέγε τι σιγῆς κρεῖττον ἢ σιγῆν ἔχε.</i>
	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΟΙ ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ		<i>Τὸ στράτευμα ὁ σίτος ἐπέλιπε· κρέας οὖν ἐσθίοντες διεγίνοντο.</i>
Αἰτιολογικοί ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ		<i>Ἀναγκαῖον ἦν πορευέσθαι· οὐ γὰρ ἦν ἱκανὰ τὰ ἐπιτήδεια.</i>	

**ΤΡΟΠΟΙ
ΣΥΝΔΕΣΕΩΣ
ΤΩΝ
ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ**

ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ	ΟΝΟΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	Εἰδικές Ἐνδοιαστικές Πλάγιες ἔρωτ. Ἀναφορικές	<i>Ἐλεγεν ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσοιτο πρὸς βασιλέα. Φοβεῖται μὴ τὰ ἔσχατα πάθῃ. Μὴ σκόπει τί ἂν σε εὐφράνειεν. Τιμωροῦνται οὓς ἂν οἴωνται ἀδικεῖν.</i>
	ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	Αἰτιολογικές Τελικές Ἀποτελεσματ. Ἐπιθετικές Ἐναντιωματ. Χρονικές Ἀναφορικές	<i>Ἐπεὶ οὐκ ἐθέλεις, ἀπειμι. Ἐπάνεμι, ἵνα σαφέστερον δηλωθῇ ἡ Περσῶν πολιτεία. Ἐπιπίπτει χιῶν ἄπλετος, ὥστε ἀπέκρυσσε τὰ ὄπλα. Εἰ βούλει, μένε. Εἰ καὶ μὴ βλέπεις, φρονεῖς δ' ὅμως. Ὅτε αὕτη ἡ μάχη ἐγένετο, Πισσαφέρνης ἐν Σάρδεσιν ἔτυχεν ὢν. Ἀνεπαύοντο ὅπου ἐτύχανον.</i>

180 Τά λόγια κάποιου προσώπου μπορούν να φτάσουν σ' ἐμᾶς ἀπό τό συγγραφέα ἑνός ἀρχαίου κειμένου:

α) ἄμεσα ἢ σέ εὐθύ λόγο, δηλαδή ἀκριβῶς ὅπως ἔχουν εἰπωθεῖ ἀπό τό ἴδιο τό πρόσωπο, χωρίς καμιάν ἀλλαγὴ, ἢ μόνο μέ πρόταξη ἢ παρεμβολή τῶν λέξεων: λέγει, εἶπε, φησί, ἔφη, ἐρωτᾷ, ἠρώτησε ἢ ἤρετο κ.τ.δ. ἀλλά σέ λόγο ἀνεξάρτητο:

Σωτηρίδας δὲ ὁ Σικυώνιος εἶπεν· οὐκ ἐξ ἴσου, ὦ Ξενοφῶν, ἐσμέν· σὺ μὲν γὰρ ἐφ' ἵππου ὄχῃ, ἐγὼ δὲ χαλεπῶς κάμνω τὴν ἀσπίδα φέρων (= δέν εἴμαστε στὴν ἴδια μοῖρα· γιατί ἐσύ πηγαίνεις ἐφιππος, ἐνῶ ἐγὼ κουράζομαι πολὺ μεταφέροντας τὴν ἀσπίδα).

β) ἔμμεσα ἢ σέ πλάγιο λόγο, δηλαδή μέ κάποιες ἀλλαγές στή φράση καί μέ ἐξάρτηση ἀπό ἓνα ρῆμα ὅπως: λέγω, φημί, ἐρωτῶ, κελεύω κ.τ.δ.:

Λέγει ὡς ὕβριστής εἰμι (εὐθύς λόγος: Ὑβριστής εἶ).

Κῦρος ἔφη πάντα ποιήσειν (εὐθύς λόγος: Πάντα ποιήσω).

Ἀρίστιππος Σωκράτη ἤρετο εἴ τι εἶδειη ἀγαθόν (εὐθύς λόγος: Οἴσθαι τι ἀγαθόν, ὦ Σώκρατες;).

Μειδιάς ἐκέλευσεν ἀνοῖξαι τὰς πύλας (εὐθύς λόγος: Ἀνοίξτε τὰς πύλας).

181 Ὁ πλάγιος λόγος ἐξαρτᾶται ἀπό ρήματα συνήθως, λεκτικά, ἐρωτηματικά, κελευστικά, καθὼς καί ἀπό ρήματα βουλευτικά, αἰσθητικά, γνωστικά ἢ δοξαστικά.

ΟΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΠΛΑΓΙΟ ΛΟΓΟ

182 Ὁ εὐθύς λόγος τρέπεται στὸν πλάγιο μέ τίς ἀκόλουθες μεταβολές:

1. οἱ κύριες προτάσεις κρίσεως μετατρέπονται:

α) σέ δευτερεύουσες εἰδικές προτάσεις ὕστερα ἀπό ρήματα λεκτικά (λέγω, διδάσκω κτλ.), γνωστικά (γινώσκω, οἶδα κτλ.), αἰσθητικά (αἰσθάνομαι, ἀκούω, ὁρῶ κτλ.):

εὐθύς λόγος: Ὑβριστής εἶ.

πλάγιος λόγος: Λέγει ὁ κατήγορος ὡς ὑβριστής εἰμι.

εὐθύς λόγος: Πάντες εἰώθασι πλείω χάριν ἔχειν τοῖς ἐπαινοῦσιν ἢ τοῖς συμβουλευούσιν (= ὅλοι συνήθως χρωστοῦν μεγαλύτερη χάρη σ' ὅσους τούς ἐπαινοῦν παρά σέ ὅσους τούς συμβουλευούν).

πλάγιος λόγος: Οἶδ' ὅτι πάντες εἰώθασι πλείω χάριν ἔχειν τοῖς ἐπαινοῦσιν ἢ τοῖς συμβουλευούσιν.

εὐθύς λόγος: Οἱ Ἕλληνες νικῶσιν.

πλάγιος λόγος: Βασιλεὺς ἤκουσεν ὅτι οἱ Ἕλληνες νικῶεν.

β) σέ εἰδικό ἀπαρέμφοτο, ὕστερα ἀπό ρήματα λεκτικά (φημί, ὑπισχνοῦμαι κτλ.), δοξαστικά (οἶομαι, ἡγοῦμαι κτλ.):

εὐθύς λόγος: Οὐκ ἔστιν ἄλλη ὁδός.

πλάγιος λόγος: Οἱ ἡγεμόνες οὐ φασιν εἶναι ἄλλην ὁδόν.

εὐθύς λόγος: Οἱ ἀχάριστοι καὶ περὶ θεοῦς ἂν ἀμελῶς ἔχοιεν (= θὰ ἀμελοῦσαν).

πλάγιος λόγος: Οἱ Πέρσαι οἶονται τοὺς ἀχαρίστους καὶ περὶ θεοῦς ἂν ἀμελῶς ἔχειν.

γ) σέ κατηγορηματικὴ μετοχή, ὕστερα ἀπό ρήματα αἰσθητικά, γνωστικά καὶ ρήματα πού σημαίνουν ἀγγελία (ἀγγέλλω, δηλῶ κ.τ.δ.):

εὐθύς λόγος: Κῦρος ἐν Κιλικία ἐστίν.

πλάγιος λόγος: Ἀβροκόμας ἤκουσε Κῦρον ἐν Κιλικία ὄντα.

εὐθύς λόγος: Φίλιππος Ἑραῖον τείχος πολιορκεῖ.

πλάγιος λόγος: Ἀπηγγέλη Φίλιππος Ἑραῖον τείχος πολιορκῶν.

2. Οἱ κύριες προτάσεις ἐπιθυμίας μετατρέπονται σέ τελικό ἀπαρέμφοτο ὕστερα ἀπό ρήματα κελευστικά (κελεύω), ἀπαγορευτικά (ἀπαγορεύω), εὐχετικά (εὐχομαι) κ.τ.δ.:

εὐθύς λόγος: Ἀνοίξατε τὰς πύλας.

πλάγιος λόγος: Μειδίας ἐκέλευσεν ἀνοίξει τὰς πύλας.

εὐθύς λόγος: Μηδεῖς βαλλέτω.

πλάγιος λόγος: Ἀστυάγης ἀπηγόρευε μηδένα βάλλειν.

εὐθύς λόγος: Εὐτυχῆσειε Κῦρος.

πλάγιος λόγος: Οἱ στρατιῶται ἠῤῥοντο Κῦρον εὐτυχῆσαι.

3. Οἱ κύριες ἐρωτηματικές προτάσεις (εὐθεῖες ἐρωτήσεις) μετατρέ-

πονται σέ δευτερεύουσες ἐρωτηματικές προτάσεις (πλάγιες ἐρωτήσεις), ὕστερα ἀπό τὰ ρήματα ἐρωτῶ, ἀπορῶ, θαυμάζω, σκοπῶ, ἐπιμελοῦμαι κ.τ.δ. (βλ. §159 κ.έ.):

εὐθύς λόγος: οἶσθά τι, ὦ Σώκρατες, ἀγαθόν;

πλάγιος λόγος: Ἀρίστιππος Σωκράτη ἤρετο εἴ τι εἶδεῖ ἀγαθόν.

εὐθύς λόγος: ἠδίκηκά τινά τι;

πλάγιος λόγος: ἀναλογίζεται καὶ σκοπεῖ εἴ τινά τι ἠδίκηκε.

4. Οἱ δευτερεύουσες προτάσεις παραμένουν δευτερεύουσες καί

α) ὕστερα ἀπό ρῆμα παροντικοῦ χρόνου διατηροῦν καί στόν πλάγιό λόγο τόν ἴδιο χρόνο καί τήν ἴδια ἐγκλιση πού εἶχαν στόν εὐθύ, μέ ἀλλαγὴ ἂν χρειάζεται τοῦ προσώπου τοῦ ρήματος:

εὐθύς λόγος: Εἰ μὴ ποιήσετε ταῦτα, ἔσπονδοι ἔσεσθε.

πλάγιος λόγος: ἀπαγγέλλετε δ' αὐτοῖς ὅτι, εἰ μὴ ποιήσουσι ταῦτα, ἔσπονδοι ἔσονται.

εὐθύς λόγος: Ἐπειδὴν τις ἀγαθὸς ὦν τελευτήση, μεγάλην τιμὴν ἔχει.

πλάγιος λόγος: Λέγουσιν ὡς, ἐπειδὴν τις ἀγαθὸς ὦν τελευτήση, μεγάλην τιμὴν ἔχει.

εὐθύς λόγος: Ἴνα αὐτοὺς παύσω ταύτην ἔχοντας τὴν γνώμην, οὕτως εἶρηκα περὶ αὐτῶν.

πλάγιος λόγος: Λέγει ὅτι ἵνα αὐτοὺς παύση ταύτην ἔχοντας τὴν γνώμην, οὕτως εἶρηκε περὶ αὐτῶν.

β) ὕστερα ἀπό ρῆμα παρελθοντικοῦ χρόνου διατηροῦν τὴ δυνητική ὀριστική καί τὴ δυνητική εὐκτική, ἀλλὰ τὴν ἀπλή ὀριστική ἢ τὴν ὑποτακτική τὴ μετατρέπουν σέ εὐκτική τοῦ πλάγιου λόγου:

εὐθύς λόγος: Δέξιππον οὐκ ἐπαιῶ, εἰ ταῦτα πεποιήκεν.

πλάγιος λόγος: Κλέανδρος εἶπεν ὅτι Δέξιππον οὐκ ἐπαινοίη, εἰ ταῦτα πεποιηκὼς εἶη.

εὐθύς λόγος: Μανθάνομεν ἂ οὐκ ἐπιστάμεθα.

πλάγιος λόγος: Ἀπεκρίνατο ὅτι μανθάνοιεν ἂ οὐκ ἐπίσταιντο.

εὐθύς λόγος: Ἐπὴν διαβῶμεν ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην, τὴν κρίσιν ποιήσομεν.

πλάγιος λόγος: Ἀγησίλαος ἔφη, ἐπεὶ διαβαίησαν ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην, τὴν κρίσιν ποιήσιν.

183 Ἄλλα καὶ ὕστερα ἀπὸ ρῆμα παρελθοντικοῦ χρόνου μπορεῖ νά διατηρηθεῖ στὸν πλάγιό λόγο ἢ ἀπλή ὀριστική καὶ ἡ ὑποτακτική, ἂν τὸ περιεχόμενο τῆς δευτερεύουσας προτάσεως φανερώνει γνώμη τοῦ ὑποκειμένου τῆς προτάσεως καὶ ὄχι τοῦ συγγραφέα ἢ ἂν τονίζεται κατὰ τὴν ὥς βέβαιο ἢ μέ ἔμφαση:

εὐθύς λόγος: *Τοῦτο σκεπτεόν ἐστί, τίς κτήσις δικαία ἐστίν.*

πλάγιος λόγος: *Τοῦτ' ἔφη σκεπτεόν εἶναι, τίς κτήσις δικαία ἐστίν* (ἢ πλάγια ἐρωτηματική πρόταση: *τίς κτήσις...* μεταφέρει ἀκριβῶς τὴν γνώμη τοῦ ὑποκειμένου τῆς κύριας προτάσεως: *τοῦτο ἔφη...*).

εὐθύς λόγος: *Ἀπίωμεν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, μὴ τις ἐπίθεις γένηται* (= ἄς πᾶμε στὸ στρατόπεδο μήπως...).

πλάγιος λόγος: *Ἐδόκει αὐτοῖς ἀπιέναι ἐπὶ τὸ στρατόπεδον μὴ τις ἐπίθεις γένηται* (ἢ ἐνδοιαστική πρόταση μένει ἀμετάβλητη, γιὰ νά τονιστεῖ ὡς βέβαιος ὁ κίνδυνος).

εὐθύς λόγος: *Ἐάν μοι δῶτε τριάκοντα Σπαρτιατῶν, διαβήσομαι εἰς τὴν Ἀσίαν.*

πλάγιος λόγος: *Ἀγησίλαος ὑπέσθη* (= ὑποσχέθηκε), *ἐὰν δῶσιν αὐτῷ τριάκοντα Σπαρτιατῶν, διαβήσεσθαι εἰς τὴν Ἀσίαν* (= ἂν, ὅπως ἔλεγε, τοῦ δώσουν...· μεταφέρονται τὰ λόγια τοῦ ὑποκειμένου τῆς κύριας προτάσεως: Ἀγησίλαος).

εὐθύς λόγος: *Μὴ ναυμαχεῖτε Κορινθίοις, ἦν μὴ Κορίνθιοι ἐπὶ Κέρκυραν πλέωσιν.*

πλάγιος λόγος: *Προεῖπον αὐτοῖς μὴ ναυμαχεῖν Κορινθίοις, ἦν μὴ Κορίνθιοι ἐπὶ Κέρκυραν πλέωσιν* (καὶ ἐδῶ ἡ ὑποθετική πρόταση: *ἦν μὴ...* πλέωσιν μεταφέρει μέ ἔμφαση τὰ λόγια τοῦ ὑποκειμένου τοῦ ρ. *προεῖπον*).



ΠΙΝΑΚΑΣ 15

ΕΥΘΥΣ ΚΑΙ ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΕΥΘΥΣ ΛΟΓΟΣ	ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ
Καμιά εξάρτηση	Έξαρτηση από ρήματα: λεκτικά, έρωτηματικά, κελευστικά, και βουλητικά, αισθητικά, γνωστικά, δοξαστικά
Κύριες προτάσεις κρίσεως	Ειδικές προτάσεις Ειδικό απαρέμφατο Κατηγορηματική μετοχή
Κύριες προτάσεις επιθυμίας	Τελικό απαρέμφατο
Εύθετες έρωτήσεις	Πλάγιες έρωτήσεις
Δευτερεύουσες προτάσεις	Δευτερεύουσες προτάσεις



ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ

- 184 Σχήματα λόγου λέγονται οι ιδιορρυθμίες του λόγου που αναφέρονται, όπως και στη ν.έ., α) στη θέση των λέξεων μέσα στην πρόταση, β) στη γραμματική συμφωνία των λέξεων, γ) στην πληρότητα του λόγου ως προς τον αριθμό των λέξεων και δ) στη σημασία των λέξεων σε όρισμένες περιπτώσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

- 185 1. Ἡ σειρά των λέξεων στις κύριες προτάσεις κρίσεως, όταν δέν τονίζεται ιδιαίτερα καμιά λέξη, συνήθως είναι:

Υ - Ρ - Κ

Υ - Ρ - Α

Υ - Ρ - Α - Ε

(Υ = υποκείμενο, Ρ = ρήμα, Κ = κατηγορούμενο, Α = αντικείμενο, Ε = επιρρηματικός προσδιορισμός).

Σωκράτης ἐστὶ σοφός.

Κῦρος δίδωσι τῷ Ἀριστίπῳ μισθόν.

Κῦρος ἐπολιόρκει Μίλητον καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν.

- 186 Ἡ σειρά αὐτή δέν τηρεῖται:

α) μέ τά ρήματα: *δοκεῖ μοι*, όταν σημαίνει *ἀποφασίζω*, καί *εἰμί*, όταν σημαίνει *υπάρχω*, που μπαίνουν στην ἀρχή τῆς προτάσεως:

Ἔδοξε τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ (= ἀποφάσισε ἡ βουλή καὶ ὁ δήμος).

Ἦν δέ τις ἐν τῇ στρατιᾷ Ξενοφῶν (= ὑπῆρχε στό στράτευμα κάποιος Ξενοφώντας) καί

β) κυρίως όταν μιά λέξη στην πρόταση χρειάζεται νά τονιστεῖ ιδιαί-

τερα (Έμφαση) και ή όποία μπαίνει επίσης στην άρχή τής προτάσεως:

Ὡδε οὖν ἐποιεῖτο τήν συλλογήν (τονίζεται ό Ε).

Πρόξενον τόν Βοιωτίον ἐκέλευσε παραγενέσθαι (τονίζεται τό Α).

Και ἐποίουν οὕτως οὗτοι (τονίζεται τό Ρ).

Έπίσης ή σειρά τών λέξεων αλλάζει για λόγους αισθητικούς, ρυθμικούς (λ.χ. στην ποίηση) κτλ.

2. Τό ρήμα σε μία δευτερεύουσα πρόταση μπορεί να αποχωριστεί από τή λέξη (λ.χ. τό σύνδεσμο) πού εισάγει τή δευτερεύουσα πρόταση και να μπει στο τέλος τής προτάσεως, πράγμα πού δέ συμβαίνει συνήθως στά ν.έ.:

Τὰς ἀρετὰς ἐπιτηδεύομεν, ὅπως ἄν μετὰ πλείστων ἀγαθῶν τόν βίον διάγωμεν.

(π.β. ν.έ. *για να περνάμε τή ζωή μας με πάμπολλα αγαθά*).

Ὅτε δ' αὐτή ή μάχη ἐγένετο, Τισσαφέρνης ἐν Σάρδεσιν ἔτυχεν ὦν.

(ν.έ. *δταν ἔγινε αὐτή ή μάχη*).

Ἦσθοντο οἱ Ἕλληνες ὅτι βασιλεὺς ἐν τοῖς σκευοφόροις εἶη.

(ν.έ. *δτι ό βασιλιάς ήταν στά σκευοφόρα*).

187 Ἀλλά οἱ γενικοί κανόνες ως πρὸς τή σειρά τών λέξεων δέν τηρουνται επίσης και σε άλλες περιπτώσεις και ἔτσι δημιουργοῦνται τά ακόλουθα σχήματα:

α) τό υπερβατό:

Εὖ πρᾶγμα συντεθὲν ὄψεσθε (ἀντί: εὖ συντεθὲν πρᾶγμα ὄψεσθε) (=θά δεῖτε).

Μη λέγετε ὡς ὑφ' ἐνὸς τοιαῦτα πέπονθ' ή Ἕλλάς ἀνθρώπου (ἀντί: μη λέγετε ὡς ὑφ' ἐνὸς ἀνθρώπου τοιαῦτα πέπονθ' ή Ἕλλάς) (=ἔχει πάθει ή Ἕλλάδα).

Τό σχῆμα αὐτό, ὅπως και στή ν.έ., δημιουργεῖται, δταν ανάμεσα σε δύο λέξεις με στενή λογική σχέση παρεμβάλλονται μία ή περισσότερες λέξεις (πβ. ν.έ. πίνω τό **ὠριοστάλαχτο** τής **πλάκας** τό **φαρμάκι**).

β) τό πρωθύστερο:

Λέγω τήν Ἐρεχθέως τροφήν και γένεσιν (ἀντί: λέγω τήν Ἐρεχθέως γένεσιν και τροφήν).

Στό σχῆμα αὐτό λέγεται πρῶτο ἐκεῖνο πού χρονολογικά και λογι-

κά είναι δεύτερο (πβ. ν.έ. ξεντύθη ὁ νιός, ξεζώστηκε καί στό πηγάδι μπήκε).

γ) **τό χιαστό:**

Περὶ πλείονος ποιουῶ δόξαν πολλὴν ἢ πλοῦτον μέγαν· ὁ μὲν γὰρ θνητός, ἡ δὲ ἀθάνατος.

Στό σχῆμα αὐτό δύο λέξεις ἢ δύο φράσεις πού σχετίζονται μέ δύο προηγούμενες ἐκφέρονται μέ σειρά ἀντίστροφη (ὁ μὲν ἀναφέρεται στή λέξη πλοῦτον, ἡ δὲ στή λέξη δόξαν). Ἔτσι σέ μιά σχηματική παράσταση οἱ λέξεις ἢ οἱ φράσεις βρίσκονται μεταξύ τους σέ σχῆμα Χ:

δόξαν — πλοῦτον
ὁ μὲν — ἡ δέ

(πβ. ν.έ. ὅταν σέ βλέπω χαίρομαι, λυποῦμαι ὅταν σέ χάνω).

δ) **ὁ κύκλος:**

Σοὶ ἦν κλέπτης ὁ πατήρ, εἶπερ ἦν ὁμοῖος σοί.

Στό σχῆμα αὐτό μιά πρόταση ἢ μιά περίοδος ἀρχίζει καί τελειώνει μέ τήν ἴδια λέξη.

(πβ. ν.έ. μοναχὴ τό δρόμο ἐπῆρες, ἐξανάλθες μοναχὴ).

ε) **ἡ παρονομασία ἢ παρήχησις ἢ τό ἐτυμολογικὸν σχῆμα:**

Τυφλὸς τὰ τ' ὠτα τὸν τε νοῦν τὰ τ' ὄμματ' εἶ (= εἶσαι τυφλός καί στά αὐτιά καί στό νοῦ καί στά μάτια).

Τό σχῆμα αὐτό δημιουργεῖται, ὅταν λέξεις ὁμόηχες τοποθετοῦνται ἢ μιά κοντά στήν ἄλλη.

(πβ. ν.έ. τρανή λαλιά, τρόμου λαλιά, ρητὴ κατὰ τό Κάστρο).

στ) **τό ὁμοιοτέλευτο ἢ ὁμοιοκατάληκτο:**

Τοὺς πλέοντας ὡς ἡμᾶς ἐπωλεῖτε (= πουλούσατε), τοῖς ἐναντίοις ἐβοηθεῖτε, τὴν χώραν μου κακῶς ἐποιεῖτε.

Στό σχῆμα αὐτό δύο ἢ περισσότερες προτάσεις τελειώνουν μέ λέξεις ὁμοιοκατάληκτες.

(πβ. ν.έ. Καί βογκάει καί βαριά μοιρολογαί. Τό σχῆμα αὐτό (ὁμοιοκαταληξία ἢ ρίμα) εἶναι συχνότατο στήν παραδοσιακὴ νεοελληνικὴ ποίηση).

ζ) **τό ἀσύνδετο:**

Συμβαλόντες τὰς ἀσπίδας ἐωθοῦντο, ἐμάχοντο, ἀπέκτεινον, ἀπέθνησκον.

Ἄσύνδετο εἶναι τὸ σχῆμα, ὅταν παραθέτονται προτάσεις ἢ ὅμοιοι ὄροι προτάσεων χωρὶς συνδέσμους (βλ. καὶ §143α)

(πβ. ν.έ. τὸ τουφέκι ἀνάβει, ἀστράφτει, λάμπει, κόφτει τὸ σπαθί).

η) τὸ πολυσύνδετο:

Ἄλλὰ καὶ μισεῖ τις ἐκεῖνον καὶ δέδιεν (= φοβᾶται), ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ φθονεῖ.

Ἀντίθετα μέ τὸ ἄσύνδετο στό πολυσύνδετο σχῆμα περισσότεροι ἀπὸ δύο ὅμοιοι ὄροι προτάσεως ἢ ὅμοιες προτάσεις συνδέονται μέ συμπλεκτικούς ἢ διαχωριστικούς συνδέσμους.

(πβ. ν.έ. οἱ κλέφτες ἐπροσκύνησαν καὶ γίνηκαν ραγιάδες, κὶ ἄλλοι φυλάγουν πρόβατα κὶ ἄλλοι φυλάγουν γίδια).



ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

188

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀποδεικνύεται ὅτι ἀπὸ αὐτὰ τὰ σχήματα τὰ πιὸ συνηθισμένα εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

1. Τὸ σχῆμα κατὰ τὸ νοούμενο («κατὰ σύνεσιν»)

Τὸ στρατόπεδον ἐν αἰτία ἔχοντες (=κατηγορώντας) τὸν Ἄγιν ἀνεχώρουν.

Ὁ ὄχλος ἠθροίσθη θαυμάζοντες καὶ ἰδεῖν βουλόμενοι.

Στὸ σχῆμα αὐτὸ ἢ σύνταξι δέν ἀκολουθεῖ τὸ γραμματικὸ τύπο τῆς λέξεως ἀλλὰ τὸ νόημά της. Τὸ ὑποκείμενο *τὸ στρατόπεδον* συμφωνεῖ μὲ τὴ μετοχὴ *ἔχοντες* καὶ τὸ ρῆμα *ἀνεχώρουν*, μὲ βάση ὄχι τὸ γραμματικὸ τύπο ἀλλὰ τὸ νόημά του (*τὸ στρατόπεδον* = *οἱ στρατιῶται*).

Ἐπίσης καί: *ὁ ὄχλος* = *οἱ ἄνθρωποι*.

(πβ. ν.έ. ὁ κόσμος χτίζουν ἐκκλησιᾶς).

2. Τὸ σχῆμα συμφύσεως (σύμφυρση)

Ἄλκιβιάδης μετὰ Μαντιθέου ἀπέδρασαν.

Ἡ σύμφυρση δημιουργεῖται ἀπὸ τὴν ἀνάμειξη δύο φράσεων ποὺ ἔρχονται συγχρόνως στὸ νοῦ τοῦ συγγραφέα:

α' φράση: *Ἄλκιβιάδης καὶ Μαντίθεος ἀπέδρασαν,*

β' φράση: *Ἄλκιβιάδης μετὰ Μαντιθέου ἀπέδρα.*

(πβ. ν.έ. ὁ Ἀπρίλης μὲ τὸν Ἔρωτα χορεύουν καὶ γελοῦνε, ἀντί:

ὁ Ἀπρίλης μὲ τὸν Ἔρωτα χορεύει...).

3. Τὸ σχῆμα ἀνακολουθίας (ἀνακόλουθο)

α) *Ἐπιπεσῶν* (= ὅταν ὄρμησε) *τῇ Φαρναβάζου στρατοπεδεῖα τῆς προφυλακῆς αὐτοῦ πολλοὶ ἔπεσον* (= σκοτώθηκαν): ἀντί: *ἐπιπεσόντος... πολλοὶ ἔπεσον, ἢ ἐπιπεσῶν... πολλοὺς ἀπέκτεινε.*

β) *Ἐξῆν αὐτῷ μισθῶσαι τὸν οἶκον ἀπηλλαγμένος πολλῶν πραγμάτων* (= ἦταν δυνατό νά νοικιάσει τὸ σπίτι καὶ νά ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ πολλῆς ἐνοχλήσεως): ἀντί: *ἐξῆν αὐτῷ μισθῶσαι τὸν οἶκον ἀπηλλαγμένῳ πολλῶν κτλ.*

Στό σχήμα αυτό οί λέξεις σέ μιά πρόταση δέν ἀκολουθοῦν ἀπό συντακτική ἄποψη τά προηγούμενα. Συχνά τό ἀνακόλουθο βρίσκεται σέ συντάξεις μέ μετοχή:

α) μιά μετοχή ἀπόλυτη ἐκφέρεται σέ **ὀνομαστική πτώση**, ἀντί σέ γενική σύμφωνα μέ τό συντακτικό κανόνα (βλ. §103), καί λέγεται **ὀνομαστική ἀπόλυτη** (παράδ. α)

β) μιά μετοχή συνημμένη ἐκφέρεται σέ ὀνομαστική ἀντί σέ μιά πλῆγια πτώση, ὅπως θά ἔπρεπε γιά νά συμφωνήσει μέ τήν πτώση τοῦ ὑποκειμένου της (παράδ. β).

(πβ. ν.έ. Τρεῖς βίγλες θά τοῦ βάλω, / τρεῖς βίγλες τρεῖς βιγλάτορες / καί οί τρεῖς ἀντρειωμένοι· ἀντί: καί τοῦς τρεῖς ἀντρειωμένους. Ἐγώ δέ μέ νοιάζει διόλου· ἀντί: ἐμένα δέ μέ νοιάζει...).

4. Τό σχήμα τοῦ καθολικοῦ καί τοῦ μερικοῦ («καθ' ὄλον καί μέρος»)

Οἱ στρατηγοὶ βραχέα ἕκαστος ἀπελογήσατο (= ἀπολογήθηκε)· ἀντί: *τῶν στρατηγῶν ἕκαστος βραχέα ἀπελογήσατο*.

Σ' αὐτό τό σχήμα ἕνας ὄρος μιᾶς προτάσεως ἀντί νά μπεῖ σέ γενική διαιρετική, συμφωνεῖ μέ τήν πτώση τοῦ ὀνόματος πού προσδιορίζει.

(πβ. ν.έ. πηγαίνει τόν κατήφορο, τήν ἄκρη τό ποτάμι, ἀντί: τήν ἄκρη τοῦ ποταμοῦ. Ἐπίσης πβ.: ἐμεῖς, ὁ καθένας ἔχει τή γνώμη του, ἀντί: ἀπό μᾶς ὁ καθένας...).

5. Τό σχήμα ἔλξεως (ἔλξη)

Αἱ Θῆβαι Αἴγυπτος ἐκαλεῖτο· ἀντί: *ἐκαλοῦντο*.

Ὅπως ἔσεσθε ἀξιοί τῆς ἐλευθερίας ἧς κέκτησθε· ἀντί: *τῆς ἐλευθερίας ἣν κέκτησθε*.

Ὅλοιο μήπω, πρὶν μάθοιμι (= μακάρι νά μή χαθεῖς, πρὶν νά μάθω)· ἀντί: *ὄλοιο μήπω, πρὶν ἂν μάθω*.

Ἐλξη ὑπάρχει, ὅταν ἕνας ὄρος τῆς προτάσεως ἔλκεται, δηλαδή ἀκολουθεῖ κάποιον ἄλλον ὄρο καί συμφωνεῖ μαζί του στήν πτώση ἢ γενικά στόν τύπο μέ παράβαση τοῦ συντακτικοῦ κανόνα (βλ. καί §118, 4 καί §174γ)

(πβ. ν.έ. νά ἔχα τόν οὐρανό χαρτί, τή θάλασσα μελάni, νά σοῦ ἔγραφα τά πάθη μου καί πάλε νά μή φτάνει· ἀντί: νά σοῦ γράψω τά πάθη μου...).

6. Τό σχῆμα ὑπαλλαγῆς (ὑπαλλαγή)

Θάσιον οἴνου σταμνίον· ἀντί: Θασίου οἴνου σταμνίον.

Ἕνας ἐπιθετικός προσδιορισμός δέ συμφωνεῖ στήν πτώση μέ τή γενική πού προσδιορίζει, ἀλλά μέ τό οὐσιαστικό τό ὁποῖο προσδιορίζεται ἀπό τή γενική.

(πβ. ν.έ. τ' ἀντρειωμένα κόκαλα ξεθάψτε τοῦ γονιοῦ σας· ἀντί τά κόκαλα τοῦ ἀντρειωμένου γονιοῦ σας).

7. Τό σχῆμα προλήψεως (πρόληψη)

Δημοκρατίαν γε οἶσθα τί ἐστὶ· ἀντί: οἶσθά γε τί ἐστὶ δημοκρατία.

Ἰο υποκείμενο τῆς ἐξαρτημένης προτάσεως (*δημοκρατία*) π ρ ο λ α μ β ά ν ε τ α ι, λαμβάνεται πῶς πρὶν στή φράση, καί μπαίνει ὡς ἀντικείμενο στήν κύρια πρόταση (*οἶσθα*).

(πβ. ν.έ. σέ ξέρω τί ἄνθρωπος εἶσαι, ἀντί: ἐσύ ξέρω τί ἄνθρωπος εἶσαι).



ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

189 Στόν ἀρχαῖο λόγο χρησιμοποιοῦνται, ὅπως καί στή ν.έ., ἄλλοτε λιγότερες καί ἄλλοτε περισσότερες λέξεις ἀπό ὅσες λογικά χρειάζονται. Τό σχῆμα πού δημιουργεῖται ἀπό τή χρήση λέξεων λιγότερων ἀπό τίς κανονικές λέγεται *ἔλλειψη*, ἐνῶ ἀπό τή χρήση λέξεων περισσότερων λέγεται *πλεονασμός*.

Περιπτώσεις ἐλλείψεως βλ. καί §§19-22.

1. Βραχυλογία

Μία μορφή ἐλλείψεως εἶναι ἡ βραχυλογία. Στό σχῆμα αὐτό παραλείπονται λέξεις πού ἀναπληρώνονται εὐκόλα.

Εἶδη βραχυλογίας:

α) Τό σχῆμα ἀπό κοινοῦ

Οὗτος τροφῆς οὐδέν δεῖται (= δέ χρειάζεται), *ἐγὼ δὲ δέομαι*· ἀντί: *ἐγὼ δὲ δέομαι τροφῆς*.

Φράζει ἅ τε δεῖ ποιεῖν καὶ ἅ μὴ· ἀντί: *καὶ ἅ μὴ δεῖ ποιεῖν*.

Σ' αὐτό τό σχῆμα μιά λέξη ἢ μιά φράση πού παραλείπεται ἐννοεῖται ἀπό τά προηγούμενα ἀκριβῶς ἢ ἴδια.

(πβ. ν.έ. Αὐτός δέν ἔχει ἀνάγκη, ἐγὼ ὅμως ἔχω. Κανείς δέ μᾶς φέρθηκε ὅπως αὐτός).

β) Τό σχῆμα ἐξ ἀναλόγου

Οὗτω καὶ αὐτὸς ἐποίει καὶ τοὺς ἄλλους παρήνει (= συμβούλευε) (ἐνν. ποιεῖν).

Οὗτος μὲν ὕδωρ, ἐγὼ δὲ οἶνον πίνω· ἀντί: *ὕδωρ πίνει*.

Σ' αὐτό τό σχῆμα μιά λέξη ἢ μιά φράση πού παραλείπεται ἐννοεῖται ἀπό τά προηγούμενα (ἢ καί ἀπό τά ἐπόμενα) ὄχι ὅπως εἶναι ἐκεῖ ἀλλὰ ἀλλαγμένη στόν ἀριθμό, στήν πτώση, στό πρόσωπο κτλ.

(πβ. ν.έ. δέν ἔγινε ἡ δουλειά ὅπως περιμένα, ἐνν. γὰ γίνε).

γ) Τό ζεῦγμα

Ἔδουσί τε πίονα μῆλα οἶνόν τ' ἔξαιτον (= τρῶνε παχιά ἀρνιά καὶ ἐκλεκτό κρασί)· ἀντί: *οἶνον τ' ἔξαιτον πίνουσι*.

Ἐδῶ δύο ἀντικείμενα ἢ προσδιορισμοὶ ἀποδίδονται στό ἴδιο ρῆμα, ἐνῶ λογικά τό ἕνα ἀπό αὐτά ἢ ὁ ἕνας ἀπ' αὐτούς θά ταίριαζε σέ ἕνα ἄλλο ρῆμα.

(πβ. ν.έ. νά τόν ποτίσω κρύο νερό καί δροσερό χορτάρι).

2. Πλεονασμός

Τά εἶδη τοῦ πλεονασμοῦ εἶναι:

α) τό σχῆμα παραλληλίας («ἐκ παραλλήλου»)

Ψεύδεται καί οὐκ ἀληθῆ λέγει.

Σ' αὐτό τό σχῆμα ἕνα νόημα ἐκφράζεται συγχρόνως καί καταφατικά καί ἀποφατικά (ἀρνητικά).

(πβ. ν.έ. νά σωπαίνεις καί νά μή μιλάς).

β) ἡ περίφραση

Ἴτε παῖδες Ἑλλήνων ἀντί: *Ἴτε Ἕλληνες.*

Περίφραση ἔχουμε, ὅταν μιά ἔννοια ἐκφράζεται μέ δύο ἢ περισσότερες λέξεις, ἐνῶ θά μπορούσε νά ἐκφραστεῖ μέ μία.

(πβ. ν.έ. ὁ Γέρος τοῦ Μοριά ἀντί: ὁ Κολοκοτρώνης).

Συχνές εἶναι στήν ἀρχ. ἑλληνική οἱ περιφράσεις μέ ρήματα καί ἀφηρημένα οὐσιαστικά, ὅπως:

λόγον ποιοῦμαι, ἀντί: *λέγω*·

ἐπιμέλειαν ποιοῦμαι, ἀντί: *ἐπιμελοῦμαι*·

τιμὴν ἔχω, ἀντί: *τιμῶμαι*·

ἔπαινον ἔχω, ἀντί: *ἐπαινοῦμαι* κτλ.

γ) τό σχῆμα ἕνα μέ δύο («ἐν διά δυοῖν»)

Ἐνοπλος ἐπ' αὐτὸν ἐπενθρόσκει πυρὶ καί στεροπαῖς ὁ Διὸς γενέτας (= ὄρμα ὀπλισμένος ἐναντίον του μέ φωτιά καί ἀστραπές ὁ γιός τοῦ Δία) ἀντί: *πυρφόροις στεροπαῖς.*

Σ' αὐτό τό σχῆμα μιά ἔννοια ἐκφράζεται μέ δύο λέξεις πού συνδέονται μέ τό *καί* ἢ *τέ-καί*, ἐνῶ λογικά ἢ μία ἀπ' αὐτές ἀποτελεῖ προσδιορισμό τῆς ἄλλης· ἔτσι τό ἕνα παρουσιάζεται σάν δύο.

(πβ. ν.έ. ἀστροπελέκι καί φωτιά νά πέσει στίς αὐλές σου).

ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΛΕΞΕΩΝ
ἢ ΦΡΑΣΕΩΝ

190 Καί στήν ἀρχαία γλῶσσα, ὅπως καί στή ν.έ., πολλές λέξεις δέ χρησιμοποιοῦνται πάντοτε μέ τήν ἀρχική τους σημασία, ἀλλά παράλληλα μ' αὐτήν ἀποκτοῦν καί ἄλλες. Ἀπό τίς ἀλλαγές αὐτές τῆς σημασίας τῶν λέξεων προέρχονται μερικά σχήματα λόγου, πού λέγονται καί **λεκτικοί τρόποι**, ὅπως:

α) Ἡ μεταφορά

Θυμὸς σιδηροῦς (= ψυχὴ σκληρὴ).

Ὑφαίνω δόλον (= ἐτοιμάζω δόλο).

Στή μεταφορά ἡ σημασία τῆς λέξεως γίνεται **εὐρύτερη**, δηλαδή ἐπεκτείνεται καί μεταφέρεται ἀπό τή μιά ἔννοια στήν ἄλλη.

(πβ. ν.έ. σιδερένια γροθιά).

β) Τό σχῆμα κατεξοχῆν

τό ἄστν ἀντί: *αἱ Ἀθηναί* (ἀρχικά *ἄστν* = κάθε πόλη),

ὁ ἰσθμός ἀντί: *ὁ ἰσθμός τῆς Κορίνθου* (ἀρχικά *ἰσθμός* = κάθε ἰσθμός).

Σ' αὐτό τό σχῆμα ἡ σημασία τῆς λέξεως γίνεται **στενότερη**, δηλαδή περιορίζεται καί σημαίνει μιά μόνο ὀρισμένη ἔννοια.

(πβ. ν.έ. ἡ Πόλη = ἡ Κωνσταντινούπολη).

γ) Ἡ σημασιολογική φθορά τῆς λέξεως

Κάποτε ἡ σημασία μιᾶς λέξεως φθείρεται, δηλαδή ἐνῶ ἀρχικά σημαίνει κάτι καλό, καταλήγει νά σημαίνει κάτι κακό:

εὐήθης = μωρός, ἀνόητος, ἐνῶ ἀρχικά σημαίνει τόν καλό ἄνθρωπο, αὐτόν πού ἔχει καλά ἦθη (*εὐ-ἦθος*).

(πβ.: ἡ ἀρχαία λέξη *ἀγαθός* στή ν.έ. σημαίνει κουτός).

191 Ἐπίσης ἀπό τίς ποικίλες χρήσεις τῶν λέξεων ὡς πρός τή σημασία τους ὑπάρχουν καί ἄλλα σχήματα λόγου (ἢ **λεκτικοί τρόποι**) ὅπως:

1. Ἡ συνεκδοχή

- α) Ὁ Συρακόσιος πολέμιος τῷ Ἀθηναίῳ· ἀντί: οἱ Συρακόσιοι πολέμιοι Ἀθηναίους (πβ. ν.έ. ὁ Ἕλληνας εἶναι φιλότιμος).
- β) Σκηνοῦσιν ἐν ταῖς στέγαις οἱ κάμνοντες (= μένουν στά σπίτια οἱ ἄρρωστοι)· ἀντί: σκηνοῦσιν ἐν ταῖς οἰκίαις (πβ. ν.έ. στίς μεγάλες πόλεις ὑπάρχει κρίση στέγης, ἀντί: κρίση σπιτιοῦ).
- γ) Οἱ Ἀθηναῖοι τὸν σίδηρον κατέθεντο· ἀντί: τὰ ὄπλα κατέθεντο.
(πβ. ν.έ. μᾶς ἔκανε δῶρο μιά πορσελάνη, ἀντί: ἓνα ἀντικείμενο ἀπό πορσελάνη).
- δ) Πλήσον κρατῆρα μελίσσης (= γέμισε τὸν κρατήρα μέ μέλισσα)· ἀντί: πλήσον κρατῆρα μέλιτος.
(πβ. ν.έ. κάνε μου αὔριο ἓνα τηλέφωνο, ἀντί ἓνα τηλεφώνημα).

Κατά τή συνεκδοχή χρησιμοποιεῖται:

- α) τὸ ἓνα ἀντί γιά πολλά ὁμοειδή,
β) τὸ μέρος ἑνός συνόλου ἀντί γιά τὸ σύνολο,
γ) τὸ ὑλικό ἀντί γιά τὸ πράγμα πού ἔγινε ἀπ' αὐτό τὸ ὑλικό,
δ) ἐκεῖνο πού παράγει ἀντί γιά κεῖνο πού παράγεται.

2. Ἡ μετωνυμία

- α) ὁ Ὅμηρος ἀντί: τὰ Ὅμηρου ἔπη,
ὁ Ἥφαιστος ἀντί: τὸ πῦρ (ὡς θεός τῆς φωτιᾶς).
(πβ. ν.έ. μᾶς διάβασε Μακρυγιάννη, ἀντί: Ἀπομνημονεύματα τοῦ Μακρ.).
- β) Εἰς δάκρυα ἔπεσε τὸ θέατρον· ἀντί: εἰς δάκρυα ἔπεσον οἱ θεαταί.
(πβ. ν.έ. θά παρελάσει σέ λίγο τὸ Β' Λύκειο, ἀντί: οἱ μαθητές καί οἱ μαθήτριες τοῦ Β' Λυκείου).
- γ) Νεότης πολλὴ ἦν· ἀντί: νέοι ἄνδρες... (πβ. ν.έ. τὰ νιάτα βιάζονται).

Στὴ μετωνυμία, πού εἶναι ἓνα σχῆμα συγγενικό μέ τή συνεκδοχή, χρησιμοποιεῖται:

- α) τὸ ὄνομα τοῦ δημιουργοῦ ἢ τοῦ ἐφευρέτη κάποιου πράγματος ἀντί γιά τὸ ἴδιο τὸ πράγμα,
β) αὐτό πού περιέχει κάτι ἀντί γιά τὸ περιεχόμενο,
γ) τὸ ἀφηρημένο ἀντί γιά τὸ συγκεκριμένο.

3. Ἡ ἀντίφραση

Στὴν ἀντίφραση μιὰ λέξη ἢ μιὰ φράση παίρνει τὴ θέση κάποιας ἄλλης πού ἔχει παρόμοια σημασία ἢ καὶ ἀντίθετη. Τὰ εἶδη τῆς ἀντιφράσεως εἶναι:

α) ἡ λιτότητα:

οὐχ ἤκιστα (= ὄχι πολὺ λίγο): ἀντί: *μάλιστα* (= πάρα πολὺ),

οὐκ ἄγνοω, ἀντί: *γινώσκω καλῶς*

(πβ. ν.έ. καὶ τὸ κακό πού ἔπαθα δέν ἦταν μικρό, ἀντί: ἦταν πολὺ μεγάλο).

Στὴ λιτότητα χρησιμοποιεῖται γιὰ μιὰ λέξη ἢ ἀντίθετὴ τῆς μέ ἄρνηση, καὶ ἐνῶ οἱ λέξεις ἐκφράζουν κάτι λιγότερο, ἐννοεῖται κάτι περισσότερο.

β) ἡ εἰρωνεῖα

Ὡς ἡδὺς εἶ! ἀντί: *ὡς ἀηδὴς εἶ!* (πβ. ν.έ. καλὸς εἶσαι κι ἐσύ!).

Δηλαδή χρησιμοποιεῖ κάποιος μέ προσποίηση λέξεις ἢ φράσεις μέ ἐντελῶς διαφορετικὴ ἢ καὶ ἀντίθετη σημασία ἀπὸ ἐκείνη πού ἔχει στὸ νοῦ του.

γ) ὁ εὐφημισμός

ὁ Εὐξείνιος πόντος: ἀντί: *ὁ ἄξενος*...

(πβ. ν.έ.: εὐλογία λένε μιὰ κακιὰ ἄρρώστια).

Στὸν εὐφημισμὸ χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ φόβο ἢ ἀπὸ πρόληψη, γιὰ ἀποτροπὴ τοῦ κακοῦ, λέξεις ἢ φράσεις πού ἔχουν καλὴ σημασία ἀντὶ γιὰ ἄλλες πού ἔχουν κακὴ.

4. Ἡ ὑπερβολή

Ἴπποι λευκότεροι χιόνος.

Ὁ πᾶς χρόνος οὐχ ἱκανός ἐστι παρασκευάσαι λόγον ἴσον τοῖς τούτων ἔργοις.

(πβ. ν.έ. ἔφαγα ὄλο τὸν κόσμον νά σέ βρῶ).

Στὴν ὑπερβολὴ λέγεται κάτι πού ξεπερνᾷ τὸ ἀληθινὸ ἢ τὸ συνηθισμένο, γιὰ νά προκληθεῖ ζωνρὴ ἐντύπωση.

5. Ἡ ἀλληγορία

Κυάμων ἀπέχεσθαι (= νά μένετε μακριὰ ἀπὸ τὰ κουκιά, δηλαδή ἀπὸ τὴν πολιτικὴ· τὰ κουκιά τὰ χρησιμοποιοῦσαν γιὰ τὴν κλήρωση τῶν ἀρχόντων τῆς πολιτείας).

Καρδίαν μὴ ἐσθίειν (= μὴν τρῶς τὴν καρδιά σου, δηλαδή μὴ λυπᾶσαι).

(πβ. ν.έ. τρώγεται μετὰ τὰ ροῦχα του).

Ἄλληγορία ὑπάρχει ὅταν χρησιμοποιοῦνται ἐντυπωσιακὲς μεταφορὲς πού κρύβουν νοήματα ἐντελῶς διαφορετικὰ ἀπὸ ἐκεῖνα πού δείχνουν οἱ λέξεις.

6. Ἡ παρομοίωση

Ἐφάνη κονιορτὸς ὡσπερ νεφέλη λευκή.

Ὡσπερ τὰ χαλκεῖα πληγέντα μακρὸν ἤχει καὶ ἀποτείνει καὶ οἱ ῥήτορες οὕτω σμικρὰ ἐρωτηθέντες δόλιχον κατατείνουσι τοῦ λόγου (= ὅπως τὰ χάλκινα σκεύη, ὅταν τὰ χτυπήσεις, βγάζουν ἤχο γιὰ πολλή ὥρα, ἔτσι καὶ οἱ ῥήτορες μετὰ τὴν παραμικρὴ ἐρώτηση παρατείνουν τὸ λόγο τους γιὰ πολὺ).

Στὴν παρομοίωση γιὰ νὰ τονιστεῖ μιὰ ιδιότητα ἐνὸς προσώπου ἢ ἐνὸς πράγματος, τὸ πρόσωπο ἢ τὸ πράγμα παραβάλλεται μετὰ κάτι ἄλλο πολὺ γνωστὸ πού ἔχει τὴν ἴδια ιδιότητα.

Οἱ παρομοιώσεις εἶναι συχνὲς καὶ πλουσιες στὸν Ὅμηρο, λ.χ.:

Ὡς δ' ἄνεμος ζαῆς ἠῖων θημῶνα τινάξῃ

καρφαλέων, τὰ μὲν ἄρ τε διεσκέδασ' ἄλλυδις ἄλλη,

ὥς τῆς (= τῆς σχεδίας) δούρατα μακρὰ διεσκέδασε. (ε 368-370)

(= κι ὅπως σαρώνει τ' ἄχυρα τῆς θημωνιάς, σάν πιάσει

σφοδρὸς ἀέρας, κι ἄλλα ἀλλοῦ τῆς τ' ἀνεμοσκορπίζει,

ἔτσι τῆς σκάφης τὰ μακριὰ τῆς σκόρπισε τὰ ξύλα).

(Μετάφρ. Ζήσ. Σίδηρη)



ΕΠΙΜΕΤΡΟ

Α'

ΟΙ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ

Ἐκ τῶν τῶν προθέσεις λέγονται:

Ι. κύριες, ὅσες χρησιμοποιοῦνται μέ τίς πλάγιες πτώσεις τῶν ὀνομάτων ἢ ἀντωνυμιῶν ἀλλά καί μέ ἄλλες λέξεις σέ σύνθεση (λ.χ. *διὰ τῆς πόλεως*, *διὰ ταῦτα* ἀλλά καί *διάλυσις*, *διαλύω*).

ΙΙ. καταχρηστικές, ὅσες χρησιμοποιοῦνται μόνο μέ τίς πλάγιες πτώσεις τῶν ὀνομάτων καί ἀντωνυμιῶν: *ἀνευ λόγου*, *μέχρι τοῦδε*.

Σημείωση α'. Οἱ προθέσεις ὀνομάστηκαν ἔτσι, γιατί μπαίνουν ἔμπρός ἀπό τίς λέξεις μέ τίς ὁποῖες συντάσσονται (ἀρχ. ἑλλ. *προτίθενται*) (βλ. §139).

Ἄλλά μερικές φορές ἡ πρόθεση μπαίνει ὕστερα ἀπό τό ὄνομα. Αὐτό ὀνομάστηκε *ἀναστροφή* καί στοῦς ἀττικούς πεζογράφους συμβαίνει μόνο μέ τίς προθέσεις *περί*, *ἐνεκα* καί *ἀνευ*:

Ἄλλοτρίας γῆς περί. Τῶν ἀδικημάτων ἐνεκα.

Ὦν ἀνευ ἡμεῖς οὐκ ἄν δυναίμεθα στρατεύεσθαι.

Στήν ἀναστροφή ὁ τόνος τῆς προθέσεως, ἄν βρίσκεται στή λήγουσα, ἀνεβαίνει στήν παραλήγουσα.

Ἐκὸμη ἡ πρόθεση μπορεῖ νά χωρίζεται ἀπό τό ρῆμα μέ τό ὁποῖο συντάσσεται:

Κατ' ἄρ ἔξετο, ἀντί: *καθέξετο ἄρα*. Αὐτό ὀνομάστηκε *τμήση*.

(πβ. ν.έ. δέν τόν εἶδα ξανά - δέν τόν ξαναεἶδα).

Σημείωση β'. Μερικές προθέσεις δισύλλαβες μέ ἀναστροφή τοῦ τόνου χωρίς ὄνομα ἰσοδυναμοῦν μέ ρήματα πού εἶναι σύνθετα μ' αὐτές:

ἐπι = *ἐπεσι*, *ἀνα* = *ἀνάστηθι*, *μέτα* = *μέτεσι*, *ἐνι* = *ἐνεσι* κτλ.

Αὐτό ὀνομάζεται *μετατύπωση* τῆς προθέσεως:

Ἄλλ' *ἀνα* ἐξ *ἐδράνων* (= σῆκω ἀπό κεί πού κάθεσαι).

Ἄλλ' *οὐδέν* αὐτῶ τῶν *ἐμῶν* μ' *εἴργειν μέτα* (= αὐτός δέν ἔχει δικαίωμα νά μ' ἐμποδίσει...).

Ἄλλ' *ἴσως* *ἐνι* *τις* καί *ἐν* *ἡμῖν* *παῖς* (= ἴσως ὑπάρχει καί...).

Ἐκ σύνταξη καί οἱ βασικότερες σημασίες τῶν προθέσεων φαίνονται στίς σελίδες πού ἀκολουθοῦν.

Ι. ΟΙ ΚΥΡΙΕΣ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ

Α' ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ ΜΟΝΟΠΤΩΤΕΣ

Οί μονόπτωτες προθέσεις συντάσσονται ή μόνο μέ γενική (άντί, άπό, έκ, πρό) ή μόνο μέ δοτική (έν, σύν) ή μόνο μέ αιτιατική (εις) και σημαίνουν:

α' Μέ γενική

1. άντί

- α) τόπο (άπέναντι): *Είστήκεσαν άντι τών πιτύων* (= είχαν σταθει άπέναντι άπό τά πεύκα).
- β) άντικατάσταση: *Άντι πολέμου ειρήνην αίρούμεθα* (= προτιμοϋμε). (πβ. ν.έ. τό παιδί άντι νερό έπινε πάντοτε γάλα· συνήθως: μάς έστειλαν δύο άντι για ένα ν).
- γ) αίτία ή άνταπόδοση: *Άνθ' ών άξιοι δντες άρχομεν* (= κυβερνάμε για όσα άξιζομε).
Ώφελήσω αύτόν άνθ' ών εϋ έπαθον ύπ' εκείνου (= για όσα ευεργετήθηκα άπό εκείνον).

2. άπό

- α) τόπο: *Κϋρος ώρμάτο άπό Σάρδεων* (= ό Κ. ξεκινούσε άπό τίς Σάρδεις).
- β) χρόνο: *Τη ένδεκάτη άπ' εκείνης ημέρα είπεν αύτῶ*. (ν.έ. λείπει άπό τό πρωί).
- γ) καταγωγή (έξμηση): *Οί άφ' Ήρακλέους* (= οί άπόγονοι του Ήρ.) (ν.έ. είναι άπό μεγάλη οικόγένεια).
- δ) ύλη: *Κράσις άπό τε τής ήδονής συγκεκραμένη όμοϋ και άπό τής λύπης* (= κάτι άνάμεικτο άπό χαρά και λύπη). (ν.έ. ύφάσματα άπό συνθετικές ίνες).
- ε) αίτία: *Άπό τούτου του τολμήματος έπηνέθη* (βλ. και ποιητικό αίτιο, §68) (ν.έ. θύμωσε άπό τή συμπεριφορά μας).
- στ) μέσο ή τρόπο: *Στράτευμα συνέλεξεν άπό τούτων τών χρημάτων. Ή σοφία οϋκ άπό του αυτομάτου παραγίγνεται τοις άνθρώποις* (= ή σοφία δέν έρχεται άπό μόνη της στους άνθρώπους).

3. έκ (ή έξ έμπρός άπό φωνήεν)

α) τόπο: *Τὰ ἐκ γῆς φυτόμενα. Ἦκεν ἐξ Ἀθηνῶν.*

(πβ. ν.έ. ἐξαρχῆς, μέ τοπική καί συνήθως χρονική σημασία: Τό χτίσαμε ἐξαρχῆς. Σᾶς τό εἶπα ἐξαρχῆς).

β) ἄμεση καταγωγή: * *Οἱ ἐξ Ἡρακλέους* (= τά παιδιά τοῦ Ἡρ.).

γ) ὕλη: *Ἐποιοῦντο διαβάσεις* (= γέφυρες) *ἐκ τῶν Φοινίκων.*

δ) μέσο ἢ τρόπο: *Πάτριον ἡμῖν ἐκ τῶν πόνων τὰς ἀρετὰς κτᾶσθαι* (= μέ κόπους).

(πβ. ν.έ. Αὐτό θά γίνει ἐξάπαντος. Κι αὐτό εἶναι ἐξίσου καλό).

ε) αἰτία: *Ἐκ ταύτης τῆς ἐξετάσεως πολλαὶ ἀπέχθεταιί μοι γεγόνασι* (βλ. καί ποιητικό αἴτιο, §68).

στ) συμφωνία: *Ἐκ τῶν ἔργων χρῆ μᾶλλον ἢ ἐκ τῶν λόγων τὴν ψῆφον φέρειν.*

4. π ρ ὀ

α) τόπο (ἐμπρός ἀπό): *Πρὸ τῶν πυλῶν.*

β) χρόνο (πρὶν ἀπό): *Πρὸ τῆς μάχης.*

γ) ὑπεράσπιση: *Οὔτε ἐγὼ ἀρκέσω πρᾶττων τι πρὸ ὑμῶν οὔτε ὑμεῖς πρὸ ἡμῶν.*

δ) σύγκριση: *Μῆτε τὸ ζῆν περὶ πλείονος ποιοῦ μήτε ἄλλο μηδὲν πρὸ τοῦ δικαίου* (= νά μή θεωρεῖς ἀνώτερο οὔτε τῆ ζωῆ σου οὔτε...).

(πβ. ν.έ. πρόσεχε προπάντων τὴν ὑγεία σου).

β' Μέ δοτική

1. ἐ ν

α) τόπο (γιά στάση): *Ἡ ἐν Σαλαμῖνι καὶ ἡ ἐν Λεύκτροις μάχη. Οἰκῶ ἐν ἀγρῶ.*

β) χρόνο (διάρκεια): *Ἐν ταῖς σπονδαῖς βασιλεὺς οὐ μαχεῖται. Αἰρούσιν ἐν τρισὶ μῆσι δύο πόλεις* (= κυριεύουν σέ τρεῖς μῆνες...).

γ) ὄργανο ἢ τρόπο: *Οἱ θεοὶ σημαίνουσιν ἐν οὐρανόις σημείοις* (= οἱ θεοὶ φανερώνουν τίς ἐπιθυμίες τους μέ σημάδια τοῦ οὐρανοῦ).

(πβ. ν.έ. ὄλα ἔγιναν ἐντάξει).

2. σ ύ ν

συνοδεία (= μαζί μέ): *Βασιλεὺς σὺν πολλῶ στρατεύματι προσέρχεται.*

* Πολλές ἀπό τίς σημασίες μιᾶς προθέσεως προέρχονται μεταφορικά ἀπό τὴν ἀρχική σημασία της, λ.χ. ἀρχική σημασία: τοπική προέλευση καί μεταφορικά: καταγωγή. Βλ. καί στά ἐπόμενα.

Ἐκ τῆν προηγούμενη σημασία προκύπτουν καί οἱ σημασίες τῆς βοήθειας ἢ συμπαραστάσεως καί συμφωνίας: *Σὺν τοῖς θεοῖς ἀμυνόμεθα τοῖς πολεμίοις. Σὺν τῷ νόμῳ ἐκέλευεν ἀεὶ τὸν δικαστὴν τὴν ψῆφον τίθεσθαι* (= σύμφωνα μὲ τὸ νόμο πρόσταζε πάντα νά ἀποφασίζει ὁ δικαστής).

γ' Μέ αιτιατική

1. εἰς

- α) τόπο (κίνηση πρὸς κάποιο τόπο): *Κατέβην χθὲς εἰς Πειραιᾶ.*
β) χρόνο: *Ἦκετε εἰς τριακοστὴν ἡμέραν. Τῆς ἀρετῆς τῆς αὐτοῦ μνημεῖον εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον καταλείψει* (= θά ἀφήσει).
γ) ἀναφορά (= ὡς πρὸς..., σέ): *Ἐβούλετο αὐτὸν διαβάλλειν εἰς τὴν ἑαυτοῦ καὶ Ἀθηναίων φιλίαν. Εἰς πάντα πρῶτος.*
δ) σκοπό: *Εἰς συμβουλήν παρεκάλεσαν ἡμᾶς* (= μᾶς προσκάλεσαν, γιά νά τοῦς συμβουλευσομε).
(πβ. ν.έ. Αὐτό γίνεται εἰς βάρος μου. Καί εἰς ἀνώτερα!)
ε) μέ ἀπόλυτο ἀριθμητικό, γιά νά δηλωθεῖ τό ὄριο (= ὧς, ἔως):
Πρόξενος παρῆν ἔχων ὀπλίτας εἰς πεντακοσίους.

Β' ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ ΔΙΠΤΩΤΕΣ

1. ἀνά

- 1) Μέ δοτική, μόνο στούς ποιητές
τόπο: *Ἦξει Ἑλλήνων στρατιᾶ ἀνά τε ναυσὶ καὶ σὺν ὄπλοις* (= πάνω στά πλοῖα...).
- 2) Μέ αιτιατική
- α) τόπο (= ἐπάνω, πρὸς τὰ πάνω): *Ἔκουν ἀνὰ τὰ ὄρη. Ἀνὰ τὸν ποταμὸν ἔπλεον.*
β) χρόνο (διάρκεια): *Ἀνὰ πᾶσαν τὴν ἡμέραν* (= ὅλη τῆ μέρα).
γ) τρόπο: *Ἐφευγον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ κράτος* (= μέ ὅλη τῆ δύναμη).
δ) διανομή ἢ μερισμός: *Ἔστησαν ἀνὰ ἑκατόν* (= στάθηκαν ἀνά...).
Ἀνὰ πέντε παρασάγγας τῆς ἡμέρας (= ἀπό πέντε παρ. τῆ μέρα).

2. διὰ

- 1) Μέ γενική
- α) τόπο (= διαμέσου...): *Ἐξελαύνει διὰ τῆς Συρίας.*
β) χρόνο (διάρκεια): *Τέρας ἐστὶν εἴ τις εὐτύχησε διὰ βίου.*

γ) μέσο ή τρόπο: Ἔλεγε δι' ἑρμηνέως. Ἀπῆλθον διὰ τάχους (ταχέως = γρήγορα).
(πβ. ν.έ. ἐξαφανίστηκε διαμιᾶς).

2) Μέ αιτιατική

α) αἰτία: *Διὰ τὰς ἡδονάς οὐ δύναται πράττειν τὰ βέλτιστα.*

β) τόπο ή χρόνο μόνο στους ποιητές (= διά μέσου..., στή διάρ-
κεια...): *Βῆ διὰ δώματα. Ἦλθε διὰ νύκτα.*

3. κατά

1) Μέ γενική

α) τόπο (= κάτω ἀπό..., ή κάτω πρὸς...): *Κατὰ τῆς θαλάττης ἠφανί-
σθη* (= κάτω ἀπό τή θ.). *Ῥίπτει κατὰ κρημῶν* (= κάτω στους
γκρεμούς).

β) ἐναντίον: *Τοῦτο κατ' ἐμοῦ εἶπε.*

γ) ἀναφορά (= σχετικά μέ): *Κατὰ τῶν ἄλλων τεχνῶν τοιαῦτα εὐρήσο-
μεν* (= γιά τίς ἄλλες τέχνες θά βροῦμε...).

2) Μέ αιτιατική:

α) τόπο (= σ' ὄλη τήν ἔκταση): *Οἱ κατὰ τήν Ἀσίαν ὑπὸ βασιλεῖ ὄντες*
(= σ' ὄλη τήν ἔκταση τῆς Ἀσίας). *Κατὰ γῆν ἐπορεύοντο* (= ἀπό
τήν ξηρά). *Οἱ κατὰ τοὺς Ἑλληνας τεταγμένοι* (= ἀπέναντι). *Κῦρος*
παίει βασιλέα κατὰ τὸ στέρνον (= κάπου στό στέρνο). *Οἱ Ἑλληνας*
ἐνίκων τοὺς Πέρσας κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν. (= στή γῆ καὶ
στή θ.)

(πβ. ν.έ. Τράβηξε κατὰ τό χωριό. Ἄσ' τα αὐτά κατὰ μέρος).

β) χρόνο (διάρκεια): *Κατὰ τὸν πρότερον πόλεμον* (ἀλλά ν.έ. θά γυρί-
σει κατὰ τό Πάσχα).

γ) τρόπο: *κατὰ τάχος* (ταχέως = γρήγορα), *κατὰ κράτος* (= μέ δύναμη,
μέ βία). (πβ. ν.έ. ἦρθαν κατευθείαν).

δ) συμφωνία ή ἀναφορά: *Κατὰ τοὺς νόμους* (= σύμφωνα μέ τοὺς ν.).
Τὰ πρὸ αὐτῶν οὐ μέγала νομίζω γενέσθαι οὔτε κατὰ τοὺς πολέμους
οὔτε ἐς τὰ ἄλλα.

(πβ. ν.έ. Κατὰ τή γνώμη μου εἶναι πολύ καλό. Κατὰ βάθος εἶναι
καλός ἄνθρωπος).

ε) σκοπό: *Ὁ ὄχλος κατὰ θέαν ἦκεν* (= ἦρθε γιά νά δεῖ).

στ) αἰτία: *Κατὰ φιλίαν τε αὐτοῦ οἱ πλεῖστοι ἐβελονταὶ ζυνέσποντο*

(= από φιλία σ' αὐτόν οἱ περισσότεροι ἀκολούθησαν ἐβελοντές).
(πβ. ν.έ. τό πετάξαμε κατά λάθος).

4. ὑ π ἔ ρ

1. Μέ γενική

α) τόπο (= πάνω ἀπό): Ὁ θεός ἔθηκε τὸν ἥλιον ὑπὲρ γῆς.

β) ὑπεράσπιση: Ἦν ἐθέλωμεν ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τῶν δικαίων, εὐδοκίμησομεν.

γ) αἰτία: Ὑπὲρ τῶν γεγενημένων ὠργίζετο (= γιά ὅσα εἶχαν γίνει).

δ) σκοπό: Ἀποθνήσκει ὑπὲρ τοῦ μὴ τὴν πατρίδα ἐπιδεῖν δουλεύουσας.

2) Μέ αἰτιατική

α) τόπο (= πάνω ἀπό): Ἐπολέμει τοῖς Θραξί τοῖς ὑπὲρ Ἑλλάσποντον οἰκοῦσι.

β) ὑπέρβαση μέτρου ἢ ὀρίου: Μανία ἴσως ἐστὶν ὑπὲρ δύναμιν τι ποιεῖν
(= τρέλα ἴσως εἶναι νά κάνεις κάτι πιο πάνω ἀπό τὴ δύναμή σου).

Γ' ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ ΤΡΙΠΤΩΤΕΣ

1. ἀ μ φ ἰ

1) Μέ γενική (σπάνια)

ἀναφορά(= σχετικά μέ, γιά): Προσῆεσαν (= πλησίασαν) πολλῶ
θορύβῳ ἀμφὶ ὧν εἶχον διαφερόμενοι.

2) Μέ δοτική (μόνο στούς ποιητές καί στόν Ἡρόδοτο)

τόπο (= γύρω ἀπό) καί μεταφορικά αἰτία καί ἀναφορά: Ἀχαιοὶ ἐστασαν ἀμφὶ Μενoitιάδη. Ἀμφ' ἐμοί στένει. Ἀμφὶ τῷ θανάτῳ αὐτῆς λέγεται...

3) Μέ αἰτιατική

α) τόπο (= γύρω ἀπό): Καθήμενοι ἀμφὶ πύρ.

β) χρόνο (= περίπου): Ἦδη ἦν ἀμφὶ ἀγοράν πλήθουσας (= ἦταν περίπου ἡ ὥρα πού ἡ ἀγορά γεμίζει ἀπό κόσμο).

γ) ποσό (= περίπου, ἴσαμε): Ἦσαν ἀμφὶ τοὺς δισχιλίους.

(πβ. ν.έ. Γύρω στήν αὐλή. Γύρω στίς ἐφτά τό πρωί. Γύρω στίς χίλιες δραχμές).

Συχνότερα χρησιμοποιεῖται ἀντί γιά τὴν ἀμφὶ ἢ συνώνυμή της πρόθεση περί.

2. ἐπί

1) Μέ γενική

α) τόπο (= πάνω σέ): *Θεοῦ θέλοντος κἄν ἐπὶ ῥιπὸς πλείοις* (= καί πάνω στήν ψάθα μπορεῖς νά...). *Τὰ ἐπὶ Θυράκης χωρία.*

β) κατεύθυνση (= πρός, γιά): *Ἔπλεον ἐπὶ Λέσβου καὶ Ἑλλησπόντου. Κροῖσος εὐθὺς ἐπὶ Σάρδεων ἔφευγε.*

γ) ἐπιστασία ἢ ἐξουσία ἢ ἐμπρός σέ κάποιον: *Ὁ ἐπὶ τῶν ἵππεων* (= ὁ ἀρχηγός τοῦ ἵππικοῦ). *Μάρτυρας καὶ ἐπὶ τοῦ δικαστοῦ καὶ ἐφ' ὑμῶν παρεχόμεθα.*

(πβ. ν.έ. ὁ ἐπικεφαλῆς τοῦ στρατοῦ).

δ) χρόνο (διάρκεια): *Ἐπὶ τῶν τριάκοντα* (= τὴν ἐποχὴ τῶν τριάκοντα τυράννων).

(πβ. ν.έ. Ἐπὶ τουρκοκρατίας. Ἐπὶ κατοχῆς).

2) Μέ δοτική

α) τόπο: *Οἰκοῦσιν ἐπὶ τῷ ἰσθμῷ τῆς Παλλήνης* (= πάνω στόν...). *Οἱ τῶν ἀρίστων Περσῶν παῖδες ἐπὶ ταῖς βασιλείως θύραις παιδεύονται* (= ἐκπαιδεύονται στά ἀνάκτορα). *Ἐτάχθησαν ἐπὶ τοῖς ὀπλίταις πελτοφόροι* (= ὕστερα ἀπό τούς ὀπλίτες). *Ταῦτα ἐπὶ τοῖς δικασταῖς ἔλεγε* (= ἐμπρός στους δ.).

β) χρόνο: *Ἀνέστη δ' ἐπ' αὐτῷ Φεραύλας Πέρσης* (= σηκώθηκε ὕστερα ἀπ' αὐτόν...).

γ) προσθήκη: *Ἐσθίουσι πάντες ἐπὶ τῷ σίτῳ ὄψον* (= τρῶνε ἐκτός ἀπό τό ψωμί καὶ προσφάγι).

δ) ἐξάρτηση (στήν ἐξουσία κάποιου): *Ἐφ' ὑμῖν ἐστι τούτους κολάζειν* (= εἶναι στό χέρι σας νά τούς τιμωρήσετε, ἐξαρτᾶται ἀπό σᾶς...).

ε) αἰτία: *Μέγα φρονεῖ ἐπὶ πλούτῳ.*

στ) σκοπό: *Ἐύμαχοι ἐγενόμεθα οὐκ ἐπὶ καταδουλώσει τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ἐπ' ἐλευθερώσει ἀπὸ τοῦ Μήδου* (= ὄχι γιά νά ὑποδουλώσουμε τούς Ἕλληνας, ἀλλά...).

ζ) ὄρο ἢ συμφωνία: *Ἀφίεμέν σε, ὦ Σώκρατες, ἐπὶ τούτῳ μέντοι, ἐφ' ὧτε μηκέτι φιλοσοφεῖν* (= μ' αὐτό τόν ὄρο ὁμως, δηλαδή νά μή...).

3) Μέ αἰτιατική

α) τόπο (= πάνω στό ἦ, γιά ἔκταση, σέ): *Ἀναβάς ἐπὶ τὸν ἵππον τὰ παλὰ ἔλαβε* (= ἀνέβηκε στό ἄλογο καὶ πῆρε τὰ ἀκόντια). *Ἐπὶ πάντων τὴν Εὐρώπην καὶ Ἀσίαν ἐλλόγμοι ἦσαν* (= ἦταν διάσημοι σ' ὅλη τὴν Εὐρώπη...).

- β) χρόνο (διάρκεια): *Οἱ Ἕλληνες ἐμάχοντο ἐπὶ δέκα ἔτη ἐν Τροίᾳ.*
 γ) κατεύθυνση ἀπλή ἢ ἐχθρική: *Οὐ χρηὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ ὀχετεύειν* (= νὰ ρίχνεις φωτιά στή φωτιά). *Στρατεύονται ἐπὶ Λυδούς* (= ἐναντίον τῶν Λ.).
 δ) σκοπό: *Ἐξῆλθον ἐπὶ θήραν* (= βγήκαν γιά κυνήγι). *Ἦλθον ἐπὶ θέαν τάνδρός* (= ἦρθαν γιά νά δοῦν τόν ἄντρα).

3. μετὰ

1) Μέ γενική

- α) σύμπραξη (= μαζί μέ): *Ἐπολέμησαν μετὰ ζυμμάχων* (= μαζί μέ συμμαχούς ἐναντίον ἄλλων).
 β) τρόπο: *Οὐδὲν κτᾶσθαι μετ' ἀδικίας.* (πβ. ν.έ. δέχομαι μετὰ χαρᾶς).

2) Μέ δοτική (μόνο στούς ποιητές):

- τόπο: *Μετὰ πρώτοισιν ἴσταμαι* (= ἀνάμεσα στούς πρώτους). *Μετὰ χερσὶν ἔχω* (= ἔχω στά χέρια μου).

3) Μέ αἰτιατική

- α) χρόνο (= ὕστερα ἀπό): *Μετὰ δὲ ταῦτα οὐ πολλαῖς ἡμέραις ὕστερον ἦλθε Θυμοχάρης.*
 (πβ. ν.έ. μετὰ τό Πάσχα).
 β) σειρά ἢ ἀκολουθία: *Μετὰ θεοῦς καὶ ἀνθρώπων τὸ πᾶν γένος αἰδεῖσθε.*
 γ) τόπο (μόνο στούς ποιητές): *Ἴκοντο μετὰ Τρῶας καὶ Ἀχαιοῦς* (= ἦρθαν ἀνάμεσα στούς Τρ...).

Στούς πεζογράφους μ' αὐτὴ τὴ σημασία ὑπάρχει μόνο στή φράση: *μετὰ χειρᾶς ἔχω* (= ἔχω κάτι ἀνάμεσα στά χέρια μου· ἀπ' αὐτὴ τὴ φράση τό ρ. *μεταχειρίζομαι*).

4. παρὰ

1) Μέ γενική

- προέλευση (μόνο μέ ὀνόματα πού δηλώνουν πρόσωπο): *Παρὰ βασιλέως πολλοὶ πρὸς Κῦρον ἀπῆλθον.*
 (βλ. καὶ ποιητικό αἴτιο, §68).

2) Μέ δοτική

- α) τόπο (συνήθως μέ πρόσωπα) (= κοντά): *Δουλείαν κακίστην νομίζω τὴν παρὰ κακίστοις δεσπόταις. Καταλύει δ', ὡς ἤκουσα, παρὰ Καλλίᾳ* (= στό σπίτι τοῦ Κ.).

β) ἀναφορά (= κατὰ τὴν κρίση κάποιου): *Παρὰ τοῖς ἀνδράσι νενομί-
σμεθα εἶναι πανούργοι.*

3) Μέ αιτιατική

α) τόπο (= κοντά, πρὸς): *Παρὰ τὴν ὁδὸν ἦν κρήνη* (= στό δρόμο).
Τοὺς παρὰ βασιλέα πορευομένους (= πρὸς τὸ β.).

β) χρόνο (διάρκεια): *Δόλιον ἄνδρα φεῦγε παρ' ὄλον τὸν βίον* (= σ' ὄ-
λη σου τὴ ζωὴ).

γ) σύγκριση ἢ παραβολή: *Σωκράτης διάδηλος ἦν παρὰ τοὺς ἄλλους
εὐτακτῶν* (= ἦταν ὀλοφάνερο ὅτι σέ σύγκριση μέ τοὺς ἄλλους φε-
ρόταν ἄψογα).

δ) ἀσυμφωνία ἢ ἐναντιότητα: *Ἐὰν λέγῃς παρὰ ταῦτα, μάτην ἐρεῖς.
Οὐδενὶ πώποτε ξυνεχώρησα οὐδὲν παρὰ τὸ δίκαιον.*
(πβ. ν.έ. παρ' ὄλα αὐτὰ τὸ δέχτηκε).

ε) ἔλλειψη ἢ ἐξαιρέση: *Παρὰ τέσσαρας ψήφους μετέσχε τῆς πόλεως.*
Ἔτσι καὶ οἱ φράσεις: παρ' ὀλίγον, παρὰ μικρόν
(πβ. ν.έ. παρὰ λίγο νά...).

στ) αἰτία: *Οὐδὲ γὰρ Φίλιππος παρὰ τὴν αὐτοῦ ῥώμην τοσοῦτον ἐπηύ-
ξεται, ὅσον παρὰ τὴν ἡμετέραν ἀμέλειαν* (= χάρη στή δύναμή του...
ὅσο χάρη στή δική μας...).

5. περὶ

1) Μέ γενική

α) τόπο (μόνο στοὺς ποιητές) (= γύρω ἀπό): *Τείχη περὶ Δαρδανίας.*

β) ἀναφορά (= σχετικὰ μέ): *Εἴ τις περὶ τῶν τοιούτων σοφός ἐστιν...*

γ) αἰτία ἢ σκοπός: *Ἔδεισε περὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ Κύρου* (= φοβήθηκε
γὰ τὸ γιό...). *Βασιλεὺς κήρυκας ἐπεμψε περὶ σπονδῶν.*

Συχνές εἶναι οἱ φράσεις: *περὶ πολλοῦ ἢ περὶ παντὸς ποιοῦμαι*
(= θεωρῶ κάτι πολὺ σπουδαῖο ἢ κάτι ἀνώτερο ἀπὸ κάθε ἄλλο κτλ.).

2) Μέ δοτική (σπάνια)

α) τόπο (= γύρω ἀπό): *Εἶχον ἕψελια* (= βραχιόλια) *περὶ ταῖς χερσίν.*

β) ἀναφορά ἢ αἰτία: *Ἵρα μὴ περὶ τοῖς φιλτάτοις κινδυνεύης. Δεδοί-
κασι περὶ τῶ χωρίῳ.*

3) Μέ αιτιατική

α) τόπο (= γύρω ἀπό): *Φύλακας δεῖ περὶ τὸ στρατόπεδον εἶναι.*

β) χρόνο (= περίπου ή την ώρα που...): *Περί μέσας νύκτας* (= κατά τὰ μεσάνυκτα). *Περί λύχων ἀφάς* (= κατα τήν ώρα που ανάβουν τὰ λυχνάρια).

γ) ποσό (= περίπου): *Κατέδυσαν ναῦς περὶ ἑβδομήκοντα* (= βύθισαν περίπου...) (πβ. ἀμφί).

δ) ἀναφορά (= σχετικά μέ, ὡς πρὸς): *Οὗτοι οὐ μόνον εἰσὶ περὶ ἀνθρώπους ἀδικώτατοι ἀλλὰ καὶ περὶ θεοὺς ἀσεβέστατοι.*

6. πρὸς

1) Μέ γενική

α) τόπο (= πρὸς τὸ μέρος, ἀπέναντι πρὸς): *Ἐστρατοπεδεύοντο πρὸς Ὀλύνθου* (= πρὸς τὸ μέρος τῆς...). *Τὸ πρὸς Σικυῶνος τεῖχος.*

β) ἀναφορά (= σχετικά μέ, σύμφωνα μέ): *Ὅ,τι δίκαιόν ἐστι καὶ πρὸς θεῶν καὶ πρὸς ἀνθρώπων τοῦτο πράξω.* *Ἄτοπα λέγεις καὶ οὐδαμῶς πρὸς σοῦ.*

Σχετική μ' αὐτὴ τῆ σημασία εἶναι καὶ ἡ σημασία τῆς καταγωγῆς: *Ἀλκιβιάδης λέγεται πρὸς πατρός εἶναι Ἀλκμεωνιδῶν* (= ἀπὸ τὸν πατέρα του εἶναι Ἀλκμεωνίδης).

γ) χάρη ἢ ὠφέλεια (= γιὰ τόν, γιὰ τὸ συμφέρον τοῦ): *Πρὸς τῶν ἐχόντων τὸν νόμον τίθης* (= νομοθετεῖς γιὰ τὸ συμφέρον αὐτῶν πού...). *Σπονδὰς ἐποιήσαντο πρὸς τῶν Θηβαίων μᾶλλον ἢ πρὸς ἐαυτῶν* (βλ. καὶ ποιητικὸ αἴτιο, §68).

2) Μέ δοτική

α) τόπο (= κοντὰ στό): *Οἱ ποταμοὶ πρὸς ταῖς πηγαῖς οὐ μεγάλοι εἰσὶ.*

β) ἀπασχόληση μέ κάτι, μιά σημασία πού προκύπτει ἀπὸ τήν προηγούμενη: *Ἄει πρὸς τῷ ἔργῳ ἐστί* (= πάντοτε ἀσχολεῖται μέ τὸ ἔργο του). *Διατρίβω πρὸς τινι* (= ἀσχολοῦμαι μέ κάτι).

γ) προσθήκη (= ἐπιπλέον, ἐκτός ἀπ' αὐτό). Καὶ ἡ σημασία αὐτὴ προκύπτει ἀπὸ τήν πρώτη: *Πρὸς τούτοις μανθάνουσι καὶ τοξεύειν* (= κοντὰ στ' ἄλλα, καὶ ἔπειτα: ἐκτός ἀπ' αὐτά...).

3) Μέ αἰτιατική

α) τόπο (= πρὸς τὸ μέρος): *Ἐφυγον πρὸς τὸ ὄρος.*

(πβ. ν.έ. πρὸς τὰ ἐκεῖ).

β) ἐχθρική ἢ φιλική σχέση ἢ ἐνέργεια: *Μάχονται πρὸς Τρῶας. Χρῆ πρὸς θεὸν οὐκ ἐρίζειν.* *Σπονδὰς ἐποιήσαντο πρὸς τοὺς στρατηγούς τῶν Ἀθηναίων.*

γ) χρόνο (= περίπου): *Ἦν πρὸς ἡμέραν ἤδη.*

(πβ. ν.έ. πρὸς τὰ ξημερώματα).

δ) ἀναφορά (= σχετικὰ μέ, σύμφωνα μέ): *Οὐ πρὸς τὸ ἀργύριον τὴν εὐδαιμονίαν ἐκρινον. Ὁ λόγος οὗτος οὐδὲν πρὸς ἐμέ (= δέν ἔχει καμιά σχέση μ' ἐμένα). Χρῆ πρὸς τὸ παρὸν αἰεὶ βουλευέσθαι. Οὐ τῷ ἀριθμῷ οὔτε τὰ πολλὰ κρίνεται οὔτε τὰ ἱκανὰ ἀλλὰ πρὸς τὰς χρήσεις (= δέν κρίνονται μέ βάση τὸν ἀριθμό...).*

ε) παραβολή ἢ σύγκριση. Ἡ σημασία αὐτὴ εἶναι σχετικὴ μέ τὴν προηγούμενη: *Οἱ Πολυκλείτου υἱοὶ οὐδὲν πρὸς τὸν πατέρα εἰσί (= δέν ἀξίζουν τίποτε σέ σύγκριση μέ τόν π.). Δεῖ κρίνεσθαι αὐτὸν πρὸς ἀνθρώπους οἷς μήτε παιδεία ἐστὶ μήτε νόμοι.*

στ) σκοπό: *Πρὸς τί με ταῦτα ἐρωτᾷς; Ἄπαντα πρὸς ἡδονὴν ζητοῦσι (= ὅλα τὰ ἐπιδιώκουν γιὰ εὐχαρίστησή τους).*

(πβ. ν.έ. εἶναι πρὸς τιμὴ σου).

ζ) τρόπο: *Εἶδον αὐτὸν πρὸς βίαν χειρούμενον (πρὸς βίαν = βιαίως) (= τὸν εἶδα νά τὸν ὑποτάσσουν μέ τὴ βία).*

7. ὑπό

1) Μέ γενικὴ

α) τόπο (= κάτω ἀπό): *Ἡ πηγὴ χαριεστάτη ὑπὸ τῆς πλατάνου ρεῖ.*

Σιφίδια ὑπὸ μάλῃς εἶχον (= κάτω ἀπὸ τὴ μασχάλη).

β) αἰτία: *Οὐκ ἠδύνατο καθεύδειν ὑπὸ λύπῃς. (βλ. καὶ ποιητικὸ αἴτιο, §68).*

γ) συνοδεία: *Χορεύει ὑπ' αὐλοῦ (= μέ τὴ συνοδεία αὐλοῦ).*

2) Μέ δοτικὴ

α) τόπο (γιὰ στάση) (= κάτω ἀπό): *Ἔστι δὲ καὶ βασιλεία (= ἀνάκτορα) ὑπὸ τῆ ἀκροπόλει.*

β) ὑποταγῆ, ἐξάρτηση ἢ ἐπίβλεψη. (Ἡ σημασία αὐτὴ προκύπτει ἀπὸ τὴν προηγούμενη): *Οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ὑπὸ βασιλεῖ ὄντες. Κῦρος τοῦς ὑφ' ἑαυτῷ ὡσπερ ἑαυτοῦ παιδας ἐτίμα. Ὑπὸ παιδοτριβῆ ἀγαθῷ ἐπεπαίδευτο (= εἶχε ἐκπαιδευθεῖ μέ τὴν ἐπίβλεψη καλοῦ παιδαγωγοῦ).*

3) Μέ αἰτιατικὴ

α) τόπο (= κάτω ἀπό): *Ὑπὸ τὰ δένδρα ἀπῆλθον. Τὸ Πελαργικόν (= Πελασγικόν) τὸ ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν ὄν.*

β) χρόνο: *Ὑπὸ τὴν νύκτα ἐσέπλευσαν εἰς τὸν κόλπον τὸν Κρισαῖον (= τὴ νύχτα...).*

γ) ὑποταγή (= κάτω ἀπό τὴν ἐξουσία): *Διαπέμπει πρὸς τοὺς ὕφ' ἑαυτὸν ὄντας. Αἴγυπτος ὑπὸ βασιλέα ἐγένετο.*

II. ΟΙ ΚΑΤΑΧΡΗΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ

Οἱ καταχρηστικές προθέσεις εἶναι: *ἄνευ, ἄχρι, μέχρι, χωρὶς, πλὴν, ἔνεκα ἢ ἔνεκεν, ὥς.*

Ἐκ τούτων:

1) οἱ *ἄνευ* (= χωρὶς) *ἄχρι* καὶ *μέχρι* (= ὥς, μέχρι) *ἔνεκα ἢ ἔνεκεν* (= ἐξαιτίας, γιά), συντάσσονται μέ γενική:

Οὐκ ἐνδέχεται ζῆν ἄνευ κακοῦ τινος (= δέν εἶναι δυνατό νά ζεῖς...).

Ἦν ἄνευ οὐχ' οἶόν τε ναυτικῇ δυνάμει χρῆσθαι (= δέν εἶναι δυνατό νά χρησιμοποιοῦν...).

Ἄχρι τῆς σήμερον ἡμέρας.

Μέχρι τῆς πόλεως ἐπικλινές ἐστιν.

Αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἢ ψυχὴ ἔσται χωρὶς τοῦ σώματος.

Τῶν ἀδικημάτων ἔνεκα αὐτοῦς ἀπέκτειναν (αἰτία).

Τίνος ἔνεκα ταῦτα λέγω; — *Ἴνα εἰδῆτε...* (σκοπός).

Σημείωση. Οἱ *ἄχρι* καὶ *μέχρι* χρησιμοποιοῦνται καί ὥς χρονικοὶ σύνδεσμοι:

Κελεύουσι τοὺς κήρυκας περιμένειν ἄχρι ἂν σχολάσῃ.

Ταῦτα ἐποίουν μέχρι σκότος ἐγένετο. (βλ. §173).

2) ἡ *πλὴν* (= ἐκτός ἀπό) κανονικά συντάσσεται μέ γενική ἀλλά καί μέ κάθε ἄλλη πτώση ὁμοίωτα μέ προηγούμενο ὄρο τῆς προτάσεως:

Τισσαφέρνης ἐπέτρεψε τοῖς Ἑλλησι διαρπάσαι τὰς κώμας πλὴν ἀνδραπόδων (= ἐκτός ἀπό τοὺς δούλους).

Παντὶ δῆλον πλὴν ἐμοί.

Θνήσκουσι πάντες πλὴν εἷς τις.

Σημείωση. Ἡ πρόθεση *πλὴν* ἂν καί καταχρηστικὴ χρησιμοποιεῖται καί στή σύνθεσιν μέ τὴ λέξιν *μέλος* (= τραγούδι): *πλημμελής* (= παράφρονος, λανθασμένος), *πλημμέλημα* (= παράπτωμα) κτλ.

3) ἡ *ὥς* συντάσσεται μέ αἰτιατικὴ πού δείχνει πρόσωπο καί σημαίνει πρὸς, σέ ἢ μέ ἀριθμητικὸ καί σημαίνει περίπου:

Πορεύεται ὥς βασιλέα ἰπέας ἔχων ὥς πεντακοσίους.

(βλ. καί Ἐπίμετρο Β' 35).

Σημείωση. Ὡς καταχρηστικές προθέσεις λαμβάνονται καί τὰ ὀρκωτικά *νῆ* (γιά κατάφαση) καί *μά* (γιά ἀρνηση):

Νῆ τὸν Δία, ἔφη, δίδωμί σοι.

Μά τὴν πατρίαν ἐστὶν οὐχ ὄβρει λέγω τάδε.

(βλ. καί §41 καί Ἐπίμετρο Β' 14 καί 17).

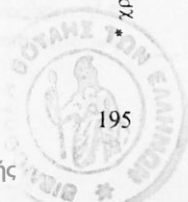
Πίνακας 16

ΟΙ ΚΥΡΙΕΣ ΠΡΟΦΕΣΕΙΣ
σημαίνουν

	μέ ΓΕΝΙΚΗ	μέ ΔΟΤΙΚΗ	μέ ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ	
ΜΟΝΟΠΡΤΕΣ	άντι	τόπο, άντικατάσταση, αίτια ή άνταπόδοση.		
	άπό	τόπο, χρόνο, καταγωγή έμμεση, ύλη, αίτια, μέσο ή τρόπο.		
	έκ ή έξ	τόπο, καταγωγή άμεση, ύλη, μέσο ή τρόπο, αίτια, συμφωνία.		
	πρό	τόπο, χρόνο, υπεράσπιση, σύγκριση.		
	έν		τόπο, χρόνο, όργανο ή τρόπο.	
	σύν		συννοδεία, βοήθεια ή συμπράσταση, συμφωνία.	
	εις		τόπο, χρόνο, άναφορά, σκοπό, όριο (μέ άπόλυτο άνριθμητικό).	
	άνά		τόπο, χρόνο, τρόπο, διάνομή ή μερισμό.	
	διά	τόπο, χρόνο, μέσο ή τρόπο	τόπο*	αίτια, τόπο ή χρόνο*.
	κατά	τόπο, έναντίον, άναφορά.		τόπο, χρόνο, τρόπο, συμφωνία ή άναφορά, σκοπό, αίτια.
ΔΙΠΡΤΕΣ	ύπέρ	τόπο, υπεράσπιση, αίτια, σκοπό.	τόπο, υπέρβαση μέτρου ή όριου.	

		ΤΡΗΠΤΕΣ	
άμφι έπί	άναφορά. τόπο, κατεύθυνση, εξουσία ή εμπρός σε κάποιον, χρόνο.	τόπο*, αίτια*, άναφορά*. τόπο, χρόνο, προσθήκη εξάρτησης, αίτια, σκοπό όρο ή συμφωνία.	τόπο, χρόνο, ποσό. τόπο, χρόνο, κατεύθυνση άπλη ή έχθρική, σκοπό.
μετά	σύμπραξη, τρόπο.	τόπο*.	χρόνο, σειρά ή άκολουθία, τόπο*.
παρά	προέλευση.	τόπο, άναφορά.	τόπο, χρόνο, σύγκριση ή παραβολή, άσυμφωνία ή έ- ναντιότητα, έλλειψη ή εξαι- ρεση, αίτια.
περί	τόπο*, άναφορά, αίτια ή σκοπό.	τόπο, άναφορά ή αίτια.	τόπο, χρόνο, ποσό, άναφορά.
πρός	τόπο, άναφορά, καταγωγή, χάρη ή όφελος.	τόπο, άπασχόληση με κάτι προσθήκη.	τόπο, έχθρική ή φιλική σχέση ή ένεργεια, χρόνο, ά- ναφορά, παραβολή ή σύ- γκριση, σκοπό, τρόπο.
ύπό	τόπο, αίτια, συνοδεία.	τόπο, ύποταγή, εξάρτηση ή έπίβλεψη.	τόπο, χρόνο, ύποταγή.

* χρήση ποιητική



ΤΑ ΜΟΡΙΑ

Μόρια λέγονται οί άκλιτες λέξεις πού έκφράζουν κυρίως διάφορες έπιρρηματικές σχέσεις και μπορούν νά χρησιμοποιηθοῦν ώς έπιρρήματα, σύνδεσμοι, προθέσεις κτλ. (Γιά τά άρνητικά μόρια βλ. Κεφ. ΙΓ' §141).

Ύπό τά πίο συχνά μόρια τής άρχαίας έλληνικής είναι τά ακόλουθα:

1. **άλλως***. Σημαίνει **άλλιώς, μέ άλλον τρόπο**, αλλά σημαίνει επίσης: **έκτός άπ' αυτό ή γενικά ή άπλώς**:

Συγγενείς ήσαν και άλλως εύμενείς (= και έκτός άπ' αυτό και εύνοϊκοί).

Νύν δέ κατάδηλος άρα έγέμετο ότι άλλως ένεκα λόγου έλέγετο (= ότι λεγόταν άπλώς για συζήτηση).

Ή φράση *άλλως τε και* σημαίνει: **και μάλιστα**:

Ύπιστον ταίς πολιτείαις ή τυρανίς, άλλως τε καν άμορον χώραν έχωσι (= και μάλιστα άν έχουν γειτονική χώρα).

2. **άν**. 1) Τό άν όταν είναι **δυνητικό** συντάσσεται:

α) μέ όριστική ιστορικού χρόνου (**δυνητική όριστική**) και φανερώνει κάτι πού μπορούσε νά γίνει στό παρελθόν, και όχι στό παρόν, ή κάτι άντίθετο τοῦ πραγματικού:

Ένθα δη έγνω άν τις όσου άξιον ειη τὸ φιλεισθαι άρχοντα (= μπορούσε νά μάθει κανείς πόσο άξιζε...).

Εί μη είχομεν φώς, όμοιοι τοίς τυφλοίς άν ήμεν (= θά ήμασταν, αλλά δέν είμαστε).

Ή όόριστος ή ό παρατατικός μέ τό άν δηλώνει επίσης κάτι πού γινόταν στό παρελθόν μέ επανάληψη:

Εί τις αυτώ δοκοίη βλακεύειν, επαισεν άν (= άν κάποιος τοῦ φαινόταν ότι χάζευε, τόν χτυποῦσε) (βλ. §85β και γ).

β) μέ εύκτική κάθε χρόνου έκτός άπό μέλλοντα (**δυνητική εύκτική**) και φανερώνει κάτι πού μπορεί νά γίνει στό παρόν ή στό μέλλον:

* Αναφέρονται έδῶ και μερικά έπιρρήματα πού χρησιμοποιούνται έκτός από τήν κύρια σημασία τους και μέ διάφορες άλλες σημασίες.

Ἔχεις ἄν με διδάξαι τί ἐστι νόμος; (= μπορείς νά με διδάξεις...).
Πανταχόθεν ἄν τις ἴδοι τὴν ἀγνωμοσύνην αὐτοῦ (= ἀπό παντοῦ θά
μποροῦσε νά δεῖ κανεῖς...) (βλ. §87β).

2) Τό ἄν ὡς ἀοριστολογικό (παραλλαγή τοῦ δυνατικοῦ ἄν) συντάσσεται μέ ὑποτακτική, καί μέ ἀναφορικές ἀντωνυμίες ἢ ἀναφορικά ἐπιρρήματα εἰσάγει ἀναφορικές ὑποθετικές ἢ χρονικές προτάσεις, ἐνῶ μέ τούς τελικούς συνδέσμους *ὅπως* καί *ὡς* τελικές. Ἐπίσης τό ἄν μέ τούς χρονικούς συνδέσμους *ὅτε*, *ὁπότε*, *ἐπεὶ*, *ἐπειδή*, ἐνώνεται σέ μία λέξη καί σχηματίζονται οἱ χρονικοί σύνδεσμοι: *ὅταν*, *ὁπότεν*, *ἐπὶν*, *ἐπειδάν* πού συντάσσονται ἐπίσης μέ ὑποτακτική:

Τῷ ἀνδρὶ δν ἄν ἐλησθε, πείσομαι (= θά πειθαρχήσω στὸν ἄντρα πού θά ἐκλέξετε).

Γύμναζε σεαυτὸν πόνοις ἐκουσίοις, ὅπως ἄν δύνη καὶ τοὺς ἀκουσίους ὑπομένειν (= γιά νά μπορείς νά ὑπομένεις καί τούς κόπους χωρὶς τή θέλησή σου).

Μαινόμεθα, ὁπότεν ὀργιζόμεθα.

3) Τό ἄν ὡς ὑποθετικό συντάσσεται μέ ὑποτακτική. (βλ. ὑποθετικές προτάσεις, §167).

Σημείωση. Τό ὑποθετικό *ἐάν* σχηματίστηκε (πβ. καί τούς συνδέσμους *ὅταν*, *ὁπότεν* κτλ.) ἀπό τὴν ἔνωση τοῦ ὑποθετικοῦ *εἰ* μέ τό *ἄν*: ἀπό τό *ἐάν* μέ συναίρεση σχηματίστηκε τό ὑποθετικό *ἄν* ἢ *ἤν*.

3. **ἄρα**. Τό *ἄρα* ἔχει συμπερασματική σημασία καί σημαίνει: **λοιπόν**:

Οὕτω κοινόν τι ἄρα χαρᾶ καὶ λύπη δάκρυά ἐστιν (= τὰ δάκρυα λοιπόν εἶναι κάτι κοινὸ γιά τή χαρά καί τή λύπη).

Ἄρα εἰδικὸς σύνδεσμος ὡς μέ τό *ἄρα* φανερώνει μιὰ γνώμη πού δέ τή δέχεται αὐτός πού μιλά:

Ἄκουώ τινὰ διαβάλλειν ἐμὲ ὡς ἐγὼ ἄρα ἐξαπατήσας ὑμᾶς μέλλω ἄγειν εἰς Φᾶσιν (= ὅτι δῆθεν ἐγώ...).

Τό *ἄρα* σέ ὑποθετική πρόταση σημαίνει **ἴσως**:

Πῶς ἄν ὁ Σωκράτης διαφθείροι τοὺς νέους; εἰ μὴ ἄρα ἢ τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλεια διαφθορά ἐστιν (= ἐκτός ἄν ἴσως ἢ φροντίδα γιά τὴν ἀρετὴ εἶναι...).

Ἐπίσης *ἄρα* = δηλαδή, βέβαια:

Ὁ νομοθέτης διδάσκει τιμᾶν τὸ γῆρας, εἰς δὲ πάντες ἀφιζόμεθα, ἐὰν ἄρα διαγιγνώμεθα (= ἂν βέβαια ζοῦμε ὡς τότε).

4. ἄρα. (ἢ ἄρα γε, ἄρ' οὖν κτλ.). Ἐκφράζει ἀπορία ἢ ἀμφιβολία καὶ μπαίνει στὴν ἀρχὴ μιᾶς ἐρωτηματικῆς προτάσεως:

Καὶ τοῦτο ποιοῦντι ἄρα ἀξιόν σοι ζῆν ἔσται; (= καὶ κάνοντας αὐτὸ θά σοῦ ἀξίζε ἄραγε νὰ ζεῖς;).

Ἄρα γε μὴ ἐμοῦ προμηθεῖ καὶ τῶν ἄλλων ἐπιτηδείων; (= μήπως φροντίζεις γιὰ μένα...;).

Ἄρ' οἶσθα γ' οἶον κνώδαλον φυλάττομεν; (= ξέρεις τί θηρίο φυλάμε;).

Τὸ ἄρα μὲ τὸ γέ εἰσάγει ἀκριβέστερη ἐρώτηση.

5. αὖ. Χρησιμοποιεῖται ὡς ἐπίρρημα τοπικὸ καὶ χρονικὸ πού σημαίνει: **πάλι, ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά.** Ἀπὸ τὸ αὖ παράγονται καὶ τὰ **αὖθις** (= πάλι), **αὐτίκα** (= ἀμέσως, τὴν ἴδια ὥρα):

Τί αὖ ὀδε ἐγκαλεῖ τῷ λόγῳ; (= γιὰ τί πάλι μᾶς κατηγορεῖ αὐτός...).

Ὡ πολλὰ μὲν τάλαινα πολλὰ δ' αὖ σοφῆ (= πολὺ δυστυχισμένη ἀλλά καί, ἢ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, πολὺ σοφῆ).

Οἱ συμπόται ἄμα μὲν ἐκρότουν, ἄμα δὲ ἐβόων αὖθις (= καὶ χειροκροτοῦσαν καὶ πάλι φώναζαν).

Ἔξιτε αὐτίκα δὴ μάλ' ἐκ τοῦ δικαστηρίου (= βγῆτε ἀμέσως μάλιστα τώρα ἀπὸ τὸ δ.).

Ἄλλά τὸ αὐτίκα χρησιμοποιεῖται καὶ μὲ τὴ σημασία τοῦ λόγου **χάρη** (λ.χ.):

Πᾶν γε τούναντίον ἐστὶν ἐπὶ ἃ οἶτε δειλοὶ ἐρχονται καὶ οἱ ἀνδρεῖοι αὐτίκα εἰς τὸν πόλεμον οἱ μὲν ἐθέλουσιν ἰέναι, οἱ δὲ οὐκ ἐθέλουσιν (= λ.χ. στὸν πόλεμο δέχονται νὰ πᾶνε οἱ γενναῖοι, ἐνῶ οἱ...).

Τὸ αὖ δὲ βρίσκεται ποτὲ στὴν ἀρχὴ τῆς προτάσεως ἀλλὰ πάντοτε ἔπειτα ἀπὸ μία ἢ περισσότερες λέξεις.

6. γέ. Ἐγκλιτικὸ βεβαιωτικὸ καὶ ἐπιτατικὸ μόριο ἀπὸ τὰ πιὸ συχνά, πού σημαίνει: **βέβαια, τουλάχιστο.** Ἐνώνεται καὶ σχηματίζει μιὰ λέξη μὲ τίς προσωπικὲς ἀντωνυμίες τοῦ α' καὶ σπανιότερα τοῦ β' προσώπου (ἐγωγε, ἔμοιγε κτλ.):

Πολλάι γε πολλοῖς εἰσι συμφοραὶ βροτῶν (= βέβαια πολλές εἶναι...).

Ἄλλὰ θεοὺς γε τοὺς ἀεὶ ὄντας τούτους φοβούμενοι μήποτε ἀσεβὲς μηδὲν ποιήσητε (= ἀλλὰ τουλάχιστον ἀπὸ φόβο στοὺς θεοὺς...).

Μεγάλα δ' ἔγωγε ὑμῖν τεκμήρια παρέξομαι τούτων.

Τό γέ σέ διαλόγουσ κυρίως σημαίνει **μάλιστα**:

— Γίνωσκε δέ ὡς... — Ἐπίσταμαι γε (= τό ξέρω πολύ καλά μάλιστα).

— Ἄλλὰ τιμιώτερόν ἐστιν; — Πολύ γε.

7. δεῦρο. Τοπικό ἐπίρρημα μέ ρήματα πού δείχνουν κυρίως κίνηση. Σημαίνει: **πρός τά ἐδῶ**: Ἴθι δεῦρο (= ἔλα πρὸς τά ἐδῶ).

Ἄλλὰ πολλές φορές μέ ρήμα στήν προστακτική χρησιμοποιεῖται ὡς προτρεπτικό μόριο: **ἐμπρός! λοιπόν!**:

Καί μοι δεῦρο εἰπέ (= ἐμπρός τώρα πές μου).

8. δῆ. Βεβαιωτικό μόριο πού σημαίνει: **βέβαια, πράγματι, λοιπόν** κτλ.

Νῦν δὲ ὁρᾶτε δῆ ἐν οἴῳ ἐστέ (= τώρα βλέπετε βέβαια σέ ποιὰ κατάσταση εἴστε).

Αὕτη δῆ, ἔφη, ἡ Σωκράτους σοφία; (= αὐτή εἶναι λοιπόν ἡ σοφία τοῦ Σ.);).

Τό δῆ βρίσκεται συχνά μαζί μέ ἄλλα μόρια ἢ ἐπιρρήματα, ὅπως: **δῆ που** = βέβαια, ὑποθέτω, ἂν δέν ἀπατῶμαι,

καὶ δῆ = καί μάλιστα,

νῦν δῆ = τώρα πιά,

πάλαι δῆ = ἤδη πρό πολλοῦ,

πολλάκις δῆ = πολλές φορές ὡς τώρα:

Οὐ δῆπου τὸν ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων πονηρότερον προσήκει εἶναι.

— Ἡ καὶ παρέστη; (= ἀλήθεια, ἦρθε;); — Καὶ δῆ ἐπὶ δισσαῖς ἦν πύλαις (= καί μάλιστα ἦταν κοντά στίς...).

Νῦν δῆ οἶμαι ἀμεινον ἂν μάθοις ὃ ἄρτι ἠρώτων (= τώρα πιά νομιζῶ μπορεῖς νά καταλάβεις καλύτερα...).

Ἄλγῳ πάλαι δῆ τὰ ἐπὶ σοι κακά (= ἤδη πρό πολλοῦ ὑποφέρω γιά τά...).

9. δῆτα. Ἐμφατικότερος τύπος τοῦ δῆ πού σημαίνει: **βέβαια, ἀναμφίβολα**, συχνός στους διαλόγους:

— *Γινώσκεθ' ὑμεῖς; — Γινώσκομεν δῆτα.*

Καὶ δῆτ' ἐτόλμας τοῦσδ' ὑπερβαίνειν νόμους;

10. εἶεν. Χρησιμοποιεῖται στους διαλόγους γιὰ τὴ μετάβαση ἀπὸ τὸ ἓνα ζήτημα στὸ ἄλλο. Σημαίνει **συγκατάθεση** = καλὰ! πάει καλὰ! ἄς εἶναι!

— *Τελεῖ* (= πληρώνει) *τοῦτο τὸ ἀργύριον ὡς τί γενησόμενος;*

— *Δῆλον ὅτι ἀγαματοποιός.* — *Εἶεν, ἦν δ' ἐγὼ* (= καλὰ, εἶπα ἐγώ).

Σημείωση. Συγγενικὸ μὲ τὸ *εἶεν* εἶναι τὸ προτρεπτικὸ μόριο *εἶα* (ὅπως *ἔνεκεν* καὶ *ἔνεκα*) ποῦ σημαίνει: ἐμπρὸς λοιπόν, *ἔλα* λοιπόν:

Ἄλλ' εἶα χώρει καὶ κόμιζ' Ἰάσωνα (= ἐμπρὸς λοιπόν πήγαινε καὶ φέρε...).

11. ἔτι. Συνήθως σὲ καταφατικές προτάσεις σημαίνει: **ἀκόμη**, ἐνῶ σὲ ἀρνητικές σημαίνει **πιά**:

Ἄλλ', ὦ δαιμόνιε Σώκρατες, ἔτι καὶ νῦν ἐμοὶ πείθου καὶ σώθητι. Μᾶλλον δὲ οὐδὲ βουλευέσθαι ἔτι ὦρα, ἀλλὰ βεβουλευῆσθαι (= δέν εἶναι πιά ὦρα νὰ σκεφτεῖς, ἀλλὰ νὰ ἔχεις σκεφτεῖ).

Μέ ἀρνηση προκύπτουν οἱ τύποι: *οὐκέτι, μηκέτι:*

Εἰ δέ τι περιμενοῦμεν, ἀδύνατον καὶ οὐκέτι οἶδ' ἔτι.

Μηκέτι ἀμάρτανε (= μὴν κάνεις πιά ἀμαρτίες).

12. ἦ. Ἐπίρρημα μὲ δύο κύριες ἔννοιες: **βεβαιωτική** (= πράγματι, βέβαια) καὶ **ἐρωτηματική** (= ἀλήθεια; δέν εἶναι ἔτσι;).

Τὸ βεβαιωτικὸ ἦ πολὺ συχνὰ βρίσκεται μαζί μὲ ἓνα ἢ καὶ δύο ἄλλα μόρια: *ἦ ἄρα, ἦ δῆ, ἦ δῆ που, ἦ ποῦ γε, ἦ μὴν* κτλ.

Εἰ ἐκεῖνος ἀπέθανεν ἦ που Ἀγόρατός γε δικαίως ἀποθανεῖται (= νομίζω δίκαια πράγματι θά...).

Ἐξεστίν ὑμῖν πιστὰ λαβεῖν παρ' ἡμῶν ἦ μὴν φιλίαν παρέξειν ὑμῖν τὴν χώραν (= μπορεῖτε νὰ ἔχετε ἀπὸ μᾶς ἐγγυήσεις ὅτι πραγματικά θά σᾶς προσφέρουμε...).

Τὸ *ἦν μὴν* ἐκφράζει ἰσχυρὴ βεβαίωση καὶ βρίσκεται κυρίως σὲ ὄρκο ἢ ὑπόσχεση.

Τὸ ἐρωτηματικὸ ἦ εἰσάγει εὐθεῖες ἐρωτηματικές προτάσεις καὶ ἐκφέρεται ἐπίσης μὲ ἄλλα μόρια: *ἦ γάρ;* (= δέν εἶναι ἔτσι; ἀλήθεια;), *ἦ καί;* *ἦ που;* (= ἀλήθεια λοιπόν;) κτλ.:

Ἄλλὰ τίς σοι διηγείτο; ἢ αὐτὸς Σωκράτης; (= ἀλήθεια ὁ ἴδιος ὁ Σ.);

Ἦ γὰρ σὺ ταῖς σαῖς χερσὶ τούτων τι ἐφύτευσας;

Ἦ που σφόδρα φιλεῖ σε ὁ πατήρ;

Τὸ *ἦ* καὶ μέ τῆ βεβαιωτικῆ καὶ μέ τὴν ἐρωτηματικὴ σημασία βρίσκεται στὴν ἀρχὴ τῆς προτάσεως.

13. *ἦ*. Ἄναφορική ἀντωνυμία πού πῆρε ἐπιρρηματικὴ σημασία καὶ σημαίνει **τόπο** (= ὅπου) καί, στοὺς Ἀττικούς κυρίως, **τρόπο** (= ὅπως):

Τρέπονται ἦ ἐκείνη ὑφηγεῖται (= στρέφονται ὅπου ἐκείνη τοὺς ὀδηγεῖ). *Ἦι νομίζεται* (= ὅπως εἶναι ἔθιμο).

Μέ ὑπερθετικό ἔχει ἐπιτατικὴ σημασία:

Πορεύεται ὡς βασιλέα ἦ ἐδύνατο τάχιστα (= ὅσο πιό γρήγορα μποροῦσε).

14. **μά**. Ὀρκωτικό μόριο (βλ.: ἡ αἰτιατικὴ ὡς προσδιορισμός σέ ἐπιρρήματα §41 καὶ καταχρηστικὲς προθέσεις, Ἐπίμετρο Α' II, 3, Σημείωση).

15. **μάλιστα**. Ἐπιρρημα ὑπερθετικοῦ βαθμοῦ τοῦ *μάλα*. Σημαίνει: **πέρα πολύ, προπάντων** καί, συνήθως μέ ἀριθμητικό, **περίπου**:

Ἄλλὰ τῷ ὄντι μάλιστα ταύτην τὴν ἀρετὴν οἱ θεοὶ τιμῶσιν (= προπάντων αὐτὴ τὴν ἀρετή...).

Τότε δὴ ἀπῆλθον εἰς τὰς Ἀθήνας μάλιστα τριακόσιοι (= περίπου τριακόσιοι).

Πηνίκα μάλιστα; (= τί ὥρα περίπου;).

(πβ. ν.έ. ξόδεψε τό πολύ πολύ χίλιες δραχμές).

16. **μήν**. Βεβαιωτικό μόριο (= βέβαια, λοιπόν). Τό βρίσκουμε καί ὑστερα ἀπό ἄλλα μόρια: *ἦ μὴν* (= βεβαιότατα), *καὶ μὴν*, *ἀλλὰ μὴν* (= πραγματικά ὁμως):

Ἦ μὴν καὶ πόνος ἐστίν.

Καὶ μὴν ἐφίημι (= καλὰ λοιπόν, ἐπιτρέπω).

Τό *μὴν* σέ ἐρωτηματικὲς προτάσεις σημαίνει **λοιπόν**:

Πῶς μὴν παῖδας ὄντας ἡμᾶς καὶ ἐφήβους τάναντία τούτων διδάσκετε;

Τό *μὴν* συχνά μέ τό μόριο γε ἔχει ἐναντιωματικὴ ἢ ἀντιθετικὴ σημασία (= ἀλλ' ὁμως, ἀντίθετα):

Ἐκεῖνοι ἡμῖν ἐχρῶντο ὡς ἐκεῖνοις ἦν ἡδιστον, ἡμῖν γε μὴν ὡς χαλεπώτατον (= ἐκεῖνοι μᾶς φέρονταν ὅπως ἦταν πιό εὐχάριστα σ' ἐκεῖνους, ἐνῶ σέ μᾶς ὅπως μᾶς ἦταν πιό δυσάρεστα).

17. νή· Ὁρκωτικό μόριο (βλ.: ἡ αἰτιατική ὡς προσδιορισμός σέ ἐπιρρήματα §41 καί καταχρηστικές προθέσεις, Ἐπίμετρο Α', ΙΙ, 3 Σημείωση).

18. νῦν· Ἐπίρρημα χρονικό= τώρα· νυνί= τώρα ἀκριβῶς, πβ. οὔτοσί = αὐτός ἐδῶ, ὀδί (ὀδε-ι) κτλ.:

Ἔτι καὶ νῦν ἐμοὶ πείθου καὶ σώθητι.

Χρῆν δήπου νυνὶ αὐτοὺς ἐμοῦ κατηγορεῖν (= ἐπρεπε βέβαια...).

Ὁ ἐγκλιτικός τύπος νυν (ἦ νυ) μεταφράζεται: λοιπόν:

Ἔτε νυν, ἔφη ὁ Ἀγησίλαος καὶ ἐρωτᾶτε (= πηγαίνετε λοιπόν...).

Δεῦρο νῦν (= ἐμπρός λοιπόν, γρήγορα).

(Βλ. τοίνυν, §150 καί Ἐπίμετρο Β 34).

19. ὅπη· (πβ. πῆ; καί πῆ). Ἀναφορικό ἐπίρρημα μέ τροπική κυρίως σημασία (= ὅπως) καί σπανιότερα τοπική (= ὅπου):

Ὅπη ἂν δοκῆ ἀμφοτέροις (= ὅπως ἀποφασίσουν καί οἱ δύο).

Ἀγων ἐμβαλοῦ μ' ὅπη θέλεις (= ὁδήγησε καί βάλει με ὅπου θέλεις).

20. ὅποι· (πβ. ποῖ; καί ποῖ). Ἀναφορικό ἐπίρρημα μέ τοπική σημασία (= ὅπου):

Ἐξεστὶν ἀπιέναι ὅποι ἂν βούλωνται (= ἐπιτρέπεται νά πᾶνε ὅπου θέλουν).

Οὐκ οἶσθ' ὅποι γῆς φέρει (= δέν ξέρετε ποῦ πᾶς).

21. οὔν· Χρησιμοποιεῖται στό λόγο ὡς:

α) ἐπίρρημα βεβαιωτικό καί σημαίνει: **πράγματι, λοιπόν, τελοσπάντων, ὅπωςδῆποτε** κτλ.:

Εἶτε οὔν ἀληθές εἶτ' οὔν ψευδές (= εἶτε εἶναι πράγματι ἀληθινό...).

Θηβαῖοι μὲν ταῦτα λέγουσι, Πλαταιῆς δ' οὐχ ὁμολογοῦσι, ἐκ δ' οὔν τῆς γῆς ἀνεχώρησαν (= τελοσπάντων ἔφυγαν ἀπό...).

Εἰ μὲν δὴ δίκαια ποιήσω οὐκ οἶδα· αἰρήσομαι δ' οὔν ὑμᾶς (= ὅπωςδῆποτε ὁμως θά προτιμήσω ἐσᾶς).

β) συμπερασματικός σύνδεσμος (= λοιπόν, ἄρα):

Ἵσ αἶτος ἐπέλιπε· κρέα οὖν ἐσθίοντες διεγίγνοντο (= περνοῦσαν λοιπόν τρώγοντας κρέας).

Ἵπό τό οὐκ καί οὖν σχηματίζονται τά: οὐκουν (= ὄχι λοιπόν) καί οὐκοῦν (= λοιπόν, ἐπομένως, ἄρα):

Οὐκουν ἐρεῖς ποτέ; (= δέ θά μιλήσεις τελοσπάντων);

Οὐκουν εἰκός γ' ἐξ ὧν σὺ λέγεις (= δέν εἶναι λοιπόν φυσικό τουλάχιστο ἀπό ὄσα ἐσύ λές).

Οὐκοῦν φοβεῖσθαι χρῆ τοὺς ψόγους καὶ ἀσπάζεσθαι τοὺς ἐπαίνους (= πρέπει λοιπόν νά φοβόμαστε...).

Οὐκοῦν ὄραῶ καὶ οὐχ ὄραῶ ἄμα ταυτόν; (= βλέπεις λοιπόν καί συγχρόνως δέ βλέπεις...);

Τό οὐκουν σέ διαλόγους σημαίνει: **ὄχι, καθόλου, μέ κανέναν τρόπο:**

— Ἵλλὰ μὴ ἀρχιτέκτων βούλει γενέσθαι; — Οὐκουν ἐγωγε (= ἐγώ τουλάχιστο ὄχι).

Τό γοῦν (ἀπό τό γέ καί οὖν) σημαίνει: **βέβαια, τουλάχιστο, πάντως:** Χαρίεντα γοῦν καὶ καθαρὰ τὰ ὑδάτια φαίνεται (= πάντως τά ρυάκια φαίνονται...).

Τό μέν οὖν χρησιμοποιεῖται σέ ἀπαντήσεις μέ τή σημασία: **ἀπεναντίας, ὅπωςδῆποτε ὄμως:**

— Ἵτοπον τό ἐνύπνιον, ὧ Σώκρατες. — Ἵναργές μὲν οὖν (= — Παράξενο τό ὄνειρο... — Ὅπωςδῆποτε ὄμως ὄλοφάνερο).

Τό οὖν προστίθεται σέ ἀντωνυμίες ἢ ἐπιρρήματα καὶ ἐπιτείνει τή σημασία τους: ὄστισοῦν (ὄστις - οὖν) (= ὄποιοσδῆποτε), ὄπωςοῦν (ὄπως - οὖν) (= ὄπωςδῆποτε) κτλ.

(Βλ. καί συμπερασματικούς παρατακτικούς συνδέσμους §150).

22. πέρ. Ἵγκλιτικό βεβαιωτικό μόριο πού σημαίνει: **ἀκριβῶς, μάλιστα.** Βρίσκεται μέ ἀναφορικά ἢ μέ ἄλλα μόρια, ὄπως: ὄσπερ, οἴός περ, ἐνθαπερ, ἤπερ, ὧσπερ, καθάπερ, δῖόπερ, εἶπερ, καίπερ (= ἄν καί) κτλ.:

Ἵπερ νῦν δέ ἐλέγομεν.

Οὕτως ἔχει, ὧσπερ τότε ἐλέγετο ἡμῖν.

Διόπερ καὶ μὴ ὄκνεῖν δεῖ (= γι' αὐτό καί δέν πρέπει νά διστάζουν). Γινώσκω σαφῶς, καίπερ σκοτεινός ὢν, τήν γε σὴν αὐδὴν ὄμως (= ἄν καί εἶμαι τυφλός, γνωρίζω καθαρά τή φωνή σου).

23. πῆ. (πβ. *δπη, πῆ*); Ἐγκλιτικό μόριο πού δείχνει **τρόπο** (= κατά κάποιον τρόπο, κάπως) καί **τόπο** (= σέ κάποιο μέρος, κάπου):

Ἔχεις πῆ ἄλλη λέγειν; (= μπορεῖς νά μιλήσεις κάπως ἀλλιῶς);

Πεσόντος πῆ τοῦ τείχους (= σέ κάποιο μέρος τοῦ τείχους πού ἔπρεπε).

24. πῆ. (πβ. *δπη, πῆ*). Ἐρωτηματικό μόριο πού δείχνει **τρόπο** (= κατά ποιόν τρόπο; πῶς;) καί **τόπο** (= σέ ποιό μέρος; ποῦ);

Πῆ σοι δοκεῖ περι αὐτοῦ; (= πῶς σου φαίνεται, τί γνώμη ἔχεις γι' αὐτό);

Ἐσκόπει πῆ εὐαποτειχιστότατος εἶη ὁ Πειραιεύς (= σέ ποιά μέρη ἦταν εὐκολότατο νά περιτειχισθεῖ ὁ Π.).

25. ποί. (πβ. *δποι, ποῖ*); Ἐγκλιτικό μόριο πού δείχνει **τόπο** (= κάπου):

Οὐκ ἐξέσται αὐτοῖς ἀναλίσκειν, ἄν ποι βούλωνται ἄλλοσε (= δέ θά ἐπιτρέπεται σ' αὐτούς νά ξοδεύουν, ἄν κάπου ἄλλοῦ θέλουν).

26. ποῖ. (πβ. *δποι, ποῖ*). Ἐρωτηματικό μόριο πού δείχνει κυρίως **τόπο** (= πρὸς ποιό μέρος);

Ποῖ τις ἄν τράποιτο; (= πρὸς τά ποῦ νά στραφεῖ κανεῖς);

27. **πολλάκις**. Ἐπίρρημα πού σημαίνει **πολλές φορές**:

Ποιεῖ δὲ ταῦτα πολλάκις τοῦ μηνός.

Ἄλλά ὕστερα ἀπὸ τοὺς συνδέσμους *εἰ, ἐάν, ἄν*, μὴ σημαίνει **ἴσως, τυχόν**:

Σεισμός εἰ γένοιτο πολλάκις (= ἄν τυχόν γινόταν...).

Μὴ πολλάκις ἡμᾶς ὁ Ἐπιμηθεὺς ἐκεῖνος σφῆλη ἐξαπατήσας (= μὴν τυχόν ἐκεῖνος ὁ Ἐ. μᾶς ξεγελάσει καί κάνουμε λάθος).

28. **ποτέ**. Ἐγκλιτικό μόριο πού σημαίνει **κάποτε**:

Ἰδὼν δὲ ποτε Νικομαχίδην ἀπιόντα ἤρετο.

Ἦν τις τοῦ τυράννου πάλαι ποτέ (= ἦταν κάποιος πού ἀνῆκε κάποτε παλιότερα στὸν τύραννο).

Ἦστερα ἀπὸ ἐρωτηματικὴ ἀντωνυμία ἢ ἐρωτηματικὸ ἐπίρρημα σημαίνει **ἄραγε, τάχα**:

Πολλάκις ἐθαύμασα τίσι ποτὲ λόγοις ἐπεισαν Ἀθηναίους (= μέ ποιούς ἄραγε, λόγους...).

(πβ. τὸ ἐρωτηματικὸ *πότε*).

29. π ο ύ . Ἐγκλιτικὸ μόριο πού σημαίνει **κάπου, σέ κάποιο μέρος**:

Ὅρῳσιν ἰπέας που πέραν τοῦ ποταμοῦ.

Ἐπίσης τὸ *πού* σημαίνει: **κατὰ κάποιο τρόπο, ἴσως, νομίζω** κ.τ.δ.:
Ταῦτα οὗτος μὲν ἴσως οἶεται καὶ ἄλλος τίς που μεγάλα κακά (= κάποιος ἄλλος ἴσως).

Τῇ γάρ που ὑστεραία δεῖ με ἀποθνήσκειν (= νομίζω ὅτι πρέπει νά πεθάνω...).

(πβ. τὸ ἐρωτηματικὸ *πού*).

30. π ὠ . Ἐγκλιτικὸ μόριο πού χρησιμοποιεῖται σέ ἀρνητικὴ πρόταση ἢ ἐρωτηματικὴ πού περιέχει ἀρνηση καὶ σημαίνει: **ὡς τώρα, ἀκόμη**:

Οὐκ ἴσασι πω τὴν ἡμετέραν συμμαχίαν (= δέν ξέρουν ἀκόμη...).

Τίς πόλις πω τοῦτω ἐπεχείρησε; (= ποιά πόλη ἐπιχείρησε ὡς τώρα αὐτὸ τὸ πράγμα;).

Συχνά βρίσκεται στά κείμενα σέ μιά λέξη μέ ἄλλα μόρια, λ.χ. *οὐπω, μήπω, οὐδέπω, πώποτε, οὐδεπώποτε* κτλ.:

Ἦδη πώποτε που ἤκουσας; (= ἤδη ποτέ ὡς τώρα ἄκουσες κάπου;).

Πρωταγόραν οὔτε γινώσκεις, ὡς φῆς, οὔτε διείλεξαι οὐδεπώποτε (= οὔτε ποτέ ὡς τώρα ἔχεις συζητήσει μαζί του).

(πβ. Διαφορὰ τοῦ *πῶ* καὶ *ἔτι*: *οὐπω καιρός* = δέν εἶναι ἀκόμη ὁ κατάλληλος καιρός, *οὐκέτι καιρός* = δέν εἶναι πιά...).

31. π ὠ ς . Ἐγκλιτικὸ μόριο πού δείχνει **τρόπο** (= κατὰ κάποιο τρόπο, κάπως):

Ἐνεστι γάρ πως τῇ τυραννίδι νόσημα (= ὑπάρχει κατὰ κάποιο τρόπο μιά ἀρρώστια στό τυραννικὸ πολίτευμα).

Πράσσοντές πως ταῦτα... (= καθὼς ἀσχολοῦνταν κάπως μ' αὐτά).

(πβ. τὸ ἐρωτηματικὸ *πῶς*).

32. τ ἄ χ α . Ἡ πρώτη σημασία του εἶναι ἴδια μέ τὴ σημασία τοῦ ἐπιρρήματος *ταχέως* (= γρήγορα). Ἄλλὰ συνήθως βρίσκεται στοὺς ἀτι-

κούς πεζογράφους με τή σημασία τοῦ ἴσως:

Κραυγή τε ἐγένετο καὶ ἔφευγον, τάχα δέ τις καὶ τετρωμένος (= καὶ κάποιος ἴσως τραυματισμένος).

33. **τάχιστα.** Ἐπίρρημα πού σημαίνει **πολύ γρήγορα**. Ἄλλὰ ὕστερα ἀπὸ χρονικούς συνδέσμους (ἐπεὶ, ἐπειδὴ κτλ.) σημαίνει **ἀμέσως, μόλις**:

Ἐπεὶ τάχιστα ἤρέθη, ἤρχετο πρῶτον ἀπὸ τῶν θεῶν (= μόλις τὸν ἐξέλεξαν ἄρχισε πρῶτα πρῶτα ἀπὸ τοὺς θεοὺς).

34. **τοι.** Ἐγκλιτικό βεβαιωτικό μόριο πού σημαίνει: **βέβαια, χωρίς ἀμφιβολία**. Βρίσκεται συχνά ὕστερα ἀπὸ ὑποθετικούς ἢ αἰτιολογικούς συνδέσμους ἢ ἄλλα μόρια:

Εἴ τοι νομίζεις κτήμα τὴν αὐθαδίαν, οὐκ ὀρθῶς φρονεῖς.

Φασί γέ τοι δὴ οἱ τούτων κύριοι.

(Γιὰ τοὺς τύπους: *τοινυν, τοιγάρτοι, τοιγαροῦν* βλ. §150).

35. **ὡς.** Τὸ **ὡς** χρησιμοποιεῖται στὸν ἀρχαῖο λόγο ὡς:

α) ἐπίρρημα ἀναφορικό (= ὅπως) καὶ δεικτικό (**ὡς**) (= ἔτσι):

Ἐκέλευσε τοὺς Ἕλληνας, ὡς νόμος αὐτοῖς εἰς μάχην, οὕτω ταχθῆναι.

Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ἐκ τῆς μάχης ὡς ἐτράποντο.

Σὲ ἐπιφωνηματικές προτάσεις πού δείχνουν θαυμασμό σημαίνει **πόσο!**:

Μῆτερ, ὡς καλός μοι ὁ πάππος.

Μὲ ὑπερθετικό ἐπίθετο ἢ ἐπίρρημα σημαίνει **ὄσο τὸ δυνατό**:

Οἱ ῥήτορες στοχαζόνται ὅπως οἱ πολῖται ὡς βέλτιστοι ἔσονται.

Τὸ **ὡς** μὲ τροπικά ἐπιρρήματα θετικοῦ βαθμοῦ ἐπιτείνει ἢ περιορίζει τὴ σημασία τους:

Οἱ ὡς ἀληθῶς σύμμαχοι καὶ φίλοι ὄντες (= οἱ πραγματικά ἀληθινοὶ σύμμαχοι...).

Ὡς ἡπίως εἰπεῖν πρὸς ἄνδρα τόνδε συμφέρει (= κάπως ἥπια συμφέρει νά...).

πβ. *ὡσαύτως* (ὡς-αὐτως: τὸ ἐπίρρ. τῆς ἀντωνυμίας αὐτός) = κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, ἔτσι.

β) σύνδεσμος ειδικός, αιτιολογικός, τελικός, άποτελεσματικός, χρονικός (βλ. στο κεφάλαιο τῶν ειδικῶν, αιτιολογικῶν κτλ. προτάσεων). Γιά τή χρήση τοῦ ὡς μέ τίς αιτιολογικές καί τελικές μετοχές βλ. §101, 2 καί 3.

γ) πρόθεση (καταχρηστική). Βλ. 'Επίμετρο Α' ΙΙ, 3.

Σημείωση. Μέ ἐπιρρηματική σημασία χρησιμοποιοῦνται ἐπίσης καί μερικοί τύποι ρημάτων, ὅπως: *ἄγε, ἴθι, φέρε* πού σημαίνουν **ἐμπρός, λοιπόν**:

Ἄγε δὴ σκοπῶμεν (= ἐμπρός λοιπόν, ἄς ἐξετάσουμε).

Ἴθι νυν, φράσον ὡς εἰσέρχομαι (= ἐμπρός λοιπόν, πές ὅτι...) (βλ. καί §86α).

(πβ. ν.έ. "Ελα, λέγε λοιπόν. 'Εκείνος δ ὦ σ' του καί ἔλεγε καί ξανάλεγε τά ἴδια).



Αίτιατική

- απόλυτη 103.
- επιρρηματικός προσδιορισμός 45.
- ετερόπλωτος προσδιορισμός 38.
- προσδιορισμός επιρρημάτων 41.
- άναστροφή προθέσεως**
- Έπιμετρο Α' Σημ. α'.
- αντικείμενο** 49-61.
- άμμεσο 49 και 57-61.
- έμμεσο 49 και 57-61.
- έξωτερικό 54.
- έσωτερικό αποτελέσματος 54.
- σε αίτιατική 54.
- σε γενική 51.
- σε δοτική 52.
- σύστοιχο 54-56.
- άντωνυμίες** 107-118.
- άλληλοπαθής 112.
- άναφορικές 118.
- άόριστες 117.
- αυτοπαθείς 110.
- δεικτικές 114-115.
- έρωτηματικές 116.
- κτητικές 113.
- όριστική ή έπαναληπτική 109.
- προσωπικές 108.
- άόριστος** 81.
- έναρκτικός 81.
- γνωμικός 81.
- άπαρέμφατο** 90 κ.έ.

- άναρθρο 94.
- άποτελέσματος 91.
- είδικό 92 και 96.
- έναρθρο 93.
- τελικό 92 και 97.
- άπρόσωπα ρήματα** 73.
- άπρόσωπες εκφράσεις** 73.
- άρθρο** 119-122.
- άττική σύνταξη** 14.
- Γενική**
- απόλυτη 103.
- επιρρηματικός προσδιορισμός 43.
- ετερόπλωτος προσδιορισμός 32 (αίτιας 32, αντικειμενική 32-33, άξίας ή τιμήματος 32, διαιρετική 32, ιδιότητας 32, κτητική 32, ύλης 32, ύποκειμενική 32).
- κατηγορηματική 17 (άξίας 17, διαιρετική 17, ιδιότητας 17, κτητική 17, ύλης 17).
- προσδιορισμός επιρρημάτων και επιφωνημάτων 39.
- Δοτική**
- επιρρηματικός προσδιορισμός 44.
- ετερόπλωτος προσδιορισμός 36.
- προσδιορισμός έ-

* Οι άριθμοί παραλέμπουν σε παραγράφους.

πιρρημάτων 40.
—προσωπική 53.
δυνητική εὐκτική 87.
—ὀριστική 85.
Ἐγκλίσεις 76 κ.έ.
—προτάσεων ἐπιθυμίας 89.
—προτάσεων κρίσεως 89.
ἔλξη 118 καὶ 188.
ἐνεστώτας 78.
—ἀποπειρατικός 78.
—ἀποτελεσματικός 78.
—βουλητικός 78.
—γνωμικός 78.
—ἱστορικός ἢ δραματικός 78.
ἐπεξήγηση 24-25.
ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ 123-137.
—αἰτίας 131.
—ἀναφορᾶς 134.
—ἀποτελέσματος 133.
—ἀρνήσεως 137.
—βεβαιώσεως 137.
—δισταγμοῦ ἢ πιθανότητος 137.
—ἐναντιώσεως καὶ παραχωρήσεως 136.
—ποσοῦ 130.
—προϋποθέσεως ἢ ὄρου 135.
—σκοποῦ 132.
—τόπου 126-127.
—τρόπου 129.
—χρόνου 128.
ἑτεροπροσωπία 95.
εὐθύς λόγος 180.
εὐκτική 87.

—δυνητική 87.
—ἐπαναληπτική 87, Σημ. β΄.
—εὐχετική 87.
—τοῦ πλάγιου λόγου 87 Σημ. α΄.
Ἡμιπερίοδος 6.
Κατηγορήμα 7.
κατηγορούμενο 7 καὶ 9, 11-12 καὶ 16-18.
—ἐπιρρηματικό 11.
—μονολεκτικό 7.
—περιφραστικό 7.
—προληπτικό ἢ τοῦ ἀποτελέσματος 12.
Μέλλοντας 80.
—γνωμικός 80.
—ἐξακολουθητικός 80.
—συντελεσμένος 84.
μετατύπωση
προθέσεως Ἐπίμετρο Α΄ Σημ. β΄
μετοχή 98-104.
—ἀπόλυτη (σέ γενική καὶ σέ αἰτιατική) 103.
—ἐπιθετική ἢ ἀναφορική 98-99.
—ἐπιρρηματική 98 καὶ 101.
—κατηγορηματική 98 καὶ 100.
μόρια Ἐπίμετρο Β΄.
μόρια ἀρνητικά 141-142
ἽΟριστική 85.
—δυνητική 85.
—εὐχετική 85.
Παράθεση 24-25.
—προεξαγγελτική 26.

- παραθετικά** 34-35.
παρακείμενος 82.
παράλειψη
 —κατηγορουμένου 22.
 —ρήματος 21.
 —υποκειμένου 20.
παρατατικός 79.
 —βουλητικός ή αποπειρατικός 79.
 —επαναληπτικός 79.
περίοδος 6.
πλάγιος λόγος 180-183
 —δευτερεύουσες προτάσεις 182-183.
 —κύριες προτάσεις 182.
ποιητικό αίτιο 68.
προθέσεις
 —γενικά 138.
 —ἀναλυτικά
 'Επίμετρο Α'.
 —δίπτωτες 140 και
 'Επίμετρο Α' Ι (Β').
 —μονόπτωτες 140 και
 'Επίμετρο Α' Ι (Α').
 —τρίπτωτες 140 και
 'Επίμετρο Α' Ι (Γ').
 —καταχρηστικές
 'Επίμετρο Α' ΙΙ.
 —κύριες 'Επίμετρο Α' Ι
προσδιορισμοί 23-45
 και 123-137.
 —ἐπιθετικοί 27-28.
 —ἐπιρρηματικοί 23
 και 123-137.
 —ἐτερόπτωτοι 23 και
 31-38.
 —κατηγορηματικοί
 29-30.
 —ὁμοιόπτωτοι 23-30.
 —ὀνοματικοί 23-38.
προστακτική 88.
πρόταση 1. Εἶδη προτάσεων:
 —ἀπλές 7.
 —ἀρνητικές ή ἀποφατικές 3.
 —ἐλλειπτικές 19.
 —ἐπαυξημένες 23.
 —ἐπιθυμίας 1.
 —ἐπιφωνηματικές 1.
 —ἐρωτηματικές 1 (διμελείς 2, μέ μερική ἄγνοια 2, μέ ὀλική ἄγνοια 2).
 —καταφατικές 3.
 —κρίσεως 8.
 —κύριες ή ἀνεξάρτητες 4.
 —σύνθετες 13.
 —δευτερεύουσες ή ἐξαρτημένες 4 (ἐπιρρηματικές 153 και 162-175 κ.έ.: αἰτιολογικές 163, ἀναφορικές 175 κ.έ., ἀποτελεσματικές 165, ἐναντιωματικές και παραχωρητικές 171, παραβολικές ή παρομοιαστικές ἀναφορικές 178, τελικές 164, ὑποθετικές 167-170, χρονικές 173· ὀνοματικές 153-161 και 175 κ.έ.: ἀναφορικές 175 κ.έ., εἰδικές 155-156, ἐνδοιαστικές 157-158, πλά-

γιες ἐρωτηματικές
159-161).

Ρήματα 46-75.

- ἀπρόσωπα ἢ τριτο-
πρόσωπα 73.
- ἐνεργητικά 47-61 (ἀ-
μετάβατα 47-48, με-
ταβατικά 47-61: μο-
νόπρωτα 49-54, δι-
πρωτα 49 καὶ 57-61).
- μέσα 62-66 (ἀλλη-
λοπαθή 65, αὐτοπα-
θή ἢ εὐθέα 62, διά-
μεσα 64, δυναμικά
66, περιποιητικά 64,
πλάγια 64).
- οὐδέτερα 72.
- παθητικά 67-71.
- συνδετικά 7 καὶ 10.

ρηματικά ἐπίθετα σέ
-τος καὶ -τέος 105.

Συμφωνία ὄρων
προτάσεως 16-18.

σύνδεση

- ἀπλή ἀντιθετική
146α.
- ἀποφατική 144β.
- ἐπιδοτική ἀντιθετι-
κή 148β.
- καταφατική 144α.
- μετοχῶν 104.
- προτάσεων 143 κ.έ.
(παρατακτική 143-
152: μέ αἰτιολογι-
κούς συνδέσμους
151, μέ ἀντιθετικούς
συνδέσμους 146-148,
μέ διαχωριστικούς
συνδέσμους 149, μέ

συμπερασματικούς
συνδέσμους 150, μέ
συμπλεκτικούς συν-
δέσμους 144-145· ὑ-
ποτακτική 143 καὶ
153-179): Βλ. προ-
τάσεις δευτερεύου-
σες ἢ ἐξαρτημένες).

συνδετικό ρῆμα 7 καὶ
10.

σχήματα λόγου 184-191.

- ἀλληγορία 191, 5.
- ἀνακόλουθο 188, 3.
- ἀντίφραση 191, 3.
- ἀπό κοινού 189, 1α.
- ἀσύνδετο 143α καὶ
187ζ.
- βραχυλογία 189, 1.
- εἰρωνεία 191, 3β.
- ἐλξη 118 καὶ 188, 5.
- ἓνα μέ δύο 189, 2γ.
- ἐξ ἀναλόγου 189, 1β.
- εὐφημισμός 191, 3γ.
- ζεύγμα 189, 1γ.
- καθολικοῦ καὶ μερι-
κοῦ 188, 4.
- κατά τό νοούμενο
188, 1.
- κατεξοχὴν 190β.
- κύκλος 187δ.
- λιτότητα 191, 3α.
- μεταφορά 190α.
- μετωνυμία 191, 2.
- ὁμοιοτέλετο ἢ ὁ-
μοιοκατάληκτο
187στ.
- παραλληλία 189,
2α.
- παρομοίωση 191, 6.

- παρονομασία ή παρήχηση 187ε.
- περίφραση 189, 2β.
- πλεονασμός 189, 2.
- πολυσύνδετο 187η.
- πρόληψη 188, 7.
- πρωθύστερο 187β.
- σημασιολογική φθορά της λέξεως 190γ.
- σύμφορηση 188, 2.
- συνεκδοχή 191, 1.
- ύπαλλαγή 188, 6.
- ύπερβατό 187α.
- ύπερβολή 191, 4.
- χιαστό 187 γ.
- Ταυτοπροσωπία** 95.
- τιμήση προθέσεως** 'Ε-

- πίμετρο Α' Σημ. α'.
- Υπερσυντέλικος** 83.
- υποκείμενο** 7-8.
- υποθετικοί λόγοι** 167-170.
- έλλειπτικοί 169.
- έξαρτημένοι 170.
- υποτακτική** 86.
- άπορηματική 86.
- βουλητική 86.
- Χρόνοι** 71-84.
- έξακολουθητικοί 76.
- μελλοντικοί 76.
- παρελθοντικοί 76.
- παροντικοί 76.
- συνοπτικοί 76.
- συντελικοί 76.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

5

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ — Η ΠΡΟΤΑΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'	ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ	7
	(Οί προτάσεις ως προς τό περιεχόμενο 7. Οί προτάσεις ως προς τό ποιόν 10. Οί προ- τάσεις ως προς τή σχέση τους μέ άλλες προτάσεις 10. Οί προτάσεις ως προς τούς ὄρους τους 11. Περίοδος καί ἡμιπε- ρίοδος 11).	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'	ΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΣ	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'	ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΝ ΟΡΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΣ	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'	ΕΛΛΕΙΠΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε'	ΕΠΑΥΞΗΜΕΝΗ ΠΡΟΤΑΣΗ	23
	(Ὄνοματικοί προσδιορισμοί ὁμοιόπτωτοι 23. Ὄνοματικοί προσδιορισμοί ἑτερό- πτωτοι - Πλάγιες πτώσεις 29. Σύνταξη τῶν παραθετικῶν 32).	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ'	ΤΟ ΡΗΜΑ	44
	(Ἐνεργητικά ρήματα 44. Τό ἀντικείμενο 45. Δίπτωτα ρήματα 58. Μέσα ρήματα 62. Παθητικά ρήματα 65. Οὐδέτερα ρήμα- τα 68. Ἀπρόσωπα ρήματα 68.)	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ'	ΧΡΟΝΟΙ ΚΑΙ ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ	71
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η'	ΟΙ ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ	84
	(Τό ἀπαρέμφατο 84. Ἡ μετοχή 89. Σύνδε- ση μετοχῶν 96. Τά ρηματικά ἐπίθετα σέ -τος καί -τέος 97.)	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ'	ΟΙ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ	99
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι'	ΤΟ ΑΡΘΡΟ	109
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΑ'	ΟΙ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ	113
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΒ'	ΟΙ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ (γενικά)	124
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΓ'	ΤΑ ΑΡΝΗΤΙΚΑ (ἢ ΑΠΟΦΑΤΙΚΑ) ΜΟΡΙΑ	125

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ — ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄	ΤΡΟΠΟΙ ΣΥΝΔΕΣΕΩΣ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ	127
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄	ΠΑΡΑΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ (Μέ συνδέσμους συμπλεκτικούς 129. Μέ συνδέσμους αντίθετικούς 131. Μέ συνδέσμους διαχωριστικούς 134. Μέ συνδέσμους συμπερασματικούς 134. Μέ συνδέσμους αιτιολογικούς 136).	129
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ (Όνοματικές προτάσεις 139. Έπιρρηματικές προτάσεις 145. Άναφορικές προτάσεις 159).	139
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄	Ο ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ	164

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ — ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄	ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ	169
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄	ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ	173
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄	ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ	176
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄	ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΛΕΞΕΩΝ ή ΦΡΑΣΕΩΝ	178
ΕΠΙΜΕΤΡΟ Α΄	ΟΙ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ	182
ΕΠΙΜΕΤΡΟ Β΄	ΤΑ ΜΟΡΙΑ	196

ΠΙΝΑΚΕΣ

1. Οί κύριοι ὄροι τῆς προτάσεως	17
2. Τά εἶδη τῶν προτάσεων	28
3. Ὀνοματικοί προσδιορισμοί	36
4. Τό ἀντικείμενο	54
5. Οἱ πλάγιες πτώσεις	56
6. Δίπτωτα ρήματα	62
7. Τό ρῆμα	70
8. Οἱ χρόνοι τοῦ ρήματος στήν ὀριστική	78
9. Οἱ ἐγκλίσεις στίς ἀνεξάρτητες προτάσεις	83
10. Τό ἀπαρέμφατο	89
11. Ἡ μετοχή	96
12. Οἱ ἐπιρρηματικοί προσδιορισμοί	122
13. Οἱ ὑποθετικοί λόγοι	163
14. Σύνδεση προτάσεων	168
15. Εὐθύς καί πλάγιος λόγος	194
16. Οἱ κύριες προθέσεις	208
Ἄλφαβητικό εὑρετήριο	

Ἐξώφυλλο καί κοσμήματα
ΤΑΣΟΥ ΜΟΥΣΤΑΦΕΛΛΟΥ

Τὰ ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τό κάτωθι βιβλιόσημο γιά ἀπόδειξη τῆς γνησιότητος αὐτῶν

Ἐντίτυπο στερούμενο τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπο. Ὁ διαθέτων, πωλῶν ἢ χρησιμοποιοῦν αὐτό διώκεται κατά τίς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 7 τοῦ Νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Ἐφ. Κυβ. 1946, Α' 108).



ΕΚΔΟΣΗ Β' 1982 (VII) ΑΝΤΙΤΥΠΑ 150.000 ΣΥΜΒΑΣΗ 367927/11/81

Ἐκτύπωση-Βιβλιοδεσία: Κοινοπραξία Θ. ΣΚΟΡΔΑΣ & ΣΙΑ Ο.Ε. Δ. ΚΑΤΣΑΒΡΙΑΣ & ΣΙΑ



Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής